

ΑΠΑΝΤΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΑΠΑΝΤΑ

ΕΚΔΟΣΙΣ «ΩΦΕΛ

ΑΠΑΝΤΑ
ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

Ὑπεύθυνος Ἐκδόσεως
Ἱερεὺς ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΔΙΩΤΗΣ
Ἐφ. Ἰ. Ν. Ἁγ. Παντελεήμονος Ἀχαρνῶν

ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
ΑΠΑΝΤΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΩΦΕΛΙΜΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ»—ΑΘΗΝΑΙ 1974

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΕΙΣΑΓΩΓΗ 9

α) Λόγος Α' .... 15 (155) *

β) Λόγος Β' περὶ τοῦ Υἱοῦ 75 (209)

γ) Λόγος Γ' περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος 139 (267)

ΚΕΙΜΕΝΟΝ 155

---

* Οἱ ἐντὸς παρενθέσεως ἀριθμοὶ ἀντιστοιχοῦν πρὸς τοὺς ἀριθμοὺς σελίδων τοῦ ἀρχαίου κειμένου.

Ε Ι Σ Α Γ Ω Γ Η

Α. Τὸ ἔργον τοῦ Μ. Βασιλείου «Ἀνατρεπτικὸς τοῦ Ἀπολογητικοῦ τοῦ δυσσεβοῦς Εὐνομίου θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ τιτλοφορῆται «περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος». Ἀνατρέπει τὰς περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος γνώμας τῶν αἱρετικῶν Εὐνομιανῶν καὶ ἐκθέτει τὴν Ὀρθόδοξον Πίστιν.

Τὰ δογματικὰ ζητήματα δὲν εἶναι ποτὲ δυνατὸν νὰ καταστοῦν εὐκόλως κτῆμα οὐδενός.

1. Χρειάζεται φωτισμὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Μὴ λησμονῶμεν δὲ τὰ λόγια τοῦ Εὐαγγελίου: «τότε (ὁ Κύριος) διήνοιξεν αὐτῶν (τῶν ἁγίων Ἀποστόλων) τὸν νοῦν τοῦ συνιέναι τὰς γραφὰς» (Λουκ. 24, 45). Καὶ ὁ ἅγιος ἱερομάρτυς Ποθεινός, εἰς τὸν ἡγεμόνα, ἐρωτήσαντα «τίς εἴη Χριστιανῶν ὁ Θεός», ἀπήντησεν, «ἂν ᾖς ἄξιος, γνώσει» (Εὐσεβίου Ἐκκλ. Ἱστορία Ε, 1, 31). Πρὸς κατανόησιν τῶν δογμάτων χρειάζεται νηστεία, προσευχή, κάθαρσις ἀπὸ τὰ πάθη, χάρις, δωρεὰ καὶ φωτισμὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἀλλ' αὐτὰ μὲν ἀποτελοῦν παράγοντα κατανοήσεως, τὸν ὁποῖον ἠμπορεῖ νὰ δημιουργήσῃ ὁ ἴδιος ὁ ἐπιχειρῶν νὰ ἐμβαθύνῃ, κατὰ τὸ ἐφικτόν, εἰς τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ (Ματθ. 13, 11).

2. Ἀπαιτεῖται μία ἀκόμη προπαρασκευή: ἡ γνῶσις τῶν προϋποθέσεων καὶ τῶν περιστατικῶν, ὑπὸ τὰ ὁποῖα ἔγραφε τὸ ἔργον του αὐτὸ ὁ Μ. Βασίλειος.

Θὰ προσπαθήσωμεν νὰ τὰ σκιαγραφήσωμεν δι' ὀλίγων.

Β'. Τὸ δόγμα τῆς ἁγίας Τριάδος εἶναι ὑπὲρ κατάληψιν. Ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια προσπαθεῖ πάντοτε νὰ κατανοήσῃ κάτι καὶ ἀπὸ τὰ ὑπὲρ κατάληψιν. Ὁ ἐγωϊσμὸς καὶ ὁ διάβολος κάνουν τὸν ἄνθρωπον νὰ σκέπτεται, ὅτι μὲ τὸ λογικόν του ἠμπορεῖ νὰ κρίνῃ, ἐλέγξῃ καὶ ἀνατάμῃ τὰ πάντα. Μὲ ἄλλα λόγια: ὑποτάσσει καὶ τὸν Θεὸν εἰς τὴν δύναμιν τῆς λογικῆς του. Τοῦτο εἶναι βασικὸν σφάλμα. Ὁ Θεὸς εἶναι Κύριος καὶ τῆς λογικῆς. Εἰς δὲ τοὺς τοιούτου εἴδους ὑπερηφάνους ἀντιτάσσεται περισσότερον παντὸς ἄλλου.

Τὸ ζήτημα ποὺ πάντοτε ἀπησχόλει τοὺς Χριστιανοὺς ἦτο: πῶς ὁ Πατήρ, ὁ Υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα εἶναι εἷς Θεός; Ποία ἡ λύσις αὐτοῦ;

Κατ' ἀρχήν, ποτὲ δὲν ἐτέθη ὑπὸ Χριστιανῶν ἐν ἀμφιβόλῳ ὅτι ὁ Θεός των εἶναι εἷς καὶ μόνος Θεός. Συνεπῶς ὅλοι, ἐκκινοῦντες ἀπὸ τὴν πλήρη ἀποδοχὴν τῆς μοναδικότητος τοῦ Θεοῦ, προσεπά-

θουν νὰ κατανοήσουν τὴν σχέσιν μεταξὺ τοῦ Ἑνὸς Θεοῦ καὶ τῶν Τριῶν Προσώπων: Πατρός, Υἱοῦ, ἁγίου Πνεύματος. Οὕτως ἀνεπτύχθησαν αἱ τρεῖς κατωτέρω βασικαὶ ἀπαντήσεις.

1. Οἱ Ὀρθόδοξοι λέγουν. Ὁ Κύριος ἀπεκάλυψεν, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι εἷς Θεός. Ὁπωσδήποτε εἶναι εἷς. Ὁμοίως ἀπεκάλυψεν ὅτι εἶναι τρία Πρόσωπα (ἄτομα, προσωπικότητες). Ὁπωσδήποτε εἶναι Τρία Πρόσωπα. Πῶς ὅμως αὐτὰ συμβιβάζονται; Παρὰ τῷ Θεῷ εἶναι τὰ πάντα δυνατά. Ὁ Θεὸς εἶναι εἷς, μία οὐσία, καὶ ταυτοχρόνως τρεῖς, Τρία Πρόσωπα· Πατήρ, Υἱὸς καὶ ἅγιον Πνεῦμα. Ἡ ἀπάντησις τῶν Ὀρθοδόξων εἶναι ὑπέρβασις τῶν κατηγοριῶν τῆς λογικῆς. Εἶναι ἀπάντησις πίστεως καὶ ταπεινώσεως.

2. Μία ὁμὰς αἱρετικῶν ἀπήντα. Δὲν εἶναι δυνατὸν ὁ εἷς Θεὸς νὰ εἶναι ταυτοχρόνως Τρία Πρόσωπα. Ποτὲ δὲν εἴχομεν ἕνα ἄνθρωπον μὲ τρία πρόσωπα, (νὰ ἀποτελῇ δηλ. τρία ἄτομα, τρεῖς προσωπικότητας!). Ἄρα πρέπει νὰ φαντασθῶμεν, ὅτι τὰ πρόσωπα εἶναι τρόποι ἐμφανίσεως πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, δηλ. ὄψεις, προσωπεῖα. Συνεπῶς Θεὸς εἶναι εἷς καὶ μόνος. Ἀφοῦ ὅμως μαρτυρεῖται ὅτι ἔχει τρία πρόσωπα, φαίνεται, πὼς «...ἁπλούστατα» ἦτο «...τριπλοπρόσωπος».

Εἶναι φανερόν, πὼς ἡ ἀπόπειρα αὐτὴ λύσεως τοῦ θεολογικοῦ ζητήματος κυριαρχεῖται ἀπὸ τὴν αὐτοπεποίθησιν τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ἔλλειψιν ὑποταγῆς εἰς τὸν Θεόν, καὶ τὴν ἀπολυτοποίησιν τῆς λογικῆς. Οἱ ὀπαδοὶ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ὠνομάζοντο «τροπικοὶ μοναρχιανοί», ἐπειδὴ ἔβλεπον ὅτι ὁ Μονάρχης Κύριος τῶν πάντων ἀποκαλύπτεται εἰς τὸν κόσμον μὲ τρεῖς τρόπους ἢ προσωπεῖα, δηλ. ὡς Πατήρ, Υἱὸς καὶ ἅγιον Πνεῦμα.

3. Ἄλλοι αἱρετικοὶ ἔλεγον. Ἡ ἄποψις τῶν Τροπικῶν Μοναρχιανῶν, ἐν ἐσχάτῃ ἀναλύσει, εἶναι μία ὁμολογία ὅτι ἡ ἀποκάλυψις τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀπάτη, ἀφοῦ ὁ Θεὸς ἐμφανίζεται ὡς Υἱός, χωρὶς νὰ εἶναι πράγματι. Οἱ αἱρετικοὶ αὐτοί, μὴ θέλοντες νὰ δεχθοῦν τὴν ἰσότητα καὶ ὁμοουσιότητα τῶν Προσώπων τῆς ἁγίας Τριάδος, ὡδηγήθησαν εἰς διάφορον λύσιν τοῦ ζητήματος. Εἶπον: Ὁ Θεὸς εἶναι Εἷς. Καὶ πρέπει νὰ εἶναι Εἷς. Ταυτοχρόνως ἔχομεν Τρία Πρόσωπα. Τὸ ἐρώτημά των ἦτο: ποία ἡ σχέσις τῶν τριῶν Προσώπων μεταξύ των; Ἡ ἀπάντησίς των εἶναι. Ἔχουν ἄδικον καὶ οἱ Ὀρθόδοξοι καὶ οἱ Τροπικοὶ Μοναρχιανοὶ πού βλέπουν τὰ τρία Πρόσωπα ὡς ἰσότιμα! Τὰ Τρία Πρόσωπα εἶναι πράγματι τρία ἀπολύτως διακεκριμένα μεταξύ των πρόσωπα. Ὅμως ἄλλη ἡ ἀξία καὶ οὐσία τοῦ Πατρός, ἄλλη τοῦ Υἱοῦ καὶ ἄλλη τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ὁ Εἷς παντοκράτωρ Θεὸς τῶν πάντων ἐταυτίσθη μὲ τὸν Πατέρα. Ὁ Υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐθεωρήθησαν διαφόρου ἕκαστος ἀξίας δημιουργήματα τοῦ Πατρός. Διὰ νὰ μᾶς ὑπενθυμίζῃ τὸ λάθος τῶν αἱρετικῶν αὐτῶν ἡ Ἐκκλησία εἰς τὸ σύμβολον λέγει

περὶ τοῦ Υἱοῦ· «γεννηθέντα· οὐ ποιηθέντα». Οἱ αἱρετικοὶ αὐτοὶ ὀνομάζονται Δυναμικοὶ Μοναρχιανοί. Εἰς αὐτοὺς ὑπήγοντο καὶ οἱ Ἀρειανοὶ καὶ οἱ Εὐνομιανοί. Ἂς ἴδωμεν ἀκόμη ὡρισμένα ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὰ τῶν Ἀρειανῶν καὶ τῶν Εὐνομιανῶν.

α. Οἱ Ἀρειανοί.

—Καὶ οἱ Ἀρειανοὶ καὶ οἱ Ὀρθόδοξοι ἐδέχοντο ὅτι ὁ «ἄγγελος τῆς δόξης» καὶ ὁ «Κύριος τῆς δόξης» πού ἀποκαλύπτονται εἰς τὴν Π. Δ. εἶναι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ. Κατὰ τοὺς ὀρθοδόξους ὅμως ἦτο ἄκτιστος, Θεὸς κατὰ φύσιν. Οἱ προφῆται ἐν αὐτῷ εἶδον ἀοράτως καὶ ἤκουσαν ἀνηκούστως καὶ ἐγνώρισαν ὑπερλογικῶς καὶ ὑπερνοητῶς τὸν ἄκτιστον Λόγον ἐν τῇ ἀκτίστῳ αὐτοῦ δόξῃ. Ἀντιθέτως οἱ Ἀρειανοὶ ἐδέχοντο ὅτι ὁ Λόγος εἶναι κτίσμα, δημιουργηθὲν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος πρὸ τοῦ χρόνου καὶ πρὸ τῶν αἰώνων. Ἐδημιουργήθη κατὰ θέλημα Θεοῦ. Δὲν ἐγεννήθη ἐκ τῆς οὐσίας Του.

—Ἀκόμη, καὶ οἱ Ἀρειανοὶ καὶ οἱ Ὀρθόδοξοι ἐδέχοντο ὅτι αἱ ἐνέργειαι τοῦ Θεοῦ εἶναι ἄ κ τ ι σ τ ο ι. Ἐντεῦθεν οἱ Ἀρειανοὶ πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι ὁ Λόγος εἶναι κτίσμα προσεπάθουν νὰ ἀποδείξουν ὅτι ὁ Χριστὸς ἔχει κτιστὰς ἐνεργείας, ἐνῷ ἀντιθέτως οἱ Ὀρθόδοξοι ὅτι ἔχει ἀκτίστους.

Ἵνα ἀποδειχθῇ τὸ ἄκτιστον τῆς θεότητος τοῦ Λόγου καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, πρέπει νὰ ἀποδειχθῇ ὅτι ὅλαι αἱ ἐνέργειαι τοῦ Θεοῦ ὄχι μόνον ἀνήκουν καὶ εἰς τὸν Λόγον καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἀνήκουν ὄχι κατὰ χάριν ἀλλὰ κατὰ φύσιν. Ἀντιθέτως οἱ Ὀρθόδοξοι καὶ οἱ Ἀρειανοὶ συνεφώνουν ὅτι ἔστω καὶ μία ἐνέργεια τοῦ Πατρὸς ἂν ἀπεδεικνύετο ὅτι δὲν ἀνήκει καὶ εἰς τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα κατὰ φύσιν, αὐτὸ θὰ ἦτο ἀρκετὴ ἀπόδειξις ὅτι ὁ Λόγος καὶ τὸ Πνεῦμα ἦσαν κτίσματα.

—Ἔτι πλέον, οἱ Ὀρθόδοξοι καὶ οἱ Εὐνομιανοὶ ἐδέχοντο ὅτι αἱ ὑποστατικαὶ ἰδιότητες τοῦ Πατρός, Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος δὲν συγχέονται οὔτε ἐναλλάσσονται, ὡς ἐπίστευον οἱ Τροπικοὶ Μοναρχιανοί. Οὕτως ἂν αἱ ἐνέργειαι τοῦ Υἱοῦ ἀπεδεικνύοντο κτιστῆς φύσεως, καὶ ἀνῆκον εἰς τὴν θείαν φύσιν, τότε αὐτομάτως ἀπεδεικνύετο, ὅτι ὁ Λόγος πρέπει νὰ εἶναι κτίσμα, καί, τὸ πολύ, Θεὸς κατὰ χάριν, ὄχι φύσει.

Τέλος, πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι καὶ οἱ Ὀρθόδοξοι καὶ οἱ Ἀρειανοὶ ἐδέχοντο ὅτι ἄλλο εἶναι ἡ ἄκτιστος θεία Οὐσία, καὶ ἄλλο αἱ ἄκτιστοι θεῖαι ἐνέργειαι, καὶ ὅτι ἡ μὲν οὐσία εἶναι παντελῶς ἀμέθεκτος καὶ ἀκοινώνητος, ἐνῷ αἱ ἐνέργειαι προσιταὶ μὲν ἀλλ' εἰς μόνους τοὺς κεκαθαρμένους.

6. Οἱ Εὐνομιανοί.

Ἀποτελοῦν τὴν ἄκραν ἀριστερὰν τοῦ Ἀρειανισμοῦ. Διὰ τοὺς Ἀρειανοὺς οἱ Εὐνομιανοὶ ἦσαν αἱρετικοί (ἴδε σημ. 15 εἰς βιβλίον Α'). Οἱ Εὐνομιανοὶ διεκρίνοντο τῶν Ἀρειανῶν εἰς τὰ ἑξῆς σημεῖα: 1) Εἶχον περισσότερον ὀρθολογισμόν, καὶ ἔκαμνον εὐρεῖαν χρῆσιν τῆς φιλοσοφίας. 2) Ἐπίστευον ὅτι ὄχι μόνον ὁ Λόγος ἀλλὰ καὶ πᾶς ἄνθρωπος γνωρίζει τὸν Θεὸν ὄχι ἁπλῶς ἐκ τῶν ἐνεργειῶν του ἀλλὰ «κατ' οὐσίαν» ἀφοῦ ὁ Θεὸς μᾶς ἀπεκάλυψε τὴν οὐσίαν του τὴν ὁποίαν δυνάμεθα νὰ κατανοήσωμεν πλήρως καὶ τὰ ὀνόματά του ποὺ ἐκφράζουν πλήρως καὶ τελείως τὰς θείας πραγματικότητας. (αἱ ὁποῖαι δὲν εἶναι πλέον οὔτε ἄρρητοι οὔτε ἀνέκφραστοι). 3) Ἐκήρυττον ὅτι ὁ Λόγος εἶναι κτίσμα, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει οὔτε τὴν ἄκτιστον δόξαν οὔτε τὴν οὐσίαν τῆς θεότητος. 4) Ἐδίδαξαν ὅτι αἱ ἐνέργειαι τοῦ Θεοῦ εἶναι κτισταί, καὶ τὸ θέλημά Του κτιστόν. Τὸ μόνον ἐν τῷ Θεῷ ἄκτιστον κατὰ τοὺς Εὐνομιανοὺς εἶναι ἡ θεία Οὐσία.

Γ'. Κρίνομεν ἀπαραίτητον μίαν μικρὰν ἀνάλυσιν τοῦ δόγματος τῆς ἁγίας Τριάδος. Ἐν ὀλίγοις ἔχει ὡς ἑξῆς.

Ἡ Θεότης εἶναι μία. Εἷς καὶ μόνος εἶναι ὁ Θεὸς ἡμῶν. Ἡ μία Θεότης ἔχει τρία «ὑποστατικὰ» ἰδιώματα, καὶ πολλὰ «κοινά».

Τὰ ὑποστατικὰ ἰδιώματα εἶναι τὸ ἀγέννητον, ἡ γέννησις καὶ ἡ ἐκπόρευσις. Ὑποστατικὰ σημαίνει: βάσει αὐτῶν ἐν τῇ μιᾷ θεότητι ὑπάρχουν τρεῖς ὑποστάσεις, δηλ. πρόσωπα, τελείως ἀπ' ἀλλήλων διακεκριμένα· ὁ Πατήρ, ὁ Υἱός, τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Τὰ τρία πρόσωπα διακρίνονται μεταξύ των, χωρὶς νὰ χωρίζωνται ἀπ' ἀλλήλων, καὶ ἀποτελοῦν μίαν θεότητα, χωρὶς νὰ συγχέωνται μεταξύ των καὶ χωρὶς νὰ ἐναλλάσσουν ρόλους καὶ ἐνεργείας· διὸ καὶ τὰ ὑποστατικὰ ἰδιώματα εἶναι καὶ λέγονται ἀκοινοποίητα. Ἔτσι, Ἀγέννητος εἶναι μόνον ὁ Πατήρ· Γεννητὸς μόνον ὁ Υἱός· Ἐκπορευτὸν μόνον τὸ Πνεῦμα. Τὸ κάθε ὑποστατικὸν ἰδίωμα εἶναι ἀκοινοποίητον, δηλ. δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναφέρεται εἰς δύο θεῖα Πρόσωπα ταυτοχρόνως. Τὸ filioque εἶναι αἵρεσις, ἐπειδὴ τὸ ὑποστατικὸν ἀκοινοποίητον ἰδίωμα τῆς ἐκπορεύσεως ἀποδίδεται ταυτοχρόνως καὶ εἰς τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν.

Ἀκόμη ἐν τῇ μιᾷ θεότητι ὑπάρχουν πολλὰ ἰδιώματα, τὰ ὁποῖα εἶναι «κοινὰ» καὶ εἰς τὰ Τρία Πρόσωπα τῆς Ἁγίας Τριάδος. Ταῦτα εἶναι: Ἡ δόξα, ἡ βασιλεία, ἡ χάρις, ἡ εὐσπλαγχνία, ἡ ἀγάπη, τὸ φῶς, ἡ ζωή, ἡ κρίσις, τὸ ἄναρχον, τὸ ἀγένητον, τὸ ἀΐδιον, τὸ ἀθάνατον κλπ. Τὰ κοινὰ ἰδιώματα εἰ-

ναι εἰς ἴσον βαθμὸν ἰδιώματα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Τὰ Τρία ἐν τῇ θεότητι Πρόσωπα εἶναι ἀπολύτως ἴσα, ἀφοῦ μία εἶναι ἡ Οὐσία καὶ ἀπολύτως κοιναὶ αἱ ἰδιότητες καὶ ἐνέργειαι. Ὅμως ὁ Πατὴρ εἶναι καὶ λέγεται μείζων μόνον κατὰ τοῦτο: Ἐνῷ ὁ Ἴδιος εἶναι Ἄναρχος καὶ Ἀναίτιος, εἶναι ἡ Ἀρχὴ καὶ ἡ Αἰτία τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἀφοῦ γεννᾷ μὲν τὸν Υἱόν, ἐκπορεύει δὲ τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Αὐτῷ ἡ δόξα εἰς αἰῶνας.

Δ΄. Τέλος θεωροῦμεν χρέος μας νὰ σημειώσωμεν ἐνταῦθα ὅτι τὸ ἔργον αὐτὸ ἔχει ἕνα ἰδιάζοντα τόνον. Ὁ ἅγιος Βασίλειος οὐδέποτε ἐπῆρε «στὰ σοβαρὰ» τὰ ἐπιχειρήματα τῶν Εὐνομιανῶν. Ἐξετάζων αὐτὰ μὲ βάσιν τὴν Παράδοσιν ἀλλὰ καὶ τὴν φιλοσοφίαν, τὴν ὁποίαν οὗτοι τόσον ἐπεκαλοῦντο, τὰ εὕρισκε κωμικά. Ἐντεῦθεν καὶ σχεδὸν καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τοῦ ἀνὰ χεῖρας ἔργου ὁ Μέγας Πατὴρ τὰ ἀντιμετωπίζει ὁτὲ μὲν μὲ συγκεκαλυμμένην, ὁτὲ δὲ καὶ ἐντελῶς φανερὰν καθισταμένην εἰρωνείαν. Πρὸς ὑποβοήθησιν τῶν ἀναγνωστῶν ὡς σημεῖα δηλωτικὰ τῆς εἰρωνείας ἀντὶ τελειῶν στιγμῶν θέτομεν θαυμαστικὸν καὶ ἐνίοτε ἀποσιωπητικά.

Ἀρχιμ. Μελέτιος Καλαμαρᾶς

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ ΚΑΠΠΑΔΟΚΙΑΣ

ΑΝΑΤΡΕΠΤΙΚΟΣ ΤΟΥ ΑΠΟΛΟΓΗΤΙΚΟΥ
ΤΟΥ ΔΥΣΣΕΒΟΥΣ ΕΥΝΟΜΙΟΥ

ΛΟΓΟΣ Α'

1. Ἂν ὅλοι ἐκεῖνοι, 207 A εἰς τοὺς ὁποίους ἐπεκλήθη[1] τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἶχον ὡς ἀπόφασίν των σταθερὰν τὸ νὰ μὴ ἀλλοιώνουν οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον τὴν ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου, ἀλλὰ νὰ περιορίζωνται εἰς τὴν παράδοσιν τῶν Ἀποστόλων καὶ τὴν ἁπλότητα τῆς πίστεως, φυσικὰ δὲν θὰ ἤμεθα ἡμεῖς τώρα ἀναγκασμένοι νὰ συγγράψωμεν τὸ βιβλίον αὐτό, ἀλλὰ ἀσφαλῶς θὰ ἐσυνεχίζαμεν μέχρι τώρα τὴν σιωπὴν ποὺ εἴχομεν τόσον ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τιμήσει.

Ὅμως, ἐπειδὴ ὁ ἐχθρὸς τῆς ἀληθείας, ποὺ μὲ διαφόρους «προσθήκας» κάνει τὸ κακὸν νὰ πλεονάζῃ, τώρα, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ «ζιζάνια»[2] ποὺ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐπέσπειρεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, **B** εὑρὼν ὡς ὄργανά του ἀνθρώπους ποὺ ἔγιναν δοχεῖα ὅλων μαζὶ τῶν πονηριῶν του, ὑπὸ ἕνα ἀπατηλὸν ἐπίχρισμα (ἐπικάλυμμα) χριστιανοσύνης μᾶς παρεισάγει (δι' αὐτῶν) τὴν ἄρνησιν τῆς θεότητος τοῦ Μονογενοῦς· καὶ μὲ βάσιν τὴν ματαίαν αὐτὴν ἐξωχριστιανικὴν σοφίαν[3] ἀναταράσσει τὴν ἁπλῆν διδασκαλίαν τοῦ θείου Πνεύματος καὶ μὲ τὴν πειστικότητα τῶν λόγων του ἐξαπατᾷ τοὺς περισσότερον ἀπονηρεύτους, κατ' ἀνάγκην καὶ ἡμεῖς — πρὸς χάριν ὑμῶν ποὺ μᾶς τὸ ἐπε-

---

1. Πρβλ. Πράξ. 15, 17 καὶ Ἰακ. 2, 7.
2. Πρβλ. Ματθ. 13, 25 - 40.
3. «Ματαία» εἶναι ἡ σοφία τῶν ἐκτός, ἡ φιλοσοφία, δηλ. πᾶν ὅ,τι ὁ ἄνθρωπος «φυσιούμενος εἰκῇ ὑπὸ τοῦ νοὸς τῆς σαρκὸς αὐτοῦ» ἐποικοδομεῖ στηριζόμενος εἰς τὴν δύναμιν τοῦ λογικοῦ του μόνον καὶ ὄχι εἰς τὴν θείαν ἀποκάλυψιν.

θάλατε ἀλλὰ καὶ χάριν τῆς ἰδικῆς μας ἀσφαλείας C — ἀδιαφορήσαμεν εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ διὰ τὴν ἀσθένειάν μας καί, παρ' ὅτι στερούμεθα ἐντελῶς οἱασδήποτε πείρας διὰ συγγραφὴν τοιούτου εἴδους βιβλίων, ἀνελάβαμεν νὰ ἐλέγξωμεν τὸ ψεῦδος καὶ νὰ ὑπερμαχήσωμεν τῆς ἀληθείας εἰς τὸ μέτρον ποὺ μᾶς ἔχει ἐπιχορηγηθῆ ἀπὸ τὸν Κύριον. (Ἀνελάβαμεν δὲ τὸ ἔργον αὐτὸ) μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι ἀπὸ τὰ τρία δυνατὰ ἀγαθὰ ἀποτελέσματα, ἀσφαλῶς τοὐλάχιστον εἰς τὸ ἕνα δὲν θὰ ἀστοχήσωμεν. Ἤ, δηλαδή, θὰ προσφέρωμεν εἰς τοὺς ἤδη πεπλανημένους τὴν ἀνασκευὴν (τῶν αἱρετικῶν διδασκαλιῶν) ὡς ἀντιφάρμακον, 208 A ἢ θὰ παράσχωμεν εἰς τοὺς περὶ τὴν πίστιν ὑγιαίνοντας τὴν δέουσαν προφύλαξιν, ἢ τοὐλάχιστον — ὅ,τι ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ καὶ ἂν συμβῆ — θὰ ἀξιωθῶμεν ἡμεῖς νὰ λάβωμεν τὸν μισθόν μας, ἀφοῦ ἐπροτιμήσαμεν νὰ ἀσχοληθῶμεν μὲ ἐκεῖνο ποὺ ἦτο τὸ καλλίτερον διὰ τοὺς ἀδελφούς μας.

Ὁ «πρῶτος» λοιπὸν ποὺ ἐτόλμησε νὰ εἴπῃ ξεκάθαρα καὶ νὰ διδάξῃ ὅτι ὁ Μονογενὴς Υἱὸς εἶναι κατὰ τὴν οὐσίαν ἀνόμοιος πρὸς τὸν Θεὸν Πατέρα, καθ' ὅσον τοὐλάχιστον ἐγὼ γνωρίζω, εἶναι ὁ Ἀέτιος ὁ Σύρος[4] περὶ αὐτοῦ ὅμως δὲν θὰ εἴπω σχετικὰ μὲ τὸ εἶδος... ἀσχολιῶν, εἰς τὰς ὁποίας εἶχε τραπῆ κατ' ἀρχὴν οὔτε πῶς ὕστερα εἰσῆλθε «σὰν πληγὴ» εἰς τὰς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ μὴ δώσω τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ἀφῆκα τὴν ἀνασκευὴν (τῶν ἀπόψεών του) καὶ «τὸ ἔρριξα» εἰς τὴν κακολογίαν. Ἐκεῖνος ὅμως πού, ἀφοῦ «ἐκληρονόμησε» τὴν αἵρεσιν, τὴν «ἐτελειοποίησεν», B εἶναι ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος Εὐνόμιος ὁ Γαλάτης.[5] Αὐτὸς λοιπόν, ἐπιδιώκων νὰ ἀποκτήσῃ δόξαν ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ἀποτελοῦν τὴν πιὸ μεγάλην ἐντροπὴν (διότι ἡ Γραφὴ λέγει «ἡ δόξα αὐτῶν ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτῶν»[6]), ἐνόμισεν ὅτι ἡ τιμή, ποὺ θὰ ἀπέκτα ἀπὸ

---

4. Ὁ Ἀέτιος ἦτο μαθητὴς τοῦ Εὐζωΐου, διακόνου τοῦ Ἀρείου, γενομένου Πατριάρχου Ἀντιοχείας. Ἀκολουθῶν ἀκραίας τάσεις ἐγένετο ὁ ἀρχηγὸς τῶν «ἀνομοίων». Τὴν διδασκαλίαν του ἐσυστηματοποίησεν ὁ Εὐνόμιος.

5. Ὁ Εὐνόμιος ὁ Γαλάτης, διάδοχος τοῦ Ἀετίου εἰς τὴν «προστασίαν» τῆς αἱρέσεως τῶν «ἀνομοίων» ὑπῆρξεν ὁ κυριώτερος αὐτῆς ἐκπρόσωπος, δι' ὃ καὶ ἐξ αὐτοῦ ὠνομάσθησαν «εὐνομιανοί». Ὅτε τὸ 360 ὁ φίλος του Εὐδόξιος ἐγένετο Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως ὁ Εὐνόμιος ἐγένετο ἐπίσκοπος Κυζίκου. Συντόμως ὅμως ἐξεδιώχθη ἀπὸ τὴν Κύζικον λόγῳ τῶν ἀκραίων του τάσεων. Ἀπέθανε μετὰ τὸ 383. Ἔγραφε ἕνα βιβλίον ἐπιγραφόμενον «Ὁ ἀπολογητικὸς» εἰς τὸ ὁποῖον ἐκθέτει τὴν διδασκαλίαν.

6. Φιλ. 3, 19.

το [illegible] ρίψη ὅσα [illegible] ποτὲ [illegible] [illegible] που ἀπ[illegible] τοὺς [illegible] κατήντησαν [illegible] εἰς τὸ [illegible] ἐπ[illegible] [illegible] μὲ τὰ [illegible] αὐτὸ [illegible] τὴν [illegible] ἄν ἐκεῖ[illegible] μέχρι [illegible] [illegible] ἀρχηγὸς καὶ πρωτοστάτης [illegible] τῆς [illegible] τῆς παρ[illegible]'

Α[illegible] λοιπὸν προκειται νὰ [illegible] με τὰ [illegible] χεῖρας [illegible] μας. Ἀλλ' ἐπειδὴ [illegible] χε[illegible] τὸ [illegible] κακὸ [illegible] εἶναι φανερὸ [illegible] ὅτι [illegible] τοῦ [illegible] κατηρτ[illegible] θὰ [illegible] συγχρ[illegible] καὶ ὁ [illegible] τὸν [illegible] τῆς [illegible] τῶν [illegible] μας [illegible] μὲ τὸ [illegible] καὶ τοὺς [illegible] αὐτοὺς μας, που συνεδέθησαν μεταξύ των μὲ τὴν [illegible] σ[illegible]'

Παρ' ὅτι λοιπὸν ἔχω πολλὰ [illegible] τῶν [illegible] θὰ δυνηθῶ νὰ ἀποδείξω ὅτι [illegible] τὸ [illegible] νόμιος) εἶναι ψεύστης, ἀμαθής, [illegible] στης [illegible] μος [illegible] μὲν τὰ ἄλλα θὰ τὰ [illegible] δα, τὴν βλασφημία [illegible] D [illegible] κατὰ τοῦ ὕψους τῆς δόξης τοῦ Μονογενοῦς θὰ προσπαθήσω νὰ τὴν καταστήσω φανερὰν εἰς ὅλους μὲ τὸ νὰ τῆς ἀφαιρέσω τὰ προκαλύμματα ποὺ τῆς δημιουργεῖ ἡ [illegible] αὐτοῦ [illegible] γικὴ διάρθρωσις τῶν ἐννοιῶν του[10].

2. Ἀλλ' ἂς προχωρήσω τώρα εἰς τὴν ἀνασκευήν. Θὰ ἀρχίσω ἀπὸ τὴν «[illegible]γραφήν» του ἀφοῦ αὐτὸς ὡς ἕνα, τὸ πρῶτον ἀπὸ ὅλα τοῦ τὰ κακουργήματα εἰσεφίσθη τὸ λογοτεχνικὸν αὐτὸ εἶδος καὶ συνέθεσε τὴν διδασκαλίαν

---

7. Πρβλ. Ἐφ. 3, 16.

8. [illegible] Ἀριθ. 2[illegible] 11.

9. Πρβλ. [illegible] 72, 8.

10. Ἡ [illegible] Βα[illegible] [illegible] τῆς ὀρθῆς πίστεως, εἶναι ἀκόμη πιὸ ἀπεχθής.

του [illegible] μορφ[illegible] [illegible] δ[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] κατ[illegible] πρωτ[illegible] [illegible] τὸ σύγγραμμα [illegible] [illegible] θεον[11] [illegible] τοῦ [illegible] [illegible] δμως [illegible] ὡς διδάσκαλος εἰς τη[illegible] θα [illegible] ἑαυτ[illegible] του [illegible] θα [illegible] λικα φορτ[illegible] και [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] κ[illegible] θα [illegible] α[illegible] θα [illegible] του [illegible] ὅλοι οἱ ἄνθρωποι [illegible] με το μέρος τῶν ἀσθενε[illegible].

Α[illegible] εἶναι ὁ λόγος που στρέφεται ἐναντίον δῆθεν «κατη[illegible] [illegible] το[illegible] τη[illegible] [illegible] τη[illegible] [illegible] [illegible] του. Ὅμως [illegible] νὰ καταστῇ τὸ τέχνασμά του κατ[illegible] [illegible] (δ[illegible]) τα ιδια τα λογ[illegible] του[12]. Ἔχουν ὡς ἑξῆς.

(Ε[illegible]) «Γνωρίζομεν ὅτι τῶν μεν μοχθηρῶν καὶ φ[illegible] [illegible] καὶ [illegible] τὴν [illegible] τὴν ἀσφάλειαν τοῦ λαοῦ [illegible] κάθε τρόπον νὰ [illegible] ἐκείνους του [illegible] ὅτι εἶναι κακ[illegible] [illegible] τῶν [illegible] με τὸ νὰ την ἀνασκευάσουν».

---

11. [illegible]

12. [illegible]

(Βασιλειος) [illegible] λοιπόν τοῦ ἔργου του εἶναι τέτοια [illegible] ἄνθρωποι [illegible] Ἔτσι, [illegible] μόνον [illegible] της [illegible] δηγηθῆ. [illegible] τῆς [illegible] Ὅπως ἡ [illegible] περὶ [illegible] ἐκ μέρους του [illegible] καταλάβη κανείς καλά.

[illegible] ὅτι ἀπεφ[illegible] διαφέρῃ [illegible] νὰ ἀ[illegible] φέρῃ [illegible] Βασιλειος [illegible] θὰ τὸ [illegible] γνωρίζεται, δὲν θὰ τὸ [illegible] προφυλάξῃ τὸν [illegible] διὰ τὸ ὁποῖον καὶ μᾶς λέγει ὅτι προνοεῖ [illegible]

(Μὴ λησμονῶμεν) ἴσως ὅτι ἡ ἐναντίον μας ἐχθρότης τὴν [illegible] ἀκόμη [illegible] συκοφάντα. Θὰ [illegible] τὰς ἀχαλινώτους γλώσσας των καὶ τὰς κακὰς προθέσεις των.

Ἐφεξῆς λοιπὸν θὰ χρησιμοποιῶ καὶ ἐγὼ τὰ ἴδια τὰ λόγια τοῦ σοφωτάτου.[14] Ἀφοῦ λοιπὸν τότε ἀσφαλῶς διὰ κάποιον λόγον που αὐτὸς γνωρίζει, ἀπεσιώπησε (τὰ ὀνόματα), τώρα ἂς ἐρωτηθῇ τώρα καὶ ἂς ἀποκριθῇ τω-

---

13. [illegible]

14. [illegible] Εὐνόμιος εἶναι ἀνόητος προχειρολόγος.

ρα ποιοι εἶναι [illegible] κατηγοροι του που [illegible] προηγηθησαν με τας [illegible] του κατεστησαν την [illegible], απο [illegible] καιρος ἦλθεν. [illegible] εἶναι οἱ δικασται [illegible] τους ὁποιους κατεθεσαν την [illegible], εἰς ποιον [illegible] ἡ ἐν λογῳ [illegible], εἰς [illegible] τῆς θαλασσης [illegible] [illegible] μᾶς ἀπηντων· Εἰς την Σελευκειαν. [illegible] οσαντες, την [illegible] οπως γνωριζετε, και το [illegible] των ἐπισκοπων παρακαλουμεν [illegible] κατηγορων, [illegible] δεν ἐπ[illegible]τησαν και οπως ξευρετε αὐτος εἶναι ὁ λογος [illegible] ἐκεῖ κατε[illegible]σθη [illegible] το λογον αυτον απε[illegible] τα [illegible] προς [illegible] νους που [illegible] το [illegible] ἐπειδη κοινον [illegible] την αἱρεσιν [20] [illegible] μελους ἀρ[illegible] μενον ἀπο[illegible] απο το [illegible] της Ἐκκλησιας.

Αλλα τοτε [illegible] εἰς την Κωνσταντινουπολιν. Αλλ' ἐκεῖ δεν ἐχρειασθη [illegible] ἀπο[illegible] [illegible] γραμμα[illegible] ἀφοι προσεταιρισθεντες τους [illegible] εἰς την βασιλικην αὐλην και τα ἀλλα [illegible] τα ζητηματα ἀπο περιωπῆς οἱ [illegible] κατηγοροι και δικασται και [illegible] ἀφοῦ τότε (ἡμπορουσαν [illegible]) ἀλλους μεν [illegible] ἐνεθρονιζον και [illegible] ἀπειλας κατα τῆς ζωης των και [illegible] την ἀνεσιν [illegible] τας πολεις [illegible] με ἀποτελεσμα ὅτι [illegible] Β[illegible] εἶχεν ἐκδιωχθῆ ἀπο τας πολεις τῆς Συριας[17] [illegible] την Καισαρειαν [illegible] ὁ ἴδιος δε ὁ «δεινος» και «ἀκαταμαχητος» [illegible][18] ὡς ἀμοιβην τῆς αἱρεσεως του ἐλαβε την [illegible] και εἰς τον

16. [illegible] Σελευκειᾳ [illegible] καθηγηθησαν. [illegible] Η καταδίκη των κατέστη [illegible] τον [illegible]

17. [illegible]

1[illegible]. [illegible] διωχθη εκειθεν [illegible] τινος πόλεως. [illegible] 370

18. Εἰρωνικῶς. Πρόκειται περὶ τοῦ Εὐνομίου.

θεοσεβείας" και ότι [illegible] την αποσκευήν όλων των [illegible] ή Εκκλησία των [illegible] είς [illegible] Παφλαγόνας καί Κι[illegible] κατέφαγε [illegible] προς όλους τας κατέθυσε [illegible] Ήτο τότε κύριος δ [illegible] αν ήθελε δεν θα του [illegible]

[illegible] είναι ότι ή λογοτεχνική μορφή [illegible] και [illegible] ότι δεν [illegible] της αιρέσεως να [illegible] φρόνημα.

3 [illegible] μέ [illegible] και εκείνους πού [illegible] το πλήθος [illegible] είς την [illegible]

[illegible] και να θέλετε τα [illegible] εις τους μεταγενεστέρους των.

(Βασίλειος). Τι είναι αυτά πού λέγεις; Να μη αναγνωρίζομεν κανένα το περισσότερον είς τους προγενεστέρους μας; Να μη σεβώμεθα το πλήθος όλων εκείνων πού είναι σήμερα Χριστιανοί και [illegible] Χριστιανοί αφ' ότου άρχισε να κηρύσσεται το Ευαγγέλιον; Να μη υπολογίζομεν το μέγα αξίωμα εκείνων πού διέλαμψαν με τα

[illegible]

[illegible]

ποικίλα [illegible] πράγματα. [illegible] Ἐν [illegible] ὅλων ὅμως [illegible] [illegible] περισσότερη [illegible] τὴν [illegible] λεις [illegible] Νὰ [illegible] τια τῆς [illegible] μας καὶ ἀφ[illegible] μας [illegible] μακρ[illegible] τὴ μνήμη κάθε [illegible] κατήθεως μας [illegible] τὴ [illegible] τὰ [illegible]

Ἀπὸ [illegible] δὲ θὰ ἐπ[illegible] παρὰ [illegible] μὲ [illegible] ποὺ τότ[illegible] να [illegible] πιστεύσωμεν [illegible] τ[illegible] ἀπὸ [illegible] κατ[illegible] ἀπὸ [illegible] σας.

Δ[illegible] ὅμως δὲν εἶναι [illegible] παράδοση τοὺς λογ[illegible] ἀλλ' [illegible] Ἐ[illegible] καὶ πρ[illegible] σαν τὴν [illegible] μὲ [illegible] καὶ [illegible] ποὺ κάθε [illegible] σαν τοὺς περ[illegible] τοὺς ἐ[illegible] νεια. [illegible] τὸν χρόνον καὶ ὅτι ἡ [illegible] εἰς τὰς ἐπερχομένας [illegible] ἀδ[illegible]

Ἀπὸ τὰ [illegible] μᾶς [illegible] ποὺ [illegible] τὰ ἀπὸ [illegible] πρὸς τοὺς δικαστὰς του ὅτι δῆθεν [illegible] εἴδους ἐπίδειξιν. Ἐ[illegible] τοῦ παρουσιάζονται ὡς δικαστὰ [illegible] ἑξῆς:

(Εὐθύμιος) «Ἀκούση ὅμως παρεκαλέσαμεν νὰ μὴ στενοχωρηθῆ ἐναντίον μας ἂν [illegible] συμπεριφορηθῶμεν τόσον διὰ τὴν ἐπίδειξιν ὅσον καὶ διὰ τὸν φόβον καὶ ἐπροτιμήσαμεν ἀντὶ νὰ ἔχωμεν πρόσκαιρον χαρὰν καὶ ἀσφάλειαν, νὰ μὴ φοβούμεθα τὰ μελλοντικὰ καὶ ἐπιστεύσαμεν ὅτι ἡ ἀπειλὴ ποὺ ἀναμένει τοὺς ἀσεβεῖς εἶναι φοβερωτέρα ἀπὸ κάθε εἴδους ἐπίγειον κακοπάθειαν (καὶ πρόσκαιρον θάνατον) ἐκθέτωμεν τὴν ἀλήθειαν γυμνὴν χωρὶς κανένα ἐπικάλυμμα».

(Βασιλεύς) Ποιοῦ εἴδους ὑπερβολικὴν ἀλαζονείαν δὲν ξεπερνᾶ ἡ κομπορρημοσύνη αὐτή. (Αὐτὰ ποὺ λέγει) ἐμπερικλείουν ὄχι μόνον εἰρωνεῖαι ἀλλὰ καὶ ἀπειλάβειαι ἐναντίον τῶν δικαστῶν του. Καὶ πράγματι (Συνήθως

[illegible]

[illegible] «ὁ τυφωθείς ἐμπίπτει εἰς κρίμα τοῦ διαβόλου»[21].

Ἀλλ' ἄς προχωρήσωμεν εἰς τόν ἔλεγχον τῆς ἰδίας τῆς αἱρέσεως.

4. Κατ' ἀρχήν προβαίνει εἰς (τήν παρουσίασιν) μιᾶς «ἐκθέσεως πίστεως»[22] πού συνίσταται ἀπό λέξεις ἁπλᾶς καί γενικοῦ περιεχομένου. Τήν αὐτήν «ἔκθεσιν» εἶχον κάμει καί μερικοί ἐκ τῶν Πατέρων. Αὐτοί ὅμως δέν ἤθελον δι' αὐτῆς νά δώσουν λύσιν εἰς ζητήματα δογματικά πού ἤδη ὑφίσταντο. Ἁπλῶς συνεζήτουν τά ζητήματα ταῦ-

---

21. Πβλ. Α' Τιμ. 3, 6.
22. [illegible] χαρακτῆρος Συμβόλου Πίστεως.

τα μεταξύ των [illegible] ἁπλῶς ἐν [illegible]

Ἀλλά [illegible] ὅτι [illegible] τήρηση του [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] τὴν προσθ[illegible] ὡς [illegible] τῆς [illegible]

[illegible] διά [illegible]

[illegible] ὅτι [illegible]

[illegible]

[illegible] ὅλα [illegible]

[illegible] καὶ ὡς [illegible]

ἡ [illegible] παρ[illegible] εἰς την Ἐκκλησία τῆς [illegible]

[illegible]

ὅτι [illegible], ὅτι θα ἀπ[illegible] τῶν [illegible] καὶ [illegible] καὶ [illegible] ἀκατάληπτος [illegible] ὅσ[illegible] θα [illegible] τάχα τίποτε δεν [illegible] ἁπλῶς εἰς ὅσα ἔλεγε [illegible]

Ἀλλὰ καὶ [illegible] ἔπαθε κατὰ τὸ πολὺ γελοίως [illegible] τὸ [illegible] ἐπὶ [illegible] τὴν [illegible] τὴν περιέλουσε με τους πιο ἀπαράδεκτους ἐνδοιασμούς.

Ὅπως ἔτσι να καταστῇ σαφεστέρα [illegible] θα διαιρέσω το [illegible] και θα ἀσχοληθῶ με το καθένα [illegible].

Φυσικά πρῶτα θα ἤθελα να ἀκούσωμεν το πιστεύω που μας προβάλλει. Σᾶς παραθέτω τα ἴδιά του τα λόγια. Λέγει·

(Εὐνόμιος) «Ἀφοῦ πρῶτα ἐκθέσωμεν την ὀρθόδοξον Παράδοσιν, που ἴσχυσεν ἀνέκαθεν ὡς κανών και [illegible] (τῆς ἀληθείας), ἄς την λάβωμεν ὡς το ἀκριβές κριτήριόν μας, διά να ἐλέγχωμεν με αὐτήν πᾶν ὅ,τι θα λέγεται ἑκάστοτε».

(Βασίλειος) Ἀμέσως μετά ἀπό τα λόγια του αὐτά παραθέτει το πιστεύω του που ἔχει ὡς ἑξῆς·

(Εὐνόμιος) «Πιστεύομεν εἰς ἕνα Θεόν τον Παντοκράτορα Πατέρα, ἐκ τοῦ ὁποίου (προέρχονται) τα

[illegible] Καὶ εἰς ἕνα Μονογενῆ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ [illegible] τὰ πάντα [illegible] Πνεῦμα τὸν Παράκλητον». D

[illegible] Εὐθὺς [illegible] προσθέτει

[illegible] ἡ πίστις [illegible] τῆς ὅτι [illegible] ὅλως ὅτι [illegible] νο»

[illegible]

[illegible] τῶν Πατέρων, πού, ἐπειδὴ ὅλα τὰ [illegible] τὴν [illegible] ποτὲ δὲν [illegible] ζήτησιν διὰ τὴν ὅλην ἀνάπτυξιν τῶν [illegible] τοῦ 2 3 [illegible] καὶ ἔτσι θὰ ἠδύνατο νὰ [illegible] ὅτι τὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ [illegible] καὶ [illegible] νὰ μεταφέρῃ τὴν συζήτησιν ἐκεῖ [illegible] ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἤθελε

Ὅτι αὐτὸ [illegible] φανερὸν ἀπὸ τὸ ἑξῆς. Κάθε φορὰν διατυπώνει τὴν πίστιν τῶν Πατέρων καὶ ἀμέσως μεταπηδᾷ εἰς τὴν ἐπεξήγησίν της μὲ τὴν πρόφασιν ὅτι [illegible] ἄλλοις δὲν εἶναι ἀρκετὴ διὰ τὴν πλήρη λύσιν τοῦ ζητήματος (τῆς σχέσεως τῶν Τριῶν Προσώπων). Ἀλλ' [illegible] τότε διότι Εὐνόμιε ἀρχίζεις ἀπὸ αὐτὴν καὶ δὲ [illegible] κατ' εὐ

[illegible]

Ὅμως [illegible] ὁλοκλήρου [illegible] ὅτι ὁ κανών [illegible][24] (ὀρθῶς) εἶναι δυνατόν να [illegible] καὶ διεστραμμένες [illegible] τῆς ἀληθείας εἰς τοὺς ἐχθροὺς τῆς ἀληθείας. Ἀκριβῶς [illegible] τὸ λοιπὸν δόσει δίδουν περισσοτέραν προσοχὴν εἰς τὸ [illegible] λέγωνται.

---

23. [illegible]

24. Τὸ γνώρισμα τοῦ «κανόνος» εἶναι τὸ [illegible]

[illegible] τῆς ζωῆς [illegible]

5 Προφανῶς [illegible]

[illegible]

[illegible] μὲ τὴν ὀρθήν [illegible] σημασίαν.

Ἀλλ' ἐπὶ τοῦ [illegible] εἰς τὰ ἀνώτερω. Καὶ ἂς [illegible] τώρα μὲ τὰς διδασκαλίας ποὺ μᾶς [illegible] περὶ Θεοῦ.

(Εὐνόμιος) «Παρεδεχθημεν λέγει ὅτι βασει τῆς

[illegible]

26. Πρβλ. Ἐκκλ. 1, 15

27. [illegible] ται ὅτι ἦλθεν τοὺς ἀκολουθοῦν!

[illegible]

φ[illegible]σικης ἀποκαλύψεως καὶ τῆς διδασκαλίας τῶν Πατέρων ὁ Θεὸς [illegible] δὲν [illegible] οὔτε ἀ[illegible] Του [illegible] ἀπὸ [illegible] καὶ τὰ [illegible] δηλ[illegible] εἶναι [illegible] Τὸ ἴδιο τὸ [illegible] δὲν εἶναι [illegible] τοῦ Θεοῦ [illegible] Θεό-τος εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν ἀπὸ τὸν μετα[illegible] του (Θεόν)!»

(Βασίλειος) Β Δ[illegible] τὰ παρέθεσα ὅλα [illegible] τὰ λόγια τοῦ [illegible] σ[illegible] τ[illegible] Ἀφοῦ μᾶς εἶπε [illegible] κοινὴ λογική [illegible] ὁ Θεὸς εἶναι ἀγέννητος [illegible] προσπαθ[illegible] νὰ [illegible] πρὸς τοῦτο [illegible] λ[illegible] ἐκεῖνοι [illegible] θὰ ἤθελα [illegible] δ[illegible] ἔχει [illegible] ὁ ἥλιος εἶναι [illegible] λαμπρός ἀπὸ ὅλα τὰ ἀστέρια!

Ἀλλ' ἂν ἐκεῖνος που [illegible] ἐπιχειρεῖ νὰ ἀποδείξη μὲ ἐπιχειρήματα [illegible] δὲν τὸ [illegible] ἐκεῖνος [illegible] ἐπιμένει νὰ μὴ διδάσκη [illegible] μας [illegible] δέχεται [illegible] θὰ εἶναι [illegible] θεωρηθῇ [illegible] ἀνόητος. Καὶ μάλιστα ἀφοῦ [illegible] τὰς φρένας, [illegible] ἀπὸ [illegible] βλέπομεν μὲ τοὺς σωματικούς μας ὀφθαλμούς.

Ἄρα [illegible] αὐτὸς που μὲ τόση ἀναισχυντία ἐκφράζεται κατὰ τῆς ἀληθείας αὐτῆς καὶ ἐπιμένει ὅτι ὁ ἀγέννητος ἐγεννήθη ἢ ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του ἢ ἀπὸ κάποιον ἄλλον [illegible] τὰ [illegible] λόγια θὰ [illegible] Ἀφοῦ ὅμως ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς στρεφομένους κατὰ τῆς ἀληθείας κανεὶς μέχρι σήμερον — οὔτε ἀπὸ ἐκείνους που δὲν ἔχουν καμμιὰ σχέση μὲ τὴν διδασκαλίαν μας, οὔτε ἀπὸ αὐτοὺς που προέρχονται ἀπὸ τοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας — δὲν ἔφθασεν εἰς τέτοιο σημεῖον τρέλλας; D ὥστε

να προκαλῆ συζήτησι [illegible] ὅπως τὴν ἀ[illegible]ησιν τοῦ ἀ[illegible] δὲν [illegible] νὰ καταλάβω ποιά ἡ κατ' [illegible] τὸν ὠφέλεια ἀπὸ τὰ λογικὰ [illegible] Ἡ μήπως ἦτο προ[illegible] τ[illegible] ἀπαραίτητη νὰ καταφ[illegible] εἰς τοὺς [illegible][33] τοῦ Χρυσίππου [illegible] τοῦ Ἀριστοτέλους[34] διὰ νὰ καταλάβωμεν ὅτι ὁ ἀγέννητος δὲν [illegible] οὔτε ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του οὔτε ἀπὸ κάποιον ἄλλον [illegible] καὶ ὅτι δὲν εἶναι οὔτε γεροντότερος οὔτε νεώτερος ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του.

Τί ἄρα γε θέλει νὰ μᾶς εἴπη μὲ αὐτά; Ἐσχημάτισε τὴν γνώμην ὅτι ὅπως καὶ οἱ [illegible] του ἔτσι καὶ ὁ ἴδιος [illegible] διὰ τὰ [illegible] του φανταζόμενος ὅτι εἶναι κάποιος [illegible] βαθυστόχαστος καὶ καταπληκτικὸς [illegible] τὸ νὰ διαπιστώνη τὸ [illegible] «ἄτοπον» [illegible] ἀκόμη δὲ [illegible] καταπληκτικὸς εἰς τὸ νὰ προβ[illegible] καὶ παρ[illegible] τὸ [illegible] «ἄτοπον». Ἀκριβῶς δὲ δι' αὐτὸ μοῦ φαίνεται ὅτι [illegible] θριαμβεύει [illegible] τῶν ἐπιχειρημάτων του ἐνῶ πρ[illegible] εἰς τὴν [illegible] του [illegible] ὅτι ὁ ἀγέννητος δὲν ἐγεννήθη οὔτε ἀπὸ κάποιον ἄλλον οὔτε ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του [illegible] εἰς [illegible] λεπτολογήσεις! Ποίους [illegible] οὔτε καὶ [illegible] τὴν «τεχνη[illegible]» του. Καὶ ἔτσι ἀκόμη καὶ ὅταν [illegible] τεύεται θέματα [illegible] ἀπόδεκτα παρεμβάλλει [illegible] στοιχεῖα πρὸς κατοχύρωσιν τῶν [illegible] ἐπιχειρημάτων του ἐπειδὴ ποτέ του δὲν λησμονεῖ ὅτι τὸ «πρ[illegible]» πρέπει νὰ προϋπάρχη τοῦ «γινομένου» «κατὰ ἀλήθειαν».[36]

[illegible]

33. [illegible]

34. [illegible]

35. [illegible]

36. [illegible]

Σκοπός του εις την συζήτησιν περί τ[illegible] Υιού είναι [illegible] γίνη εκ τών προτέρων κοινώς αποδεκτόν ότι ο Πατήρ απεκτήσε τον Υιόν άργότερα [illegible] [37] [illegible] είναι πρεσβύτερος τού [illegible] και να συναγάγη έτσι το συμπέρασμα ότι [illegible] Υιός ε[illegible]θη εκ τού μη όντος» (ήτοι ενώ πριν γεννηθή δεν υπήρχε καθόλου).

Αλλ' ο μεν έλεγχος τής εκ [illegible] τού αρνήσεως τής θεότητος τού Υ[illegible] [illegible].

Έπι τού παρόντος έγω [illegible] μου [illegible] ακόμη και το [illegible] φαίνε[illegible] με [illegible] μας. Όμως [illegible] α. Γ[illegible] και [illegible] ή [illegible] ας τω[illegible] να [illegible] λεξις Πατήρ [illegible] και ας μη [illegible] ότ[illegible], που [illegible] φέρει εις τον νούν μας και την σκέψιν [illegible] τού Υιού.

Και [illegible] Ο όντως και [illegible] Πατήρ [illegible] δεν προέρχεται από [illegible] Και [illegible] λέγωμεν [illegible] [illegible] με το «αγέννητος». [illegible] μεν σκοπόν [illegible] να [illegible] σοφώτεροι από τ[illegible] τα του Σωτήρος μας, τού είπε [illegible] βαπτί[illegible] εις το [illegible] τού Πατρός»[39] και [illegible] πρέπει [illegible] τον [illegible] ο «αγέννητος» περισσότερον από ό,τι «ο Πατήρ».

Και [illegible] μεν άς περιορισθώμε εις τα ανωτέρω. Και [illegible] ίδωμεν εις το [illegible] [illegible] ότι [illegible] κατ[illegible] και [illegible] ωνη [illegible] του [illegible] γραφ[illegible].

Ε[illegible] «Σ[illegible]» Α[illegible] απ[illegible]θη ότι ούτε ο ίδιος [illegible] τού Έ[illegible] Του ούτε κατ' [illegible] και ότι Α[illegible] πριν από όλα [illegible] περασμα ότι το «αγέννητον» αναφέρεται (μόνον) εις Α[illegible]

---

37. [illegible] ω[illegible] μη [illegible] Πατ[illegible] [illegible]

[illegible] και νά αποφαύγεται

39. Ματθ. 28, 19.

τον ἢ μᾶλλον ὅτι [illegible] ἀγέννητος».

(Βασ[illegible]) [illegible] λε ἔστω [illegible] ὅπως ἄνω [illegible] κατα[illegible] Πο[illegible] ταῦτα [illegible] ὄντα ῥῆμα τοῖς [illegible].

[illegible] οὔτε [illegible] ἴδιος ὑπῆρχε [illegible] Τ[illegible]D [illegible] ἄλλο ἐπε[illegible] τὸ ἀγέννητον [illegible] πεῖ ὅτι [illegible] Ἀλλ[illegible]

[illegible] ἀγέννη[illegible]τος. Ε' Ἀ[illegible] Διότι πῶς εἶναι δυνατὸν τὸ ἀγέννητον νὰ εἶναι [illegible] τοῦ Θεοῦ καὶ [illegible] ἀλλὰ κάτι που [illegible]

Π[illegible] δεν ἀφ[illegible] τοῦ καὶ νὰ [illegible] ὅτι ἂν [illegible] ὅτι τὸ ἀγέννητον [illegible] εἶναι [illegible] δὲν θὰ [illegible] ὅτι ἡ ἀ[illegible] εἶναι ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων [illegible] ἀπὸ τὰ ἰδιώματα [illegible] δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ διακοπῇ τὴν [illegible] σχέσιν που βάσει αὐτῆς ὑπάρχει μεταξὺ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ, δὲν θὰ

40 [illegible] 12

41 [illegible] ἁπλῶς, ταυτίζεται μὲ τὴν οὐσίαν.

[illegible]

[illegible]

[illegible] ὅλα [illegible] τῆς [illegible] ὥστε νὰ δ[illegible] καὶ [illegible] τῆς γλώσσης ὁ[illegible] τότε θὰ [illegible] δὲ θὰ ἐξηφ[illegible] [illegible] λόγων [illegible] θὰ προφέρουν. [illegible] τὸ [illegible] αι [illegible] ἡ [illegible] τοῦ [illegible] Ὅμως αὐτὸ δὲν εἶναι ἀληθ[illegible]

Ἀπομένει λοιπὸν νὰ δείξωμεν ἀφ' ἑνὸς μὲν πῶς καὶ ἐπὶ [illegible] ἢ ἐπι[illegible] νοια καὶ ἀφ' ἑτέρου πῶς [illegible] τὴν [illegible] τῆς τὰ θεῖα λόγια.

Βλέπομεν λοιπὸν ὅτι εἰς μὲν τὴν κοινὴν χρῆσιν τῆς ἐκε[illegible] πως [illegible] πράγματα ἁπλᾶ καὶ [illegible] ἐν [illegible] ὅτι [illegible] καὶ ἐπὶ [illegible] λέγονται [illegible] μόνον [illegible] ἐπίνοιαν» ἐ[illegible] πειδὴ [illegible]

[illegible] σῶμα ἡ μὲν πρώτη [illegible] μᾶς λέγει ὅτι εἶναι ἁπλοῦν, ἐνῶ ἡ ἐπακολουθοῦσα [illegible] τοῦ ἐξέτασις ἀπο[illegible] ὅτι εἶναι σύνθετον [illegible] τῆς δυνάμεως τῆς [illegible] μας τὸ [illegible] τὸ ἐξ [illegible] κε[illegible] τὰ [illegible] χρῶμα [illegible] σχῆμα [illegible] καὶ ἄλλα. Ἀλλὰ [illegible] καὶ [illegible] ταῦτα [illegible] εἰς τὴν [illegible] μας χάρις εἰς κάποιαν [illegible] τῆς [illegible] τῶν ἢ ἀκόμη [illegible] χάρις εἰς τὴν [illegible] μας [illegible] εἶναι [illegible] [illegible] καὶ [illegible] γραφεῖ ἐπ[illegible] διὰ νὰ [illegible] τῶν [illegible] εἰς τὴν [illegible] ὁρολογία[illegible] θεωρητ[illegible].[14]

Ἀπὸ [illegible] δὲν ἀναφέρει τίποτε λόγῳ ἢ ἀμαθείας ἢ κακ[illegible] Ἀ[illegible] φιλοσοφεῖ [illegible] ἀπὸ τὸ [illegible] προ[illegible] μας ἡ ἐπί[illegible] τῶν [illegible] κτων [illegible] ὅπως νὰ μᾶς ἐξηγῇ ποία εἶναι ἡ φύσις της, καθ' ὅσον ἡ ἄποψίς του δὲν εἶναι ὅτι ἡ ἐπίνοια δηλοῖ μὲν

---

13. [illegible] εἶναι [illegible] [illegible] τὴν τελευταίαν [illegible]

14. [illegible] θεωρεῖ [illegible] τῶν [illegible]

και ἄλλα [illegible] δὲν δηλ[illegible] [illegible] η [illegible] ορίζεται εἰς μόνην την ἔκφωνησιν [illegible].

Εν τούτοις ὅμως [illegible] ἔπρεπε το ὄνομα αὐτό [illegible] ἀπό τα [illegible] περὶ τῶν ματαίων μόνον [illegible] φαντασιῶν. Ε Ὥστε [illegible] ἡ [illegible] και [illegible] ἐξ [illegible] τῆς [illegible] μας [illegible] προκαλεῖται [illegible] χάρις εἰς τας ἐκ τῶν αἰσθήσεων [illegible]. [illegible] δε και εἰς την [illegible] ἡ ἐπίνοια λέγεται «ἐπιλογισμός» [illegible] καὶ [illegible].

[illegible] τοῦ σίτου εἶναι μια ἔννοια ἁπλῆ που [illegible] (κόκκους) και θα [illegible]. Ὅταν ὅμως τον ἐξετάσωμεν [illegible] προσοχῆς, τότε μας δίδεται ἡ [illegible] και [illegible] πολλοί κόκκοι και ὅτι [illegible] δηλοῦνται με διαφορετικ[illegible] το καθένα [illegible] ὁ ἴδιος [illegible] 213 Α ἄλλοτε με [illegible] καρπός, ἄλλοτε σπόρος και ἄλλοτε [illegible] το τέλος τῆς καλλιεργείας [illegible] ὡς ἡ ἀρχή αὐτῆς [illegible] τροφή [illegible] την αὔξησιν τοῦ σώματος ἐκείνου εἰς τον ὁποῖον δίδεται.

Το καθένα ἀπό αὐτά καὶ εἶναι κάτι πού θεωρεῖται κατ' ἐπίνοιαν, ἀλλά και δεν σβήνει μαζί με τον ἦχον που προφέρει ἡ γλῶσσα. Αντιθέτως μάλιστα τα νοήματα [illegible] βαθεια [illegible] εἰς την ψυχήν ἐκείνου που τα ἐννόησε.

Και ἐν συμπεράσματι: Ὅλα ἀνεξαιρέτως ὅσα καθίστανται γνωστά χάρις εἰς τας αἰσθήσεις και δίδουν μεν εἰς το ὑποκείμενον την ἐντύπωσιν ὅτι εἶναι ἁπλᾶ [illegible], ὅταν ἐξετάζωνται μετά προσοχῆς, ἐπιδέχονται ποικίλην κατανόησιν. B λέγονται «θεωρητά ἐπινοίᾳ».

7. Ἀλλά και ἀπό τον λόγον τοῦ Θεοῦ ἔχομεν διδαχθῆ ὅτι ἡ χρῆσις τῆς ἐπινοίας εἶναι κάτι τό ἀνάλογον με την ὡς ἄνω περιγραφήν [illegible]. Διά τοῦτο παρ' ὅτι θα ἠδυνάμεθα να εἴπωμεν πολλά, θα ἀφήσωμεν κατά μέρος ὅλα τα ἄλλα και θα ἀναφερθῶμεν εἰς ἕνα και μό-

17. [illegible] κάτι πού ὁ ἄνθρωπος θεωρεῖ [illegible]

νον σημεῖον τὸ χαριέστατον. Ὁ Κύριος ἡμῶν [illegible] λρ στης θέλων με ὅσα [illegible] να καταστήσῃ σαφῆ εἰς τοὺς [illegible] πινα τῆς [illegible] καὶ [illegible] οἰκονομίας [illegible] τὰ [illegible] τα Του ἐκε[illegible] Αὐτο[illegible] ἀφοῦ [illegible] (ὁ δ[illegible] τ[illegible] ἀ[illegible]τελ[illegible] φῶς [illegible] τούτους τὰ εἶναι [illegible] τά Του δεν δέ[illegible] λεῖ τὸ φῶς ἄλλο [illegible] Ἀλλ ἐ[illegible] ἁπλῆ καὶ ἀσύνθετος [illegible] τικῶς ἑκάστοτε [illegible] κατὰ τὴν [illegible] φ[illegible]ρα τον Ἑαυτόν Του [illegible] τον Ἑαυτόν Του διαφέρει καὶ ἑκάστοτε [illegible] πρὸς τὴν διαφορὰν τῶν ἐνεργειῶν Του καὶ τὴν [illegible] μένως ἐπ' αὐτῶ σχέσιν [illegible] ἐκφρασιν. D

Ἔτσι λέγων [illegible] «Ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου»[49] διὰ νὰ φανερώσῃ [illegible] αὐτῶ, καὶ τὸ ἀπ[illegible] τῆς ὡς ἐκ τῆς Αὐτοῦ [illegible] Του, [illegible] λα [illegible] Αὐτοῦ κατα[illegible] πρὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς [illegible] λάμψη τῆς [illegible] ὅπως [illegible][50] [illegible] ριζωμένους εἰς Αὐτὸν [illegible] εἰς τὰς καρποφόρους [illegible] καὶ [illegible] ἐπειδὴ μὲ τὸ [illegible] τῆς [illegible] ὁσίας σπουδαίως καὶ νὰ [illegible] τῆς [illegible] ότητα, εἶναι ἡ [illegible] τροφὴ [illegible] τῶν λογικῶν ὄντων ἀφοῦ [illegible] ἀπὸ [illegible] Ἑαυτόν Του [illegible] μᾶς λέγει καὶ ὅσ[illegible] θα πρὸς τὰς [illegible] τα τῆς ἐλλε[illegible] ὀρθῆς [illegible] αὐτῶν ὅταν κανεὶς ἐμβαθύνῃ εἰς τὰ [illegible] ἀπὸ τὰ ὀνόματα Του θὰ [illegible] ποικίλας σημασίας ἐνῶ [illegible] ἐκ τῆς οὐσίας Του ὑπόκειται[52] (ὁ αὐτὸς [illegible] Ποῖος ἆρα γε ἔχε

48 «Ὑποκείμενα» δηλ. [illegible]

49 Ἰωάν. 8, 12.

50 Πρβλ. Ἰωάν. 15, 1-17.

51. Πρβλ. Ἰωάν. 6, 22-63.

52 Ὑπόκειται, [illegible]

[illegible] βλασφημίας τόσον [illegible] τοὺς αἰῶνας, ποὺ [illegible] ὅτι ἡ [illegible] Θεοῦ [illegible] 29 [illegible] τῆς ζωῆς Του καὶ μὴ [illegible] τέλος [illegible]

[illegible] τῆς ζωῆς [illegible] τῆς [illegible] ἀρνηθῆ τὸ [illegible] Καὶ [illegible] πράγματα νὰ ἦσαν ἀποφατικὰ καὶ [illegible] τὸ ἕνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, δηλαδὴ τὸ ὅτι [illegible] καὶ τὸ ὅτι αὐτὸ ἐκφράζει [illegible] τὴν ὁμολογίαν ποὺ ὀφείλομεν εἰς τὸν Θεὸν ὅτι [illegible]

8 Ἀλλ' ὅμως ἄς [illegible] τὸ παρέλθωμεν καὶ αὐτό· δηλ. [illegible] πρὸς ἀπώλειαν αὐτῶν ποὺ θὰ τὸν ἀκούσουν [illegible] τὸ νὰ εἴπῃ

[illegible]

Ε[illegible]ος) Με την τρ[illegible] ξε[illegible] αποδίδει εις τον Θεόν το [illegible] Του [illegible] την [illegible] ανθρωπίνην. [illegible] αποδίδει εις Αυτόν [illegible] απ' [illegible] καθ' [illegible] λο Του οφείλομεν καθ' [illegible] ομολογούμεν ότι "είναι [illegible]".

Βασίλειος) [illegible] ποτέ να κατορθώση να [illegible] εις τους [illegible] λους [illegible] τους [illegible] να εκφράση [illegible] την [illegible] ότι [illegible] δεν αποδίδομεν εις τον Θεόν [illegible] και έτσι την ασέβειαν [illegible] την [illegible] οφειλ[illegible] δια [illegible] δώση την [illegible] ότι [illegible] τίποτε άλλο ότι [illegible] Διότι [illegible] οφείλομεν εις τον Θεόν [illegible] τους [illegible] «απλουστέρους», [illegible] ότι [illegible] με αποδώσουν το [illegible] εις την [illegible] του Θεού) δεν [illegible] την [illegible] και [illegible] και τα [illegible] άλλον τρόπον [illegible] θα έχουν δώσει παρα[illegible] εις τον Θεόν) το οφείλημα [illegible] του [illegible] το [illegible] θα πρέπη να [illegible] ως [illegible] την θείαν [illegible].

Κατόπιν τούτων θα ήθελα πάλι να τον ερωτήσω αυτήν την [illegible] του Θεού) τοποθέτησιν την [illegible] εξ ίσου και εις [illegible] τα άλλα όσα λέγονται περί του Θεού ή [illegible] περί της λέξεως αυτής. Διότι [illegible] ότι αποδίδει εις τον Θεόν το [illegible] ανθρώπινοι προσηγορίαι δεν δέχεται [illegible] κατ' [illegible] θα ομολογήση ότι όλα όσα αποδίδονται εις τον Θεόν είναι εξ ίσου ή ουσία Του. Πώς όμως δεν είναι γελοίον να λέγη κανείς ότι ή δημιουργική δύναμις του Θεού είναι ουσία, ή ότι ή πρόνοιά Του είναι πάλιν ουσία ή ότι το ίδιον είναι και ή πρόγνωσις και [illegible] να θεωρή ουσίαν κάθε ενέργειαν (του Θεού). Συνεπώς, Άν όλα αυτά αναφέρωνται εις «εν» το όποιον και υποδηλούται με όλα πρέπει οπωσδήποτε τα ονόμα-

58. Βλ. σημ. 44.
[illegible] και σημασίαν

τα [illegible] ἔχουν στην μεταξύ των [illegible]. Ὅπως [illegible] θανε με τις ἀ[illegible] που ἔχω πολλά [illegible] Π[illegible] Σ[illegible] Πε-τρ[illegible]. Ὅ[illegible] ὡς [illegible] τὴν ἀ[illegible] τη τοτε [illegible] διὰ το ἀ-ναλλοίωτον [illegible] Θε[illegible] εἰς το [illegible] 220 A Και [illegible] και εις τ[illegible] [illegible] το [illegible] ἀπο τη [illegible] ὁ Ε[illegible] τοι καθ[illegible] ἀπο τα [illegible] το [illegible] προς την [illegible] με [illegible] ολος ο κοσμος [illegible] και προς την δ[illegible] του Π[illegible]τος.

Κα[illegible]. Ὅτ[illegible] περ[illegible] τοῦ Θε-ου, [illegible] σαφ[illegible] δ[illegible]. Γι[illegible] ακ[illegible] οτ[illegible] γε τη[illegible] [59] την πρ[illegible]. Γι[illegible] τα [illegible] και ὅτα[illegible] θετο [illegible] ἀπο[illegible]φη. Α[illegible] [60] μάθ[illegible] του της φ[illegible] Α[illegible] B Κ[illegible] ἐκ προσ[illegible] τοῦ Θεοῦ ὅτι [illegible] και [illegible] [61] μαθαίνομεν ὅτι ἡ θε[illegible] και ἄτρεπτος. Πῶς μετα τα ἀ[illegible]τερω [illegible] τρε[illegible] το ὅτι αὐτος (ὁ Εὐνόμιος) λε[illegible] ἀπό το [illegible] ὄνομα δε[illegible] σημασ[illegible] και το ὅτι καθορίζε[illegible] πως ὅλα τα ὀνόματα [illegible] ἐκφρά-ζουν διαφόρους ἐνεργείας, ἔχουν την δια[illegible] μεταξύ των σημασίαν. Αλλα και ἀν ἀκόμη δεχθῶμεν τοῦτο και ἔ-τσι, οὔτε θα κερδίσουν ἐκεινο κατι, οὔτε θα ἐπιτύχουν τον σκοπον των. Διοτι αι πρα[illegible] ὅλα [illegible] ὅτι [illegible]μοποιοῦνται περι τοῦ Θεοῦ Πατρός δηλοῦν την οὐσίαν Του [illegible] ἐννοῶ δε το «ἀναλλοίωτον» το «ἀόρατον» το «ἄ-φθαρτον». [illegible] εἶναι φανερον οτι ταυτα και ὅταν κατα ἀ-νάλογον τρόπον χρησιμοποιοῦνται και περι τοῦ Μονογε-νοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ θα εἶναι και τότε δηλωτικα οὐσίας! Και ὄντως «ἀόρατον» καὶ «ἀναλλοίωτον» καὶ «ἄφθαρ-τον» και «ἄμορφον», και ὅλα τα ἀνάλογα ὀνομάζομεν καὶ τον Μονογενῆ Υἱόν. Και ἔτσι αὐτο που ἐθεώρησεν ως ἔ-

---

59. [illegible] 109, 24.
60. Ψαλμ. 144, 16.
61. [illegible] 17, 12.
62. Μαλαχ. 3, 6.

[illegible]

[illegible] δοξασίας [illegible]

(Βασίλειος Β. Αλλά δεν είναι δύσκολο να [illegible] ότι αυτά που μας φλυαρεί [illegible] από τη σοφία του κόσμου, η οποία και τον έκαμε [illegible] να εκτραχηλισθή τόσον, ώστε να προσκολληθή τόσον πολύ εις τας παραδόξους αυτάς καινοφανείς του δοξασίας γύρω από τας

63a. Ἐννοοῦνται αἱ ἀλώπεκες

[illegible]

[illegible]

Εἰς ἡμᾶς ὅμως θα ἦτο [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Ἰωάν. 8, 44.

Β' Κορ. 6, 15.

[illegible]

τὸ ἄφθαρτον δηλοῖ ὅτι ὁ Θεὸς [illegible] εἰς φθοράν, καὶ τὸ ἀόρατον ὅτι εἶναι ὑπεράνω [illegible] τικῶν ὀφθαλμῶν [illegible] σεώς του δὲν [illegible] τρεῖς διαστάσεις καὶ τὸ ἀθάνατον [illegible] ...ατος ἔτσι [illegible] ὅτι ἐν εἶναι [illegible] Α [illegible]

Κατὰ [illegible] ὀνόματα δὲν [illegible] , τὸ ἀ[illegible] ὅτι εἶναι [illegible] τό [illegible] τῆς [illegible] μου [illegible] τοῦ Θε[illegible] πῶς τὸ ἀγέννητον δὲν [illegible] σημασίαν.

Ἀλλ[illegible] Εὐνόμιος [illegible] καὶ μόνην, ἐπειδὴ [illegible] τηρια[illegible] τῆς [illegible] διδασκαλίας.

Διὰ νὰ καταφανῇ [illegible] τὸ ἑξῆς [illegible] ἀνεπτύχθη [illegible] ὀρθὸ[illegible] ὅτι ὁ Θεὸς [illegible] κατὰ [illegible] κατὰ στέρησιν [illegible] ἀλλὰ [illegible] θὰ διαπιστώσετε ὅτι [illegible] ἀπολύτου ἐφαρμογῆς [illegible] ὀνόματα [illegible] ...στα.

Ἀλλὰ [illegible] θὰ τὸ [illegible] εἰς τὸ «ἄφθαρτον» [illegible] τοῦ τὸ [illegible] «ἄφθαρτον» δὲν πρέπει [illegible] ὅτι [illegible] τὴν ἀποδίδομεν [illegible] Θε[illegible] ἀνθρώποι [illegible] θὰ πρέπη [illegible] ὅτι [illegible] Τοῦ ἀποτομεν [illegible] μας [illegible] δηλ. τὴν περὶ Αὐτοῦ [illegible] ὅτι [illegible] αὐτὸ ποὺ πράγματι εἶναι [illegible] Μὲ [illegible] δοξάζομεν κατὰ στέρησιν, ἀφοῦ ὅπως εἴπομεν αἱ στερήσεις εἶναι στερήσεις κάποιου πράγματος ποὺ ὑπάρχει κατὰ φύσιν, καὶ [illegible] εἶναι χρονικῶς μεταγενέστεραι ἀπὸ τὰ κατὰ φύσιν [illegible].

(Κατόπιν τούτων ὅμως θὰ ἠθέλατε νὰ ἐρωτήσετε) Διατί [illegible] (μᾶς λέγει ὁ Εὐνόμιος ὅτι) πρέπει νὰ [illegible]

λοσοφοῦμεν τα [illegible] κατα [illegible] από το [illegible] του [illegible] ἀφῄρετο και ἐν γένει καθε ιδιωματος που ἐκφέρετο μέ το [illegible].

Ἀπ[illegible] κα[illegible] από τας αλλας αυτας λέξεις δεν το[illegible] Και αυτ[illegible] εἶναι ὁ λόγος [illegible] και τα [illegible] τα [illegible] του Θεοῦ αποδ[illegible] (ἰδιώματα) εἶναι ἀπειραριθμα.

10. Τό [illegible] Κανενα [illegible] δεν εἶναι τέτοιο [illegible] Θεοῦ και [illegible] φρασιν [illegible] ἡμας. Ὅπως τα πολλα (ὀνοματα [illegible]) και ὡς ἐκ τῆς [illegible] το [illegible] νοημα [illegible] ὥστε [illegible] ὡς προς το [illegible] τῆς θείας [illegible] ἐντελῶς βεβαίως [illegible] μικρα ἀλλά πάντως ἱκανοποιητικ[illegible] ἡμας.

Ἀπό τα ὀνόματα [illegible] τα [illegible] ἀποδίδονται εἰς τον Θεόν ἀλλα μέν [illegible] ἔχει ὁ Θεος και αλλα αντιθ[illegible] ἐκφρ[illegible] τα, που ὁ Θεος δεν ἔχει. [illegible] δυο αυτας (λογικας [illegible]) [illegible] ἰδιότητων που δεν αρμόζουν εἰς τον Θεον και την κατα φασιν ἐκεινων που [illegible] ἔχει [illegible] μας μια τροπον τινα σκιαγραφια[illegible] (χαρακτῆρα) τοῦ Θεοῦ.

Π.χ. ὅταν Τον ὀνομαζωμεν «ἄφθαρτον» [illegible] με το νοημα τῆς λέξεως αυτῆς [illegible] η ἐκεινους που μᾶς ἀκουουν «πρόσεξε μη φανταοθῇς ὅτι ὁ Θεος ὑποκειται εἰς φθοραν» και ὅταν Τον ὀνομαζωμεν «ἀόρατον» «μή νομισης ὅτι θά Τον ἀντιληφθῇς διά της αἰσθησεως τῆς ὀρασεως» και ὅταν «ἀθανατον», ὅτι «πρόσεξε μηπως σοῦ περαση ποτέ ἡ ἰδέα ὅτι εἶναι δυνατον να υποστῇ ὁ Θεος θανατον». Κατα τον αὐτον τρόπον και ὅταν Τον ὀνομαζωμεν «ἀγεννητον» θέλωμεν να εἴπωμεν ὅτι «μή σχηματισῃς την ἐντυπωσιν ὅτι το Εἶναι τοῦ Θεοῦ ἐξαρτᾶται ἀπο καποιαν αρχην ἡ αἰτίαν». Και ἐν γένει ἀπο το καθενα ἀπο αυτα διδασκομεθα να μή καταβιβαζωμεθα εἰς ἀπρεπεῖς δια τον Θεον ἀντιλήψεις εἰς τας περι τοῦ Θεοῦ σκεψεις μας.

Κατοπιν τουτων δια να ἐπισημάνωμεν το κυριον («ἐ-

[illegible] Θεοῦ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] εἰς τὸν Θεὸν [illegible] δὲν εἶναι κάτι [illegible] ἀλλὰ τὸ ἴδιο τὸ εἶναι τοῦ Θεοῦ. Τὸ νὰ [illegible] (τὸ εἶναι τοῦ Θεοῦ) εἰς τὰ [illegible] τῆς [illegible] μορφῆς [illegible] εἶναι κάτι ποὺ [illegible] εἰς τὰ [illegible] ὄντα [illegible] ὅπολα θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ εἴπωμεν ὅτι θὰ εἶναι κάτι ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἀποδίδομεν εἰς τὸν Θεόν.

---

70. [illegible]

71. Δηλ. ὁ Ἴδιος ὁ Θεός.

72. Βλακείας, ἠλιθιότητος.

Αποδεικνύεται [illegible] τὸ ἀγέννητο [illegible] εἶναι [illegible] τοῦ Θεοῦ [illegible]

11. Ἀλλ' [illegible] ἀπεξ[illegible] Θε[illegible] [illegible] γὰρ [illegible] μετα[illegible] ἐκθ[illegible] ὁ [illegible] τὸ [illegible] ποὺ θέλει, γράφει τὰ ἑξῆς·

[illegible] τὸ «ἀγέννητο» δὲν [illegible] ἀφοῦ ὁ Θεὸς [illegible] ἕνας καὶ μόνος εἶναι ὁ [illegible] τὸ ἀγέννητο [illegible]

[illegible] Δηλαδή [illegible] τοῦ Θεοῦ [illegible] ὅτι [illegible] Θεοῦ [illegible] ἀλλὰ ὄχι καὶ ὅτι τὸ ἀγέννητο [illegible] τοῦ Θεοῦ.

Ἀξ[illegible] ἀκόμη [illegible] προσ[illegible] καλῶς καὶ τὸ ὅτι τὸ «ἀμερὲς» καὶ [illegible] ἐκεῖνο [illegible] ἑνὸς [illegible]

Ἐ[illegible] ἐπειδὴ [illegible] ὅτι δὲν πρέπει [illegible] καταμερίζ[illegible] τὸν [illegible] ἄλλο [illegible] ὅτι [illegible] ἀλλ' [illegible] κατὰ τὸ ξε[illegible] ἀπο[illegible] φαίνεται [illegible] κατὰ [illegible] αὐτὸς [illegible] ἀντικρούση [illegible] μὲ αὐτόν! Καὶ ἔχω τὴν γνώμη 224 Α ὅτι ὁ Σοφὸς Σολομὼν [illegible] αὐτὸ συ-

νιστᾷ νὰ μὴ ἀποκρινώμεθα «τῷ ἄφρονι κατὰ τὴν ἀφροσύνην αὐτοῦ»[73].

Αὐτὸς λοιπὸν (ὁ Εὐνόμιος) προβαίνει εἰς σπατομαν [illegible] λόγων του [illegible] δὲν ἐπιτεύχθη [illegible] πρὸς αὐτὸν ἀλλὰ οὔτε καὶ ἁπλῶς [illegible] θεωρεῖται [illegible] νὰ ἑνώσῃ [illegible] τὰ [illegible] ἀπαριθμηθῆ [illegible] τὴν ὀνομασίαν του τὸ ἀγέννητον [illegible] πο. Ἡμεῖς ὅμως [illegible] φανερὸν καὶ νὰ [illegible] Θεοῦ [illegible] πιθανῶς [illegible] σκοπὸ [illegible] τὰ ἐπιχειρήματα του αὐτὰ τοῦ [illegible] θμηθῇ εἰς τὰ [illegible][74].

[illegible] ἀκόμη [illegible] τὸ ἐπιχείρημά του. Β ὅτι τὸ ἀγέννητον δὲν λαμβάνεται [illegible] στέρησιν ἦτο ἀδύνατον καὶ πάλιν [illegible] θὰ ἦτο ἀκολουθεῖν ἀφοῦ ποῖος λόγος [illegible] νὰ κατατάσσεται ἡ ἀγεννησία εἰς ἓν ἀπὸ [illegible] ἀπαριθμηθῇ [illegible]. Ἀλλ' ἐπειδὴ [illegible] ὡς νὰ πρᾶγμα [illegible] ἀπὸ [illegible] τὰ τὸ [illegible] ἀλλ' οὔτε κατ' [illegible] ρησιν οὔτε κατ' ἄλλον τινα τρόπον ἀπὸ [illegible] θμήσαμεν (δύναται νὰ [illegible]) [illegible] θὰ πρέπῃ νὰ εἶναι «τὸ ἀγέννητος» ἡμεῖς θὰ τὸ [illegible] στρέψωμεν καὶ θὰ εἴπωμεν [illegible] κατ' [illegible] καὶ εἶναι ἁπλῶς [illegible] ἄρα τὸ ἀγέννητον δὲν εἶναι ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ. Ἐφ' ὅσον λοιπὸν δὲν ἀνασκευάσῃ τὰ ὡς ἄνω καὶ δὲν μᾶς ἀποδείξῃ ὅτι αὐτὰ [illegible] τὸ συμπέρασμά του δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ θεωρηθῇ ὅτι εὐσταθεῖ.

12. Καὶ γενικὰ πάσης ὑπερηφανείας καὶ φυσιώσεως δεῖγμα εἶναι τὸ νὰ φαντάζεται [illegible] ὅτι [illegible] τὴν ἰδίαν τὴν οὐσίαν τοῦ [illegible] Θεοῦ. Κατὰ τὴν [illegible] μην μου [illegible] νος [illegible] «Ἐπάνω τῶν ἄστρων θὰ θέσω τὸν θρόνον μου»[74]. Μόνον που αὐτὸς δὲν [illegible] εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ τὰ ἄστρα, ἀλλ' ὅμως δὲν [illegible]

---

73. Παροιμ. 26, 4.
74. Ἡσαΐου 14, 13

[illegible]κως ὅτι [illegible] τὴν [illegible] τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων[illegible]

Ἂς τὸν ἐρωτήσωμεν [illegible] ἀπὸ [illegible] ὅτι [illegible] τὴν [illegible]

Μήπως ἀπὸ τὸ [illegible] Ἀλλ' [illegible] ὑπο[illegible] τὸ ὅτι [illegible] ἄλλα [illegible] καὶ τὸ [illegible] εἶναι

Μήπως τότε ἀπὸ τὴν [illegible] τοῦ Π[illegible] Π[illegible] Μήπως [illegible] Δαβὶδ [illegible] Θεὸς [illegible] καὶ τὰ κ[illegible] τῆς σοφίας [illegible] ἡ γνῶσις [illegible] Θεοῦ [illegible] γε[illegible] ἐθαυμαστώθη ἡ [illegible] Σου ἐξ ἐμοῦ [illegible] ἐκραταιώθη, [illegible] πρὸς αὐτήν [illegible] ὁ Ἠσαΐας [illegible] ἐγ[illegible] τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ[illegible] ἀπε[illegible] περὶ τῆς θείας [illegible] αὐτὸς εἰς τὴν περὶ τοῦ Χριστοῦ [illegible] τὴν δὲ γενεὰν Αὐτοῦ τίς διηγήσεται[illegible] Ἢ [illegible] τῆς ἐκλογῆς [illegible] τοῦ Χριστοῦ [illegible] ἐν [illegible] ἄρρητα [illegible] ἀνθρώπῳ λαλῆσαι [illegible] μᾶς [illegible] περὶ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ; αὐτὸς ποὺ ὅπως [illegible] ὅτι [illegible] τοὺς [illegible] τὰς θείας οἰκονομίας [illegible] κατελήφθη [illegible] ἐνώπιον τοῦ [illegible] τῆς θείας [illegible] ἐβόησε τὴν φωνὴν ἐκείνην «Ὦ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ· ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα Αὐτοῦ καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ Αὐτοῦ!»

[illegible]

[illegible] Ψαλμ. [illegible]

[illegible] Ψαλμ. [illegible]

[illegible] 1 13

[illegible]

[illegible] 7 10

[illegible] 13 3

[illegible] 12 2

[illegible] 12 4

[illegible]

Ρωμ. 11, 33

[illegible]

87α. Ὁ Μωυσῆς ἐν Γεν. κεφ. 1.

[illegible] ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν[88] [illegible] ἀόρατος καὶ ἀκατασκεύαστος [illegible] καὶ τὴν [illegible] [illegible] ἵνα μάθη καὶ νὰ μᾶς πληροφορήση ποία εἶναι ἡ οὐσία της.

[illegible] ἀπὸ τὰ [illegible] θὰ μᾶς εἴπουν [illegible] ἀπέκτησαν τὴν κατάληψη.

[illegible] ὅτι ἀπ' αὐτὴν εἶναι [illegible] ἢ χρώματος ἢ [illegible] ἢ [illegible] [illegible] [illegible] θὰ ἦτο [illegible] καὶ ἀκόμη λέγουν εὐκολα τὸ καθε[illegible]

[illegible] σοφίας [illegible] δὲν [illegible] [illegible] ἆρά γε ἄλλ[illegible] τρόπος [illegible] Ἂς [illegible] ποὺ [illegible] «τὰ παιδιά τους», [illegible] καὶ διὰ τοῦ νοός των[89] συνάπτονται μὲ τὴν Πρώτην Οὐσία!

Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἡ ἐγωπάθεια εἶναι τὸ χειρότερον ἀπὸ ὅλα τὰ πάθη ποὺ συναντῶνται εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὅτι αὐτὴ ὄντως περιβάλλει ἐκείνους, ποὺ τυχὸν τὴν ἔχουν, μὲ τὸ κρῖμα τοῦ διαβόλου[90].

Ἐντεῦθεν καὶ αὐτὸς [illegible] δὲν γνωρίζουν τὴν οὐσίαν οὔτε τῆς γῆς ποὺ συνεχῶς πατοῦν [illegible] [illegible] ὅτι [illegible] εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων. Καὶ εἰς μὲν τοὺς [illegible] τὸν Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ τοὺς ὁποίους ὁ Θεὸς ἐτίμησε τόσον ὥστε νὰ ὀνομάζεται ἐπειδὴ εἶχον φθάσει νὰ ἔχουν ὅλας τὰς ἀρε[illegible]

88. Γεν. 1, 1.

89. [illegible] ὁ ἅγιος Βασίλειος [illegible] τῆς [illegible] τῶν Εὐνομιανῶν.

90. Πρβλ. Α' Τιμ. 3, 6.

τας [illegible] Θεὸς αὐτ[illegible] ὡσαύτως τὸ αὐτὸ [illegible] Ἀλλὰ καὶ τὸ [illegible] καὶ ἁρμο[illegible] τη [illegible] ἀποκαλῶν ὁ Θεὸς τοῦ Ἐξόδου [illegible] Θεὸς Ἀβραὰμ καὶ Θεὸς Ἰσαὰκ καὶ Θεὸς Ἰακώβ [illegible] ἐστι [illegible] προσθέτει ὁ Ἴδιος [illegible] Εἰς [illegible] ἐφανέρωσα [illegible] Πατὴρ [illegible] ἀπεκάλυψε [illegible] ὁ Ἰωσὴς [illegible] Κύριος καὶ [illegible] πρὸς Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ 226 Α Θεὸς [illegible] αὐτῶν καὶ [illegible] ἐφανέρωσα [illegible] φανερ[illegible] ρου καὶ ὄχι μόνον [illegible] ἀνθρώπων.

Ἀλλὰ ὅπως φαίνεται ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ε[illegible] ἐνεφάνισεν [illegible] Τ[illegible] καὶ τὴν [illegible] τὴν [illegible] ἀπο[illegible] τὸ περιγράφει εἰς τὰ βιβλία καὶ τὰ καθιστᾷ [illegible] δημοσίως [illegible] καὶ τὸ κοινολογεῖ ἀπεριορίστως εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους[95].

Καὶ αὐτὰ [illegible] ἀποκαλύπτει [illegible] ὡς ὑποσχέσεις [illegible] ἀνθρωπίνης γνώσεως καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ [illegible] πάντα νοῦν[96] [illegible] ὅμως [illegible] κατὰ τὴν [illegible] καθ' [illegible] τρόπον Β [illegible] εἶναι ὑπὲρ πάντα νοῦν καὶ ὑπὲρ πᾶσαν γνῶσιν ἀνθρώπων!

11. [illegible] ὅμως ὅτι ἡ κατανόησις τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ εἶναι κάτι [illegible] ὑπερβαίνει τὴν [illegible] ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ κατὰ [illegible] τὰ κτίσματα. Διότι ὁ Πατὴρ εἶναι γνωστὸς μόνον εἰς τὸν

91. [illegible] 11, 16.
92. [illegible] 3, 6·15·16.
93. [illegible] 15.
94. [illegible]
95. [illegible]
96. [illegible]

[illegible] ἀφοῦ οὐδεὶς [illegible] τὸν Πατέρα [illegible] τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ [illegible] ὅπως λέγει [illegible] οὐδεὶς [illegible] εἰμὴ τὸ Πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ Θεοῦ».[98]

[illegible] τὴν πλήρη κατανόη[illegible] εἰς [illegible] ἀγαθότητα καὶ τὴν [illegible] τοῦ Θεοῦ [illegible] τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ [illegible] Δημιουργὸς [illegible] κατὰ τὴν [illegible] φύσιν ἡ ἰδία [illegible] Πνεῦμα [illegible] τοῦ Θεοῦ [illegible] πρὸς [illegible] τοῦ Θεοῦ [illegible] τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ [illegible] (περιφραστικῶς) ἢ καὶ μὲ [illegible] φράσεις ὁδηγεῖ εἰς διαφορετικὰ [illegible]

[illegible] πρὸς μύθους Ἰουδαϊκούς[99] [illegible] τὴν [illegible] θὰ [illegible] τελείως

[illegible]

[illegible] εἰς [illegible] περὶ Θε[illegible] τος ἐκτὸς [illegible] ὅτι [illegible] τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ ὡς κατ[illegible] μὲ τοὺς ἐκ τῶν Ἑλλην[illegible] [illegible] ἐκλεκτὴ [illegible]

Ἐνῶ [illegible] ὁ [illegible] ὅτι ὁ Θε[illegible] ος εἶναι [illegible] ἐνῶ τὰ κάτω [illegible] ὁ Εὐνόμιος [illegible] ἀκριβῶς [illegible] ματος [illegible] στέρας [illegible] πάντοτε [illegible] ματικὰς [illegible] τοῦ Θεοῦ [illegible] ὅτι [illegible] ὅτι ἡ [illegible] τὴν περ[illegible] ὅτι ὁ Θε[illegible] [illegible] ἰδικὰς του [illegible] τος [illegible] φαντάζεται καὶ [illegible] ἀλληλοσυγκρουόμενα.

Ἂς [illegible] κατὰ [illegible] [illegible] ἀπὸ τὴν οὐσία[illegible] [illegible] θὰ κατορθώσωμε [illegible] ποτε [illegible] πλὴν [illegible] τὴν προτροπὴν τοῦ [illegible] ἀποστεῖλαι [illegible] ὅτι [illegible] σιν Αὐτοῦ [illegible] δὲν μᾶς [illegible] ὁ Θεὸς [illegible]

Ἀφοῦ λοιπὸν ἀπεδείχθη ὅτι ἡ [illegible] τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀπερινόητος εἰς τὴν ἀνθρ[illegible] καὶ ἐντελῶς ἄρρητος, δὲν ἀπομένει εἰμὴ [illegible] α) τί εἶναι καὶ β) πῶς [illegible] τῶν ὅλων.

[illegible]

[illegible]

109 [illegible] 24

110 [illegible]

111 Ἑβρ. 11, 6

[illegible] ότι η έννοια [illegible] από ημάς εις [illegible] ως προς [illegible] άλλα [illegible] διά το είπω [illegible] ότι [illegible] B [illegible] δε προς [illegible] Πατρός [illegible]. Όταν [illegible] μας έρευνα το [illegible] Θεού [illegible] έχη [illegible] Επειδή δε [illegible] ότι ο Θεός ως [illegible] την [illegible] αρχής χρονικής άναρχος [illegible] το αγέννητον. Όπως [illegible] τα περί των [illegible] από του [illegible] δεν [illegible] έτσι και εις [illegible] του [illegible] δεν δηλοί [illegible] είναι, αλλά ότι δεν [illegible] από κάτι [illegible] αυτό που λέγω θα [illegible].

Ο [illegible] εκθέτει την κατά σάρκα γενεαλογίαν του Θεού [illegible] Σωτήρος ημών Ιησού [illegible] από [illegible] από τον [illegible] και αυτός του [illegible] και έτσι [illegible] την αφήγησιν του [illegible] εν τη [illegible] φύσει [illegible] τους πρώτους και είπε ότι ο Σηθ [illegible] εκ του Αδάμ ο δε Αδάμ εκ του Θεού επεράτωσε την αφήγησιν του εις το σημείον αυτό.

Με την διήγησιν του περί της προελεύσεως του καθενός εξ αυτών δεν μας εφανέρωσε την ουσίαν των ανθρώπων που απηριθμούσε, αλλά απλώς εξέθεσε την [illegible] του καθενός εξ [illegible] από την οποίαν προήλθε. Άρα γε όπως [illegible] είπεν[113] ότι ο Αδάμ προήλθε εκ του Θεού θα έπρεπε και ημείς να διερωτηθώμεν μήπως και ο Θεός προήλθεν από κάτι; Άρα γε δεν είναι αυτονόητον εις την διάνοιάν μας, ότι δεν προέρχεται από κάτι άλλο; Και αυτό το «από κάτι άλλο» ασφαλώς δεν είναι τίποτε άλλο από το «άναρχον». Και το «αγέννητον» δεν είναι τίποτε άλλο ειμή το «άναρχον».

Όπως λοιπόν προκειμένου περί των ανθρώπων δεν δηλούται η ουσία των όταν γίνεται λόγος διά το από

112 Ρωμ. 9, 5
113 Λουκ. 3, 23-38

ποῖο ἕκαστος προέρχεται [illegible] ἕνα τῶν Θεῶν [illegible] ὅλων, δὲν εἶναι [illegible] ὅτι τὸ ἀγέννητο [illegible] ἀπαιτεῖται [illegible] τῷ [illegible] τὸ ἀγέννητο [illegible] μὲ τὸ [illegible] ὅτι [illegible] ἄλλο. Ἐκεῖνος [illegible] Θεοῦ [illegible] οὐσίαν κινεῖ καὶ τὸ [illegible] νεῖς «ποία εἶναι ἡ φύσις τοῦ Ἀδὰμ» [illegible] ποία εἶναι ἡ φύσις [illegible] καὶ αὐτὸς [illegible] δὲν ἐγεννήθη ἀπὸ σύζευξιν ἀνδρὸς καὶ [illegible] διεπλάσθη μὲ τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ! Ἀσφαλῶς [illegible] παρετήρησε [illegible] ἄλλ' ἐγὼ δὲ [illegible] τρόπον ἐκλήθη [illegible] 228 [illegible] καθ' [illegible] θρωπον! Μὲ τὴν [illegible] ἐπειδὴ [illegible] ἐγεννήθη ἐξωτερικὰ [illegible] ἀπὸ τὸ [illegible] τοῦτο.

Αὐτὸ ἀκριβῶς [illegible] καὶ [illegible] τῆς λέξεως ἀγέννητος. Μὲ αὐτὴ [illegible] τὸν [illegible] ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ [illegible] φύσιν. Αὐτὴ [illegible] καθ' αὐτήν.

6. Ἀλλ' ἂν κανεὶς θέλει [illegible] κατανοήσῃ ὅσο [illegible] καλύτερα περὶ τῆς ἀληθείας [illegible] τὴν ὁποίαν [illegible] λοῦμεν, ἂς ἐξετάσῃ τὸ [illegible] θὰ [illegible] τότε ὅτι [illegible] τὰ [illegible] τοῦ Θεοῦ [illegible] ἀναγκ[illegible] ζωή [illegible] νοια τοῦ «ἀγεννήτου». Τοῦτο [illegible] ὅτι [illegible] ἀκριβῶς ὅπως [illegible] κολουθήσουν [illegible] εἰς τὸ νὰ χαρακτηρίσωμεν. Ἐκεῖνο ποὺ δὲν [illegible] τὴν ζωήν μας εἰς ὅρια ὡς «ἀτελεύτητον» [illegible] καὶ [illegible] θὰ προχωρήσωμεν συλλογιστικῶς [illegible] τοὺς αἰῶνας καὶ ὥσπου εἰς κάποιο ἀχανὲς (ἀπύθμενον βάραθρον) θὰ ἐξακύψωμεν εἰς τὸ ἄπειρον τῆς ζωῆς τοῦ Θεοῦ. Ἀκριβῶς ἐπειδὴ ποτὲ δὲν θὰ κατορθώσωμεν νὰ «ἐντοπίσωμεν» κάποια «ἀρχήν» ἀπὸ τὴν ὁποίαν θὰ ἔπρεπε τάχα νὰ εἶχε λάβει ὕπαρξιν ὁ Θεός, ἀλλ' ἀντιθέτως θὰ κατανοοῦμεν (συνεχῶς περισσότερον) ὅτι ἡ ζωὴ τοῦ Θεοῦ εἶναι πάντοτε πιὸ ἔξω (ἀπὸ τὴν δυνατότητά μας νὰ τὴν κατανοήσωμεν) καὶ μᾶς διαφεύγει εἰς βάθος πολὺ μεγάλον, τὸ γεγονὸς αὐτὸ ὅτι δηλαδὴ ἡ ζωή Του εἶναι «ἄναρχος» (ἤτοι ἄνευ ἀρχῆς χρονικῆς) τὸ χαρακτηρίζομεν ὡς τὸ «ἀγέννητον» Αὐτοῦ.

Ἡ σημασία λοιπὸν τοῦ ὅρου «τὸ ἀγέννητον τοῦ Θεοῦ» εἶναι ὅτι δὲν ἔλαβεν ἀρχὴν τῆς ὑπάρξεως Του ἀπὸ

[illegible] Όπως [illegible] το [illegible] (διδασκαλιῶν του)!

[illegible]

[illegible] Αφοῦ [illegible] τοῦ [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] Θεῶν Προσώπων νὰ μὴ [illegible] λέγει κατι ποὺ «ἠχεῖ» ἄσχημα [illegible] παρασματα του· «Ἀφοῦ λέγει ὁ Θεὸς εἶναι ἀγέννητος, πρέπει νὰ θεωρῆται ὅτι εἶναι ἔξω πάσης συγκρίσεως καὶ κάθε σχέσεως [illegible]». Δὲν χρησιμοποιεῖ τὰς λέξεις «Πατὴρ» καὶ «Υἱὸς», ἀλλὰ «ἀγέννητος» καὶ «γεννητός». Ὅπως λοιπὸν ἤδη εἴπομεν τὸ ἕνα του «κακούργημα» εἶναι τὸ ὡς ἄνω· καὶ τώρα προσέξατε τὸ δεύτερον· «Ἀφοῦ λέγει, εἶναι ἀγέννητος.

---

11. [illegible]

11. [illegible]

11. [illegible]

1. [illegible]

δὲν θὰ κατασταθῆ ποτὲ [illegible] ἐπιδεκτικὸς γεννήσεως. [illegible] θὰ [illegible] ὅτι θὰ μετεδίδετο [illegible] ἐξ Αὐτοῦ [illegible]

[illegible] ἐπιδεκτικὸς [illegible] Θεοῦ [illegible] (Ἀπὸ τὰς δύο αὐτὰς [illegible]

(μὲ τοὺς συλλογισμούς του,

[illegible] 227 A δὲν θὰ κατασταθῆ ποτὲ [illegible] ὁ Θεὸς ἐπιδεκτικὸς γεννήσεως [illegible] ἐξ Αὐτοῦ [illegible] ἀλλὰ αὐτὸ εἶναι τὸ συμπέρασμα ποὺ [illegible] δευτέραν [illegible] ὅτι [illegible] Πατρὸς [illegible] κάτι ἀπὸ τὴν [illegible]

Εἶναι [illegible] ἀπ[illegible] Π[illegible]ος ποτὲ ἐλάλησε τόσον μεγάλην ἀδικίαν εἰς [illegible]

17. Λοιπὸν ἐγὼ τοὐλάχιστον φοβοῦμαι μήπως μὲ τὸ νὰ ἐπ[illegible] τῆς βλασφημίας τῶν [illegible] εἰς τὴν καταδίκην των. B Μὲ παρρησίαν [illegible] εἰς τὰ ἅγια Εὐαγγέλια ὅτι δηλαδὴ καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα δὲν παρέλειψε νὰ παραδώσῃ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους μέσα εἰς τὰς ἁγίας Γραφὰς τὴν βλασφημίαν τῶν Ἰουδαίων[114] εἰς βάρος τοῦ Κυρίου διὰ νὰ στηλιτεύσῃ [illegible] τὴν βλασφημίαν των καὶ ὄχι διὰ νὰ προσάψῃ κάποιαν μομφὴν εἰς τὴν ἄχραντον δόξαν τοῦ Μονογενοῦς.

113. [illegible] καταδέχεται ὁ Θεὸς νὰ γεννήσῃ.

113α. Πρβλ. Ψαλμ. 72, 8.

114. [illegible] Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια» (πρβλ. Λουκ. 11, 15).

Ἀ[illegible] δὲν [illegible] [illegible] εἰς Α[illegible] [illegible] [illegible] Τὸ φ[illegible] [illegible] δὲν εἶ[illegible] Π[illegible] [illegible] ὅμως [illegible] [illegible] ἡμεῖς [illegible] τὴν [illegible] Πατὴρ [illegible] [illegible] τῆς [illegible] Αὐτοῦ [illegible] Ἀλλὰ [illegible] [illegible] τῆς [illegible]

Τ[illegible] [illegible]

Εἰ[illegible] Π[illegible] [illegible]

[illegible] Ἀλ[illegible] τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν [illegible] Αὐτοῦ πρὸς τὸν Γ[illegible] [illegible] Κύριος ἡμῶν [illegible] Ἀλλ[illegible] με [illegible] φωνὴ [illegible] [illegible] Διότι, ἂν πρα[illegible] δὲν [illegible] πρὸς τὸν Πατέρα, τότε πῶς [illegible] Φίλιππε [illegible] μ[illegible] ἑ[illegible] με, Φίλιππε;[122] καὶ «ὁ θεωρῶν ἐμὲ θεωρεῖ [illegible] με»[123]. Διότι τό[illegible] πῶς [illegible] Αὐτὸν [illegible] ἐπ[illegible] πρὸς Αὐτόν. Καὶ ἀσφαλῶς ποτὲ δὲν [illegible] κατ[illegible] τὸ [illegible] δι' [illegible] αὐτή. Ἀντιθέτως [illegible] ἀναγνωρίζεται κατὰ τὸ συγγενὲς μὲ βάσιν κάτι ἄλλο συγγενές. Ἔτσι λοιπὸν εἰς μὲν τὸ ἀποτύπωμα τῆς σφραγῖδος γίνεται φα-

120. Πιθανῶς παραλείπεται ἡ λέξις [illegible] ἀποτελεῖ χειροτέραν τῆς προηγουμένης [illegible]

121. [illegible]

122. Ἰωάν. 14, 9.

123. Ἰωάν. 12, 45.

[illegible] τὸ ἀρχέτυπον.[illegible]

[illegible] διότι ὅπως τὸ ὅτι [illegible]

[illegible] μόνον δι' Αὐτοῦ (τοῦ Υἱοῦ).

[illegible]

[illegible]

[illegible]

19. [illegible]

Αφοῦ λοιπὸν ὅπως [illegible] τρόπως τὸ ὅτι ἡ [illegible] τοῦ Πατρὸς δὲν [illegible] μὲ τὸν Υἱὸν καὶ [illegible] τοῦτο φανερὸν ἀπὸ ὅλας [illegible]

([illegible]) Δὲν θὰ μᾶς ἦτο δυνατὸν [illegible] κοινὴ καὶ εἰς τοὺς δύο (Πατέρα καὶ Υἱόν) [illegible] ἐκ τῆς θέσεως τοῦ χρόνου [illegible] ὁ μὲν (Πατὴρ) εἶναι πρῶτος, ὁ δὲ (Υἱὸς) δεύτερος (Καὶ λέγομεν) τοῦτο ἐπειδὴ εἰς τοὺς ὑπερέχον-

---

131. [illegible] 1 3

131α. [illegible] 1 3

132. [illegible] τῆς ὑποστάσεώς Του.

της ασφαλ[illegible] [illegible] το α[illegible] που [illegible]

Αλλ[illegible] τ[illegible] δεν [illegible] δυνατο [illegible] άποδε[illegible] χρον[illegible] ούτε αἰ[illegible] τε τάξις άφου ἤ τά [illegible] είναι χρονικως μετα-[illegible]περ[illegible] 23 [illegible] της Α[illegible] Θε[illegible] και τ[illegible] Δ[illegible] και τ[illegible] [illegible] σαν πρῶτα· ὅσον δε [illegible] ει νά εἰπῶ ἐγὼ ἔστω κ[illegible] η Γραφη [illegible] σαφῶς, ὅτι ὁ Θεὸς ὑπάρχει [illegible]

[illegible] Αφ[illegible] το [illegible] ώς [illegible] ώς π[illegible] του ὅτι ήθελε κα[illegible] με [illegible] τ[illegible] της [illegible] σ[illegible] φ[illegible] τ[illegible] το[illegible]

[illegible] θα ἦτο ὀρθο[illegible] σχ[illegible] ὅτι [illegible] ή [illegible] και ε[illegible] τ[illegible] ως προς την [illegible] Β και [illegible] του χρονου [illegible] ὁ μεν ὁ Πατηρ [illegible] πρ[illegible] ὁ δε άλλος (ο Υιος) δε[illegible]τερος'

Σ[illegible] 'Α[illegible] [illegible]ζομενος κατὰ τὸν ὡς ἄνω τρόπο[illegible] δε[illegible] τε ὁ [illegible] ότ[illegible] δια κατ[illegible] το [illegible] [illegible] α [illegible] μια κ[illegible] διχοτομη[illegible] ἤ ἀκομη και κα[illegible]

[illegible]

[illegible] αὐτῆς [illegible] ης προ[illegible] [illegible] εἰς [illegible] μέρη του [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]. Μη [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ὅτι [illegible] [illegible], τα [illegible] [illegible] [illegible]ωτεροι ἀπο ἐκείνους που διδάσκουν τ[illegible]

Ἀλλ' ἄν [illegible] το ὅτι ἡ οὐσία εἶναι κοινή το ἐκλαμβάνει ἔτσι ὥστε [illegible] [illegible] τῆς [illegible] νὰ θεωρῆται ὅτι εἶναι ὁ [illegible] [illegible] [illegible] δεκτὸν ὅτι ἡ [illegible] τοῦ Πατρὸς [illegible] φῶς [illegible] [illegible] τοῦ Μ[illegible] [illegible] φῶς κα[illegible] [illegible] τι [illegible] καὶ ἄν [illegible] [illegible] τοῦ Πατρὸς ὁ ἴδιος [illegible]

Α[illegible] [illegible] τ[illegible] [illegible] ἔτσι τότε [illegible] [illegible] ἡ δ[illegible] [illegible] πρὸς τα ἀνώτερα καὶ ἡ [illegible] [illegible] ὅτι ἡ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] καὶ τας [illegible] ἰδιαίτερα [illegible] τῶν Προσώπων [illegible] κάποια διαφορά, ἐνῶ [illegible] [illegible] θεότητος [illegible]

20 Ἀφοῦ λοιπὸν τώρα καθωρίσθη ὁ [illegible] κατα τον [illegible] [illegible] μεν το κοινὸν τῆς οὐσίας [illegible] [illegible] τα [illegible] [illegible] [illegible] ἔχη πρὸς τα [illegible] [illegible]. Ὡς πρὸς τ[illegible] [illegible] ὁ Εὐνόμιος, κα[illegible] [illegible] [illegible] ὁ μὲν ἕνας (ὁ Πατήρ) εἶναι πρῶτος, ὁ δὲ ἄλλος (ὁ [illegible]) [illegible]

Ἀλλ' ἐρωτῶ· Ποία λογικὴ ἀκολουθία ἀπαιτεῖ ἄν νὰ εἶναι ἡ [illegible] τῶν κοιν[illegible] [illegible] [illegible] τας καὶ τῆς [illegible] τῆς [illegible]εως καὶ [illegible] [illegible] τῆς ἀρχῆς) τοῦ [illegible]. Διότι ἀσφαλῶς δεν εἶναι ποτε δυνατόν [illegible] ὁ Θεὸς τῶν ὅλων [illegible] [illegible]χρόνως με τὴν Εἰκόνα Του που ἀποτελεῖ ἀπαύγασμα τοῦ Ἑαυτοῦ Του καὶ να μὴ εἶχε αὐτὴ (ἡ Εἰκὼν) [illegible] [illegible] με Αὐτὸν (τὸν Θεόν) ὄχι ἁπλῶς πρὸ τῆς ἐνυ[illegible]

---

195 Τοῦ ἐπιχειρήματος αὐτοῦ γίνεται χρῆσις ἐπειδὴ ποτε σχεδὸν ἐν [illegible]

196 Τα [illegible] [illegible] Πατρὸς καὶ τοῦ [illegible] εἶναι κοινά [illegible] τὰ Πρόσωπα [illegible] Τριάδος.

ξεως τοῦ χρόνου ἀλλὰ καὶ πρὸς [illegible] τῶν [illegible]
Ἀκριβῶς [illegible] τὸ [illegible] ὅτι τὰ [illegible] δύο Πρόσωπα εἶναι [illegible] νὰ [illegible] εἰς τὴν [illegible]
χήν μας τὸ ὁμοούσιον !

Ἀλλὰ καὶ ἡ τάξις εἶναι [illegible] Ἡ [illegible] μὲν φυσικὴ ἡ ἄλλη [illegible] ἐπι[illegible] φυσικὴ μὲν εἶναι ἡ τάξις [illegible] τὴν σειρὰν [illegible] ὅσα [illegible] ἡ σχέσις τῶν [illegible] πρὸς τὰ [illegible] ἀποδεκτὸν ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ὁ [illegible] καὶ τῆς φύσεως τῆς [illegible] εἶναι [illegible] μαθήματα [illegible]
[illegible] Ἀ[illegible] Ἐ[illegible] τὸ πρῶτον [illegible] δεύτερον [illegible] μας [illegible] ὅτι [illegible] νὰ [illegible] νεται λόγος περὶ τάξεως προκειμένου περὶ τοῦ Θεοῦ ἀφοῦ [illegible] ἀπὸ ἀπόψεως χρόνου ἔρχεται μετὰ ἀπὸ τὸν «τάσσοντα».

Ὅμως ἢ δὲν τὸ κατενόησεν ὀρθῶς ἢ [illegible] σεν ἐπιτηδές τὸ ὅτι [illegible] ἕνα εἶδος τάξεως [illegible] δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν μὲ τὴν σειρὰν [illegible] τάσσομεν [illegible] ἡμεῖς ἀλλὰ ταυτίζεται μὲ τὴν φυσικὴν τοῦ [illegible] αὐτὴν καθ' αὐτὴν [illegible] ὅπως τὸ φῶς [illegible] σε [illegible] (ἔτσι καὶ [illegible] ὡς [illegible] καὶ [illegible] τὸν Πατέρα)

Καὶ [illegible] ὅλας αὐτὰς τὰς περιπτώσεις πρῶτον ἀναφέρομεν τὸ αἴτιον καὶ ἔπειτα τὸ ἐξ αὐτοῦ προερχόμενον (τὸ αἰτιατόν). Τὰς δύο [illegible] δὲν τὰς χωρίζομεν μεταξύ των μὲ [illegible] χρονικὸν διάστημα [illegible] μὲ τὸν λογισμόν μας [illegible] εἰς τὴν σκέψιν μας [illegible] αἴτιον [illegible]

Κατ[illegible] Β[illegible] δυνατὸν νὰ [illegible] γον τὸ [illegible] ἡμεῖς [illegible] τὴν τάξιν [illegible] προκειμένου [illegible]

[illegible]
[illegible]
137α. Ἔ. ἀ.

περ[illegible] πρ[illegible] δ[illegible] [illegible] καὶ [illegible] [illegible] τῆς φ[illegible] τῶν [illegible].

Καὶ [illegible] δεν θέλ[illegible] [illegible] τοῦ Θεοῦ [illegible] [illegible] Θε[illegible] [illegible] δεν [illegible] φυ[illegible] [illegible] πά[illegible] τας [illegible].

Σ[illegible] τὴ σχέ[illegible] [illegible] Π[illegible] [illegible] ἀλλ' ὅμως [illegible] λόγω δι[illegible] [illegible]. Ἂν δὲ [illegible] καὶ τὸ [illegible] Π[illegible] [illegible] ἄμε[illegible] [illegible].

21. Α[illegible] ἀφοῦ [illegible] σε ὅλο τὸ σ[illegible] εἰς τ[illegible] ή καὶ [illegible] εἶ[illegible] ὁ χρόνος ὡς [illegible] [illegible], εἶναι ἡ ἀντίληψις [illegible] ὡς τὸ σημεῖον [illegible].

Λέγει [illegible] ὅτι ὁ χρόνος εἶναι μία κίνησις τῶν ἄστρων [illegible] τοῦ ἡλίου τῆς [illegible] ἄ[illegible] στ[illegible] τὴν φύσιν [illegible] κινεῖ τὰ [illegible]. Ἀλλὰ μετὰ ἀπὸ τὸν ὁρισμόν αὐτόν, τί ἄρα[illegible] θὰ [illegible] ἀποφ[illegible] ὁ φ[illegible], [illegible] μετεωρολό[illegible] [illegible] ( ) [illegible] εἶναι [illegible] χρο[illegible] [illegible] ἀπὸ τὴν δημιουργία τοῦ [illegible] καὶ [illegible] τὴν δημιουργία τῶν [illegible] τοῦ Πνεύματος[138] περιγραφὴ τὴν κοσμογονία [illegible] λέγει σαφῶς ὅτι οἱ μεγάλοι φωστῆρες καὶ οἱ λοιποὶ ἀστέρες ἐδημιουργήθησαν τὴν τετάρτην[139] ἡμέραν. Καθὼς φαίνεται [illegible] τὰς προηγουμένας ἡμ[illegible] ἀφοῦ [illegible] ἀστέρες δὲν εἶχαν [illegible] εἰς κίνησιν [illegible]. Ἀλλὰ καὶ πῶς νὰ [illegible] ἀφοῦ δὲν [illegible] δημιουργηθῆ [illegible] ἀκόμη. Ὅταν ὁ Ἰησοῦς (τοῦ Ναυῆ) ἐπολέμει ἐναντίον τῶν Γαβ[illegible]ιτῶν [illegible] ἀφοῦ ὁ ἥλιος ἀκινητοποιήθη μὲ τὸ πρόσταγμά του ἔμεινεν ἀκίνητος [illegible] καὶ ἡ σελήνη

138. Ἤτοι θεοπνεύστως.
139. Πρβλ. Γεν 1, 16.

[illegible]

283 [illegible] ἀπὸ τὴν [illegible]

[illegible]

[illegible] πού εἰς μεγαλύτερον χρονικὸν διάστημα διατρέχει ὀλιγώτερον [illegible]

Παρὰ ταῦτα αὐτός... [illegible] ὅτι ἀφοῦ οἱ ἀστέρες κινοῦνται [illegible] τοῦ χρόνου· [illegible] ἀφοῦ [illegible] εἰς τὸν χρόνον [illegible] ὅτι αὐτὸ πού εἶπεν [illegible] (ὁ Εὐνόμιος) δὲν [illegible] ἀπὸ αὐτὸ εἰς τίποτε ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ τὴν μεγαλειτέραν τῶν ὀνομάτων!

Καὶ [illegible] εἰς τὰ ἀνωτέρω [illegible] καὶ τὰ ἀκόλουθα.

24 ([illegible]) Ἀλλ' ὅπως [illegible] εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ κ.τ.λ. [illegible]

140. Ἰησοῦ Ναυῆ 10, 12 - 14.

μορφὴ ἢ ὄγκος ἢ ποσότης, ἀφοῦ ὁ Θεὸς εἶναι ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἔξω πάσης συνθέσεως. Ἀλλ' ἂν ἀδύνατον εἶναι καὶ τὸ νὰ φαντασθῇ κανεὶς ὅτι κάτι ἀπὸ αὐτὰ (ποὺ εἴπαμεν), ἢ ἄλλα ἀνάλογα εἶναι δυνατὸν νὰ συντεθῇ μὲ τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ, οὔτε δυνατὸν εἶναι οὔτε ἀνεπίληπτον θὰ καταστῇ ποτέ, τότε πλέον (ἐρωτῶ) D ποία λογικὴ θὰ μᾶς ἐπιτρέψῃ νὰ ἐξομοιώσωμεν τὴν γεννητὴν οὐσίαν πρὸς τὴν ἀγέννητον; καὶ μάλιστα ἀφοῦ ἡ κατ' οὐσίαν ὁμοιότης ἢ σύγκρισις ἢ κοινωνία δὲν ἐπιδέχεται οὔτε διαφορὰν οὔτε ὑπεροχήν, ἀλλ' ἀντιθέτως μᾶς ὁδηγεῖ μὲ σαφήνειαν εἰς τὴν ἰδέαν τῆς ἰσότητος καὶ μαζὶ μὲ τὴν ἰσότητα μᾶς δείχνει καὶ ὅτι ὁ ὁμοιούμενος ἢ συγκρινόμενος (μὲ τὸν Πατέρα) εἶναι ἀγέννητος. Κανεὶς ὅμως δὲν εἶναι τόσον ἀνόητος ἢ τόσον τολμηρὸς εἰς τὸ νὰ φθάσῃ ἀσεβείας ὥστε νὰ εἴπῃ ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι ἴσος μὲ τὸν Πατέρα, ἀφοῦ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος διαρρήδην μᾶς εἶπε «ὁ Πατὴρ ὁ πέμψας με μείζων μού ἐστι»[141]. Καὶ μετὰ ἀπὸ ὀλίγα λέγει πάλιν ὁ Εὐνόμιος: «Νομίζω πάντως ὅτι ἂν καὶ εἶναι περισσότερα αὐτὰ ποὺ παραλείπω, F τὰ λεχθέντα πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι εἷς καὶ μόνος ὁ τῶν πάντων Θεὸς εἶναι ἀγέννητος καὶ ἀσύγκριτος ἀρκοῦν καὶ αὐτὰ ποὺ ἐλέχθησαν ἤδη».

(Βασίλειος) Ὁσάκις πρόκειται νὰ ἀσχοληθῇ μὲ κάποιο θέμα πονηρόν, πρὶν ἀκούσῃ τὴν ἔκθεσιν, παρεμβάλλει ὡραιομένας σκέψεις γενικῶς ἀποδεκτάς. 234 A Σκοπός του εἶναι, μὲ τὴν καλὴν ἐντύπωσιν ποὺ προξενεῖται μὲ αὐτάς, νὰ μὴ προσκρούσῃ εἰς τὴν ἄρνησιν συγκατανεύσεως καὶ ὡς πρὸς τὰ ἄλλα. Δὲν εἶναι, μᾶς λέγει, δυνατὸν νὰ ἐνυπάρχῃ εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ τίποτε, δηλ. οὔτε μορφή, οὔτε ὄγκος, οὔτε ποσότης, ἀφοῦ ὁ Θεὸς εἶναι ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἔξω πάσης συνθέσεως.

Μέχρι τοῦ σημείου αὐτοῦ φρονεῖ ὀρθῶς. Εἰς τὰ ἐν συνεχείᾳ ὅμως ξαναγυρίζει εἰς τὸν ἑαυτόν του! Καὶ ὡς νὰ εἶναι τὸ ἀναγκαῖον μετὰ τὰ προεκτεθέντα συμπέρασμα ἐπισυνάπτει εἰς αὐτὰ καὶ τὴν βλασφημίαν ὡς ἑξῆς: «ἀλλ' ἂν οὔτε εἶναι δυνατὸν οὔτε καὶ θὰ καταστῇ ποτὲ ἄμεμπτον τὸ νὰ φαντασθῇ κανεὶς ὅτι κάτι ἀπὸ αὐτὰ ἢ ἄλλα ἀνάλογα συντίθεται μὲ τὴν οὐσίαν (τοῦ Θεοῦ), τότε πλέον ποία λογικὴ θὰ μᾶς ἐπιτρέψῃ νὰ ἐξομοιώνωμεν τὴν γεννητὴν οὐσίαν πρὸς τὴν ἀγέννητον;» B Ποίαν ἀλληλουχίαν ἔχουν μεταξύ των τὰ δύο αὐτά, τὸ ὅτι δηλα-

141. Ἰωάν. 14, 28.

δη ο Θεός είναι έξω πάσης συνθέσεως και το ότι δεν είναι δυνατόν να είναι ο Υιός όμοιος προς Αυτόν. Είπε μοι λοιπόν! Δεν παραδέχεσαι και συ ότι ο Πατήρ [illegible] και ο Υιός δεν έχει «είδος» [illegible] ούτε μορφήν ούτε όγκον ούτε ποσότητα και ότι είναι εκτός πάσης συνθέσεως;

23. Εγώ πάντως φαντάζομαι ότι ούτε και αν ποτέ τρελλαθής δεν θα τολμήσης να χαρακτηρίσης τον Υιόν άλλως πως ειμή «ασώματον και ανείδεον και ασχημάτιστον»[142] και καθέ τι [illegible], που θα το έλεγες και προκειμένου περί του Πατρός.

Είπε μοι λοιπόν· Πώς δεν είναι ευσεβές να συγκρίνη κανείς εκείνον που δεν έχει «είδος» (μορφήν) με εκείνον που δεν έχει «είδος», ή και εκείνον που δεν έχει ποσότητα με εκείνον που ωσαύτως δεν έχει ποσότητα και [illegible] με τον «ασύνθετον». Παρά ταύτα ο ίδιος αυτός (ο Ευνόμιος) φρονεί ότι «η ομοιότης» αναφέρεται μόνον εις την εξωτερικήν μορφήν (το «είδος») και «το ίσον» εις τον όγκον. [illegible] δε διά την «ποσότητα» ορθότερον θα ήτο να μας εξέθετε ο ίδιος τι τέλος πάντων πιστεύει ότι είναι αυτός ο όγκος.

(Ευνόμιος) «Δεν είναι, μας λέγει, ούτε ίσος, ούτε όμοιος (ο Πατήρ με ο,τιδήποτε άλλο) Διά τούτο επειδή δηλαδή είναι άποσος και ανείδεος».

(Βασίλειος) Και εγώ την ομοιότητα την αντιλαμβάνομαι κατά τον ίδιον τρόπον. Διότι αφού όπως ο Πατήρ είναι έξω πάσης συνθέσεως έτσι και ο Υιός είναι εντελώς απλούς και χωρίς σύνθεσιν και [illegible] η ομοιότης Του (με τον Πατέρα) πρέπει να αναζητηθή όχι εις την ταυτότητα μορφής, αλλ' εις την ουσίαν [illegible] ότι. «Όσα μεν έχουν μορφήν και σχήμα, εις αυτά η ομοιότης εξετάζεται διά της ταυτότητος της εξωτερικής των εμφανίσεως («είδους») επειδή η «ανείδεος και ασχημάτιστος» θεία φύσις δεν απομένει, ειμή να έχη την ομοιότητα μόνον επί της ουσίας. Αλλά και την ισότητα τα θεία Πρόσωπα πρέπει να την έχουν όχι επί τη βάσει παραλλήλου τινός μετρήσεως του όγκου Των, αλλά βάσει της ίσης δυνάμεως Των. Και πράγματι η Γραφή λέγει «Χριστός Θεού δύναμις και Θεού σοφία»[144] επειδή ως γινε-

142 [illegible]
143 [illegible]
144 Α΄ Κορ. 1, 24.

τα σαφές ὅτι ἡ δύναμις τοῦ Πατρός ἔχει ἐναποτεθῆ εἰς Αὐτόν. Ἐντεῦθεν ἐπίσης ἔχει λεχθῆ καὶ τὸ «ὅσα ἂν βλέπῃ τὸν Πατέρα ποιοῦντα, [illegible] ταῦτα καὶ ὁ Υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ»[115].

(Εὐνόμιος) Ἀλλ' αὐτὸς (ὁ Εὐνόμιος) λέγει: «Ἡ ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν ὁμοιότης ἢ σύγκρισις ἢ [illegible] μᾶς [illegible] σαφῶς ὅτι [illegible] ἰσότης [illegible] περισσεύει [illegible] κάποιαν [illegible] ὑπεροχὴν (τοῦ ἑνὸς) ἢ διαφορὰν τῶν συγκρινομένων».

(Βασίλειος) Πῶς λοιπὸς (λέγει ὅτι) δὲν μένει περιθώριον διὰ καμμίαν διαφοράν; Δὲν μένει περιθώριον διὰ τὴν διαφορὰν [illegible], [illegible] τὰ [illegible] σχέσει πρὸς τὰ [illegible] νὰ ἀπο[illegible]ται [illegible].

(Εὐνόμιος) Πόσος εἶναι τόσον ἀνόητος ἢ τόσον τολμηρὸς [illegible] ὥστε νὰ τολμήσῃ νὰ εἴπῃ, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι [illegible] τοῦ Πατρός;

(Βασίλειος) Θὰ τοῦ ἀπαντήσωμεν εἰς αὐτὰ μὲ τὰ λόγια τοῦ προφήτου: «Ὄψις πόρνης ἐγένετό σοι, ἀπηναισχύντησας πρὸς πάντας»[116]. Πράγματι ὅπως καὶ ἐκεῖνοι [illegible] ζῶντας [illegible] τὰς ἐπονειδίστους πράξεις των[135], ἔτσι καὶ αὐτὸς [illegible] ἀναιτίως καὶ τολμηρῶς εἰς ἀποδείξεις ἐκείνους ποὺ ἐπιθυμοῦν νὰ [illegible] τὴν δόξαν τοῦ Μονογενοῦς καὶ δυσανασχετεῖ ἐναντίον των διὰ τὸν ἴδιον λόγον ποὺ οἱ Ἰουδαῖοι [illegible] ἐναντίον τοῦ [illegible] διαμαρτυρόμενοι διὰ τὸ ἐν λόγῳ ρητόν, ὅτι μὲ αὐτὸ «ἴσον Ἑαυτὸν ποιεῖ τῷ Θεῷ»[117].

24. Καὶ [illegible] τοιοῦτος φαίνεται — καὶ ἂς μὴ φαντασθῇ κανεὶς αὐτὸ τὸ ὁποῖον λέγω ὡς παράδοξον — ὅτι ἐκεῖνοι εἶχαν [illegible] τὸ συμπέρασμα κάπως καλλίτερα. Καὶ πράγματι ἠγανάκτουν διὰ τὸ ὅτι «Πατέρα Ἑαυτοῦ ἔλεγε τὸν Θεόν»[118], ἐπειδὴ μόνον τῶν συλλογιστικῶς συνήγαγον τὸ συμπέρασμα (ποὺ διετύπωσαν) ἐν συνεχείᾳ ὅτι δηλαδὴ μὲ τὰ λόγια Του αὐτὰ «ἴσον Ἑαυτὸν ἐποίει τῷ Θεῷ»[119]. Β[illegible] ἀπολύτως φυσικὴ συνέπεια τοῦ ὅτι ἔχει Πατέρα τὸν Θεὸν εἶναι τὸ ὅτι εἶναι ἴσος μὲ Αὐτόν.

Π[illegible] ταῦτα αὐτὸς (ὁ Εὐνόμιος) [illegible] καὶ δέχεται ἡ ἐντύπωσις ὅτι τάχα ἀσπάζεται τὸ πρῶτον, ἀρνεῖται τὸ

115. Ἰωάν. 5, 19.
116. Ἱερ. 3, 3.
117. Ἰωάν. 5, 18.
118. Ἔ. ἀ.
119. Ἔ. ἀ.

δεύτερον. Καὶ (διὰ νὰ μᾶς δείξη ὅτι ἔχει δίκηο) προσβάλλει τὰ ἑξῆς λόγια τοῦ Κυρίου: «Ὁ Πατὴρ ὁ πέμψας με μείζων μού ἐστι»[150] χωρὶς νὰ προσέχη τὰ λόγια τοῦ Ἀποστόλου «οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ»[151].

Ἀλλά, (Εὐνόμιε) ἂν ὅπως σὺ διδάσκεις ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ ἀγεννησία καὶ συνεπῶς ἡ λέξις τοῦ, ἤθελε μὲ αὐτὸ νὰ δείξη ὅτι ὁ Πατὴρ ὑπερέχει Αὐτοῦ ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν, τότε θὰ ἔλεγεν: «ὁ ἀγέννητος μείζων μού ἐστιν». Ἀλλὰ σεῖς λέγετε ὅτι ἡ λέξις «Πατὴρ» δηλοῖ ἐνέργειαν καὶ δύναμιν. Ἐπὶ λοιπόν, ὅταν σεῖς λέγετε «ὁ Πατὴρ εἶναι μείζων τοῦ Υἱοῦ» θέλετε νὰ εἴπητε «ἡ ἐνέργεια εἶναι μεγαλυτέρα ἀπὸ τὸ ἔργον»! Εἶναι ὅμως φανερὸν ὅτι ἡ καθ' ἑαυτὴν ἐνέργεια ὅταν μετρηθῇ διαπιστοῦται ὅτι εἶναι ἴση μὲ αὐτό, κατὰ δ[...] αὐτῆς καὶ μεγάλη μὲν εἶναι ἡ ἐνέργεια διὰ τῆς ὁποίας γίνονται μεγάλα ἔργα, μικρὰ δὲ ἐκείνη διὰ τῆς ὁποίας γίνονται μικρότερα. Τὸ ὅτι λοιπὸν σεῖς ὁμολογεῖτε ὅτι συμφώνως πρὸς τὸ ἐν λόγῳ ρητὸν ὁ Πατὴρ εἶναι μείζων τοῦ Υἱοῦ δὲν δηλοῖ ἄλλο τι, εἰμὴ μόνον ὅτι σεῖς παραδέχεσθε πὼς ἡ ἐνέργεια (εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν) δὲν εἶναι σύμμετρος μὲ τὸ ἀποτέλεσμά της. Καὶ ματαίως προσπαθεῖτε νὰ τὰ μπαλώσετε μὲ τὸ ὅτι τάχα ἕνεκα τοῦ μεγέθους τῆς ἐνεργείας Του (προφανῶς) ὁ Θεὸς τὰ ἔχασε καὶ διὰ τοῦτο δὲν κατώρθωσε νὰ καταστήση τὸ ἀποτέλεσμα (τὸ ἔργον) ἀντίστοιχον (ἴσον) πρὸς τὴν ἐνέργειάν Του.

Συμπέρασμα: Ὁπωσδήποτε τὸ ἕνα ἀπὸ τὰ δύο δὲν εὐσταθεῖ. Ἢ δηλαδὴ τὸ ὅτι ὁ ὅρος «Πατὴρ» δὲν δηλοῖ ἐνέργειαν ἀλλὰ οὐσίαν, ὁπότε διαγράφεται ὁ σοφιστικός του συλλογισμὸς περὶ ὁμοιότητος, D βάσει τοῦ ὁποίου παραδέχονται ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι «ὅμοιος» μὲ τὸν Πατέρα δηλαδὴ μὲ τὴν ἐνέργειαν, ἀφοῦ —ὅπως λέγει— ὁ Πατὴρ ἐδημιούργησε τὸν Υἱὸν «ὅπως Αὐτὸς ἠθέλησεν Αὐτόν», διὸ καὶ κατὰ συνέπειαν πρὸς αὐτὸ ὀνομάζουν Αὐτὸν «εἰκόνα βουλήσεως»[152]. Ἤ, ἂν δεχθῶμεν τὸ ἀνωτέρω, τὸ ὅτι δηλαδὴ τὸ «Πατὴρ» δηλοῖ οὐσίαν ὡς ὀρθόν, τότε δὲν θὰ δυνάμεθα πλέον νὰ λέγωμεν, ὅτι ὁ Πατὴρ εἶναι μείζων, ἀφοῦ

150 Ἰωάν. 14, 28.
151 Φιλ. 2, 6.
152 Ὁ Υἱὸς ἐδημιουργήθη ὑπὸ τοῦ Πατρός, ὅπως τὸν ἠθέλησε τοῦτον ὁ Πατήρ. Συνεπῶς κατὰ τὸν Εὐνόμιον δὲν εἶναι εἰκὼν τοῦ Θεοῦ, ἐπὶ τῆς οὐσίας Του, ἀλλὰ ἁπλῶς εἰκὼν τῆς βουλήσεως Του.

ὁλόκληρον γνωρίζομεν ὅτι καθε ἐνέργεια, ἐφ' ὅσον δὲν προβάλλεται εἰς αὐτὴν ἔξωθεν ἐμπόδιον, εἶναι σύμμετρος πρὸς τὰ ἀποτελέσματά της.

Ἀλλ' ἃς θεωρηθοῦν [illegible] ταῦτα ἀρκετὰ πρὸς κατάδειξιν τῆς ἀσυνεπείας των εἰς τὰς ἰδίας των τὰς δογματικὰς διδασκαλίας.

25. 1. Εἰς ποῖον ὅμως δὲν εἶναι σαφὲς ὅτι κατ' ὀνομάζεται μεῖζον ἢ ἐπειδὴ ἔχει τόπους κατ' ἄλλο σχέσιν αἴτιον, ἢ ἐπειδὴ ἔχει περισσοτέραν δύναμιν, ἢ ἐπειδὴ ὑπερέχει κατὰ τὸ ἀξίωμα ἢ ἐπειδὴ ἔχει ἔκτασιν μεγαλυτέραν.

Ἀλλ' ὅτι βεβαίως οὔτε καὶ ὁ ἴδιος (ὁ Εὐνόμιος) δὲν ἔχει ἀντιληφθῆ τὸ μεῖζον με βάσιν τὴν [illegible] μας τὸ [illegible] ἀνωτέρω [153]. Καὶ εἶναι αὐτὸ ὀρθόν, διότι προκειμένου περὶ μεγεθῶν τὸ μεῖζον εἶναι τόσον ὅσον καὶ τὸ ὑπερτερον καὶ κατ' ἐπιπλέον. Ποῖος ὅμως θὰ ἠδύνατο νὰ μετρήσῃ καὶ μάλιστα συγκριτικῶς ἐκεῖνα ποῦ δὲν δύνανται νὰ περιληφθοῦν εἰς τὴν ἔννοιαν μεγέθους, ἀλλὰ θὰ πρέπῃ νὰ ὀνομασθοῦν [illegible] ἀμεγέθη καὶ ἄποσα; Ἀκόμη ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα εἶναι ἀδύνατον νὰ τοποθετηθοῦν εἰς τὸ ἐν πλήρει τέλειον (χωρὶς ποσοτικῆς συγκρίσεως) με ποῖον τρόπον θὰ καθίστατο ποτὲ δυνατὸν νὰ κατανοηθῇ [illegible] πρᾶγμα ἀπὸ αὐτὰ (τὸ συγκριτικὸν [illegible]). Τέλος δὲ τὸ νὰ [illegible] λέγῃς ὅτι ὁ Χριστὸς ἀπὸ ἀπόψεως δυνάμεως ὑστερεῖ [illegible] τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ, εἶναι σκέψις ἀνθρώπου ἐντελῶς νηπίου ποῦ δὲν προσέχει καθόλου τὰ λόγια τοῦ Κυρίου, ὁ ὁποῖος εἰς τὸ «ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἕν ἐσμεν»[154] παίρνει τὸ «ἓν» με τὴν σημασίαν «ἴσος κατὰ τὴν δύναμιν», ὡς θὰ ἀποδείξωμεν ἀπὸ τὰ ἴδια αὐτὰ τὰ λόγια τοῦ Εὐαγγελίου. Καὶ πράγματι. Ἀφοῦ εἶπε περὶ τῶν πιστευσάντων ὅτι «οὐδεὶς δύναται ἁρπάζειν (αὐτοὺς) ἐκ τῆς χειρός μου»[155] καὶ ὅτι «ὁ Πατήρ μου ὃς δέδωκέ μοι (αὐτοὺς) μείζων πάντων ἐστὶ καὶ οὐδεὶς δύναται ἁρπάζειν ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ Πατρός μου»[156] προσέθεσεν «ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἕν ἐσμεν»[157]· εἶναι δὲ σαφὲς ὅτι τὸ «ἓν»

153. Τὸ ἐν γένει χωρίον τοῦ Μ. Βασιλείου εἶναι τραχὺ [illegible] [illegible] τοῦ Ἱπποκράτους [illegible].
154. Ἰωάν. 10, 30.
155. Ἰωάν. 10, 29.
156. Ἰωάν. 10, 29.
157. Ἰωάν. 10, 30.

το παίρνει με την σημασίαν τῆς ... και ὁ αὐτὸς κατὰ τὴν δύναμιν».

Ἀλλ' ἐκτὸς ἀπὸ αὐτά, βεβαίως ὡς ἡμεῖς τοὐλάχιστον πιστεύομεν, καὶ ὁ θρόνος τοῦ Θεοῦ εἶναι ὄνομα ποὺ δηλοῖ ἀξίωμα· τότε τί ἄραγε ἄλλο θὰ πρέπῃ νὰ μᾶς δηλοῖ ἡ ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον εἰς τὸν Υἱὸν ἀνήκουσα «ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς καθέδρα», ἀλλ' ὄχι τὸ ὁμότιμον αὐτῶν ὡς πρὸς τὸ ἀξίωμα; C Ἀλλ' ἀκόμη ὁ Κύριος μᾶς ὑπόσχεται ὅτι καὶ θὰ ἔλθῃ «ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρός»[158]. Ἀπομένει λοιπὸν (νὰ παραδεχθῶμεν) ὅτι ἐνταῦθα τὸ «μεῖζον» λέγεται κατὰ τὴν σχέσιν αἰτίας (πρὸς αἰτιατόν). Καὶ πράγματι· Ἀφοῦ ἀρχὴ διὰ τὸν Υἱὸν εἶναι τὸ ὅτι Οὗτος προέρχεται ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἄρα ὁ Πατὴρ κατὰ τοῦτο δηλ. ὡς αἴτιος καὶ ἀρχὴ εἶναι μείζων (τοῦ Υἱοῦ). Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καὶ ὁ Κύριος εἶπεν ὅτι «ὁ Π α τ ὴ ρ μ ο υ μείζων μού ἐστι», δηλ. (εἶναι μείζων μόνον) ὡς πρὸς τὸ ὅτι εἶναι «ὁ Π α τ ὴ ρ μ ο υ». Καὶ τί ἄλλο δηλοῖ τὸ «ὁ Πατήρ», ἀλλ' ὄχι ὅτι εἶναι ἀρχὴ καὶ αἰτία (τοῦ Υἱοῦ) ὅστις ἐγεννήθη ἐξ Αὐτοῦ; Ἀλλὰ ἀκόμη καὶ συμφώνως πρὸς τὴν ἰδικήν σας σοφίαν, μία οὐσία οὐδόλως εἶναι δυνατὸν νὰ ὀνομάζεται «μείζων» ἢ «ἐλάττων» μιᾶς ἄλλης[159].

Συνεπῶς, καὶ συμφώνως πρὸς αὐτοὺς (τοὺς Εὐνομιανοὺς) καὶ συμφώνως πρὸς τὴν ἀλήθειαν, κατ' οὐδένα τρόπον εἶναι δυνατὸν ἡ ἐπ' ὄψιν μιᾶς σχέσεως τοῦ μείζονος νὰ ἐμφανίζῃ ὑπεροχὴν (τοῦ Πατρὸς) ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν. D Ἀλλ' ἐκτὸς τούτων οὔτε ὁ ἴδιος ὁ Εὐνόμιος δὲ θὰ δυνηθῇ ποτε νὰ εἴπῃ ὅτι ὁ Θεὸς Πατὴρ εἶναι «μείζων» (τοῦ Υἱοῦ) ὡς πρὸς τὸν ὄγκον, ἀφοῦ ἀρκετὰ σαφῶς ἐτόνισεν ὅτι προκειμένου περὶ τοῦ Θεοῦ δὲν πρέπει νὰ σκεπτώμεθα πόσον μέγας εἶναι ἐξ ἐπόψεως ὄγκου.

Συμπέρασμα· Ἀπομένει μόνον ἡ ἐφ' ἡμῶν προταθεῖσα ἐκδοχὴ τοῦ «μείζονος», ἡ ἐκδοχὴ δηλαδὴ καθ' ἣν (ἡ λέξις αὐτὴ ἐν προκειμένῳ) δηλοῖ τὴν ἀρχήν, τὴν αἰτίαν. Αὐτὸ συνεπῶς ἦτο τὸ βλάσφημον ἐπιχείρημά του ποὺ εἶχεν ὡς βάσιν του τὸ «μεῖζον».

26. Ὅμως εἶναι δικαιολογημένον νὰ διατυπώσωμεν τὴν ἀπορίαν μας καὶ διὰ τὸ ὅτι ἐπὶ καὶ εἰς τόσον μικρὸν χρονικὸν διάστημα, ὅμως περιπλέκεται εἰς τὰς πιὸ με-

158. Ματθ. 25, 31.
159. Ὁ πρῶτος φιλόσοφος [illegible] ἡ οὐσία εἶναι [illegible] ποσὸς [illegible] μεγέθους καὶ [illegible] (Ἀριστοτέλης, 2 11-12).

γάλας ἀντιφάσεις καὶ ὅσο καὶ [illegible], ἢ ὁ ὀφθαλμὸς τῆς ψυχῆς του με κάποια ἀσάφεια. E Δὲν κατώρθωσεν ὁ ἴδιος να αἰσθανθῆ ὅτι αὐτὰ ποὺ λέγει ἀλληλοσυγκρούονται. Το ἀποτέλεσμα βεβαίως εἶναι ὅτι καταφαίνεται πόσο ξένος εἶναι τῆς εἰρήνης τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποίαν ἀφῆκεν ὁ Κύριος ἡμῶν εἰς ὅσους ἐπίστευσαν εἰς Αὐτὸν ἀδόλως καὶ γνησίως ὅταν εἶπε: «εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν· εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν»[160]. Ἔτσι λοιπὸν ἔρχεται εἰς ἀντίφασιν ὄχι μόνον με τοὺς ἄλλους ἀλλὰ καὶ με τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτόν του, διότι ἀφοῦ με τὸ να λέγη ὅτι ὁ Θεὸς Πατὴρ εἶναι μείζων τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ καὶ ὡσὰν αὐτὸς νὰ κατεῖχε μερικὰς ἀναντιρρήτους ἀποδείξεις περὶ τούτου, νὰ θεωρῆ τρελλοὺς ἐκείνους ποὺ λέγουν ὅτι εἶναι ἴσος (με τὸν Πατέρα). Ἰδέτε τί γράφει ὀλίγον πιο κάτω.

(Εὐνόμιος) «Πάντως ἐγὼ νομίζω ὅτι ἂν καὶ εἶναι πολλὰ ἐκεῖνα ποὺ παραλείπω, αὐτὰ ποὺ εἶπα μόνα των ἀρκοῦν ἔτσι να ἀποδειχθῆ ὅτι ὁ εἷς καὶ μόνος Θεὸς τῶν ὅλων εἶναι ἀσύγκριτος καὶ ἀγέννητος».

(Βασίλειος) Ἀλλ᾽ ἂς ἐρωτηθῆ: Ἂν ὁ Θεὸς εἶναι ἀσύγκριτος, ἡ ὑπεροχή του ἔναντι τίνος ἔγινεν ἀντιληπτή; 237 A διότι ποῖον εἶναι τὸ μεῖζον ἢ [illegible] καὶ [illegible] να διαπίστωση μόνον διὰ τῆς ἀντιπαραβολῆς του πρὸς ἐκεῖνα ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὑπερέχει. Πῶς λοιπὸν ὁ ἴδιος (ὁ Πατήρ) εἶναι καὶ «μείζων» καὶ ἔξω πάσης συγκρίσεως («ἀσύγκριτος»); Καὶ προκειμένου μὲν να παρουσιάση τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ (Πατρὸς) ὡς ἔχουσαν ἔστω **καὶ μικρὰν διαφορὰν** ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν οὐσίαν τοῦ Μονογενοῦς, παρεδέχθη ὅτι τὸ μεῖζον λέγεται συγκριτικῶς πρὸς κάτι ἄλλο καὶ ὅτι ἀναφέρεται εἰς τὴν διαφορὰν οὐσίας· προκειμένου δὲ να καταβιβάση τὸν Μονογενῆ εἰς ἕνα σημεῖον τοιοῦτον ὥστε να εἶναι πλέον ὁμότιμος μὲ τὰ κτίσματα, νομοθετεῖ ὅτι ὁ Πατὴρ εἶναι ἔξω πάσης συγκρίσεως. Ὅμως δὲν ἐπρόσεξεν ὅτι ἔγινεν ἔτσι πρωτοπόρος εἰς μίαν καινοφανῆ καὶ ὄντως ἔξω πάσης συγκρίσεως ὁδὸν βλασφημίας, **καὶ προσποιούμενος ὅτι** ἐξυψώνει καὶ ἐξαίρει τὸν Θεὸν Πατέρα B παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Κύριος διαμαρτύρεται καὶ λέγει «ὁ μὴ τιμῶν τὸν Υἱὸν οὐ τιμᾷ τὸν Πατέρα»[161] καὶ «ὁ ἀθετῶν ἐμὲ οὐκ

---

160. Ἰωάν. 14, 27.
161. Ἰωάν. 5, 23.

ἐμὲ ἀθετεῖ ἀλλὰ τόν πέμψαντά με»[159]. Αὐτός [illegible] τόσο πολύ τήν [illegible] τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ [illegible]. Ἀλλ' ὁ ἐχθρός τῆς ἀληθείας[160] [illegible] ὥστε [illegible] ταῦτα [illegible] ὅτι ἄν τους ἀπετυφλωσε ὡς [illegible] δυνατό ἦτο [illegible] τα [illegible] τοῦ Μονογενοῦς [illegible] ἀφαιρεῖ καί τήν ἐπίγνωσιν [illegible] τοῦ Θεοῦ Πατρός.

Συνεπῶς [illegible] φαντάζονται ὅτι [illegible] εἰς τόν Πατέρα [illegible] δεμίαν ἀποκε[illegible] (ἀφοῦ [illegible] ποι σε [illegible] Α[illegible].

Ὅπως [illegible] ἀκόμη καί οἱ [illegible] ὅτι [illegible] τόν Θεόν καί ὅπως [illegible] καί [illegible] Ἕλληνες [illegible] λέγουν [illegible] τοῦ Θεοῦ [illegible] Ε[illegible] δεν [illegible] Ἕλληνες) [illegible] τόν Θεόν [illegible] εἰς Χριστόν διά τοῦ [illegible] ἡ προσαγωγή ἡμῶν εἰς τήν ἐπίγνωσιν τοῦ Πατρός.)

27. [illegible] τόν Θεόν ὡς [illegible] διά να δείξη ὅτι, ἀφοῦ [illegible] ἐξ ἴσου [illegible] τῆς δόξης τοῦ Πατρός εἶναι καί ὁ Υἱός ἴσος μέ τά κτίσματα καθ' ὅσον ἐκεῖνα ἀπό τά ὁποῖα κατ' ἄλλο εἶναι ἐξ ἴσου ἀνώτερον ὁποιοδήποτε εἶναι [illegible] Καί σύμφωνα πρός τά λόγια του (τοῦ Εὐνομίου) ὁ Μονογενής Υἱός ὑπερτερεῖται ἀπό τόν Θεόν Πατέρα τόσον ὅσον καί τό καθένα ἀπό τά ἄλλα κτίσματα[161]. Ἀφοῦ τό [illegible] εἶναι τέτοιο ὥστε εἶναι εἰς ὅλα τά κτίσματα ἀνεξαιρέτως ἐξ ἴσου ἀπροσπέλαστον καί ἀνέφικτον. Καί ἀφοῦ ὑστερεῖ ἔναντι τοῦ Πατρός ἐξ ἴσου μέ τά ἄλλα, ἀσφαλῶς εἶναι ἴσος μέ ἐκεῖνα μαζί μέ τά ὁποῖα ὑστερεῖ (ἔναντι Αὐτοῦ).

Τί ἄρα γε χειρότερον ἀπό τήν βλασφημίαν αὐτήν θα ἦτο δυνατόν να εἴπουν οἱ Ἰουδαῖοι καί τί χειρότερον εἶναι δυνατόν να ἀκούσωμεν εἰς ἐκεῖνα πού λέγουν οἱ Ἐθνικοί. Καί ὅμως αὐτοί πού προσποιοῦνται ὅτι πιστεύουν εἰς τόν Λόγον τοῦ Θεοῦ δέν κοκκινίζουν πού

---

159. Λουκ. 10, 16.
160. [illegible] ὁ Διάβολος.
161. [illegible] Πατρός [illegible]

προβάλλουν διδασκαλίας ἀρεστάς και εὐπροσδέκτους εἰς τους Ἰουδαίους[155] και τους Ἕλληνας[156]. Ἀλλ' ἂν δὲν συγκρίνεται με τον Θεὸν Πατέρα κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον καθ' ὃν δὲν συγκρίνονται μὲ Αὐτὸν οἱ ἄγγελοι, ὁ οὐρανός, ὁ ἥλιος, ἡ γῆ και τὸ καθένα ἀπὸ τὰ ἐπ' αὐτῆς ζῶα και φυτά, τότε πῶς θα δεχθοῦμεν ὅτι ἔχει κάποιαν διαφορὰν ἀπὸ τὰ δημιουργήματά Του, και [illegible] προέρχεται ἡ στενὴ σχέσις Του πρὸς τὸν γεννήσαντα Αὐτόν; «Ἐγὼ και ὁ Πατὴρ ἕν ἐσμεν»[157] λέγει. Ἂς ἀναφερθῶμεν και πάλιν εἰς τὸ [illegible] ρητόν. Εἶπε, [illegible] τὰ λόγια αὐτὰ δὲν εἶναι λόγια ἑνὸς ποὺ [illegible] τὸν Ἑαυτό Του. Κι [illegible] λέγω «συγκρίνει»; Διότι τὰ εἶπε μὲν καθαρὰ «ἕνωσιν» και δείχνει μὲ τὰ λόγια αὐτὰ τὸ ἀπαράλλακτον τῆς οὐσίας. Και ὅμως αὐτὸς ἐξακολουθεῖ νὰ ἀποφαίνεται ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀσύγκριτος.

Και ἡ μὲν ἀπαθὴς τοῦ Θεοῦ και Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὁδηγεῖ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους [illegible] εἰς τὸ μέτρον ποὺ εἴμεθα δεκτικοί, 238 A διὰ τῆς μελέτης και τῆς ἀσκήσεως τῶν ἀγαθῶν ἔργων, εἰς τὴν ὁμοίωσιν πρὸς τὸν Θεὸν τῶν ὅλων[158] [illegible] τὰ ἑξῆς λόγια: «γίνεσθε τέλειοι καθὼς καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τέλειός ἐστι»[159]. Κι ὅμως αὐτός, ὁ Εὐνόμιος, εἰς ὅ,τι [illegible] ἀπὸ αὐτόν ἀποστερεῖ τὸν Μονογενῆ ἀπὸ τὴν στενὴν σχέσιν, ποὺ ἐκ φύσεως ἔχει μὲ τὸν γεννήσαντα Αὐτόν. Ἀλλ' ἔστω και ἂν ἔχουν ἔτσι τὰ πράγματα, ὁ λόγος θὰ καταλήξη εἰς τὸ ἐντελῶς ἀντίθετον ἀπὸ τὸ ἰδικόν του συμπέρασμα. Διότι ἂν ὁ Πατὴρ εἶναι ἀσύγκριτος, ἀπὸ ποῦ θα ἀρχίσῃ και θα μᾶς παραστήση τὰς ἀποδείξεις περὶ τῆς πρὸς Αὐτὸν ἀνομοιότητος τοῦ Υἱοῦ; Καθ' ὅσον, ἂν μὲν εἴπη ὅτι διεπίστωσε τὴν ἀνομοιότητα μὲ τὸ νὰ ἐξετάζη συγκριτικῶς τὰς δύο οὐσίας μεταξύ των, τότε πῶς συμβαίνει νὰ εἶναι (ὁ Πατὴρ) ἀσύγκριτος, ἂν δὲ κατ' οὐ-

---

155. Εὐπρόσδεκτος [illegible] Ἰουδαίους [illegible] Θεὸς εἶναι [illegible] Τριάδος [illegible]

156. Βλ. σημ. 160.

157. Ἰωάν. 10, 30.

158. [illegible]

159. Ματθ. 5, 48.

δένα τρόπον δύναται να [illegible] εἰς [illegible]. Β τοτε πῶς αὐτος ἐπετυχε να [illegible] τη διαφορα. Ἔτσι λοιπόν [illegible] το [illegible] ὅτι το κακόν ἔρχεται εἰς ἀντίθεσιν ὄχι μόνον πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἀλλα και πρὸς ἑαυτό.

ΛΟΓΟΣ Β΄

Περὶ τοῦ Υἱοῦ.

1. Ἀφοῦ λοιπὸν εἰς τὸ βιβλίον του περὶ τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων[1] κατωχύρωσε λογικῶς τὰς βλασφημίας τῆς διδασκαλίας του περὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ὅσον τοῦ ἦτο δυνατὸν καλλίτερα, ἦλθεν ἡ ὥρα νὰ ἐξαπολύσῃ τὴν γλῶσσαν του κατὰ τοῦ Μονογενοῦς Θεοῦ[2].

(Εὐνόμιος) «Καὶ εἷς εἶναι ὁ Υἱός, ἀφοῦ εἶναι "Μονογενής". Περὶ αὐτοῦ θὰ μοῦ ἦτο βεβαίως δυνατὸν νὰ παραθέσω ἁπλῶς τὰ λόγια ἐκεῖνα τῶν ἁγίων, μὲ τὰ ὁποῖα οὗτοι μᾶς διδάσκουν σαφῶς ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι "ποίημα" καὶ "γέννημα" καὶ ἀφοῦ μὲ αὐτὰ τὴν διαφορὰν τῶν ὀνομάτων αὐτῶν καταστήσω φανερόν, ὅτι ὑπάρχει καὶ κάποια "παραλλαγή" μεταξύ αὐτῶν καὶ ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν, νὰ ἀπαλλαγῶ ἀπὸ περαιτέρω φροντίδας καὶ ἀσχολίας. Ὅμως πρὸς χάριν ἐκείνων, ποὺ ἐκλαμβάνουν τὴν "γέννησιν" ὡς τρόπον τινά σωματικήν, καὶ προσκόπτουν εἰς τὸ ὅτι χρησιμοποιοῦνται ὡρισμένα ὀνόματα ἀνάλογα, θὰ εἶναι ἴσως ἀναγκαῖον νὰ ὁμιλήσω μὲ ὀλίγα λόγια καὶ δι' αὐτά».

(Βασίλειος) Αὐτὰ μᾶς λέγει ὁ Εὐνόμιος. Ἐγὼ ὅμως [illegible] ὅτι παρέστη ἀνάγκη νὰ ἀρχίσωμεν νὰ ἀντιμετωπίζωμεν ὅλην τὴν διδασκαλίαν μας ὡς ἕνα μῦθον[2a] ἀπὸ ἐκείνους ποὺ εἰς τὰ διδασκαλεῖα τῆς ματαιότητος προβάλλονται εἰς τὰ μικρὰ παιδιὰ νὰ τοὺς μελετήσουν καὶ νὰ εὕρουν ποῖον σημεῖον των ἀνάμεσα εἰς τὰ τόσα ψευδῆ εἶναι ἀξιόπιστον (τὰ λέγω δὲ αὐτά, διότι καὶ ὅλα ὅσα αὐτὸς λέγει κατὰ κάπως ἀνάλογον τρόπον ὁ-

---

1. Ὁ Εὐνόμιος θεωρεῖ τὸ βιβλίον του «Ἀπολογητικὸς» [illegible] ὁ Μέγας Βασίλειος [illegible]

2. [illegible]

2a. [illegible] ὡς γυμνάσματα τῶν μαθητῶν των.

μοιάζουν μὲ μιὰ σκ[illegible], ἀφοῦ ἀντέξ[illegible] πρὸς κατηγόρους τοῦ [illegible] ἐπαρχ[illegible] δικαστὰς ποὺ ποτὲ δὲν συνέδραμαν [illegible] ποιηθέντα'. E Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ τὰ ἴδια αὐτὰ λόγια του πρέπει νὰ τὰ ἀκούσωμεν [illegible] θου [illegible] ἔχ[illegible] πάσης ἀποπείρας διερευνήσεως των, ἀλλὰ καὶ δίδω εἰς ὅλους τοὺς ἄλλους τὴν συμβουλὴν νὰ μὴ καταπιάνωνται ποτὲ μὲ τίποτε ἀπὸ ὅσα μᾶς εἶπε.

Ἀλλ' αὐτὰ ποὺ εἶπε εἶναι κάπως πιὸ [illegible]βαρα ἀπὸ ὅτι τὰ ἐφαντάσθην, καὶ τὸ [illegible] ἐδημιούργ[illegible] εἰς πολλοὺς [illegible] καὶ δὲν [illegible] ἡ σκέψις ὅτι [illegible] προσπαθεῖ νὰ εὕρη τὴν [illegible] ὡς προσπαθήσωμεν μὲ κάθε τρόπον νὰ δείξωμεν ποία εἶναι ἡ ὀρθὴ τοποθέτησις τοῦ καθενὸς ἀπὸ ὅσα μᾶς εἶπε.

Ὅμως ποῖος ἄλλος θὰ ἦτο ὁ ὀρθὸς τρόπος τῆς ἐν λόγῳ διερευνήσεως ἀπὸ τὸ νὰ συγκρίνωμεν τὰ λόγια του μὲ τὰ διδάγματα τοῦ Πνεύματος; 239 A Καὶ νὰ ἀποδεχώμεθα μὲ ὁλοψύχως τὸ καθὲ τι ποὺ τυχὸν ἀπὸ ὅσα διδάσκει θὰ διαπιστώσωμεν ὅτι εἶναι σύμφωνον μὲ ἐκεῖνα (τὰ διδάγματα τοῦ Πνεύματος), νὰ ἀποστρεφώμεθα δὲ εἰς κάθε τι τὸ ἀντίθετον πρὸς αὐτὰ καὶ νὰ τὸ ἀποφεύγωμεν ὡς ἐπιβλαβές.

2. Πρῶτα ἀπ' ὅλα λοιπὸν ἂς μᾶς εἴπη τοῦτο· ποῖοι ἀπὸ τοὺς ἁγίους ἐχαρακτήρισαν τὸν Χριστὸν ὡς «ποίημα» καὶ «γέννημα»· ποῖα λόγια τῆς ἁγίας Γραφῆς ἠμπορεῖ νὰ μᾶς παρουσιάση πρὸς ἀπόδειξιν (τοῦ ἰσχυρισμοῦ του); Διότι ἂν τυχὸν ἐπεχείρει νὰ στηριχθῆ εἰς τὰ λόγια τοῦ μακαρίου Πέτρου, τὰ εὑρισκόμενα γραμμένα εἰς τὸ βιβλίον «Πράξεις τῶν Ἀποστόλων», ὅπου (ὁ Πέτρος) λέγει· «Γινωσκέτω πᾶς οἶκος Ἰσραήλ, ὅτι Κύριον αὐτὸν καὶ Χριστὸν ἐποίησεν ὁ Θεός, τοῦτον τὸν Ἰησοῦν, B ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε»[3], πρῶτ' ἀπ' ὅλα ἂς ξεύρη ὅτι ἡ μαρτυρία αὐτὴ δὲν περιέχει τίποτε τὸ σχετικὸν μὲ τὸ ὑπὸ ἐξέτασιν θέμα μας. Ναί, ἐνῶ μᾶς ὑπεσχέθη ὅτι θὰ μᾶς ἀποδείξη ὅτι ὁ Υἱὸς ὠνομάσθη ἀπὸ τοὺς ἁγίους «ποίημα», μᾶς παρουσιάζει μίαν μαρτυρίαν, ποὺ λέγει περὶ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς ὅτι «ἐποίησεν». Καὶ δὲν φαντάζομαι ὅτι θὰ τολμήση νὰ μᾶς εἴπη ὅτι, — προκειμένου μάλιστα διὰ θέματα τόσον σπουδαῖα — ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ καταφεύγη συμπερασματικῶς εἰς «παράγωγα» τῶν διαφόρων χρησιμοποιουμένων λέξεων ἢ ἀκόμη εἰς πα-

3. Πράξ. 2, 36

ράλληλους ἐκφράσεις, διότι ἂν πρόκειται νὰ κριθοῦμεν νὰ ἀπολογηθῶμεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως μας ἀκόμη καὶ διὰ ἕνα ἀργὸν λόγον, ἀσφαλῶς δὲν θὰ μᾶς ἀφεθῇ χωρὶς τιμωρίαν τὸ ὅτι τολμῶμεν νὰ κάνωμεν κάτι αὐτοβούλως εἰς θέματα τόσον σοβαρά. Ἐγὼ τουλάχιστον φρονῶ, ὅτι μὲ τὴν ὡς ἄνω διατύπωσιν, [illegible] ποῖ[illegible] ἐξ ἐδιδάχθημεν ἀπὸ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Ὅτι τὸ μὲν [illegible] («τὸ ἐποίησε»), χρησιμοποιεῖται προκειμένου περὶ τοῦ Θεοῦ Πατρός, ἐπειδὴ εἶναι κάτι ποὺ ἁρμόζει εἰς Αὐτόν, ἐνῷ διὰ τὸ ἄλλο («τὸ ποίημα»), τὸ ἅγιον Πνεῦμα μὲ αὐτὰ ποὺ δὲν εἶπε μᾶς ἐδίδαξε σαφῶς ὅτι εἶναι κάτι ποὺ δὲν ἁρμόζει εἰς τὸν Μονογενῆ.

Πῶς κατόπιν τούτου εἶναι κάτι τὸ ἀσφαλές, τροποποιοῦντες τὴν λέξιν «ἐποίησε» νὰ ὀνομάζωμεν τὸν Ποιητὴν τῶν ὅλων «ποίημα», διότι ἂν ὁ χαρακτηρισμὸς αὐτὸς Του ἥρμοζεν, ἀσφαλῶς δὲν θὰ ἀπεσιωπᾶτο ἀπὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Καὶ προκειμένου μὲν περὶ τῆς κτίσεως διαπιστώνομεν ὅτι οὕτως ἀπὸ τὴν λέξιν «ἐποίησεν» ἔλαβε τὴν προσηγορίαν «ποίημα», προκειμένου ὅμως περὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ οὐχί. Ἡ Γραφὴ λέγει «ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν»[6] καὶ πάλιν «ἐν τοῖς ποιήμασι τῶν χειρῶν σου ἐμελέτων»[7] καὶ «τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται»[8]. Ἔτσι λοιπὸν βλέπομεν ὅτι ἐνῷ ἡ Γραφὴ χρησιμοποιεῖ τὸ ὄνομα αὐτὸ διὰ ἐκεῖνα μόνον ποὺ εἶναι ἐπιτρεπτὸν νὰ χρησιμοποιῆται, προκειμένου περὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸ ἀπεσιώπησεν ὡς μὴ ἁρμόζον εἰς τὸ μεγαλεῖον τῆς δόξης Του.

Ἀλλ' ὅπως ξεύρετε «ἀξίνην»[9] μὲν καὶ «λίθον ἀκρογωνιαῖον»[10] καὶ «λίθον προσκόμματος»[11] καὶ «πέτραν σκανδάλου»[12] καὶ ἄλλα ἀνάλογα, διὰ τὰ ὁποῖα ἐκεῖνοι ποὺ δὲν κατορθώνουν νὰ κατανοήσουν τὴν σημασίαν τῶν χαρακτηρισμῶν αὐτῶν σχηματίζουν τὴν γνώμην ὅτι δὲν κρύπτεται μέσα των πολὺ κολακευτικὴ (διὰ τὸν Κύριον)

---

4 Εἰς τὸ πρωτότυπον [illegible] ἡ λέξις [illegible]
5 Ἡ ἁγία Γραφὴ θεωρεῖται ὡς ἔργον τοῦ ἁγίου Πνεύματος
6 Γεν. 1, 1
7 Ψαλμ. 142, 5.
8 Ρωμ. 1, 20
9 Λουκ. 3, 9
10 Εφ. 2, 20
11 Ρωμ. 9, 32-33
12 Ρωμ. 9, 33

σημασία δὲν ἐπαισχύνεται ἡ Γραφή, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, νὰ προσαγορεύῃ τὸν Κύριον τῆς δόξης. Καὶ ὅμως «ποίημα» δὲν τὸν ὠνόμασε πουθενὰ οὔτε μιὰ φορά.

Παρ᾽ ὅλα ταῦτα ὅπως ξεύρετε αὐτός μας λέγει ὅτι τὸ ὄνομα αὐτὸ τὸ ἔλαβεν ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς ἁγίους[13]. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ὅτι ἔτσι καταστρέφει ὄχι μόνον τοὺς συγχρόνους του, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἁγίους ποὺ ἔζησαν εἰς παλαιοτέρους χρόνους.

3. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη παραβλέψωμεν τὸ ὅτι λόγῳ τοῦ ἐπικρυπτομένου εἰς αὐτὸ κινδύνου δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τὸ [illegible] φύσεως θέμα [illegible] θὰ τολμούσαμε καὶ νὰ μεταποιοῦμε τὰ ὀνόματα τοῦ Κυρίου, τὰ ὁποῖα ὁ Ἴδιος ἔδωκεν εἰς τὸν Ἑαυτόν του, — ἀκόμη καὶ ἂν δὲν τὰ λάβωμεν αὐτὰ ὑπ᾽ ὄψιν μας —, (καὶ πάλιν) τὸ ρῆμα τῶν λόγων τοῦ Ἀποστόλου μᾶς φανερώνει ὅτι ὁ Μονογενὴς ὑπῆρχε πρὸ τοῦ αἰῶνος, καὶ περὶ αὐτοῦ ὁ λόγος εἰς τὸ παρὸν βιβλίον.

Καὶ πράγματι. Δὲν ὁμιλεῖ μὲν περὶ αὐτῆς καθ᾽ αὐτὴν τῆς φύσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου, ὁ ὁποῖος «ἐν ἀρχῇ ἦν πρὸς τὸν Θεόν»[14]. Ὅμως ὁμιλεῖ ὁλοκάθαρα δι᾽ Ἐκεῖνον ποὺ «ἐκένωσεν Ἑαυτὸν» εἰς τὴν «μορφὴν δούλου»[15] 240 b
καὶ ἔγινε «σύμμορφος τῷ σώματι τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν»[16] καὶ «ἐσταυρώθη ἐξ ἀσθενείας»[17]. Καὶ διὰ κάθε ἄνθρωπον ποὺ θὰ δώσῃ ἔστω καὶ ὀλίγη προσοχὴν εἰς τὸ βαθύτερον νόημα τῶν λόγων τοῦ Ἀποστόλου, θὰ καταστῇ σαφὲς τοῦτο: ὅτι δηλαδὴ μὲ τὰ λόγια ἐκεῖνα δὲν μᾶς παραδίδει ἕνα τρόπον θεολογίας, ἀλλὰ ἁπλῶς μᾶς φανερώνει τὸ αἴτιον τῆς θείας οἰκονομίας. Ἀφοῦ μᾶς λέγει «Κύριον καὶ Χριστὸν αὐτὸν ὁ Θεὸς ἐ π ο ί η σ ε τοῦτον τὸν Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε»[18]. Μὲ τὴν δεικτικὴν ἀντωνυμίαν («τοῦτον») μόνον ποὺ δὲν «ἀκουμπάει» ἐπάνω εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν. Τὸ ποῖον εἶναι δυνατὸν νὰ τὴν ἴδουν ὅλοι κατὰ τρόπον ἀπολύτως καθαρόν. Καὶ ὅμως αὐτὸς τὴν λέξιν «ἐποίησε» τὴν ἀποδίδει εἰς τὴν «ἀρρήτη» γέννησιν τοῦ Μονογενοῦς! Καὶ ἀπὸ τὸ ὀλίσθημα τοῦ αὐτὸ δὲν τὸν συ-

---

13. Δηλ. τοὺς ἀποστόλους.
14. Ἰω. 1, 2.
15. Φιλ. 2, 7.
16. Φιλ. 3, 21.
17. Β' Κορ. 13, 4.
18. Πράξ. 2, 36.

ἐκράτησε τὸ ὅτι τὸ ὄνομα Κύριος δὲν δηλοῖ οὐσίαν ἀλλ' ἐξουσίαν. B

Συνεπῶς, ἐκεῖνος ποὺ εἶπε «Κύριον αὐτὸν καὶ Χριστὸν ὁ Θεὸς ἐποίησεν», ἐννοεῖ τὴν ἀρχὴν καὶ δεσποτείαν Του ἐπὶ πάντα, τὴν ὁποίαν [illegible] ὁ Πατήρ. Δὲν δηλώνεται πῶς [illegible].

Ἀλλὰ περὶ αὐτῶν θὰ μιλήσωμεν ὀλίγον κατωτέρω, ὅταν θὰ [illegible] τὰς μαρτυρίας ποὺ παρέλαβε ἀπὸ τὰς Γραφάς, [illegible] παραθέτει μὲ νόημα διαφορετικὸν ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ ἠθέλησε νὰ ἐκφράσῃ τὸ Πνεῦμα.

Τώρα ὅμως ἂς προχωρήσωμεν εἰς αὐτὰ ποὺ λέγει εὐθὺς ἀμέσως. Τί ἄραγε κατὰ τὴν γνώμην του θέλει νὰ ἐκφράσῃ τὸ ὄνομα αὐτό, καὶ διὰ [illegible] τὰ τῶν αὐτὸς τὸ ἔθεσε, πείθεται νὰ προσαγορεύῃ τὸν Ποιητὴν τῶν ὅλων ποιημάτων; Ἰδοὺ [illegible] μὲ ἕνα κατάδηλον σόφισμα ἐξηπάτησεν ὁ ἴδιος τὸν [illegible] φαντάζεται ἀπὸ τὸ ὅτι τὰ ὀνόματα διαφέρουν μεταξύ των [illegible] γίνεται κατὰ κάποιον τρόπον σαφὲς ὅτι ὑπάρχει διαφορὰ καὶ ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν.

4. Ποῖος ὅμως σώφρων θὰ προσέθετε ποτὲ εἰς τὰ ὡς ἄνω τὸν συλλογισμὸν [illegible] διάφορα εἶναι τὰ ὀνόματα, διάφορον πρέπει νὰ εἶναι καὶ ἡ οὐσία, ἀφοῦ εἶναι σαφὲς ὅτι τὰ ὀνόματα τοῦ «Πέτρου» καὶ τοῦ «Παύλου» καὶ ὅλων ἐν γένει τῶν ἀνθρώπων εἶναι διάφορα, καὶ ἐνῷ ἡ οὐσία ὅλων εἶναι μία. Διότι ἀκριβῶς [illegible] εἰς τὰ περισσότερα σημεῖα εἴμεθα ὅμοιοι μεταξύ μας καὶ μόνον εἰς τὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικά μας γνωρίσματα ποὺ προσιδιάζουν ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον εἰς ἕκαστον ἀπὸ ἡμᾶς διαφέρομεν ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλον. D Ἐντεῦθεν καὶ τὰ ὀνόματά μας δὲν δηλοῦν τὰς οὐσίας μας (ποὺ εἶναι ἀπολύτως ὅμοιαι), ἀλλὰ τὰς ἰδιότητάς μας ποὺ ἀποτελοῦν τὰ ἰδιαίτερα τοῦ καθενός μας γνωρίσματα.

Ἔτσι, ὅταν ἀκούωμεν τὸ ὄνομα Πέτρος, μὲ τὸ ὄνομα αὐτὸ δὲν φέρομεν εἰς τὸν νοῦν μας τὴν οὐσίαν του (τοῦ Πέτρου) — καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν οὐσίαν δὲν ὀνομάζω τὴν ὕλην ποὺ ἀποτελεῖ τὴν ὑπόστασίν του, διότι τὸ ὄνομά του κατ' οὐδένα τρόπον δηλοῖ ὕλην — ἀλλὰ ἁπλῶς χαράσσεται μέσα μας ἡ ἔννοια τῶν ἰδιαζόντων ἐκείνων χαρακτηριστικῶν, ποὺ εὑρίσκονται ἐπ' αὐτοῦ.[19] Καὶ πράγματι. Εὐθὺς ὡς ἀκούσωμεν τὴν λέξιν

19. [illegible] Πλατωνικός. Πρέπει νὰ γίνεται ἡ διάκρισις μεταξὺ οὐσίας καὶ τῶν περὶ αὐτὴν [illegible] καὶ τῶν περὶ αὐτόν.

αὐτὴ φερόμενες τοῦ ὀνόματος ὅτι ἦτο υἱὸς τοῦ Ἰωνᾶ,[20] ὅτι ἀπὸ τὴν Βηθσαϊδά,[21] ἀδελφὸς τοῦ Ἀνδρέου,[22] ὅτι ἀπὸ ἁλιεὺς ἐκλήθη εἰς τὴν διακονίαν τοῦ ἀποστόλου,[23] ἢ ὅτι λόγῳ τῆς μεγαλυτέρας του πίστεως ἐδόθη ἐπάνω του τὸ οἰκοδόμημα τῆς Ἐκκλησίας.[24] Ἀπὸ αὐτὰ ὅμως τίποτε δὲν εἶναι οὐσία ἔστω καὶ ἂν τὴν ἐννοήσωμεν ὡς ὑπόστασιν.

Συνεπῶς τὸ ὄνομα μᾶς καθορίζει μὲν τὰ ἐξωτερικὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ Πέτρου ἀλλὰ δὲν μᾶς δεικνύει καθόλου τὴν ἰδίαν τὴν οὐσίαν του.[25]

Καὶ πάλιν. Ὅταν ἔτυχε νὰ ἀκούσωμεν τὸ ὄνομα «Παῦλος» ἐφέραμεν εἰς τὸν νοῦν μας ἕνα σύνολον ἀπὸ ἄλλα ἰδιαίτερα χαρακτηριστικά, ὅτι δηλαδὴ ἦτο Ταρσεύς,[26] Ἑβραῖος,[27] κατὰ νόμον Φαρισαῖος,[28] μαθητὴς τοῦ Γαμαλιήλ,[29] ἐκ ζήλου διώκτης τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ,[30] ὅτι μετὰ τὴν φοβερὰν ἐκείνην ὀπτασίαν ὡδηγήθη εἰς τὴν ἐπίγνωσιν,[31] ὅτι (κατέστη) ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν.[32] Ναί, ὅλα αὐτὰ συμπεριλαμβάνονται εἰς τὴν μίαν καὶ μόνην λέξιν «Παῦλος».

Ἀσφαλῶς ὅμως ἂν ἦτο ἀληθινὸν τὸ ὅτι εἶναι διάφοροι αἱ οὐσίαι ἐκείνων τῶν ὁποίων διαφέρουν τὰ ὀνόματα τότε θὰ ἔπρεπε ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος, καὶ ὅλοι γενικὰ οἱ ἄνθρωποι νὰ εἶναι μεταξύ των ἑτεροούσιοι.[33] Ἀφοῦ ὅμως δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος τόσον ἀμαθὴς καὶ ποὺ δὲν ἐστοχάσθη ποτὲ ἐπὶ τῆς κοινῆς φύσεως οὔτε τόσον ὥστε νὰ μὴ δυνηθῇ νὰ εἴπῃ τὸ τῆς Γραφῆς «Ἐκ πηλοῦ διήρτισαι σὺ ὡς κἀγώ»[34] - καθ' ὅσον ἡ φρ

---

20. Ἰωάν. 1, 42.
21. Ἰωάν. 1, 44.
22. Ἰωάν. 1, 41.
23. Πρβλ. Λουκ. 5, 1-11.
24. Ματθ. 16, 18-19. [illegible] Πέτρου.
25. [illegible] Πέτρου.
26. Πράξ. 9, 11.
27. Φιλ. 3, 5.
28. Φιλ. 3, 5.
29. Πράξ. 22, 3.
30. Φιλ. 3, 6.
31. Πρβλ. Πράξ. 9, 1-19.
32. Ρωμ. 11, 13.
33. "Ἢ διαφόρου οὐσίας ἕκαστος; Τὸ ἑτεροούσιος εἶναι τὸ ἀντίθετον τοῦ ὁμοουσίου.
34. Ἰώβ 33, 6.

[illegible] ὅτι [illegible] τῆς διαφορᾶς [illegible] ἡ διαφορά τῆς [illegible] [illegible] τὰ πράγματα [illegible] τὰ ὀνόματα [illegible] ἀληθές τὸ [illegible] θὰ ἔπρεπε [illegible] τὰ ὀνόματα [illegible] οἱ ἄνθρωποι [illegible] [illegible]

Ὅμως [illegible] κανεὶς νὰ τὸ εἴπῃ [illegible] [illegible]

5. [illegible] περὶ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ [illegible] τὰ δύο ὀνόματα [illegible] [illegible] ὅτι ἀφοῦ τὰ δύο ὀνόματα [illegible] εἶναι διάφορα μεταξύ των, τότε πρέπει νὰ [illegible] καὶ δύο [illegible] τοῦ Μονογενοῦς διάφοροι μεταξύ των, ἀφοῦ [illegible] τὴ διαφορὰ τῶν ὀνομάτων. Ἂν ὅμως τὸ [illegible] εἴπῃ κανεὶς αὐτὸ (τὸ δεύτερον) εἶναι ἀπόδειξις ὅτι ὁ ἄνθρωπος [illegible] τότε ἀσφαλῶς καὶ ἐκεῖνο (τὸ πρῶτον) δὲν εἶναι ἀπόδειξις ὅτι πρόκειται περὶ ἀνθρώπων [illegible]

Παρα ταῦτα ἐξακολουθεῖ να προσποιῆται ὅτι δυνα

[illegible]

ται να φέρη μερικάς αποδείξεις ότι ο Υιός ονομάζεται ἀπὸ τῶν ἁγίων [illegible]. Ὅμως ἐπειδὴ ταχὺ θέλει να φθάση εἰς κάτι το ἀνώτερον [illegible] καὶ [illegible] πως ἐπ τοῦ παρόντος συναθροίζει [illegible] μας τας ἀποφεύγει. Ἀλλά (ὡς εἶναι φανερόν) καὶ ἡ κα[illegible] να προτιμᾶ [illegible] ἤδη καὶ εἰς την σιωπὴν ἐκεῖ ὅπου στερεῖται ἐπιχειρημάτων [illegible].

Τι [illegible]. Ἂν εἶχεν ἔστω καὶ [illegible] μαρτυρίας ἀπὸ την Γραφὴν που να [illegible] δεν θα μας εἶχε [illegible] ἐπινοήσεως της. Καὶ ἐν τούτοις μας λέγει ὅτι χάριν ἐκείνων που ἐκλαμβάνουν την γέννησιν τοῦ Κυρίου ὡς σωματικὴν καὶ [illegible] εἰς τας ὁμωνυμίας ἦτο [illegible] χρεωμένος να ὁμιλήση καὶ διὰ τα θέματα αὐτὰ μὲ λίγα λόγια.

5. Ὅμως τι τον ἠμπόδιζε πρῶτα να στηρίξη τα λόγια του μὲ μαρτυρίας ἐκ τῶν Γραφῶν καὶ ἔπειτα να προχωρήση εἰς την διόρθωσιν τῶν κατὰ [illegible] ἀσθενεστέρων καὶ να μας ἀνακουφίση την βλάβην που προῆλθε [illegible] τῆς ὁμωνυμίας εἴτε αὐτὴ ἔχει ἤδη συμβῆ εἴτε προβλέπεται ὅτι θα συμβῆ.

Ὑπάρχει ἄραγε ἄνθρωπος τόσον πολὺ σαρκικὸς εἰς το φρόνημα καὶ τόσον ἄπειρος τῶν θείων λογίων ὥστε [illegible] ἀκούων περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Θεοῦ να περιπίπτη εἰς σκέψεις ἐντελῶς [illegible] μετὰ τῶν ὁποίων συγκα[illegible] ἡ [illegible] τοῦ [illegible] μὲ την [illegible] ἢ κυοφορία εἰς την μήτραν ἢ διάπλασις καὶ δια[illegible]φωσις τοῦ ἐμβρύου καὶ εἰς τον ὡρισμένον χρόνον ἔξοδός του εἰς τον ἔξω κόσμον; Ποῖος εἶναι τόσον πολὺ ἀποκτηνωμένος ὥστε [illegible] ὅτι ὁ Θεὸς [illegible] ἀπὸ τον Θεὸν (Πατέρα) ὡς καὶ ὅτι ἡ Σοφία [illegible] ἀπὸ τον Θεὸν να ἀφήνη την σκέψιν του να περιπίπτη εἰς τα πάθη του σώματος;

6. Ὅμως μαζὶ μὲ ὅλα του τα ἄλλα ὡς καταλληλότερον τρόπον ἀντιμετωπίσεως τῶν ἀπόψεων του [illegible]
242 A καὶ τον ὡς ἄνω διὰ να μας δώση την ἐντύπωσιν ὅτι «ἀναλαμβάνει» τον κόπον τῆς διδασκαλίας ἀπὸ εὐσπλαγχνίαν πρὸς τους στερουμένους [illegible] ἀντιλήψεως ἀδελφούς.

Ἔτσι, λοιπόν, πῶς δῆθεν ἀποκρούει τας σωματικὰς σκέψεις που ἐμφιλοχωροῦν (εἰς την [illegible]) λόγῳ τῆς προσηγορίας αὐτῆς ἀλλὰ καὶ χωρὶς να το δηλοῖ σαφῶς ὅτι θεωρεῖ ἀπαράδεκτον την βλάβην που προέρχεται ἀπὸ το

ὅτι ὁ Κύριος [illegible] ! Καὶ εἶναι εὐνόητον, ὅτι [illegible] (τοι [illegible], ὡς κα [illegible] θὰ [illegible] ρέθη [illegible] τῆς [illegible] σεως» (τοῦ Υἱοῦ [illegible] τοῦ Πατρὸς [illegible]

[illegible] ἐγὼ [illegible] νὰ φαντασθῶ ὅτι εἶναι [illegible] τε δυνατὸν [illegible] εἰς τὸ [illegible] τῆς λέξεως [illegible] Β ἡ κα- [illegible] ἀπὸ τὴν [illegible] τοῦ [illegible] καὶ [illegible] ὅμως το- τε [illegible] ὅτι ἡ [illegible] ὑποκα λεῖτε [illegible] τοῦ δημιουργήματος ἔξω- θεν, δηλ. ἐκ τοῦ μὴ ὄντος'

[illegible] τὰ ἀρρωστήματα μόνον τῶν [illegible] ἐκ τῶν [illegible] καί, ἐνῷ [illegible] ὅπως [illegible] ὡς σωματικὴν παραβλέπει [illegible] προσκοπτ [illegible]

Ἐπειδὴ γνωρίζει, ὅτι τὸ [illegible] ἀφοῦ ὁ- [illegible] ὀφείλει ὁ [illegible] εἰς σχέ- σιν [illegible] ὁμοιότητος πρὸς τὸν «γεννήσαντα» [illegible] πρὸς τὰ δημιουργήματα [illegible] ἐπειδὴ [illegible] «ἀλλοτρίου» καὶ «ξένου» καὶ ἐντελῶς ἀσχέτου» [illegible] «ἐποίησε» τὸ θεω- ρεῖ «φιλον» καὶ «σ[illegible]» τῶν [illegible] θέσεών του.

(Εὐνόμιος) [illegible] Ονομάζομεν τὸν Υἱὸν «γέννη- μα» [illegible] πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῶν Γραφῶν [illegible] γω- ρ[illegible]ς ὅμως [illegible] ὅτι κατ' ἄλλο εἶναι ἡ [illegible] καὶ κατ' ἄλλο [illegible] διαφορετικὸν ἀπὸ αὐτὴν ἐκεῖνο ποὺ (ἡ λέ- ξις αὐτὴ) δηλοῖ. Α[illegible]θέτως φρονοῦμεν, ὅτι ἡ «ὑπόστα- σις» τὴν ὁποίαν δηλοῖ τὸ ὄνομα αὐτὸ (Υἱός) εἶναι (ἡ λέ- ξις) αὐτή (γέννημα), διότι ἡ λέξις αὐτὴ ἀντιστοιχεῖ πλήρως εἰς τὴν οὐσίαν D (ἤτοι ταυτίζεται μὲ τὴν οὐ- σία.)

(Βασίλειος) Συμπέρασμα. Καὶ εἰς αὐτὰ ἔρ-

---

39. Δηλ. ὁ οἱοσδήποτε ἀσθενὴς τῇ πίστει!

40. [illegible] Μ. Β [illegible] τῶν [illegible]

41. [illegible] τῆς [illegible]

χεται εἰς πλήρη ἀντίθεσιν πρὸς [illegible] ἀντίθετα ὅλα ὅσα [illegible] ἀμφωνία πρὸς τὰς ἐν γένει ἀπόψεις του [illegible] ἔδωσε τὸν ὁρισμὸν ὅτι τὸ ἀγέννητον τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων [illegible] τὴν οὐσίαν [illegible], ἔτσι καὶ ἐδῶ μᾶς λέγει ὅτι τὸ γέννημα σημαίνει τὴν οὐσίαν τοῦ Υἱοῦ. Σκοπὸς του [illegible] μὲ βάσιν [illegible] καὶ ἀγέννητος ἀντίθεσιν [illegible] ὅτι ὁ Μονογενὴς ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν [illegible] διαφορετικὸς ἀπὸ τὸν Πατέρα.

Μὲ αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν σκοπὸ [illegible] τοὺς ὅρους αὐτοὺς πού [illegible] ἐχρησιμοποίησε [illegible] τοῦ θείου Πνεύματος καὶ [illegible] τὸ [illegible].

Ἀπὸ ποῦ τὸ ἔλαβεν αὐτὸ [illegible] Ἀπὸ ποία διδασκαλία; [illegible] προφήτης [illegible] ἀποστόλων τοῦ ἐφεύρισε ποτὲ τὸ χαρακτηρισμὸν αὐτὸν εἰς τὸ αἴτιον[42];

Ἐρωτῶ ἐπειδὴ τοὐλάχιστον ἐγὼ τὸν ὅρον αὐτὸν ὑπὸ τὴν μορφὴν αὐτὴν δὲν τὸν εὕρηκα πουθενὰ εἰς τὴν Γραφήν.

7. Παρὰ ταῦτα αὐτὸς λέγει [illegible] ὅτι δῆθεν τὰς προσηγορίας αὐτὰς τὰς [illegible] ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Πνεύματος καὶ ὄχι [illegible]. Φαίνεται ὅτι του εἶναι «μικρὸν» μόνον [illegible] παρέχει» καὶ [illegible] στραφῇ μὲ θράσος κατὰ τοῦ ἰδίου τοῦ Πνεύματος!

Καὶ πράγματι. Εἰς πολλὰ βεβαίως σημεῖα τῆς Γραφῆς διδασκόμεθα ὅτι ὁ Πατὴρ [illegible] ὅμως ποτὲ μέχρι καὶ σήμερον δὲν ἠκούσαμεν ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι γέννημα. **243 Α** Ὡς γνωρίζετε ἡ Γραφὴ [illegible] ἐγεννήθη ἡμῖν Υἱὸς καὶ ἐδόθη ἡμῖν καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ» ὄχι γέννημα ἀλλὰ «μεγάλης βουλῆς ἄγγελος»[44]. Καὶ ἀσφαλῶς ἂν ἡ λέξις «γέννημα» ἐσήμαινε τὴν οὐσίαν, δὲν θὰ ἐδιδασκόμεθα ἄλλο ὄνομα ἀπὸ τὸ Πνεῦμα

---

42. Τὸ [illegible] ἐπιγραφή [illegible] θαῦμα [illegible] τῶν [illegible] λογισμοῖς του.

43. Ἡσ. 7, 13.

44. Ἡσ. 9, 6.

[illegible] θα ἐδήλωνε τὴν [illegible] κατὰ τρόπον σαφῆ.

Ἀκόμη ὁ Πέτρος [illegible] τοῦ ὅτι ἔφθασεν εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας [illegible] τοῦ [illegible] ἐκεῖ [illegible] δὲν εἶπε [illegible] «Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος»[45] καὶ τὸν Παῦλον B [illegible] κατὰ λέξιν [illegible] τὴν Γραφὴν μὲ τὸ [illegible] πιθανὰ δὲν θὰ [illegible] «[illegible]ματος» αὐτὸ τὸ [illegible] μᾶς τὰ [illegible] τῆς [illegible] μᾶς τὸ [illegible] τὸ [illegible] τοῦ Θεοῦ [illegible] δὲν [illegible] ἐπιτετραμμένον μετασχηματίσαι τὴν λέξιν [illegible] τοῦ [illegible] μόνον [illegible] Πέτρος καὶ μεταπλάσσων αὐτήν, [illegible] Θεοῦ [illegible].

Ἀλλὰ [illegible] τρόπο [illegible] δηλοῦται ἀπὸ τὰ λεγόμενα [illegible] δὲν ἀφήνει εἰς τοὺς ἀνθρώπους [illegible] κατὰ τὸ [illegible] τοῦ Θεοῦ [illegible] C ἀλλὰ ἀντιθέτως [illegible] εἰς τὰ [illegible] που [illegible] εἰς τὴν Γραφὴν [illegible] τὴν [illegible] μὲ τὴν [illegible] τοῦ ἀρ[illegible] εἰς τὸν Θεόν. Δ[illegible] εἰς [illegible] ἀρχαίαν ἐποχὴν μετεγλωττίσθη [illegible] ἑβραϊκὴν [illegible] εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν [illegible] δὲν [illegible] ὡρισμένα ὀνόματα [illegible] ἁπλῶς μετέφερον εἰς τὸ κείμενον τῆς ἑλληνικῆς μεταφράσεως τὴν ἑβραϊκὴν λέξιν, ὡς π.χ. «Σαββαώθ» καὶ τὸ «Ἀδωναΐ» καὶ τὸ «Ἐλωΐ» καὶ κάθε ἄλλο ἀνάλογον, δεικνύοντες ἔτσι [illegible] ὄχι μόνον εἰς ὅτι ἀφορᾶ τὰ ὀνόματα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλα ἐπὶ πλέον σημεῖα [illegible] φόβον θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχωμεν ἡμεῖς εἰς ὅτι ἀφορᾶ τὰ ὀνόματα τοῦ Κυρίου.

Ἀλλὰ τότε πῶς θὰ ἠνείχοντο τότε νὰ παραποιήσουν μερικὰ ὀνόματα κατὰ τὴν κρίσιν των, ἀφοῦ δὲν ἔλαβον τὸ θάρρος οὔτε κἂν νὰ τὰ μεταφράσουν, D διὰ νὰ μὴ χαλκευθῇ ἡ ἐνάργεια τῆς ἐμφάσεως μὲ τὸ τυχὸν ἀκατάλληλον τῆς λέξεως που θὰ ἐχρησιμοποιοῦν προκειμέ-

45. Ματθ. 16, 16.

[illegible]

νου να ἐκφράσουν τας ἐννοίας που θα ἤθελαν να ἀποδώσουν;

8. Ἀλλα λέγει ὁ Εὐνόμιος· ἀφοῦ ὁ Θεος [illegible] πῶς εἶναι δυνατον να μη ἐπιτρέπεται να προσαγορεύωμεν τον Υἱον γέννημα; (Να μη ἐπιτρέπεται) ἐπειδη εἶναι φοβερον ἐξ ἡμᾶς να προσαγορεύωμεν με ὀνόματα της ἀρεσκείας μας. Ἐκεῖνο [illegible] Ὅπως ὁ Θεος ἐχαρίσατο ὄνομα το ὑπερ παν ὄνομα[47], ἀφοῦ λέγει «Υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε»[48]. Ἀν και σύμφωνως προς την λογικην [illegible] φυσικον θα ἦτο, ἀφοῦ [illegible] να προηγηθῇ το «γέννημα» και [illegible] «Υἱός», ὅμως [illegible] ὠνομάσθη «γέννημα».

Συνεπῶς. Ὅποιος ἔχει προ ὀφθαλμῶν το δικαστήριον του Χριστοῦ και γνωρίζει πόσος εἶναι ὁ κίνδυνος ἀπο το να ἀφαιρέσῃ ἢ να προσθέσῃ κάτι εἰς ἐκεῖνα που μας παρεδόθησαν ὑπο του Πνεύματος, αὐτος πρέπει να μη [illegible] ἢ φιλοτιμῆται να κάμῃ καινοτομίας τῆς ἐμπιστεύσεως του, ἀλλα να [illegible] ἀκριβῶς ὅσα μέχρι τωρα ἐκηρύχθησαν [illegible] ἁγίων. Διότι πῶς δεν θα ἦτο δεῖγμα ἐσχάτης [illegible] να τολμᾷ κανεὶς να ἀσχολῆται με ἐκεῖνο που οὔτε ἡ «πρᾶξις τῆς Ἐκκλησίας»[49] οὔτε ἡ [illegible][50] τῆς Γραφῆς ἐδέχθη. Ποῖος ποτε πατὴρ [illegible] ἐφ᾽ ὅσον βεβαίως ἐξακολουθεῖ να ἔχῃ ἀπέναντι [illegible] ἐξ αὐτοῦ (γεννηθέντος) στάσιν [illegible] και [illegible] θα [illegible] να τον προσαγορεύσῃ «υἱὸν» ἢ «τέκνον» [illegible] θα τον χαρακτηρίσῃ ὡς «γέννημα»; Πράγματι ἡ Γραφὴ λέγει «Τέκνον, ὕπαγε εἰς τον ἀμπελῶνα»[51]. Και εἰς ἄλλο σημεῖον «ὁ Θεος ὄψεται ἑαυτῷ πρόβατον εἰς [illegible], τέκνον»[52]. Και πάλιν ὁ Ἰσαὰκ «Τίς εἶ, τέκνον;»[53] Και «Υἱέ, μη ὀλιγώρει

47. Φιλ. 2, 9.
48. Ψαλμ. 2, 7.
49. Η πρᾶξις τῆς Ἐκκλησίας [illegible] θεολογία.
50. Η [illegible]
51. Ματθ. 21, 28.
52. Γεν. 22, 8.
53. Γεν. 27, 18.

παιδείας κ[illegible] 244 A Και [illegible]ος σοφ[illegible]ς [illegible]φρα[illegible] τα [illegible]τέμα[illegible]. Κ[illegible] τόσα ἄλλα ἀνάλογα.

Π[illegible] θένα [illegible]ς δεν [illegible]ζεται κανε[illegible]ς απ[illegible] α[illegible]τους [illegible] προ[illegible] [illegible] τα ἐξ αυτού [illegible] «γέννημα». Και ἡ [illegible] α είναι [illegible]φης, ἐπειδή [illegible] ος και το «τέκνον» είναι [illegible] ό[illegible]ματα ἐ[illegible]ων, ενῶ τὸ «γέννημα» όχι ἀπαραιτήτως.

Κα[illegible] Γέ[illegible] δυνατ[illegible] να ὀνομάζε[illegible] τα και το [illegible] κατα τας [illegible] χνεται [illegible] ἀκόμη [illegible] χωρίς [illegible] και ἀξ[illegible] της προη[illegible]μένης [illegible] θ[illegible]ς [illegible]ήματα ὀνομάζ[illegible] [illegible] και οἱ καρπ[illegible] [illegible] τέκνα [illegible]. Ὁ Κύριος λέγει «Οὐ μὴ π[illegible] ἐκ τοῦ [illegible]ματος της ἀμπέλου ταύτης»[56]. Β [illegible] ὅτι ἡ [illegible]ση[illegible] αὐτη [illegible] περί [illegible]. Και ὅπ[illegible] τυχόν ἐγ[illegible] [illegible] ὅτι [illegible] τότε [illegible] θ[illegible]νεται [illegible] τῆς πον[illegible]ας και κατ[illegible] Π[illegible] λέγει «Ὄφεις, [illegible]νήματα ἐχιδνῶν»[57]. Δι[illegible] τοῦτο φ[illegible] [illegible]ῶ ὅτι [illegible] τῆς Ἐκκλησίας ἐθεώρησε [illegible] προ[illegible] [illegible] ἄξια [illegible] και ἡ θ[illegible] Γρα[illegible], φαί[illegible]εται [illegible] ἀξ[illegible] ὁ [illegible] ὅτ[illegible] [illegible]κειται περί του Μο[illegible] [illegible] Θε[illegible].

Ακόμη ὅμως ἡ Γραφή δεν [illegible]οθέτησε ([illegible] μέ[illegible] περ[illegible] το[illegible]) οὔτε και [illegible] τεκ[illegible] ἐπ[illegible] είχε πολύ ἀνθρωπ[illegible] στο [illegible]. Και το [illegible] ὁ ἀπόστολος [illegible] καθε [illegible] ἀποκαλεῖ το [illegible] «Υἱὸν» [illegible] και το[illegible] [illegible] με διαφόρους ἄλλας [illegible]ας, ἤτοι «πρωτότοκον» και «εἰκόνα» και «ἀπ[illegible]ασμα», ενῶ ἀποφεύγει ἐντελῶς την [illegible] «γέννημα».

Αλλ' [illegible] (ὁ Εὐνόμιος) ἐξ[illegible] [illegible]ρίζεται κατ[illegible] το ἀντίθετον ἂς μας το ἀποδείξη ἢ ὁ [illegible] ἢ κάποιος ἄλλος ἀπό τους «θε[illegible]ητικούς» [illegible] και ἡμεῖς θα τους παρασχωμεν την δυνατότητα να τα ἐξαλείψουν

54. Παρ. 3, 11.
55. Παρ. 10, 1.
56. Ματθ. 26, 29.
57. Ματθ. 23, 33.
58. [illegible] Κα[illegible] Η [illegible] Combefis [illegible] φαίνεται ὅτι [illegible]

[illegible][59]. Ὅμως δὲν θὰ τὸ κατορθώσῃ ἐκτὸς [illegible] μ[illegible] τοῦ [illegible] Μ[illegible] ἀλλ[illegible] ἀπὸ τὰ θεῖα λόγια τὰ [illegible] ἀλλὰ δὴ τὰ [illegible] ἔ[illegible]τος παρε[illegible]θεσε[illegible][60].

Ἔτσι λοιπὸν ἡ λέξις [illegible] ἀπεδείχθη ὅτι εἶναι ξένη καὶ εἰς τὴν πρᾶξιν τῆς Ἐκ[illegible]ος καὶ εἰς τὰς ἐκφράσεις ποὺ [illegible] ἡ Γραφή.

4. Ἀλλ' ἂς ἐξ[illegible] Δ[illegible]ς εἶναι ὅ[illegible] τοῦ [illegible] τὴ[illegible] Υἱοῦ [illegible] [illegible] ὁ [illegible] Ε[illegible] ὅ[illegible]

(Ε[illegible]) [illegible] ἐκ [illegible] καὶ [illegible] δ[illegible]

Ἀντιθέτως λογικῶς δ[illegible] (ὁ [illegible] τοῦ Υἱ[illegible]) [illegible] δη[illegible] ὅτι ἡ [illegible] ἀπε[illegible]ετο ἐκ τῆς [illegible]ς ἀ[illegible]θ[illegible].

(Βασίλειος). Τὰ δόγματά σου αὐτὰ εἶναι ἀτοξ[illegible]α τῶν δικαστ[illegible] [illegible]! Ἀφ[illegible] [illegible] σκεσαι εἰς [illegible] ἢ εἰς [illegible] θισμένων παρ[illegible] [illegible] δὲ [illegible] καὶ [illegible] καταλαμβάνω τί λέγεις [illegible] ἀ[illegible]ποι[illegible]ς σου [illegible] τ[illegible] ἐπειδὴ [illegible] σα ὅτι ἀντὶ κάθε ἄλλης ἀποδείξεως[61] τῆς ὀρθότητος τῶν λόγων σου ἀρκεῖ τὸ ὅτι τὰ λέγεις [illegible]. Π[illegible] δὲν γνωρίζει ὅτι ἄλλα μὲν [illegible] [illegible] καὶ [illegible] σημαίν[illegible] τὰ πρ[illegible] εἰς τὰ ὁποῖα ἀποδίδονται, ἄλλα δὲ ἀναφέρονται εἰς ἄλλα (ὀνόματα)

---

59. Δηλ. νὰ μὴ ἐφεύρουν τίποτε ἀθέμιτον!

60. [illegible]

61. [illegible]

62. [illegible]

και δηλο[illegible] μόνον τη σχέση που έχουν με τα ονόματα έκεινα εις τα όποια αναφέρονται. Π.χ. τα «άνθρωπος, βοῦς, ἵππος» σημαίνουν [illegible] το θέλομε να έκφράσουμε ένα το καθένα [illegible] όμως [illegible] πάντως την σχέση που έχουν προς το όνομα με το όποῖον συμπληρούνται.

245 A Έτσι λοιπόν [illegible] άκόμη και γίνεται λόγος περί γεννήματος δεν [illegible] με το λογισμόν του πρός κάτι [illegible] άλλ' αμέσως σκέπτεται ότι τοῦτο είναι κάτι που [illegible]. Το γέννημα λέγεται (πάντοτε με συμπλήρωμα) «γέννημα τινος».

Ἀλλ' ἐρωτῶ: Πῶς δεν είναι απόδειξις της [illegible] ρας [illegible] ης όταν κανείς ως όρισμόν της ουσίας [illegible] το [illegible] δεν [illegible] και που απλώς [illegible] και ότι [illegible] την σχέση που έχει κάτι με κάτι [illegible] πάντοτε ως [illegible] ότι και τα απολύτως εκφερόμενα ονόματα και όταν [illegible] τα [illegible] ότι [illegible] είς το [illegible] την ιδία την ουσία του άλλ' απλώς προσδιορίζουν ωρισμένα ιδιώματά της. B

10. Όμως αυτός ὁ «σοφώτατος» που όλην του την ζωήν την αφιέρωσεν εις τὸ να κάνη σοφιστικούς συλλογισμούς δεν εντρέπεται που λέγει ὅτι ἡ λέξις «γέννημα» δηλοῖ την ἰδίαν την οὐσίαν του Μονογενούς. Αλλά ἀφιερώσατέ μου την προσοχή σας, παρακαλῶ, και θα ἰδῆτε πόσον αυτό εἶναι ἄτοπον.

Ἰδού· Ἄν «γέννημα» εἶναι ἡ οὐσία, τότε και ἀντιστρόφως κάθε τι που εἶναι «γέννημα» θα εἶναι και οὐσία, και τότε όλα τα «γεννήματα» θα πρέπει να εἶναι μεταξύ των ὁμοούσια. Με βάση ὅμως το ὡς ἄνω συμπέρασμα τι θα συμβῆ ἄν [illegible] να ἐφαρμόσωμεν τον συλλογισμόν του; Απαραιτήτως θα «ἀποδειχθῆ» ὅτι ὁ Δημιουργός τῶν ὅλων ἔχει την ἰδίαν οὐσίαν με ὅλα ἐκεῖνα που «ἐγεννήθησαν»! Και ἀσφαλῶς δεν θα τολμήση (ὁ Εὐνόμιος) να μᾶς εἴπη ὅτι προκειμένου μεν περί του Υἱοῦ τὸ γέννημα δηλοῖ την «οὐσίαν» του, C ἐνῶ προκειμένου περί ἐκείνων που ἔγιναν δεν διατηρεῖ την αὐτήν σημασίαν! Διαφορετικά ἄς μᾶς προβῆ εἰς μίαν σαφῆ και ἀναντίρρητον αἰτιολόγησιν τῆς ἀπό-

ψεως του ὅτι [illegible] τὴν [illegible] σημασίας [illegible] εἰς τὰ ὁποῖα ἀποδίδεται. Δὲν θὰ [illegible] τὸ κ[illegible] ὅπ[illegible] σκεφθῇ [illegible] θὰ πρέπῃ [illegible] τὰ [illegible] ἐξ ἴσου [illegible] ἀπόδειξις τῆς ἀληθείας [illegible] Καὶ [illegible] θεν [illegible] τοῦ [illegible] προκειμένου [illegible] τοῦ [illegible] ἐνῷ τὸ [illegible] ἐξ ἴσου [illegible] τὰ γεννηθέντα.

Καὶ ἂς μὴ ἐπιτρέψῃ κανεὶς εἰς τὸν ἑαυτόν του νὰ φαντασθῇ [illegible] εἰς ὅλα [illegible] τῆς [illegible] ἀντιληπτὴ ἀπὸ τὴν οἱ[illegible] Ἀντιθέτως ὅμως [illegible] [illegible]

Ὅμως [illegible] ὁ συλλογισμός των [illegible] μα [illegible] φῶς ἡ κοινὴ [illegible] νὰ τὸ [illegible] προκειμένου περὶ τοῦ [illegible] τὸν συλλογισμόν [illegible] ὁ Υἱὸς θὰ εἶναι [illegible] οὐσίαν [illegible]

Συνεπῶς. Μὲ τὰ λογικὰ αὐτὰ συμπεράσματα θὰ ἀ-

[illegible]

ποδειχθῆ ὅτι τὸ ὄνομα «γέννημα» δὲν δηλοῖ αὐτὸ που προσπαθοῦν νὰ ἀποδείξουν, τότε δηλ. τὴν οὐσίαν τοῦ Μονογενοῦς, ἀλλὰ (τὴν οὐσίαν) τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων. Διότι ἂν [illegible] λογικῶς ὀρθὰ θεωρήσωμεν ὡς κάτι ἄλλο τὴν «οὐσίαν» 246 A καὶ κάτι ἄλλο ἐξαρτώμενο ἀπὸ αὐτήν, τὸ [illegible] καὶ ἔχουν τὴν ἰδίαν σημασίαν αἱ λέξεις «γέννημα» καὶ [illegible] καὶ ἂν ὁ Υἱὸς εἶναι γέννημα τοῦ Θεοῦ, τότε θὰ πρέπη, ἀφοῦ κατ' αὐτοὺς τὸ «γέννημα» δηλοῖ τὴν οὐσίαν, νὰ εἶναι καὶ ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἔτσι θὰ ἀποδειχθῆ ὅτι τὸ γέννημα [illegible] τοῦ [illegible] ἡ [illegible] τοῦ ἀγεννήτου. Ἂν ὅμως τὸ συμπέρασμα αὐτὸ εἶναι γελοῖον, τότε ἡ ἐντροπὴ ἂς περιέλθη εἰς ἐκεῖνον που διετύπωσε τὰς δύο «προτάσεις» τοῦ συλλογισμοῦ!

Διαπιστώνεται λοιπόν ὅτι, ὅταν καθ' οἱονδήποτε τρόπον ἡ λογικὴ ξεφύγη κάπως ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν, ἐκτροχιάζεται ἀπὸ τὰ μὲ βάσιν τὴν πίστιν [illegible] λογικὰ συμπεράσματα της εἰς πολλοὺς καὶ ἐπικινδύνους ἀτόπους συλλογισμούς.

11. Ἀλλ' ὅλα αὐτὰ εἶναι διὰ αὐτοὺς ἁπλῶς ἡ «προπόνησις» τὰ λογικὰ θεμέλια τῆς βλασφημίας των. B Τὸ κύριον σημεῖον τοῦ «κακοῦ»[66] μᾶς τὸ παραθέτει κατωτέρω λέγων ὅτι:

(Εὐνόμιος) «Ἡ οὐσία τοῦ Υἱοῦ ἐνῶ πρὶν λάβη σύστασιν δὲν ὑπῆρχε, ἐγεννήθη καὶ ἐγεννήθη τότε, ἀπὸ ὅλα ἐπειδὴ ἔτσι ἠθέλησεν ὁ Πατήρ».

(Βασίλειος) Ἐξακολουθεῖ νὰ μᾶς κάνη τὰ ἴδια σοφίσματα. Μᾶς ὁμιλεῖ περὶ τῆς οὐσίας τοῦ Υἱοῦ ὡσὰν τάχα νὰ ἐδέχετο ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι κάτι τὸ διαφορετικὸν ἀπὸ αὐτήν! Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν προσπαθεῖ νὰ καταστήση τὴν ἀκοήν μας ἥμερον ἔναντι τῆς βλασφημίας που θὰ εἴπη μετ' ὀλίγον, μὲ τὸ νὰ μὴ μᾶς λέγη ὅλα καθαρὰ C ὅτι «ὁ Υἱὸς ἐγεννήθη ἐκ τοῦ μὴ ὄντος», ἀλλὰ ὅτι «ἡ οὐσία Του» ἐνῶ «πρὶν» δὲν ὑπῆρχε, ἐγεννήθη.

Εἰπέ μου «Πρὶν» ἀπὸ τί δὲν ὑπῆρχε; Τὸ ἀντιλαμβάνεσθε τὸ σόφισμά του; Τὴν συγκρίνει μὲ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτόν της![67] Σκοπός του εἶναι νὰ δώση εἰς ὅλους τὴν

66. Κακὸν [illegible] ὀνομάζει τὴν αἵρεσιν.

67. Ὡς [illegible], [illegible] σκοπ[illegible] κατὰ [illegible]θος. Ὁ ἅγ. Βασίλειος [illegible] [illegible] τῆς [illegible] [illegible]

68. [illegible] τὸν ἑαυτόν [illegible] συλλογισμὸς ἐκ [illegible] [illegible] ὀρθῶς. Κα[illegible] ὁ

[illegible] πράγματα [illegible] ὅτι δὲν [illegible] πρὸ τῶν αἰώνων ἀλλὰ [illegible]

Ὅμως [illegible] ὅτι ἡ οὐσία τοῦ Πατρὸς [illegible]

[illegible] Ὁ συλλογισμός [illegible] καὶ [illegible] ἀληθὴ [illegible] ἀφοῦ [illegible] χρόνου [illegible] χρονικῶς προγενέστερον [illegible]

[illegible] ὁ Θεὸς δὲν ὑπῆρχε [illegible]

[illegible] ὡς διαφερόμενον χρονικῶς [illegible] Υἱοῦ [illegible] τὸ φοβερὸν λάθος. [illegible] Ποιητὴν [illegible] ὁ Πατὴρ δὲν ἦτο ἐξ ἀρχῆς Πατὴρ ἀλλὰ ἔγινε μεταγενεστέρως [illegible]

[illegible]

12. Ὅμως [illegible] ὅτι [illegible] Πατὴρ [illegible] διὰ τὸν μακάριο Θεὸ [illegible] καὶ ἁρμόζει [illegible] Α[illegible] πῶς [illegible] τὸ [illegible] Τοῦ [illegible] ἀπὸ τὴν ἀρχὴ
747 A ἀσφαλῶς [illegible] Τοῦ [illegible] ἢ εἰς ἀ[illegible] Τοῦ [illegible] ἀπὸ τὸ [illegible] ἢ εἰς [illegible] Τοῦ, καὶ εἰς [illegible] τὸ [illegible] εἰς [illegible] κατωρθωμένο [illegible] φθάσει [illegible] (τὴν τελειότητα).

Ἀλλ᾽ [illegible] δὲν εἶναι θε[illegible] τὸ λε[illegible]γόμενο [illegible] δὲν εἶναι [illegible] Αὐτοῦ ὡραῖον [illegible] εἶναι Πατὴρ ποτὲ διὰ ποῖον λόγο [illegible] ἐπροτίμησε κάτι τὸ χειρότερο καὶ δὴ ὡς [illegible] τροπῆς.

Ἀλλ᾽ εἴθε ἡ [illegible][3] νὰ τραπῆ εἰς ἐκείνους ποὺ προκαλοῦν [illegible].

Ὁ Θεὸς [illegible] Πατήρ. Ποτὲ δὲν ἤρχισε νὰ εἶναι Πατὴρ **B** [illegible] οὔτε [illegible] τὸ ἀπὸ ἔλλειψιν δυνάμεως [illegible] ἐκπλήρωση [illegible] Του, οὔτε [illegible] τὴν [illegible] περίοδον διὰ νὰ ἀποκτήσει [illegible] ἀφοῦ [illegible] ἤδη προηγουμένως [illegible] τῆς [illegible] καὶ [illegible] ἀπέκτησε τὴν [illegible] ὅπως ἀκριβῶς [illegible] τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ [illegible] (αὐτὰ [illegible] τρελλὸ [illegible] ἠμποροῦν [illegible] νὰ τὰ εἴπουν[1]), ἀλλὰ ἔχει τὴν [illegible] τῆς [illegible] αὐτὸ τὸ χαρακτηριστικὸ [illegible] «πατρότητα» Του χρονικῶς ἰσοσκελῆ μὲ τὴν ἀϊδιότητά Του.

Συνεπῶς, καὶ ὁ Υἱὸς ἀφοῦ ὑπῆρχε πρὸ τοῦ αἰῶνος, καὶ ἀφοῦ ὑπῆρχε πάντοτε, ποτὲ δὲν ἤρχισε νὰ ὑπάρχη, ἀλλὰ ἀφ᾽ ἧς στιγμῆς ὑπῆρχε ὁ Πατὴρ ὑπῆρχε καὶ ὁ Υἱός. Καὶ πάντοτε μαζὶ μὲ τὴν ἔννοια «Πατήρ» εἰς τὸν νοῦν μας ἔρχεται καὶ ἡ ἔννοια «Υἱός», ἀφοῦ εἶναι φανερὸν ὅτι ὁ πατὴρ εἶναι πατὴρ υἱοῦ. **C** Ἄρα ὁ Πατὴρ δὲν ἔχει «ἀρχήν» τοῦ Υἱοῦ, ὅμως «ἀρχὴ» εἶναι ὁ Πατήρ, ἀλλὰ μεταξὺ αὐτῶν τῶν δύο δὲν μεσολαβεῖ τίποτε. Πῶς συνεπῶς εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ ὑπῆρχεν ἐξ ἀρχῆς (διότι αὐτὴ εἶναι ἡ σημασία τῆς σοφιστικῆς φράσεως των [illegible] πρὶν ὁ ἴδιος λάβη [illegible]) Αὐτὸς διὰ τὸν ὁποῖον δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ ὁποῖον νὰ ἠδυνάμεθα νὰ τὸ [illegible] ὅτι ὑπῆρχε πρὶν ἀπὸ Αὐτόν, ἐκτὸς ἀπὸ Ἐκεῖνον ἀπὸ

72. [illegible] ὁ Θεὸς [illegible] Θεὸς εἶναι [illegible] καὶ ἄτρεπτος.

τον Οποίον έλαβε το είναι και ο Οποίος δεν υπερέχει έναντι Αυτού κατά ένα χρονικόν διάστημα, αλλά απλώς προηγείται εις τιμήν ως ή Αιτία [illegible]. Άλλωστε και [illegible] τούτων απεδείχθη ότι η κοινωνία του Υιού προς τον Θεόν Πατέρα είναι [illegible] διάνοιά μας δεν περνά από κανένα χρονικόν κενόν διάστημα προκειμένου να μεταβή από τον Υιόν προς τον Πατέρα, D αλλ' αντιθέτως συνάπτει τον Υιόν με τον Πατέρα χωρίς να μεσολαβή διάστημα[73]. [illegible] Αυτός που [illegible] χωρίζεται από τον Πατέρα, με κανένα [illegible] που [illegible] δήθεν ανάμεσα [illegible] ώστε να [illegible] ή κοινότητης βλασφήμια [illegible], ότι [illegible] προηγουμένως δεν υπήρχε (τώρα) υπάρχει, επειδή έδη [illegible].

13. Αλλά και εκτός τούτων αυτούς θα έπρεπε να απορήση κανείς διά το μέγεθος της αμαθοσύνης των, αφού δεν αντιλαμβάνονται ότι με το να λέγουν διά τον Υιόν ότι [illegible] υπάρξη ενώ πριν δεν υπήρχεν, Τον παρουσιάζουν μεταγενέστερον όχι μόνον από τον Πατέρα, αλλά και από εκείνα διά του οποίου γνωρίζουν τον Μονογενή από τον Πατέρα. Πράγματι είναι λογικώς αναγκαίον αν μεταξύ του Πατρός και του Υιού μεσολαβή κάτι [illegible] το να είναι προγενέστερον της στιγμής που ο Υιός [illegible] υπάρξη.

Τι άραγε θα ήτο δυνατόν να είναι αυτό; Τι άλλο E Όπωσδήποτε ή αιών ή χρόνος. Και [illegible] Αυτός που φαντάζεται ότι η ζωή του Πατρός είναι χρονικώς περισσοτέρα από την ζωήν του Μονογενούς, [illegible] με τι άλλο χρονικόν διάστημα αν όχι με αιώνας και χρόνους, θα μας [illegible] ότι αφού [illegible] την ζωήν και των δύο διεπιστώσαμε ότι (εις την ζωήν του Πατρός, [illegible] κάτι το επί πλέον. Αλλ' αν αυτό είναι αληθές τότε λέγει ψέμματα η Γραφή που μας λέγει ότι δι' Αυτού (του Υιού) εδημιουργήθησαν οι αιώνες[74] και που διδάσκει ότι «πάντα δι' Αυτού εγένετο»[75] αφού είναι σαφές ότι εις τα «πάντα» συμπεριλαμβάνονται και οι αιώνες. Αλλ' αν είπουν ότι δεν αρνούνται ότι ο Υιός εγεννήθη προ των αιώνων, τότε ας μη κάνουν πώς δεν καταλαβαίνουν 246 A

73. Ο Υιός είναι [illegible] συνάναρχος τῷ Πατρί.
74. Δηλ. [illegible]
75. Ἰωάν. 1, 3.

ότι έτσι εις την πραγματικότητα [illegible] εκείνο που μέλλομε [illegible].

Ας ερωτήσωμε [illegible] που [illegible] ότι η ουσία του Μονογενούς [illegible] έξω [illegible] τι [illegible] όπως λέγετε [illegible] δε [illegible] το διάστημα εκείνο [illegible] διαστήματος θα [illegible] ζοσετε. Διότι η [illegible] καθε [illegible] χρονικό διάστημα [illegible] νας [illegible] αυτό διά [illegible] Αλλ' [illegible] ημπορούμε [illegible] από την [illegible] και κατ τρίτο [illegible] είδος [illegible], [illegible] δεν μας [illegible] ότι [illegible] μεταγενέστερα από τους [illegible] Διότι και [illegible] ακόμη [illegible] κάποιος [illegible] διάστημα [illegible] να προηγήτα της ύπαρξεως του [illegible] και [illegible] με την ζωήν του [illegible] ασφαλώς θα κατετάσσετο εις ένα από τα [illegible] είδη [illegible].

Όμως ούτε υπάρχει [illegible] κάτι που θα ημπορέσωμεν ποτέ να το [illegible] ως προγενέστερον της [illegible] του Μονογενούς. Και [illegible] τότε θα [illegible] ότι η [illegible] του Θεού Λόγου [illegible] ήν εν αρχή [illegible] του Θεού, [illegible] επέκεινα από καθε τι που [illegible] αυταπότητος [illegible] να [illegible] φθη εις τον [illegible] με [illegible] απ' [illegible] θα φανταστή [illegible] πράγματα κατά την [illegible] να [illegible] και να [illegible] εις [illegible] είς την [illegible] πραγμάτων [illegible] και [illegible] έτσι αυτά που δεν υπάρχουν και [illegible] δεν θα κατορθώσει [illegible] τρόπον με τον όποιον να επιτύχη να [illegible] της αρχής του Μονογενούς και να αφήση [illegible] από το ίδιο του το [illegible] την ζωήν της Αυτοζωής [illegible] να προσ[illegible] με [illegible] την αρχήν του [illegible] του Θεού και να [illegible] κατά τους οποίους να μη υπήρχη ο Θεός των αιώνων. [illegible]

14 Αλλά [illegible] με [illegible], ενώ [illegible] αθετεί την [illegible] εις τον Υιόν δόξαν, να μας δείξη ότι [illegible] λέγει

[illegible] 1, 2

[illegible]

78 [illegible] Α' Τιμ. 1, 1[illegible]

(Ε[illegible]νόμος) Η [illegible] τοῦ [illegible] ἐγεννήθη πριν ἀπ' ὅλα τα δημιουργήματα κατά [illegible] τοῦ Θεοῦ Πατρός.

(Βασιλείδης) Αὐτή εἶναι ἡ μεγαλοπρεπὴς [illegible] ριζε [illegible] εἰς το [illegible] ὅτι [illegible] πρεσβύτερος της κτίσεως. [illegible] ὅτι [illegible] πριν ἀπό τα ποιήματα [illegible] του [illegible] ἁπλῶς το [illegible] τῶν δημιουργημάτων [illegible] θα πρέπη α[illegible] θεωρηθῆ ὡς [illegible] δόξης δια τον δημιουργόν τῶν ὅλων; [illegible] ὅσον ἐξηρτᾶτο ἀπό αὐτόν ἐκτιμᾶς [illegible] πρὸς τον [illegible] βεβαίωση ὅτι ἡ δόξα [illegible] εἰς τη[illegible] [illegible] τῇ [illegible] καὶ ἐν [illegible] προ[illegible] εἰς [illegible] τῆς [illegible] εἰς τρόπον ὥστε [illegible] κεῖ με [illegible] κατα [illegible] σεμπερισμὸς τῶν [illegible] Λέγε.

(Ε[illegible]) [illegible] ὁ θεὸς Ἀφελῶς τότε (Βασιλείδης) [illegible] δεν [illegible] ὑπῆρχε [illegible] δεν ὑπῆρχε [illegible] ἐπειδή. Αὐτὸ ὅμως [illegible] ὅτι [illegible] ὅτι) ἡ διδασκαλία [illegible] εἶναι [illegible] βαθεῖα [illegible] καὶ [illegible] ἀφοῦ αὐτός που [illegible] ὑπάρχει δεν [illegible] θῆ [79].

(Βασιλείδης) Ὅπως [illegible] τα [illegible] ἀπο[illegible] τελοῦν το [illegible] μὲν παλαιότερα ἀπό ἄλλους [illegible] αὐτοὶ μὲ τὰς ἀδιαντρόπους καὶ [illegible] ἐπεξειργασθησαν τόσον ὥστε [illegible] προσλάβη την τελικήν του μορφήν.

Ἐγὼ ὅμως κατ' ἀρχήν θα [illegible] εἰς τοὺς ἀκροατάς μου [illegible] 249 Α ὅτι [illegible] τα ἀπ[illegible] τέρω) εἶναι ἐκεῖνος που [illegible] ἐπεχρεώθη να εἰπῆ τα λ[illegible]

---

79. [illegible] θεσμόθυνος ἀπόφασις.

80. Ὁ Εὐνόμ[illegible]

81. [illegible]

[illegible] ... οιν της [illegible] ... γεννήσεως του»!

[illegible] ... ποι ... [illegible] ... Β [illegible] ...

[illegible] ... το ἅγιον Πνεῦμα καὶ τοῦ [illegible] ... [illegible]

[illegible] ... μεν [illegible] εἰς το «ὅτε οὐκ ἦν» ἀφοῦ ἡ σκέψις [illegible] ... ἀποτελεῖ ἄρνησιν το[illegible]

Κατὰ ταῦτα ἂν μὲν ἡ «ἀ[illegible]» αὐτὴ ἦτο κατ' ἀπὸ ἐκεῖνα [illegible] ... ὅπως τα [illegible] ... κα[illegible] ... ἠ[illegible] ... ὁ Θεός»[85] θα ἦτο ἴσως [illegible] ... ἀπὸ μίαν τοιαύτην [illegible] ... με τον [illegible]ασμόν [illegible] ... Ἀλλ' ἀφοῦ ἡ σημασία αὐτὴ τῆς «ἀρχῆς» δηλοῖ ὅτι ἡ ὑπερτάτη φύσις εἶναι ἄ[illegible]λυτος καὶ [illegible]

82. Λουκ. 4, 23.
83. Πρβλ. Ἰωάν. 1, 1, 2, 3.
84. Παρ. 1, 7.
84α Παρ. 16, 5.
85. Γεν. 1, 1.

πέρ[illegible]ω πάσης [illegible]σχέσεως. D. πῶς δὲν [illegible] κατά[illegible] [illegible] τὸ χρο[illegible] [illegible] τῆς [illegible] τὴν [illegible] στοιχ[illegible] [illegible]. Ἀλλά καὶ τὸ [illegible] καὶ [illegible] τῆς [illegible] της. [illegible] Ἐ[illegible] [illegible] τῇ Α[illegible] [illegible] ἡ [illegible] [illegible] [illegible] αὐτῆς [illegible] Ο[illegible] [illegible] καὶ τὸ [illegible], δὲν [illegible]

E. Πάντως ὅμως τὸ νὰ λέγῃ ὅτι [illegible] [illegible] τῇ [illegible] τῆς [illegible] καὶ [illegible] με [illegible] τοῦ Μ[illegible]

[illegible] ὁ νοῦς [illegible] νὰ συλλάβῃ κα[illegible] [illegible] καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποχωρίσῃ τὸ [illegible] τῆς ἀπὸ τὸν Θε[illegible]ν.

Συνεπῶς ὁσονδήποτε καὶ ἂν θελήσῃς νὰ [illegible] μὲ τὴν [illegible] τῆς διανοίας [illegible] δὲν θὰ [illegible] νὰ [illegible] [89] Α[illegible] νὰ προχωρήσῃς μὲ τοὺς λογισμούς [illegible] πέρα ἀπὸ αὐτό.

5. Ἀλλ' ἂς ἐρωτήσωμεν τώρα καὶ ἡμεῖς [illegible] ἀπὸ τὰ δύο ἀληθεύει. Ὁ Θεὸς Λόγος [illegible] ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν [illegible] [illegible] πρὸς [illegible]

[illegible] σου ἀπὸ κακουργ[illegible] ὅτι ὑπῆρχε χρόνος κατὰ τὸν ὁποῖον (ὁ Λόγος) δὲν ὑπῆρχε' ἂν ὅμως [illegible] καί [illegible] ἐπ[illegible]ται, τότε εἰς ἀπάντησιν σοῦ θὰ [illegible] καὶ ἐγὼ ὅσον ἠμπορῶ [illegible] τὰ [illegible] σου λόγια.

86. [illegible] 1, 1.
87. [illegible] 1, 1.
88. [illegible] 1, 2.
89. [illegible] 1, 3.
90. [illegible] 1, 2.
91. [illegible] 1, 2.
92. Ψαλμ. 88, 13.

ἀφο[illegible] ὅπω[illegible], ἐ[illegible] θ[illegible]σφη[illegible] ἀλλὰ καὶ ἡ λ[illegible]τητες [illegible] το[illegible] ἄνθρωποι νὰ ζη[illegible] Π[illegible] (Εἶ[illegible] [illegible]ώδεις) B ἀφ᾽ ε[illegible] ὁ[illegible] [illegible] τῆς τ[illegible] [illegible] καὶ ἀφ᾽ ἑτέρου νὰ ἐξανιστα[illegible] [illegible]τω[illegible]

Ε[illegible] [illegible]τησε [illegible] [illegible] καὶ [illegible] [illegible] τῶ[illegible] Θε[illegible] [illegible] ὅτ[illegible] ἀφ[illegible] Ματθ[illegible] τὴν κατὰ [illegible] ὡς [illegible] Δα[illegible] ὁ δὲ Μ[illegible] [illegible] τὸ κήρ[illegible] τοῦ Ἰω[illegible] ἀφ[illegible] Ε[illegible] Χρι[illegible] Καθὼς [illegible] Θο[illegible] [illegible] Μ[illegible] καὶ αὐτὸς ξεκινᾶ ἀπ[illegible] ἀφετη[illegible] διὰ νὰ ἀν[illegible]θῇ εἰς τὴν θε[illegible] ὁ Ε[illegible] [illegible]της Ἰ[illegible] [illegible]της [illegible] τὴν ἀπόφασι[illegible] γράψῃ [illegible] ἀφ[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] τὸ [illegible] [illegible] ἀφοῦ ὁ [illegible] διὰ τῆς [illegible] ἀν[illegible]ψώθη πρὸς τὸν ἐ[illegible] Θ[illegible] καὶ [illegible] τοῦ [illegible] καὶ [illegible] τὰ [illegible] διὰ νὰ μᾶς βεβαιώσῃ ὅτ[illegible] καὶ [illegible] κατὰ σάρκα τὸν Χριστόν, [illegible]

Ἀφοῦ [illegible] (ὁ Ἰωάννης) «[illegible]αστηκε» ἀπὸ τὴν «ἄρ[illegible]» [illegible] καὶ μὲ [illegible] ἀφῆσε [illegible] ὑπόδε[illegible]στερα τῆς [illegible] καθ[illegible] εἴδους σωματικὴ καὶ χρ[illegible] [illegible] ἐβροντοφώνησε [illegible] τὴν μεγαλ[illegible] τῆς θείας γνώσεως τὸ κήρυγμα [illegible] Ἡ ἀρχὴ μᾶς λέγει (τοῦ Υ[illegible]) δὲν [illegible] ἀπὸ τὴν Μαρία[illegible] [illegible] τὸν [illegible] αὐτόν! Ἀλλὰ τί μᾶς λέγει, «Ἐ[illegible] ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος»[96]. Εἰς τὰς ὀλίγας [illegible] λέξεις [illegible] τὴν ἄ[illegible] ὕπαρξιν Του, τὴν ἀπαθῆ γέννησιν Του, τὸ ὁμοούσιον μὲ τὸν

93. Ματθ. 1, 1.
94. Μάρκ. 1, 1[illegible]
95. [illegible] 16
96. [illegible] 1, 1.

Πατέρα καὶ τὴν [illegible] τῆς [illegible]. Τ[illegible] την προσθήκη [illegible] «[illegible] εἰς [illegible] ἀρχήν», ἐπειδή, ὅπως φαίνεται [illegible] φε[illegible] τὰ [illegible]ματα [illegible] ποτὲ δὲ ὑπῆρχε καὶ [illegible] παρεισ-δ[illegible] τέτοι[illegible] εἰς τ[illegible] Ε[illegible] [illegible] δὲ [illegible] τ[illegible] πο[illegible] τινα μᾶς ἔκο[illegible] τοῦ [illegible] ὁ Μονογενής [illegible] ὑπενθυμίζ[illegible] μὲ τὰ λόγια τοῦ [illegible] «ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν»[97] εἰς τ[illegible] κην τοῦ «ἦν» [illegible] νους μὲ τὴν ἀϊδιότητα τοῦ Πατρός.

Ἀκόμη λέγει· «Ζωὴ ἦν καὶ ἡ [illegible] τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων»[98] [illegible] ὅτι [illegible]μως [illegible] τόσας μαρτυρίας [illegible] ἡ [illegible] κατε-χ[illegible]θῆ μὲ τ[illegible] τῆς [illegible]τητος. [illegible] ἀφοῦ παρεμβ[illegible] σὲ ὅλας τὰς [illegible] τόσον [illegible] διάθη τὴν [illegible] Τοῦ [illegible] μίαν σημασίαν [illegible] ὅτι [illegible] ζει τὸ «ἦν» [illegible] ὅτι (ὁ [illegible]) ἐγεννήθη ἐνῶ προηγουμένως [illegible] ἐγεννήθη εἰς ἐπ[illegible] μεταγενεστέρ[illegible]. Ἂν ὅμως αὐτὸ (τὸ «ἐγεννήθη») «οὐκ ἦν [illegible]»[99] ὅπως μᾶς τὸ [illegible] τοὺς [illegible] πιὸ ὀφθαλ[illegible] τὰ λόγια τῶν Εὐαγγελίων ποὺ πιστεύομεν, θὰ ἠμποροῦσε νὰ φοβηθῇ κανείς;

[illegible] Ὅταν ποῖος σώφρων ἄνθρωπος δὲν θὰ συνεφώ-νει [illegible] τὸ [illegible] μακρύνετο ἀπὸ τόπους ποὺ φωτίζονται κατ' ἀνάγκη λόγω τῆς ἐλλείψεως τοῦ φω[illegible] τὸ καὶ ὁ νοῦς, ὅταν μὲ τὴν φαντασίαν «ἐπτρώχνεται» νὰ προ-[illegible] ἔξω [illegible] κάποιο ἄλ-λο φῶς τὸ[illegible] καταλ[illegible] πίπτει εἰς [illegible] [illegible] καὶ ὡς [illegible]τως [illegible] ἀ[illegible]θοφροσ[illegible]. Συνεπῶς οὔτε ὁ ὀφθαλμὸς [illegible] δυνατὸν νὰ κάμη [illegible] τῆς ὁράσεως [illegible] φῶς Β οὔτε ἡ ψυχὴ νὰ κάμη χρῆσιν τῆς νοήσεως, ἂν ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὴν ὀρθὴν περὶ τοῦ Μονογενοῦς ἀντίληψιν. Καὶ πράγματι. Ἡ

97 Ἰωάν. 1, 1.
98 Ἰωάν. 1, 4.
99 Ἰωάν. 1, 3.

[illegible] το [illegible] ή [illegible] [illegible]

[illegible] Ο [illegible] ότι κατενόησε [illegible] ή Γραφή [illegible] φωτ[illegible]

[illegible] έφθασεν είς [illegible] δεν υπήρχε τό [illegible] με [illegible] ότι [illegible] Δεν [illegible] ή Γραφή [illegible] τό [illegible] είς τον κόσμον»[101] Συνεπώς Ή [illegible] (τα [illegible])

Π[illegible] θα ήτο [illegible] να κα-[illegible] έστω και [illegible] αφού άφησαν κατά [illegible] κάθε είδους [illegible] και [illegible] καταρρ[illegible] την περί Θεού αντίληψιν με [illegible] μορφ[illegible] τα [illegible] της θεολογίας [illegible] το Άγιον Πνεύμα. Α[illegible] άντί των [illegible] (που [illegible] προ-[illegible] και τα [illegible] διαφέρουν καθόλου από [illegible] αφού [illegible] απαντήσεις και [illegible] είς [illegible] είναι [illegible] ότι ή [illegible] του Θεού γέννησις είναι απαθής, [illegible] αδιαίρετος, ά-χρονος, και να [illegible] με την θεία γέννηση [illegible] ως προς τον [illegible] να λάβουν από το φως. Ακόμη όμως δεν πρέπει να σκεπτώμεθα ότι ή «Εικών του Θεού του αοράτου»[102] κατεσκευάσθη όπως και αί συνήθεις εικόνες τέχνης βάσει ένος αρχετύπου

100. [illegible] 9.
101. [illegible] 1, 9.
102. Κο[illegible] 1, 15.

χρονικῶς μετὰ ἀπὸ [illegible] ποτέ [illegible] μας μὲ τὴν πρωτοτυπία [illegible] ὑφίσταται πάντοτε [illegible] ὡς [illegible] τὴν ὁμοουσιότητα [illegible] 252 [illegible] τὸ [illegible] ἐπάνω [illegible] μὲ τὴν σφραγίδα [illegible] Πατρὸς [illegible] λα της [illegible] καὶ τὸ [illegible] μὲ τὴν [illegible] κλη[illegible] μεταβιβάζεται [illegible] διδάσκαλος [illegible] Ὅ[illegible] εἰς τοὺς διδασκ[illegible] καὶ [illegible] ἀπὸ τοὺς [illegible] ἡ [illegible]ότης.

[illegible] ἡ παρο[illegible] δεδομένη [illegible] μοιότητος [illegible] τῆς ἐκ[illegible]ως παρίστανται [illegible] ὅτι εἶναι καὶ [illegible] μὲ [illegible] τελεσμάτων τῆς [illegible] ὑπόστασιν ταυτοχρόνως μὲ τὰ [illegible]ματα τοῦ νοῦ.

17 Β. Καὶ ἂς μὴ μοῦ [illegible] κανεὶς αὐτὸ πο[illegible] λέγω [illegible] ἀπὸ τὰ [illegible] δὲν [illegible] ποκρύπτεται πλήρως εἰς τὸ [illegible] Ἀλλ[illegible] δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ [illegible] τὰ [illegible] καὶ [illegible] πράγματα [illegible] μόνον εἰς τὸν βαθμὸν ποὺ [illegible] ἐκεί[illegible]νων [illegible] ἀδυνατ[illegible] κατα[illegible] τὴν [illegible] γέννησιν.

Ἔχει δὲ ὀνομασθῆ ὁ Υἱὸς [illegible] καὶ [illegible] Εἰκὼν[105] γεννητὴ καὶ ἀπαύγασμα τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ[106] καὶ σοφία καὶ δύναμις[107] καὶ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ[108] ὄχι ἐπειδὴ τάχα εἶναι ἕξις ἢ ἐπιτηδειότης, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶναι οὐσία ζῶσα καὶ ἐνεργὴς καὶ ἀπαύγασμα τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἀκριβῶς διὰ αὐτὸ [illegible] ὅλον τὸν Πατέρα ἐν ἑαυτῷ[109] ἐπειδὴ φωτίζεται ἀπὸ τὸ ἀπαύγασμα ὁλοκλη-

---

103. Δηλ. Πατρὸς καὶ Υἱοῦ.
104. [illegible] κατὰ τὰ [illegible] μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων.
105. Κολ. 1, 15.
106. Ἑβρ. 1, 3.
107. Α΄ Κορ. 1, 24.
108. Α΄ Κορ. 1, 30.
109. Πρβλ. Ἰωάν. 14, 8.

ρου της δόξης του. Και άρα [illegible] πόσο είναι άτοπο να λέγη [illegible] ότι ή [illegible] του Θεού δεν [illegible] άπο [illegible] ή ότι ή [illegible] του Θεού δεν [illegible] τ[illegible] με το Θε[illegible]. Ίδε[illegible] τι λ[illegible]. «Αν [illegible] δεν [illegible]θη». Ας του άπαντήσωμεν [illegible] ότι [illegible] επειδή ἐ[illegible]γεννήθη [illegible] Τ[illegible] ότ[illegible] δε το [illegible] [illegible] συνθετικ[illegible] [illegible] τ[illegible] με τον Π[illegible] από τον Οποίον και [illegible]ξάνει την [illegible] της [illegible] Του.

Ποτέ άρα [illegible] ύπο του Πατρος είς το να ύπαρχη. Αφ' ότου [illegible] ό Πατήρ. Ο[illegible] ό Πατήρ [illegible] Ε[illegible] Κατα [illegible] και ό Υ[illegible] (με το [illegible] δ[illegible] ότι) αί[illegible]τος [illegible]ται πρός τόν άγέννητο[illegible] Π[illegible] δια της [illegible]. D Α[illegible] η [illegible] τη δεν [illegible] θ[illegible] τα λ[illegible]α του ά[illegible] Π[illegible]ατος. Ας [illegible] με τ[illegible] Ε[illegible] άρχη [illegible] άπο δε τ[illegible] [illegible]λ[illegible] [illegible] έξ [illegible] του Πατ[illegible], το [illegible] στρός προ [illegible] και άφού [illegible] [illegible] δεν [illegible] ότι [illegible] και [illegible]θη. Αλλ[illegible] το [illegible] τη Αἰτία, άπο τη[illegible] της [illegible] Του, ἐ[illegible] και [illegible] Αυτού ΰπαρξιν. Παρ[illegible] καθ[illegible] κ[illegible] την άπατη[illegible] του ἐκφράζ[illegible] τη[illegible] ότι ό σ[illegible]λλο[illegible]σμος όδηγεί είς άτοπο (συμπέρασμα). Ιδού τι λέγει:

(Ευνόμιος) E «Αν ό Υίος ύπήρχε προ της γεννήσεως Του, τότε θα ήτο άγέννητος».

(Βασίλειος) Αλλα, ώ [illegible] άνθρωπε, [illegible] το «προ της γεννήσεως του» ή είναι κατ[illegible] το ἐντελῶς άνυπόστατον συλλογισμός τελείως άστήρικτος — και ποίος λόγος ύπάρχει να προσπαθῇ κανείς να άντικρούση τους άνοήτους. Αυτό είναι κατ[illegible] το άνάλογον με το να διαπληκτιζώμεθα με κάποιον που έχασε τα λογικα του συνεπεία φρενοβλαβείας — ή δε άναφέρεται είς κάποιο

---

110 [illegible]

111 [illegible]

112 [illegible] 109, 3.

ἀπὸ τὰ ὄντα τότε θὰ [illegible] [illegible]

[illegible]

253 [illegible]

[illegible] Α τῆς [illegible]

[illegible] ἀπὸ τὴν [illegible]

[illegible] Ὅμως [illegible] Β Ὅμως [illegible] πρὸς τὴν [illegible] εἶναι [illegible] [illegible] καὶ δὲν εἶναι [illegible] εἶναι ἀΐδιος.

[illegible] ρακτῆρα [illegible] εἰς τὰς [illegible] ἐπειδὴ τὰ [illegible] ἀπὸ τὴν φράσιν [illegible] εἶναι

Ἐ[illegible] φρονῶ ὅτι εἶναι ἴσου βαθ[illegible] σ[illegible] τὸ νὰ ἀποδίδη κανεὶς τὴν ἀϊδιότητα εἰς τὴν κτίσιν

---

113 [illegible]

[illegible] ὅση [illegible] [illegible] τῆς κτίσεως.

18 C. Ἀλλὰ [illegible] μᾶς λέγει

(Εὐνόμιος) [illegible] κατὰ [illegible] τοῦ Θεοῦ [illegible] χει [illegible] Π[illegible]

([illegible]) [illegible] ἐκ[illegible] δια [illegible] τοῦ [illegible] D [illegible] δοξ[illegible]

[illegible] ὅτι [illegible] εἶναι ὁ Ὢν [illegible] Ὢν [illegible] τῆς [illegible] (τὰ ὄντα); διὰ [illegible] εἰς τὴν [illegible] Ὢν [illegible] αὐτά δεν ἐλέχθησαν ἐκ [illegible] (που [illegible]) [illegible] Μωσέως [illegible] εἰς τὴν [illegible] καὶ ἡ Γραφὴ λέγει ὅτι ὤφθη τῷ Μωσεῖ ἄγγελος Κυρίου ἐπὶ τοῦ βάτου [illegible] E

[illegible] Ἀφοῦ ἡ Γραφὴ [illegible] τὴν ἀρχὴν τῆς [illegible] ὅμως λέγει ὅτι ὁ Θεὸς [illegible] ἀφοῦ [illegible] λέγει ὅτι εἶπε τῷ Μωσεῖ ἐγώ εἰμι ὁ Θεὸς τοῦ Πατρός σου Ἀβραὰμ[illegible] καὶ

114. [illegible] 3, 1[illegible]
115. [illegible]
116. [illegible] τελείας θεώσεως.
117. Ἐξοδ. 3, 2.
118. Ἐξοδ. 3, 6.

μετ' ὀλίγον [illegible] Ὢ[illegible] [illegible] εἶναι. Ἐ[illegible] [illegible] Θεός [illegible] ὅτι [illegible] λος» [119]

Ἐγὼ [illegible] φρ[illegible] ὅτι [illegible] ἀποδε[illegible] [illegible] το [illegible] 254 A [illegible] ὅτι [illegible] [illegible] ἀ[illegible] [illegible] (τοι ὡς [illegible] ὑποθέτω [illegible] Γ[illegible] [illegible] Ἀ[illegible] ὅτι [illegible] K[illegible] [illegible] εἰς τ[illegible] καθ' ὅτι [illegible] εἰς τ[illegible] [illegible] Θ[illegible] [illegible] τῇ [illegible] [illegible] τῆς [illegible] Ἰακὼβ ὁ Θ[illegible] εἶπε: B[illegible] Θεὸς Ἀβραὰμ τοῦ Πατρός σου καὶ ὁ Θεὸς Ἰ[illegible] [illegible]

Σ[illegible] Ἀ[illegible] [illegible] ζεται ἄγγελος [illegible] ὅτι [illegible] ρεθῆ εἰς τὸν Ἰακὼβ [illegible] ὅτι [illegible] ἄγγελος καὶ Θεός [illegible] ὑπὸ τοῦ [illegible] Μ[illegible] τὰς [illegible] εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ δ[illegible] τοῖς Πατράσι [illegible] τοὺς ἁγίους [illegible] Δεν [illegible] μεθα ὅτι ὁ ἄγγελος [illegible] καὶ ὁ Θεὸς Λόγος [illegible] πρὸς τὸν Θεόν [124] καὶ ποῦ ἐνώπιον τοῦ Μωυσέως [illegible] Ἐγώ εἰμι ὁ Ὤν [illegible]

19 C Ὅμως [illegible] εἰς ὕψος» [126] [illegible]

119 Ἐξόδ. 3, 14.
120 [illegible] 9, 6.
121 Γεν. 31, 11.
122 [illegible] 31, 13.
123 Γεν. 28, 13.
124 [illegible] 2, 7.
125 [illegible] 1, 2.
126 [illegible] 72, 8.

λοῦν δὲ [illegible] ὁ Ὢν [illegible] ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι Θεὸς [illegible] καὶ εἴρηκεν ἐκεῖ τὴν [illegible] ὅτι [illegible] διὰ τῆς [illegible] D

Ἀλλὰ [illegible] εἶπεν ὁ Παῦλος [illegible] σατε [illegible] τὸ σκῆπτρόν σου τοῖς μὴ οὖσι [illegible] ὀνομάζονται [illegible]

Καθ[illegible] [illegible] ἄλλοι [illegible] χαρακτηρίζει τὰ ἔθνη ὡς μὴ ὄντα [illegible] ὁ Θεὸς [illegible] E. [illegible] ὁ Θεὸς εἶναι [illegible] ἀλήθεια ἡ ζωὴ [illegible] εἶναι διὰ τῆς πίστεως [illegible] ὁ Ὤν, ἀλλὰ [illegible] τῆς [illegible] χαρακτηρίζει τὸ [illegible] νομίζω ὅτι εὐλόγως ἐχαρακτηρίσθησαν ὡς μὴ ὄντα, ἀφοῦ στεροῦνται τῆς ἀληθείας καὶ ἔχουν ἀποξενωθῆ ἀπὸ τὴν ζωήν. Δι' αὐτὸ δὲ [illegible] τὸν λόγον καὶ ὅταν ἔγραφε πρὸς τοὺς Ἐφεσίους, ἐπειδὴ διὰ τῆς ἐπιγνώσεως ἦσαν [illegible] ἡνωμένοι μὲ τὸν «ὁ Ὤν», τοὺς ὠνόμασεν «ὄντας» κατὰ ἕνα ἰδιάζοντα τρόπον εἰπὼν «τοῖς ἁγίοις

127. [illegible]
128. [illegible]
129. [illegible]
130. [illegible]
131. Α' Κορ. 1, 28.

τῆς [illegible] 55 [illegible] τὸ [illegible] μας τὸ παραδέχεται [illegible] προ[illegible] [illegible] μὲ τὰ [illegible] ὅτι [illegible] ριον.

(Ε[illegible] ὅτι ἡ οὐσία τοῦ Μ[illegible] ἡ αὐτὴ μὲ [illegible] ἐκείνων ποὺ ἐνῶ δὲν [illegible] νατον [illegible] ἀπα[illegible] Π[illegible]της [illegible] B

[illegible] ὅτι ἡ οὐσία τοῦ [illegible] εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὴν [illegible].

Ἀλλ' [illegible] φοῦ [illegible] ἀγέννητος [illegible] ἀπὸ τὰ γεννητὰ ὅλα δὲ τὰ γεννητὰ [illegible] μεταξύ [illegible] ὅτι ἐνῶ [illegible] τοῦ [illegible] ὅτι [illegible] (ὁ Υἱὸς καὶ τὰ [illegible]) [illegible] τὴν οὐσίαν των [illegible] μεταξύ των [illegible] ὅπως ἐκεῖ εἰς τὴν περίπτωσιν (Πατρὸς καὶ Υἱοῦ) [illegible] (τοῦ Πατρὸς) διαχωρίζει [illegible] τὰς οὐσίας (τῶν δύο), ἔτσι καὶ ἐδῶ (εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Υἱοῦ καὶ τῶν δημιουργημάτων) τὸ [illegible] δείχνει ὅλα εἰς τὸν ἴδιον παρονομαστήν. C Καὶ ἐνῶ λέγουν ὅτι καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὰ ὑπ' αὐτοῦ δημιουργηθέντα προέρχονται ἐκ τοῦ μὴ ὄντος καὶ μὲ βάσιν αὐτὸ λέγουν ὅτι ἡ οὐσία των εἶναι ἡ αὐτή, ἀρνοῦνται διαρρήδην [illegible]) ὅτι αὐτοὶ παραδέχονται πῶς ἡ οὐσία του εἶναι ὁμοία μὲ τὴν οὐσίαν ἐκείνων ποὺ ἔλαβον ὕπαρξιν ἐνῶ πρὶν δὲν ὑπῆρχαν. Ἐπὶ πλέον ὅμως ὡσὰν νὰ ἦταν στὸ χέρι του νὰ δίδη ὅση

182. Ἐφ. 1, 1.

[illegible]

20. [illegible] διαφορὰν ἐν σχέσει πρὸς τη [illegible]

(Εὐνόμιος) [illegible]

(Βασίλειος) Δεν [illegible] ἐκ τῶν δύο ἀπὸ αὐτὰ τοῦ λέγει πρέπει νὰ ἀγανακτήσω περισσότερον·
256 A διὰ τὴ [illegible] τὸ [illegible] τοῦ Μονογενοῦς [illegible] θετον πρὸς ὅτι [illegible] καὶ [illegible] ἀντίθετη πρὸς ὅτι αἱ Γραφαὶ [illegible] παρέδωσαν ὡς [illegible] τὴ [illegible] προσαγορεύεται [illegible] ἐκεῖνος [illegible] ἀπὸ [illegible] ἀλλ' ἐκεῖνος τοῦ ἐγεννήθη [illegible] ἢ διὰ τοῦ βλάσφημου χαρακτηρισμοῦ τοῦ Υἱοῦ [illegible] κτίσματος [illegible] εἰς τὸ «ἐγεννήθη» διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ὁ Κύριος οὐδόλως [illegible] βαθμὸ [illegible] τὰ κτίσματα τὸν [illegible] ἐγεννήθη, καὶ [illegible] τάχα ὅπως (λέγεται) τὸ «υἱοὺς ἐγέννησα καὶ ὕψωσα»[133]

133. Ἡσ. 1, 2.

[illegible]

B [illegible] ἔτσι ὠνομάσθη [illegible] καὶ ὁ [illegible] τῆς [illegible] καὶ εἰς [illegible] λέξ[illegible] τοῦ Σ[illegible] ἦταν [illegible] τῆς ὀρθῆς πίστεως [illegible] ἐκ [illegible] τῆς Σοφίας [illegible] Παρὰ ταῦτα [illegible] ἀπὸ τὴν λέξιν [illegible]

ὅτι εἰς [illegible] Γραφὴν [illegible] C καὶ [illegible] ἀπὸ [illegible] μὲ παρεκβάσεις [illegible] εἰς [illegible] θὰ ἐκτεθῇ [illegible] τὸ ὀρθὸν [illegible]

[illegible] ὅτι [illegible] μὲ τὴν ἔρευναν [illegible] θὰ [illegible] τῆς λέξεως [illegible] εἶναι [illegible] τῆς Γραφῆς καὶ ὅτι [illegible] D [illegible]

131. [illegible] 22.

132. [illegible]

133. [illegible] οἱ [illegible]

137. [illegible] σα, ὅσα ἴσως δι' οὐδὲν ἄλλο χωρίον.

138. Ἤτοι τοῦ Θεοῦ [illegible]

139. [illegible] Μ. [illegible]

[illegible] τῆς Γραφῆς [illegible] ἀσφαλῶς θὰ ἀπο[illegible] εἰς τὸ νὰ ἐπα[illegible]

[illegible] ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐξεκινήσαμεν.

[illegible] διὰ τὸ [illegible] Πατρός, [illegible]

[illegible] Ἀκόμη καὶ ἡ [illegible] θὰ καταστῇ ἀπαρο[illegible] δι' ὅλης [illegible] νὰ πιστεύσωμε ὅτι τὸ [illegible] δηλοῖ ὅτι κάποιος [illegible] ἀδελφούς [illegible] Ὅμως κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ ἀνωτέρω βλέπομεν ὅτι καὶ ἡ κτίσις [illegible] ὡς ἄνω αἰτιολόγησιν τοῦ συλλογισμοῦ [illegible] ὡς πρὸς τὴν τάξιν της εἶναι πολὺ κατωτέρα ἀπὸ τὸν Θεόν [illegible] ἀφοῦ καὶ αὐτὴ ἠστόχησε τόσον πολὺ εἰς τὸ νὰ καταστῇ «μονο-

110. [illegible]

111. [illegible]

112. [illegible] αἱ μωρίαι, ὅσαι ἀντιφάσεις προδίδουν ὅτι [illegible] ἂν εἶναι καὶ ὀρθά!!

[illegible] πουργόν.

[illegible] ὁλόκληρος, κατὰ [illegible] B [illegible] ὤσαν [illegible]

[illegible]

[illegible] πτον;

[illegible] D

22 [illegible]

---

143. Ψαλμ. 148, 5.

144 [illegible]

(Ευνόμιος) «Δεν είναι ὀρθόν λέγει να προσκολλώμεθα εις τα ὀνόματα Πατήρ και Υιός [illegible] και έτσι να εκμανθάνωμεν την γέννησιν [illegible] ως κατ[illegible] τὸ [illegible] με την γέννησιν των ανθρώπων και [illegible] τες [illegible] τον τρόπον με τον οποίον γεννώνται οι άνθρωποι [illegible] θεωρήσωμεν ότι και ὁ Θεός υπόκειται εις τας λέξεις και τα πάθη (πράξεις) της μετουσίας»[14].

(Βασίλειος) Η «πεπαιδευσις» του είναι δεν είναι ὀρθόν να θεωρήσωμεν ότι η μεταξύ Πατρός και Υιού υφισταμένη ομοιότης βασίζεται εις την [illegible] Μο[illegible] [illegible] δυνατόν να [illegible] ο ρητ[illegible] αυτός απο[illegible] της μετουσίας. [illegible] με την [illegible] ότι [illegible] η [illegible] του Πατρός δεν είναι δυνατόν να είναι η αυτή με την ουσίαν του Υιού. Αυτό είναι το σημείον εις το οποίον ήθελε να καταλήξη [illegible] τας [illegible] ας [illegible] τας [illegible] μετ[illegible] της [illegible] των διαφόρων λέξεων. Αλλά ἡμεῖς [illegible] την περί των αὐτῶν [illegible] [illegible] ότι δεν είναι αληθές ότι, διότι εκφ[illegible] με τας αυτάς λέξεις θα πρέπη [illegible] και ὡς προς την ουσίαν των [illegible], με τον [illegible] σκοπόν έχων ὡς [illegible] της γῆς [illegible] τους «πατέρας» νά αποκλείση ότι ὁ Θεός είναι Πατήρ τοῦ Υἱοῦ.

Πάντως ἐγὼ ἄν και αὐτά που διακρίνουν τον χριστιανισμόν από τας πλάνας[14β] τῶν Ἑλλήνων, 25Α και την ἀγνωσίαν[14γ] τῶν Ἰουδαίων είναι πολλά, φρονῶ ὅτι δεν είναι δυνατόν εἰς το Εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας μας να εὑρη κανεὶς ἄλλο δόγμα πιο βασικόν ἀπό την πίστιν εἰς τον Πατέρα και τον Υἱόν. Καθ' ὅσον το ὅτι ὁ Θεός εἶναι κτίστης καὶ δημιουργός, το παραδέχονται και ὅλοι οἱ ἀπεσχισμένοι (ἀπό την Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν) διοιανδήποτε πλάνην των. Ποῦ ὅμως θὰ πρέπη να ταχθῆ ἀπό ἡμᾶς αὐτός που κηρύσσει ὅτι ὁ Πατήρ κακῶς φέρει τὸ ὄνομα αυτό καὶ περιορίζει τὸν «Υἱὸν» εἰς ἕνα ἁπλὸ

14α. [illegible] Πατέρα [illegible]

14β. Πλάνη τῶν Ἑλλήνων [illegible]

14γ. Ἀγνωσία τῶν Ἑβραίων εἶναι ἡ [illegible] τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

ὄνομα [illegible] καὶ φρονεῖ ὅτι οὐδεμία διαφορὰ [illegible] ὑπάρχει ἀν[illegible] κανεὶς ὀνομάζῃ τὸν Θεὸν, Πατέρα [illegible] καὶ φυ[illegible] [illegible] τὸ [illegible] Πνεῦμα. Εἰς [illegible] [illegible] ρατ[illegible], θὰ πρέπῃ νὰ [illegible] [illegible] τῶν [illegible] ἢ τῶν Ἑλλήνων. Δ[illegible] [illegible] καὶ ἐκ τοῦ Θε[illegible] [illegible] δὲν θὰ [illegible] νὰ [illegible] [illegible] τοὺς [illegible] [illegible] μ[illegible] τῆς [illegible] Πίστεως, τ[illegible] [illegible] τῆς [illegible] μας.

Δὲν [illegible] εἰς ἕνα Δημιουργὸν [illegible] ἕνα πο[illegible] ἡμῶν ἀλλὰ [illegible] τῆς [illegible] τοῦ [illegible] τὸ [illegible] [illegible] Πατ[illegible] [illegible] Υἱοῦ [illegible] Σ[illegible] [illegible] τὰς λέξεις αὐτὰς δι[illegible] τῆς ἐνεργείας [illegible] αὐτῆς [illegible] μὲ τὸ [illegible] Π[illegible] [illegible] γε[illegible] [illegible] [illegible] τῶν Εὐαγγελίων[illegible]

Α[illegible] ὅμως μᾶς λέγει [illegible] [illegible] διὰ νὰ ἀποφύγω τὴν [illegible] τοῦ πάθους [illegible] ὅταν ἀκ[illegible] ωμεν τὴν λέξιν «Πατήρ». Ναί. Ἀλλὰ [illegible] ἐξακολουθῶ νὰ φρονῶ ὅτι αὐτὴ [illegible] [illegible] ἀποφα[illegible] [illegible] τῶν ἔργων τῆς [illegible] C θὰ ἔπρε[illegible] πε [illegible] ὅτι δὲν δέχεται τὸ ἐκ τῆς σημασίας τῶν λέξεων [illegible] [illegible] πρ[illegible] περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ [illegible] [illegible] [illegible] τῶ[illegible] τῆς [illegible] νὰ μὴ ἀπορρίπτῃ μας μὲ τὸ [illegible] [illegible] ὀρ[illegible] θῶς) [illegible] διὰ τὸ [illegible] καὶ [illegible] σημ[illegible] (διὰ τῆς Πίστεως) [illegible] Θε[illegible] εἰς τὰ [illegible] τοῦ Θεοῦ [illegible] θε[illegible] [illegible] νὰ ἐννοήσῃ τὴν γέννησιν μὲ τὸν τρόπον [illegible] ἁρμόζει εἰς τὴν ἀ[illegible] [illegible] ἀπαθεῖ [illegible] Θε[illegible] σ[illegible] [illegible] μὲ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον ἐγέννησεν ὁ Θεός.

[illegible]

[illegible]

[illegible] τῆς Πίστεως [illegible] τῆς [illegible]

[illegible] Πρβλ. Ματθ. 28, 19.

[illegible] Εὐαγγελίων ἐν ταὐτῷ.

ουσία είναι αγέννητος [illegible] υπάρχοντος, τότε με βάσιν την λέξιν [illegible] θα [illegible] τινα αποδεχθῇ την κατ' ουσίαν ομοιότητα μεταξύ Πατρός και Υἱοῦ.

Και λέγει [illegible] φρονεῖ ότι [illegible] εκείνοι που εξετάζει [illegible] πράγματα [illegible] φανερώνει ότι τα ονόματα αυτά [illegible] Πατρός και [illegible] Υἱός [illegible] είναι έκ φύσεως [illegible] και κ[illegible] σάρκα και πάθη. [illegible] Αντιθέτως [illegible] λέγονται κατ' [illegible] δε [illegible] μόνον την σχέσιν [illegible] Πατήρ [illegible] έδωκεν εἰς [illegible] την [illegible] (όπως [illegible]) [illegible] ως δι' εκείνους του [illegible] την αρχήν του είναι από κάποιον [illegible] της γεννήσεως.

[illegible] ἄνθρωπος [illegible] ότι ο Θεός είναι Πατήρ με τα [illegible] Αυτόν την απαθῆ [illegible] (ο Ευνόμιος), [illegible] το [illegible] προκειμένου περί [illegible] παθῶν, αρνεῖται εκεῖνο που είναι [illegible] του να το [illegible]

Βεβαίως δεν [illegible] να [illegible] τόσην σημασίαν εἰς το πάθος των φθαρτῶν [illegible] ώστε να [illegible] ότι ο Θεός είναι απαθής [illegible] να συγκρίνῃ την [illegible] και ἀπαλλαγμένην θέσιν [illegible] με την φύσιν που είναι ρευστή και [illegible] μεταβολάς. Ακόμη δεν έπρεπε [illegible] γέννησιν μετά την κατασκευήν [illegible] φαντάζεται ότι ίδιο συμβαίνει και με τον Θεόν. Αντιθέτως έπρεπε από αυτό να οδηγηθῇ εἰς την αλήθειαν ότι δηλαδή αφοῦ τα φθαρτά είναι [illegible] ο άφθαρτος θα είναι [illegible] και ασφαλῶς δεν θα έπρεπε να μας είπῃ ούτε εκεῖνο ότι δηλαδή τα ονόματα αυτά με την πρώτην και κυρίαν σημασίαν των χρησιμοποιοῦνται προκειμένου περί των ανθρώπων. 259 Α και ότι [illegible] ημεῖς τα αποδίδομεν εἰς τον Θεόν [illegible] ο Κύριος ημῶν Ἰησοῦς Χριστός διά να μας [illegible] να οδηγηθῶμεν εἰς την αρχήν των [illegible] την αληθινήν αιτίαν των όντων [illegible] υμεῖς δε μη καλέσητε πατέρα υμῶν επί της γης· εἷς γαρ έστιν ο Πα-

τὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος»[152]. Πῶς λοιπὸν ἀπὸ αὐτὰ ὁ Εὐνόμιος μᾶς ζητεῖ νὰ ἀποδώσωμε [illegible] τὰς λέξεις αὐτὰς (Πατήρ, Υἱός) ὡς κατὰ τὴν κυρίαν των σημασίαν ἐνδεικτικὰς παθῶν σαρκικῶν, ἀφοῦ ὁ Κύριος ἀκριβῶς ἐπειδὴ εἶναι σύμφωνον μὲ τὴν ἀπάθειαν τοῦ Θεοῦ μεταφέρει αὐτὰς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους εἰς Αὐτόν.

Ἀλλὰ ἂν ὀνομάζεται Πατὴρ καὶ τῶν κτισμάτων. Βέβαια αὐτὸ δὲν [illegible] ὅσα λέγομεν, καθ' ὅσον «ὁ τετοκὼς [illegible] δρόσου»[153] ὅπως λέγει ὁ Ἰὼβ (ἀσφαλῶς δὲν [illegible] τὸ [illegible] τρόπον τὰς σταγόνας τῆς δρόσου καὶ τὸν Υἱόν). Ἀλλ' ἂν ἔχουν τὸ θράσος νὰ τὸ ὑποστηρίζουν, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ὀνομάζουν καὶ τὴν οὐσίαν τῆς δρόσου ἴσης ἀξίας (μὲ τὸν Υἱόν), θὰ μᾶς ἐπιτρέψουν νὰ σταματήσωμεν κάθε συζήτησιν μαζί των, διότι αὐτοὶ ἤδη ἔχουν πλέον ὁδηγήσει τὴν βλάσφημον διδασκαλίαν των εἰς μίαν ὁλοφάνερον ἀναισχυντίαν. Διότι ἀκόμη καὶ ὅταν ὁ Θεὸς ὀνομάζεται Πατὴρ πάντων ἡμῶν, δὲν εἶναι Πατὴρ ἰδικός μας καὶ τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον[154]. Καὶ ἄν, τὸ ὅτι ὁ Κύριος ἔχει χαρακτηρισθῆ ὡς «πρωτότοκος πάσης τῆς κτίσεως»[155] καὶ «πρωτότοκος ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς»[156], αὐτὸ τοὺς ἐκ [illegible] ὁδηγῇ εἰς ἀσέβειαν, ἂς πληροφορηθοῦν ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιον ὅτι ὁ Κύριος καὶ ὡς μητέρα καὶ ὡς ἀδελφούς Του χαρακτηρίζει ἐκείνους ποὺ [illegible] εἰς τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς [illegible] συγγενεῖς Του, ἀφοῦ λέγει «τίς ἐστιν ἡ μήτηρ μου καὶ τίνες οἱ ἀδελφοί μου; ἀλλ' ἢ οἱ ποιοῦντες τὸ θέλημα τοῦ Πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς»[157].

Συνεπῶς ὁ Θεὸς δὲν ὀνομάζεται Πατὴρ ἡμῶν οὔτε καταχρηστικῶς οὔτε μεταφορικῶς, ἀλλὰ κατὰ κυριολεξίαν, κατὰ τὴν πρώτην καὶ ἀληθινὴν σημασίαν τῆς λέξεως, καθ' ὅσον Αὐτὸς εἶναι ποὺ διὰ τῶν σωματικῶν μας γονέων μᾶς ἔφερε ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι καὶ ποὺ μὲ τὴν περὶ ἡμᾶς κηδεμονίαν Του (δηλ. τὸ ὑπερβάλλον δι' ἡμᾶς ἐνδιαφέρον Του) μᾶς φέρνει συνεχῶς περισσότερον πλησίον Του.

152. Ματθ. 23, 9.
153. Ἰὼβ 38, 28.
154. Πρβλ. καὶ Ἰωάν. 20, 17: [illegible] Πατέρα [illegible] καὶ Πατέρα [illegible] καθ' [illegible] Πατὴρ εἶναι Πατὴρ τοῦ Υἱοῦ Του τοῦ Μονογενοῦς [illegible] κατὰ χάριν [illegible] αὐτοῦ.
155. Κολ. 1, 15.
156. Ρωμ. 8, 29.
157. Πρβλ. Μαρκ. 3, 31-35.

Και [illegible] ὁ Θεὸς ὀνομάζεται ἀληθῶς Πατὴρ ἡμῶν [illegible] τῆς χάριτος Του ἠξιώθημεν τῆς υἱοθεσίας. Ὅπως [illegible] ἦτο [illegible] να ἀποκτήση το να [illegible] ὅπως ἔπρεπε Πατὴρ τοῦ κατὰ φύσιν Υἱοῦ Του [illegible] ἐκ τῆς [illegible] Αὐτοῦ.

(Εὐνόμιος) [illegible] λέγε ὀρθῶς ἐπειδὴ χρησιμοποιοῦμεν τα ὀνόματα Πατὴρ καὶ Υἱὸς [illegible] εἰς τον [illegible] ὅτι ἡ [illegible] τοῦ Κυρίου ἔγινε ὅπως καὶ ἡ γέννησις τῶν ἀνθρώπων.

(Βασίλειος) Σύμφωνος καὶ ἐγώ! Ὅμως τι μᾶς ἐμποδίζει ἡμᾶς τους [illegible] να πιστεύωμεν ὅτι εἶναι θεία καὶ ἀπαθής. Ακριβῶς δι' αὐτό (ἐπειδὴ τίποτε δεν το ἐμποδίζει) φρονῶ ὅτι [illegible] τους συλλογισμούς [illegible] φανερόν ὄχι ὅτι ὁ Θεὸς ἐγέννησεν [illegible] ἀπαθῶς [illegible] δεν ἐγέννησε καθόλου!

Ε Πῶς τοτε [illegible] ὅλα [illegible] μᾶς ἔλεγες με [illegible] ὅτι ἡ [illegible] τοῦ Μονογενοῦς εἶναι γέννημα· Διότι [illegible] δε ἐγεννήθη ποῦ το εὐρῆκες το ὅτι [illegible] τα ἰδικά σου λόγια, εἶναι γέννημα.

Τι ὅμως συμβαίνει; Τοτε μεν ἐπειδὴ ὑπάρχει ἀπὸ [illegible] τος ἀντιθέσεως μεταξὺ γεννητοῦ καὶ ἀγεννήτου προσεπάθει να μᾶς ἀποδείξη ὅτι ἡ οὐσία τοῦ Μονογενοῦς εἶναι γέννημα 260 Α Τώρα ὅμως ἀντιθέτως ἐπειδὴ θέλει ὅτι με την λέξιν αὐτὴν (γέννημα) δηλοῦται ἡ συγγένεια τῆς οὐσίας (του Υἱοῦ πρὸς την οὐσίαν τοῦ Πατρός) προσπαθεῖ να ἀποδείξη ὅτι το γέννημα δεν ἐγεννήθη!

Ἂν ὅμως δεν θέλη να παραδεχθῆ τοῦτο ἐπειδὴ δῆθεν προστίθεται πάθος, τότε τι τον ἐμποδίζει να παύση διὰ τον [illegible] λόγον να παραδέχεται καὶ ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι δημιουργός, ἀφοῦ [illegible] ὥστε με ὅλας τας σωματικὰς ἐνεργείας εἶναι [illegible] ὁπωσδήποτε ἢ περισσότερος ἢ ὀλιγώτερος κόπος ἀναλόγως πρὸς την προσπάθειαν που καταβάλλει [illegible] που ἐργάζεται καὶ πρὸς την κατὰ μέγεθος διαφορὰν αὐτῶν εἰς τα ὁποῖα μεταβαίνει ἡ ἐνέργεια.

Ὅμως το να λέγη κανεὶς ὅτι ἡ θεία καὶ μακαρία φύσις κατελήφθη ἀπὸ [illegible] φρονῶ ὅτι δεν εἶναι καθόλου ὀλιγώτερον ἀσεβὲς ἀπὸ το να Τῆς ἀποδίδη τα πιὸ αἰσχρὰ πάθη. Καὶ ἂν (δέχεσθε ὅτι) δημιουργεῖ ἀπαθῶς, τοτε ὀφείλετε να δεχθῆτε ὅτι καὶ ἡ γέννησις εἶναι ἀπαθής. Β

24 Ὅμως ἀρκετὰ εἴπομεν μέχρι τώρα διὰ τὸ ὅτι

ὁ Θεὸς ὀνομάζεται κατὰ [illegible] καὶ πρεπόντως «Πατήρ» ὡς καὶ [illegible] δὲν [illegible] λο πάθος ἀλλὰ [illegible] προκειμένου περὶ ἀνθρώπων [illegible] φύσιν [illegible] προκ[illegible]

Ἀλλ' ἂς ὑποθέσωμεν ὅτι [illegible] ποιεῖται ὅπως καὶ [illegible] κὴν καὶ μεταφορικήν· Ὅπως [illegible] ὅτι ὁ Θεὸς [illegible] ἀναλογίαν [illegible] καλούς σκέψεις [illegible] οὐ δὲν [illegible] τὸ Πνεῦμα [illegible] ληφθῇ [illegible] καὶ [illegible] εἰς τὸ θεοπρεπὲς νόημα τῆς [illegible] χία χρησιμοποιεῖται ἀπὸ τὸ [illegible] να ἡ μόνη ποὺ πρέπει [illegible] ἀπὸ τὴν Γραφήν, ἐπειδὴ [illegible] τῆς [illegible] χρησιμοποιῆται [illegible]

Ἐγὼ νομίζω ὅτι θὰ [illegible] Ἀφοῦ ἡ λέξις [illegible] δηλα[illegible] τὸ πάθος [illegible] τὸν Μ[illegible] Τὸ, τὸ «ἐκ [illegible]»[158] καὶ τὸ «υἱός [illegible]»[159] [illegible] τὴν λέξιν αὐτὴν ὅτι [illegible] θος» ἢ ἡ [illegible] τῆς οὐσίας των. Καὶ βεβαίως ἐγὼ τὸ δεύτερον [illegible] Πιστεύω [illegible] καὶ αὐτὸ θὰ [illegible] γνωστὴν εἰ μὴ μόνον [illegible] μελα[illegible] Συνεπῶς [illegible] διὰ τὸν Θεόν πῶς [illegible] νην πρὸς Αὐτόν. Ἀλλὰ καὶ [illegible] μετεφέρθη εἰς τὸν Θεὸν ἀπὸ τὰς ἀνθρωπίνους [illegible] διαλέξει καὶ κράτησε ὅτι [illegible] καὶ [illegible] ἀπὸ ὅλα ἐκεῖνα ποὺ σημαίνει εἶναι [illegible] (ἀπὸ ὅτι ἁρμόζει εἰς τὸν Θεόν). Ἐγὼ [illegible] φρονῶ ὅτι μᾶς εἶναι δυνατὸν εἰς μίαν λέξιν μὲ πολλὰς σημασίας νὰ ὁδηγη-

---

158. Ψαλμ. 109, 3.
159. Ψαλμ. 2, 7.

θέτομεν ἀπὸ τὰ [illegible] εἰς τὴν ὀρθὴν [illegible] λόγια περιπτώσεις [illegible] της [illegible] νὰ [illegible] [illegible] ταπεινωτικὴν καὶ αἰσχρὰ [illegible] μας [illegible]της'

Μ[illegible] ἐπ[illegible] [illegible] τὰ λόγια [illegible] εἶναι ἡ γέννησις [illegible] καὶ [illegible] γεν[illegible] [illegible] θέσεις [illegible] τρόπος τῆς γεννήσεως εἶναι [illegible] καὶ [illegible] [illegible] καὶ τὰ σημεῖα [illegible] Πατέρα καὶ [illegible] [illegible] ἠκριβώσαμεν [illegible] Δ[illegible] ὅτι [illegible] [illegible] [illegible] ὅτι καθε τι ποὺ δὲν εἶναι [illegible] μὲ τ[illegible] καὶ [illegible] [illegible] τῆς [illegible] δια[illegible] Καὶ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 26 [illegible] δ[illegible] [illegible] [illegible] ὀρθὰ [illegible] τοῦ Πνεύματος. Καὶ [illegible] [illegible] «Ο[illegible] [illegible] ἑαυτῆς [illegible] τοῦ αὐτοῦ [illegible] λέγει. Δὲν [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Ἀλλ' ἐγὼ θὰ παραλείψω πολλὰ [illegible] διαρρήδην λέγει [illegible] νὰ μᾶς [illegible] ὅτι [illegible] ὁ Υἱὸς δὲν ἐγεννήθη καὶ μὲ τοὺς συλλογισμούς [illegible] μας πείθει νὰ παραδεχθῶμεν καὶ ἡμεῖς [illegible] τοῦ ὅτι ὁ Μ[illegible] εἶναι [illegible] θὰ στρέψω εἰς τὰ πιὸ καίρια σημεῖα τῆς αἱρέσεώς του [illegible] διότι ὅσους ἐκστομίσθησαν παρατηρῶ μόνον [illegible] B ὅτι δηλαδὴ αὐτὴν τὴν βλασφημίαν του τοῦ προ[illegible] ἔμπρακτως τὴν κατωχύρωσε λογικῶς, διὰ νὰ τὴν [illegible]σκοτίσῃ μὲ τὰ λόγια καὶ νὰ ἀπαλύνῃ τὸ ἀηδὲς συμπέρασμα ἐπειδὴ ὁ ἴδιος ἐλησμόνησε τὰ «δόγματα» του ποὺ

---

160 [illegible] Ἑβρ. 11, 1 2 «Ἔστι[illegible] [illegible] καὶ Ρωμ. 8, 24 «Τῇ [illegible] [illegible] οὐκ ἔστιν ἐλπίς»

161 Ρωμ. 1, 21

162 [illegible] 21

εἰς ὅσα ἠκολούθουν. Ἐξέθετε με [illegible] καὶ ἀπροκαλύπτως καὶ λίγο τῶν [illegible] καὶ τὰ λ[illegible]ς μιὰ ἀντίφαση [illegible] ὥστε [illegible] καταντᾶ ἀδιάντροπος εἶπε ὅτι [illegible] Αὐτό [illegible] ἁπλῶς, φέρει τὸν [illegible] εἰς μιὰ ἐπ[illegible] μὲ τὴν [illegible] Καὶ ἰδοὺ τί γράφει.

(Εὐνόμιος) «Ἀλλὰ ἂς μὴ διαφορῇ [illegible] ὅταν ἀκούῃ νὰ ὀνομάζεται [illegible] ποίημα. [illegible] ὅτι ἐπειδὴ οἱ χαρακτηρισμοὶ εἶναι οἱ αὐτοί, θὰ πρέπῃ νὰ εἶναι καὶ ἡ [illegible].

(Βασίλειος) Πῶς τότε σοφώτατε [illegible], ἀναγκα[illegible] λογ[illegible] ἐπακολ[illegible] τῆς διαφορᾶς τῶν ὀνομάτων εἶναι ἡ διαφορὰ τῆς [illegible] (διότι [illegible] τὸ [illegible] θὰ [illegible] τῶν δὲ εἶναι [illegible] ἐπακολ[illegible] τῆς ταυτότητος τῶν ὀνομάτων ἡ [illegible]της τῆς [illegible] ρωτῶ δὲ ἔτι ἀπ[illegible], [illegible] κανεὶς [illegible] διαπίστωση ὅτι τὸν συλλογισμὸν [illegible] δὲν τὸ εἶπε καὶ [illegible] οὔτε [illegible] οὔτε [illegible]τως. Ἀντιθέτως ἀκόμη καὶ τώρα σὰν νὰ μετενόησε δι' ὅσα εἶπε, ὅτι [illegible] ἡ ταυτότης τῶν ὀνομάτων δὲν ἔχει ὡς ἀπαραίτητον ἐπακολούθημα τὴν ταυτότητα τῆς οὐσίας, μετὰ ἀπὸ [illegible] ἐκείνους ποὺ τοῦ ἀντιτίθενται [illegible] καὶ [illegible]. [illegible]

(Εὐνόμιος) ὅτι [illegible] τοὺς ἐνδιέφερεν ἡ ἀλήθεια νὰ [illegible] ὅτι ἀφοῦ τὰ ὀνόματα εἶναι διαφορετικά θὰ πρέπῃ νὰ εἶναι καὶ αἱ οὐσίαι διαφορετικαί».

(Βασίλειος) Θὰ ἦτο ἄρα γε δυνατὸν νὰ εὑρεθῇ ἄνθρωπος ποὺ νὰ χρησιμοποιῇ [illegible] συλλογισμούς [illegible] νεται [illegible] ἀπὸ αὐτόν, ἀφοῦ βεβαίως [illegible] μετὰ ἀπὸ ὀλίγον περιπίπτει εἰς ἐννοίας ἀντιθέτους (ἀπὸ αὐτὰς ποὺ εἶχε προηγουμένως εἴπει) καὶ πότε μὲν μᾶς λέγει ὅτι ἡ διαφορὰ τῶν ὀνομάτων [illegible] κατὰ λογικὴν ἀναγκαιότητα καὶ τὴν διαφορὰν τῶν οὐσιῶν, πότε δὲ ὅτι ἀντιθέτως, ἡ ταυτότης τῶν δὲν συνεπάγεται καὶ ταυτότητα οὐσιῶν [11].

Ἀλλὰ φρονῶ ὅτι μέχρι τώρα κάνομεν κάτι τὸ ἀνάλογον μὲ ἐκείνους ποὺ κατακρίνουν τὸν φονέα (ὄχι διότι ἐσκότωσε ἄνθρωπον ἀλλά) διότι ἐλοιδόρησε κάποιον

---

11. [illegible]

ή τον ἐχάστου κόσμον ή διότι έκαμε κάποιο άλλο ἀνάλογον της ασωτίας αμάρτημα. ᵻ

25. Ἀλλ᾽ ἂς μεταβοῦμεν τώρα εἰς το σημεῖον που αποτελεῖ την κορύφωσιν των κακοδοξιῶν του.

Επειδή είδεν ότι όλοι οι Χριστιανοί όσοι βέβαια είναι προσεκτικοί ἐξ αιτίας του ονόματος αυτού έχουν εἰς ίσον βαθμόν και κοινήν την πίστιν ότι ὁ Υἱός αφοῦ διά της γεννήσεως Του απεκάλυψεν από το Ἀγέννητον Φῶς, είναι Φῶς και αυτός και ότι επειδή την ήλθεν από την φωτεινήν... την ταυτότητα του Πατρός και εκτός τούτου... αφοῦ ὅτι ἂν δέν μας ὑπαγορεύεται τας ἀπόψεις αυτάς δέν θα τοῦ μένη τίποτε περισσότερον ως καλῶς εκτός από τα σοφίσματα του. [262] Ἀφοῦ βεβαίως κανείς τα ομολογεῖ ότι ὁ Πατήρ είναι Φῶς και ότι αφοῦ ἡ ουσία του Φωτός είναι μία και ἡ αυτή και ὁ Υἱός είναι Φῶς θα όση ρηθῆ αυτομάτως εἰς το να αποδειχθῆ ότι ανήκει εἰς την τάξιν Πατρός και του Υἱοῦ, ὑπάρχει ως ὁμοούσιος την ... σχέσις αφοῦ ούτε με βάσιν την λέξιν «Φῶς» ούτε με βάσιν την προφοράν της ούτε με βάσιν την σημασίαν της υπάρχει καμμία διαφορά μεταξύ φωτός ἀπό ... άλλο φως.

Διὰ να μὴ ἀποστερήσῃ λοιπόν τὸ ἐπιχείρημα μας αὐτὸ περὶ θεοῦ κοινὴν τὴν ἀποδοχὴν... ἔκθεσιν της πίστεως του με τα πολύπλοκα ἐκ του των σοφιστικῶν συλλογισμῶν του και προσπαθεῖ να μας πείσῃ ὅτι αυτά (τα δυο «Φῶτα») είναι μεταξύ των τόσον ξένα ᵬ ώστε ούτε να συγκριθοῦν μεταξύ των να δύνανται ούτε έχουν τίποτε κοινόν. Και ακόμη μας λέγει ότι ἡ αντίθεσις μεταξύ «ἀγεννήτου» και «γεννητοῦ» ὑπάρχει και μεταξύ του «Φωτός» και του «Φωτός» και ότι ἂν απορρίψωμεν το συμπέρασμα του αυτό εἶναι θα ὑποχρεωθῶμεν να παραδεχθῶμεν ότι τότε ὁ Θεός θα εἶναι σύνθετος. Ἀλλὰ ἂς ἀκούσωμεν καλλίτερα και τὰ ἴδια του τα λόγια.

(Εὐνόμιος) «Ποῖον ἐκ τῶν δύο λέγει πρέπει να εἶναι το ὀρθόν; Ἡ λέξις «Φῶς» χρησιμοποιουμένη διὰ τον Ἀγέννητον σημαίνει κατ᾽ ἄλλο ἀπό ὅ,τι ὅταν χρησιμοποιῆται διὰ τὸν Γεννητόν; ἢ μήπως καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις σημαίνει το ἴδιον; Καθίσταται εἶναι ἀπολύτως σαφές ὅτι ἂν κατ᾽ ἄλλο δηλοῖ εἰς την μίαν περίπτωσιν καὶ κατ᾽ ἄλλο εἰς την ἄλλην, τότε ὡς συγκείμενον ἀπὸ δύο διαφορετικὰ πράγματα («ἐξ ἑτέρου καὶ ἑτέρου») θα πρέπῃ (το «Φῶς») να εἶναι καὶ σύνθετον. Τὸ σύνθετον ὅμως δὲν εἶναι δυνατὸν να εἶναι το ἀγέννητον. Ἀλλὰ ἂν

(και εἰς τας δυο πρ[illegible] το Φως) [illegible] πραγμα τοτε [illegible] και τοῦ [illegible] μεταξύ τοῦ [illegible] (και τοῦ ἄ[illegible]) Ζωης και τη[illegible] ἄλλης Ζωη[illegible] τῆς [illegible] Δυναμεως και τη[illegible] ἀλλης Δ[illegible]μεως.

(Β[illegible]) [illegible] και κατ[illegible] φ[illegible] εἶνα[illegible] [illegible] Φῶς (Πατηρ) [illegible] ἡ Δ[illegible] [illegible]

[illegible]

26. Επ[illegible] [illegible] [illegible] Φῶς [illegible] Υἱὸν Φῶ[illegible] [illegible] νητο[illegible] ἀπο το [illegible] δε [illegible] ὅτ[illegible] κα[illegible] τους ὀνομα[illegible] Φῶς [illegible] καταβατικοτητα. Ε[illegible] με [illegible] γω[illegible] του ὅ[illegible] εἰς το [illegible] (δηλ. το σκοτος). [illegible] ποιον εἶναι το ἀντιθετο[illegible] τοῦ ἀ[illegible]του, ἄλλο ἀγε[illegible]ητον ἢ το γεννητον. [illegible] τὸ [illegible] ποιον εἶνα[illegible] το ἀντιθετον τοῦ Φωτος, ἀλλο φῶς ἢ το σκοτ[illegible]; Ὁπωσδηποτε το σκοτος.

Ἂν [illegible]λο τοσο[illegible] πρεπ[illegible] να διαφερη το ἕνα Φῶς ἀπο το ἀλλο Φῶς, ὁσο[illegible] διαφερε[illegible] το γεννητον ἀπο τὸ ἀγέννητον 263, τοτε εἰς το[illegible] ἀνθρωπο[illegible] δεν καθ[illegible]σταται φανερα ἡ ἀσεβ[illegible]ς αυτη ἀπο[illegible]ις του, ἀφοῦ ὑπὸ το ὄνομα Φῶς

μᾶς παρεισάγει τὸ ἀντίθετον τοῦ φωτὸς καὶ [illegible] χωρὶς [illegible] τὸ κατ[illegible] [illegible] ὅτι ἡ [illegible] τοῦ Μ[illegible] εἶς ἀντίθεσιν πρὸς τὴν [illegible] τοῦ Φωτός. Ἀλλ' [illegible] [illegible] λέγω, δὲ τὰ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] κατὰ τὸ φῶς [illegible] εἶναι ἀντίθ[illegible], πρὸς ὁ Φῶ[illegible] ἔχη τὸ [illegible] [illegible] τὸ ἀ[illegible] πρὸς τὸ γε[illegible] Καὶ [illegible] τε ἠμπορεῖ καὶ [illegible] τότε ἄς μὴ μᾶς διαφ[illegible] εἶναι ἡ τέχνη[164] με τὴν [illegible] [illegible] πῶς κατὰ τοῦτον τόσον βαθ[illegible] τὴν [illegible] σφημον ἀπο[illegible]!

Ἀφοῦ [illegible] ὡς ἔθεσε τὴν ἄποψίν του ὅτι τὸ ἀγέ[illegible] καὶ τὸ γε[illegible] εἶναι [illegible] μεταξύ των ἐκ [illegible] ἀντίθετον [illegible] ὅτι ἡ [illegible] ἀ[illegible] Φῶς πρὸς τὸ [illegible] με σκοπὸ νὰ κ[illegible] φ[illegible] ὅτι ἡ [illegible] τοῦ Πατρὸς εἶναι [illegible] τὴν [illegible] τοῦ Μ[illegible] ὅτι εἶναι [illegible] [illegible] [illegible] ὡς [illegible] [illegible] ἀπὸ [illegible] τοῦ [illegible] Φῶς ἀπὸ [illegible] Φῶς. Β[illegible] καὶ [illegible] κατὰ τὴν [illegible] τῶν πραγμάτων, ὅπως [illegible] με [illegible] τῶν λέξεων μεταξὺ [illegible] πράγματι κάποιο ἀντίθετος [illegible] τοῦ ἑνὸς «φωτὸς» καὶ τοῦ ἄλλου «φωτὸς» [illegible] νὰ ἐπ[illegible] ἀντίθ[illegible] με θέσι τὴν προφορὰ τῆς λέξεως [illegible] με [illegible] σημασίαν της. Φαίνεται συνεπῶς ὅτι [illegible] τὰ ἀπατηλὰ [illegible] σοφίσματα [illegible] [illegible] Καὶ ἔτσι ἐσχημάτισε τὴν γνώμην ὅτι τὰ συμπεράσματα [illegible] ἀντιθέτων μεταξύ των ἐννοιῶν ἔχουν [illegible] ἀντίθε[illegible] τὴν [illegible] ἔπρεπε νὰ ἔχ[illegible] [illegible] τὰς ὅπως ἐξηχθησαν τὰ συμπεράσματα [illegible] καὶ ὅτι, ὅταν τῆς μιᾶς ἐκ τῶν δύο ἀντιθέτων [illegible] τὸ συμπέρασμα εἶναι ἀντίθετον, θὰ πρέπη ὁπωσδήποτε καὶ τῆς ἄλλης ἐννοίας τὸ συμπέρασμα νὰ εἶναι ὡσαύτως ἀντίθετον. Π.χ. [illegible] ἐπακολουθοῦν τῆς ὁράσεως εἶναι τὸ φῶς.

---

164. Η [illegible]

τότε τῆς τυφλώσεως επακολουθον πρέπει να είναι τό σκότος, και αν επακολούθημα της ζωής είναι το ότι ο ἄνθρωπος αισθάνεται, τότε τοῦ θανάτου είναι ότι μένει ἀναίσθητος (Γιατί όμως ή παρατήρησις αὐτή είναι ασθενική και προσέτι εὔκολα καταρρέει καθίσταται φανερόν εις όποιον διαθέτη έστω και ολίγην προσοχήν. Τα πράγματα δεν έρχονται απαραιτήτως ως επακολουθήματα τοῦ ενός ο θάνατος μόνον και μόνον επειδή ταχύ η ζωή είναι επακολούθημα του ότι κάποιος [illegible]' Αλλά και πάλιν το γεννητόν δεν ευρίσκεται εις αντίθεσιν προς το ἀγέννητον. Διότι και αν ακόμη ήσαν και ἀντίθετα και τότε εν [illegible] την σφαίραν τοῦ άλλου που έθεσε να [illegible] εις το κεφάλαιον των βλασφημιών [illegible] όμως και [illegible] θα ήσαν μετοχή των [illegible] τη ουσία των [illegible] και τα ἐξ αὐτῶν [illegible] θα είχον κατ' ανάγκην την [illegible] αντίθεσιν την όποιαν είχεν καταδειχθῆ ότι έχουν και αἱ έννοιαι, από τας οποίας εξήχθησαν.

27. [illegible] ἢ αποκήρυξε τα λόγια σου ἢ παῦσε να ἀρνῆσαι ότι είσαι ἀσεβής. Διότι δική σου είναι ή βλασφημία. Συ είπες: Διαφέρει το ἀγέννητον από το γεννητόν τόσον, πρέπει να διαφέρη και το Φῶς ἀπο το Φῶς. Και όπως ποτέ δεν θα αποκτήσης ὁ γεννητός ἀγεννησίαν, έτσι και ποτέ δεν θα ἠμπορέσης να του αποδώσης την ιδιότητα «Φῶς». Και έτσι κατά σέ, ή [illegible] τοῦ Μονογενοῦς «θα απέχη τόσον πολύ από τό να είναι ἀγέννητος, όσον και από το να όνομάζεται και να κατανοῆται ως Φῶς».

Όπως ὁ Ἰωάννης με την μεγαλειώδη φωνήν τοῦ ἁγίου Πνεύματος σοῦ φωνάζει «ἦν το φῶς τὸ ἀληθινόν»[165], συ όμως δεν έχεις ὦτα να ἀκούσῃς οὔτε καρδίαν να καταλάβαινης. Και διά τοῦτο με τα σοφίσματά σου απωθεῖς την ουσίαν τοῦ Μονογενοῦς προς τη φύσιν τοῦ ἀντιπάλου μας που δεν ἠμπορεῖ να συνυπάρχη με το φῶς[166]. Και δεν φαντάζομαι ότι θα τολμήσης να μας χαρακτηρίσης ως ἰσχυρόν ἐπιχείρημα το ὅτι δεν ἀπέκλεισες την δυνατότητα να γίνεται χρῆσις τῆς προσηγορίας Φῶς και προκειμένου περί τοῦ Μονογενοῦς. Όπως καταλαβαίνεις ή ὀρθή πίστις (εὐσέβεια) δὲν είναι

165. Ἰωάν. 1, 9.
166. [illegible] μὲ τὸ φῶς, [illegible] καὶ ὁ Διάβολος, ὁ ἄρχων τοῦ σκότους;

ζήτημα που έχει σχέσιν με τους ήχους (που δημιουργούνται) εις τον αέρα αλλά με την σημασίαν εκείνων που λέγομεν.

Και όμως αυτός δεν περιωρίσθη εις αυτά! Αντιθέτως το ίδιο αυτό κριτήριον της εκ διαμέτρου αντιθέσεως εφαρμόζει και εις την ζωήν και την δύναμιν. Λέγει ότι όσον διαφέρει το γεννητόν από το αγέννητον, τόσον πρέπει να διαφέρη και το ένα Φως από το άλλο Φως και η Ζωή (Χριστός) από την Ζωήν (Πατέρα) και η Δύναμις (Υιός) από την Δύναμιν (τον Πατέρα). Επομένως κατά σε, 284 A ο Μονογενής δεν είναι ούτε ζωή ούτε δύναμις! Και έτσι εξουθενώνεις και τον Κύριον τον ίδιον που λέγει «Εγώ ειμι η ζωή»[167] εξουθενώνεις και τον Παύλον που είπε «Χριστός Θεού δύναμις»[168].

Να τα πάλιν! Αυτό που μας προέβαλλε μέχρι τώρα αυτά πού είχαμε εφαρμόση και εις την περίπτωσιν αυτήν! Όμως δεν επιτρέπεται να λέγη και εις ότι η ζωή και η δύναμις ευρίσκονται εις αντίθεσιν με την ζωήν και την δύναμιν. Αντιθέτως η πλήρης και τελειοτάτη αντίθεσις αυτών είναι η αδυναμία και ο θάνατος. Αλλ' αυτός αποσιωπήσας ταύτην ως το δόλιον των συλλογισμών του προσπαθεί σκοτεινά και συγκεκαλυμμένα να κατοχυρώση την φρικτήν αυτήν ασέβειάν του, κ.λ.π. Και αφού με τούς σοφιστικούς του συλλογισμούς μας δείχνη ότι η ουσία του Μονογενούς είναι και αυτό που αποτελεί το αντίθετον από τον Πατέρα μας αφήνει μόνον την γλυκύτητα των ονομάτων (Πατήρ, Υιός)!

Αλλά τι απαντώμεν ημείς, B πώς αφού ομολογούμεν ότι και ο Πατήρ είναι αγέννητος και ο Υιός γεννητός θα κατορθώσωμεν να αποφύγωμεν την άποψιν ότι υπάρχει μεταξύ των αντίθεσις ως προς την ουσίαν; Τι θα είπωμεν; (Απλούστατα,) ότι φυσικόν είναι του αγαθού μεν Πατρός να είναι αγαθός και ο Υιός και ότι (κατά την αυτήν αναλογίαν) από το αγέννητον φως εξέλαμψε το αΐδιον φως και ότι εκ της όντως ζωής προήλθεν η ζωοποιός πηγή και ότι εκ της αυτοδυνάμεως εξήλθεν η δύναμις του Θεού και ότι αντιθέτως το σκότος και ο θάνατος και η ασθένεια είναι γνωρίσματα «του άρχοντος του κόσμου τούτου»[169] και των «κοσμοκρατό-

167. Ἰωάν. 16, 6.
168. Α' Κορ. 1, 24.
169. Ἰωάν. 12, 31.

ρων τοῦ σκότους»[170] καὶ τὰ «πνευματικὰ τῆς πονηρίας»[171] [illegible] τῆς [illegible] τὴν [illegible] ὡς [illegible] οὔτε καὶ [illegible] τῆς [illegible] τῆς [illegible] (δηλ. ἂν συνέβαινε [illegible] θὰ [illegible] τῶν) ἀλλ' [illegible] μὲ [illegible] θέλησιν [illegible] πρὸς τὸ [illegible] στερηθῆ [illegible]. Καὶ ὅμως! Ἡ [illegible] (τοῦ Εὐνομίου) ἐπεχείρησε νὰ [illegible] τὴν [illegible] ὅτι [illegible] Φῶς [illegible] ὅλων κατὰ τὴν [illegible] φυσικὰ [illegible] τῆς οὐσίας τοῦ [illegible] Βεβαίως [illegible] δὲν εἶναι [illegible] νὰ [illegible] τὴν [illegible] ὁμοιότητα μὲ [illegible] τὸ [illegible]. Ἡ [illegible] ταῦτα [illegible] νὰ [illegible] τὸ νὰ μᾶς [illegible] D [illegible] δρόμον!

28. Τώρα ὅμως ἡ διαφορὰ μεταξὺ ἀγεννήτου καὶ γεννητοῦ δὲν ἀναφέρεται εἰς τὸ ποσό, τὸ ἕνα εἶναι μεγαλύτερον ἢ μικρότερον ἀπὸ τὸ ἄλλο, ὅπως ἡ διαφορὰ μεταξὺ [illegible] καὶ περισσοτέρου φωτὸς ἀλλ' εἶναι [illegible] νὰ εἶναι ἡ [illegible] ἐκεῖνα ποὺ εἶναι μεταξὺ τῶν ἐντελῶς ἀσυμβίβαστα (ἄκρως ἀντίθετα).

[illegible] Εἶναι ἀδύνατον κατ' [illegible] μὲ τὸ ἕνα ἀπὸ τὰ δύο νὰ κατορθώσῃ [illegible] νὰ μεταπέσῃ ποτὲ πρὸς τὸ ἐκ διαμέτρου ἀντίθετόν του, μὲ ἀποτέλεσμα [illegible] ἀγέννητον νὰ γίνῃ γεννητὸν ἢ [illegible] ἀπὸ γεννητὸν νὰ [illegible] εἰς ἀγέννητον. Πάντως ὅμως [illegible] καὶ ἐτόλμησε νὰ [illegible] ὅτι [illegible] διαφέρει τὸ [illegible] ἀπὸ τὸ ἀγέννητον, τόσον [illegible] τὸ Φῶς ἀπὸ τὸ Φῶς, οὔτε ὁ συλλογισμός αὐτός δὲν τοῦ [illegible] διὰ [illegible] καθ' ὅσον τὸ ἀκραιφνὲς Φῶς, ὡς πρὸς τὸ εἶδος του εἶναι

---

170. Ἐφ. 6, 12
171. Ἐφ. 6, 12

[illegible]

[illegible]

σύσαι ὡς ἐσωτερικὰ ἢ ἐξωτερικά [illegible] χαρακτηριστικὰ [illegible] ρισματα ἀφ' ἑνὸς μὲν [illegible] ἑκαστον ἐπι μέρους ὂν [illegible] γνωρίσματα [illegible] τὴν κοινὴν [illegible] εἰς τὰ ἐπὶ μέρους ὄντα ἀφ' ἑτέρου ὅμως [illegible] ὡς διασποῦν τὸ ὁμοφυὲς τῆς [illegible] καθ' [illegible] τὴν [illegible] νὸν μὲν [illegible] εἶναι ἡ θεότης. Ἐπὶ μέρους δὲ ἰδιώματα ἡ πατρότης καὶ ἡ υἱότης. Καὶ ἀπὸ τὴν σύνθεσιν τῶν δύο [illegible] τῶν στοιχείων [illegible] τοῦ κοινοῦ καὶ τοῦ [illegible] τος εἰς ἓν μόνον ἐπὶ μέρους ὂν [illegible] εἰς ἡμᾶς ἡ δυνατότης κατανοήσεως τῆς ἀληθείας. Συνεπῶς [illegible] ταν μὲν ἀκούωμεν [illegible] διὰ τὸ ἀγέννητον «Φῶς» [illegible] σκεπτώμεθα τὸν Πατέρα, ὅταν δὲ [illegible] τὸ γεννητὸν Φῶς, [illegible] εἰς τὸν νοῦν μας τὴν σκέψιν τοῦ Υἱοῦ.

Καὶ ὄντως. Κατὰ μὲν τὸ ὅτι [illegible] Φῶς εἶναι καὶ ὁ Πατὴρ [illegible] Φῶς εἶναι καὶ ὁ [illegible] οὐδεμία ὑπάρχει μεταξὺ τῶν ἀντίθεσις. Κατὰ τὸ [illegible] ὅμως ὅτι [illegible] εἶναι [illegible] γεννητὸς καὶ ὁ ἄλλος ἀγέννητος, ἡ μεταξὺ τῶν ἀντίθεσις [illegible] ἀντιλήπτη. Διότι [illegible] τὸ [illegible] τῶν ἰδιωμάτων ὅτι ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει ταυτότης [illegible] εἰς τ[illegible] [illegible] ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν ἐπὶ μέρους ὄντων [illegible] [illegible] Καὶ συμβαίνει πολλάκις τὰ ἰδιώματα [illegible] [illegible] τὸ [illegible] διασπῶνται ὅτι εἶναι μεταξύ των ἐκ διαμέτρου ἀντίθετα.[173] Χωρὶς [illegible] μὰ ταῦτα [illegible] διασποῦν τὴν ἑνότητα τῆς οὐσίας. [illegible] τὸ πτηνὸν καὶ τὸ πεζόν, τὸ ἔνυδρον καὶ τὸ χερσαῖον, τὸ λογικὸν καὶ τὸ ἄλογον.

Ἀφοῦ λοιπὸν εἰς ὅλα ὑπόκειται [illegible] οὐσία, τὰ ἰδιώματα αὐτὰ δὲν τὴν διαφοροποιοῦν, οὔτε τρόπον τινὰ τὴν [illegible] νὰ [illegible] εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸν ἑαυτόν της, ὅπως αὐτὰ στασιάζουν μεταξύ των ἀντιθέτως. Μὲ τὴν ἐπενέργειαν εἰς ἡμᾶς τῶν διαφόρων γνωρισμάτων σὰν νὰ ἐμβάλλουν εἰς τὰς ψυχάς μας κάποιο φῶς μᾶς ὁδηγοῦν εἰς τὸ νὰ ἐννοήσωμεν ὅ,τι εἶναι εἰς τὴν διάνοιάν μας δυνατόν.

Αὐτὸς ὅμως ἀφοῦ μεταφέρει εἰς τὴν οὐσίαν τὴν ἀντίθεσιν που παρατηρεῖται εἰς τὰ ἰδιώματα ἀπὸ τὴν παρανόησιν του αὐτὴν παίρνει τὴν ἀφορμὴν δι' ὅλας του τὰς βλασφήμους γνώμας καὶ προσπαθεῖ σὰν νὰ ἤμεθα παιδιὰ [illegible] νὰ μᾶς κατατρομάξῃ μὲ τὰ σοφίσματά του, ὅτι δηλαδὴ ἂν τὸ «Φῶς» εἶναι κάτι ἄλλο καὶ ὄχι τὸ ἴδιο τὸ

173. Εἰς τὸ κείμενον· «καὶ μορφαί».

[illegible] Θε[illegible]

[illegible] ἐπ' [illegible] Φῶς [illegible] ὅπως [illegible]

[illegible]

[illegible] καὶ ἡ ζωὴ ἔχει [illegible] τῆς [illegible] Θεὸς δὲ [illegible]

Ἀλ[illegible] χαρακτηριστικὰ [illegible] φαν[illegible] ἁπλότητα Του ἄλλως [illegible] Θεοῦ [illegible] περιφρουρήσωμεν τὴν ἔννοια τῆς ἁπλότητος καὶ τοῦ ἀμεροῦς (τοῦ Θεοῦ) ἢ δεν

174. Α' Τιμ. 6, 16.
175. Ψαλμ. 103, 2.

θα αποδώσωμεν εις το Θεόν [illegible] ... πλέον [illegible] ... [illegible] ... μεν [illegible] ... θα [illegible] ... τα [illegible] ... ([illegible] ... τα [illegible] ... το διαφορετικόν [illegible] ... (Α [illegible] ... μας καταστήσουν [illegible] ... και [illegible]

30 [illegible] το έργον του με μιά [illegible] ... και [illegible] ... με την γνώση του Θεού (την [illegible] ... και τον Θεό και [illegible] ... από τους [illegible] ... και [illegible] ... κατά τον [illegible] ... από την [illegible] του Θεού. Οτι ση[illegible]

[illegible] ... και [illegible] ... της φύσεως [illegible] ... της [illegible]

[illegible] 267 [illegible] Άρα [illegible] ... δεν θέλει [illegible] ... τα απόρρητα επειδή [illegible]

[illegible]

[illegible] ἀπὸ [illegible]

[illegible] ὅτι [illegible] καὶ [illegible] Θεοῦ [illegible] νὰ δεχθῇ τὸ [illegible] μὲ τὸν [illegible] θὰ παρεκκλίνετε ἀπὸ κάθε εἴδους [illegible] **B** [illegible] τέτοια ἐνα αὐτὰ [illegible] τῆς φύσεως [illegible] εἰς αὐτὸ [illegible] ὅπως [illegible] τὸ [illegible] ἔτσι [illegible] ἐντελῶς [illegible] πρὸς τὸν Υἱόν.

[illegible] τῆς φύσεως [illegible] τὴν [illegible] τῶν σχέσεων [illegible] καὶ [illegible].

Λοιπόν, ἄν μὲν [illegible] ὅτι ὁ [illegible] ὁ Θεὸς τῶν ὅλων [illegible] ὁ ὅρος [illegible] θὰ [illegible] ὅτι ὁ Πατὴρ δὲν [illegible] ἔχει [illegible] ταῦτα ὅμως αὐτὰ [illegible] θὰ εἶχαν συνέπειαν. Τὸ νὰ λέγῃ [illegible] ὅτι ἡ [illegible] τοῦ [illegible] τοῦ Πατέρα ἔχει τὴν αἰτίαν [illegible] φύσιν [illegible] ἄνθρωπον [illegible] οὔτε μὲ τὴν [illegible] τῶν αἰσθητῶν [illegible] φυσικὸν εἶναι ἀπὸ τὸ καθένα [illegible] αὐτὰ ὄχι αὐτὰ ἄλλου εἴδους ἢ ἀντιθέτου εἴδους, ἀλλὰ τὰ συγγενῆ, ἐκεῖνα που πρέπει.

31 **D** Ἀλλὰ καὶ [illegible] εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ δὲν ἀντελήφθη πόσον ἀντιφατικὰ εἶναι αὐτὰ που λέγει μεταξύ των. Καὶ ἔτσι ἐκφράζων εἰς αὐτὰ που [illegible]θοῦν

κατωτέρω τ[illegible] λε[illegible] Πατέρα [illegible]

[illegible] Ομως πρῶτα [illegible] φαίνεται ὅτι [illegible] του [illegible] ἐλευθερία [illegible] γεννητή [illegible] Πατρός [illegible]

[illegible] ἐλευθερία [illegible] νὰ ἔχῃ [illegible] δὲν [illegible] ἀπ[illegible] της τὸ [illegible] ὅτι [illegible] ἀντιφατικότης [illegible] μεν εἰς τ[illegible]

268 Α. Ομως [illegible] ἡ ἀσέβεια του. [illegible] καλεῖ τὴν [illegible] Πατρὸς [illegible] ραν [illegible] βεβαίως [illegible] τος [illegible] ἀντιθέτως [illegible] φαίνεται [illegible] τοῦ Μονογενοῦς εἶναι [illegible] τὸ ὁμότιμον [illegible] Του.

Ἰδοὺ [illegible] τὸ ζήτημα. Δύο [illegible] χουν ἡ κτίσις καὶ ἡ θεότης. [illegible] ταχθῇ εἰς δουλείαν καὶ [illegible] θεότης [illegible] νὴ ποὺ ἔχει τὴν ἀρχὴν καὶ τὴ [illegible] δποιος Τοῦ ἀφαιρεῖ [illegible] ας καὶ τὸν κατασδέξει εἰς [illegible] δούλου δὲν εἶναι ἀφ' ἑαυτοῦ φανερὸν [illegible] Τὸν παρουσιάσῃ [illegible] ὅτι εἰρ[illegible] εἰς [illegible] κατηγορίαν μ[illegible] ὁλοκλήρου τῆς κτίσεως [illegible] δὲν εἶναι δι' αὐτοῦ κατὰ τὸ ἀξιολογον [illegible] τῶν [illegible] λων Του.

Ἀλλ' (ἰδοὺ ἡ ὀρθὴ τοποθέτησις) [illegible] ὁμολογῃ

---

177 [illegible] [illegible] [illegible] φραστικῶς ἀπὸ τὴν Ὀρθόδοξον Πίστιν [illegible]

[illegible]

178. Πρβλ. Φιλ. 2, 8.
179. [illegible]

[illegible] ὁ Μωυσῆς [illegible] Αὐτῆς [illegible] ... καὶ ἡ [illegible] τοῦ ἀξιώματος [illegible] ... εἶναι [illegible] τῆς [illegible] Θεοῦ.

Ἔτσι [illegible] καὶ αὐτοὶ [illegible] ... τοῦ [illegible] τῆς [illegible] Θεοῦ [illegible] ... [illegible]

269 Α. Εἶναι βέβαιον [illegible] ... τε νὰ ἀτενίσουν τὸ φῶς τῆς [illegible] ἔκραζαν: Οἴδαμέν σε, τίς εἶ ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ[180].

32. Ἂς [illegible] ... θα.

Ὁ (Εὐνόμιος) [illegible] ... τὰ [illegible] ... (τοῦ [illegible]) οὐσίας, θὰ [illegible] ... [illegible] ... τητος ἀπόδειξιν [illegible] ... τὴν διαφορὰν [illegible] πρὸς τὴν [illegible] Του. B

(Βασίλειος) Καὶ πρῶτα [illegible] ... νὰ ἀπέλθῃ ὁ [illegible] ... ουργήματα εἰς τὰς [illegible] ... τῆς σοφίας καὶ τῆς τέχνης Του [illegible] καὶ τῆς [illegible] τῆς [illegible] Του καὶ ἀκόμη. Δὲν μᾶς [illegible] τὴ δημιουργία [illegible] ... κατὰ [illegible] ... εἶναι τέλος πάντων [illegible] ... νὰ κάμῃ εἰς τὰς ἐνεργείας Του [illegible] ... τῆς δυνάμεως Του, ἀλλὰ [illegible] ... νὰ δημιουργήσῃ ἔργα [illegible] νὰ χρησιμοποιῇ [illegible] ... λαρωμένην [illegible] τῆς [illegible] Του.

C. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη ἤθελε τυχὸν καταβάλει εἰς ἕνα ἔργον Του ὅλην Του τὴν δύναμιν, καὶ πάλιν αὐτὸ θὰ παρεῖχε ἴσως τὴν δυνατότητα διὰ τῶν ἔργων νὰ ἐπιγνωσθῇ ἡ δύναμίς Του, ἀλλὰ ὄχι νὰ γίνῃ καταληπτὸν τί εἶναι τέλος πάντων ἡ οὐσία.

Ἀλλ' ἀφοῦ αὐτὸς λόγω τοῦ «ἁπλοῦ» καὶ «ἀσυνθέτου»

180. Μάρκ. 1, 24.

τῆς [illegible]

[illegible] Δηλ. ἡ δὲν δύναται [illegible] ἢ [illegible] εἰς ἀναλογίας [illegible]

[illegible] εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ τί εἶναι ὁ Γεννήσας; Αὐτό [illegible] Δὲν [illegible] ποτέ [illegible] ἀπὸ ἕνα σπίτι νὰ [illegible] κοδόμον. Ἀντιθέτως ὅμως εἶναι πολὺ εὔκολον ἀπὸ τὸ γεννηθὲν νὰ καταλάβωμεν ποιος εἶναι ὁ Γεννήσας.

[illegible] "Αν μὲν ὁ Μονογενὴς εἶναι δημιούργημα, δὲν μᾶς δεικνύει τί εἶναι ἡ οὐσία τοῦ Πατρὸς καὶ ἂν διά

181. [illegible] ἀπλούστερα ὁ γεγεννηκώς.

[illegible]

[illegible] διαφορῶν διά τήν ἀ- [illegible]

[illegible]

[illegible] εἰς [illegible] Καί [illegible]

[illegible] ἀπό τα [illegible] τῆς [illegible]

[illegible] ἄλλος [illegible] τῆς [illegible] θεσας. Με [illegible] βλασφήμια [illegible] τοῦ ἁγίου Πνεύματος [illegible] καί ἀπ' αὐτό [illegible] ὅτι [illegible] εἶναι κατώτερος! Καί ἔτσι [illegible] δόξα [illegible]

182. Πρβλ. Ἑβρ. 1, 3.
[illegible]

[illegible]

[illegible] ατος καὶ ἐκλαμβάνει τὴν [illegible]

[illegible]

---

189 [illegible] 17, 10
190 [illegible]
191 [illegible] 2, 12
192 [illegible]
193 [illegible]

ΛΟΓΟΣ Γ'

Περ[illegible]

1 (Βα[illegible]) D. [illegible] τέλος [illegible] ἀπὸ τὰς [illegible] τοῦ Μ[illegible] [illegible] ἀπόψεις [illegible] τὴν ὅλην [illegible] διδασκαλίαν [illegible]

[illegible] Α[illegible] θεωρ[illegible] ρω [illegible] τοῦ [illegible] [illegible] ὅλη [illegible] τοῦ Π[illegible] [illegible] ὡς πρὸς τὴν [illegible]

([illegible]) F. Ναί [illegible] σαφῶς [illegible] [illegible] κοὺς [illegible] προ[illegible] [illegible] ὅτι ἡ ἀλήθεια εἶναι κατὰ τὴν [illegible] [illegible] ὅτι [illegible] τ[illegible]ται,

272 A. Ἔτσι λοιπόν, ἐνῷ ἐξε[illegible] τὴν [illegible] τῶν πολλῶν περὶ τοῦ ἁγίου Π[illegible] [illegible]ται ὅτι [illegible] τὴν διδασκαλίαν τῶν ἁγίων [illegible] ἀποδειχθῇ ὅτι ἔπραξε καὶ εἰς τὰ περὶ τοῦ Μ[illegible] καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν [illegible] τὰ [illegible]ατα ἐκείνων ποὺ τοῦ παρέδωκαν[2] (τὴν διδασκαλίαν) αὐτήν

---

1. [illegible]

2. [illegible]

[illegible]

[illegible] τὸ ἐδιδάχθημεν ποτέ [illegible]

[illegible] φορους [illegible].

[illegible] καὶ [illegible] ὅτι [illegible] τὸ ἀξίωμα

[illegible]

3. Δηλ. «ἀπὸ τὴν κοιλιά του»!
4. Πρβλ. Ρωμ. 5, 2. Ἐφ. 2, 18.
5. Βλ. σημειώσεις 10, 11, 12.
6. Πρβλ. Ματθ. 18, 10.

[illegible] «ἀρχῶν».

2. Ποῦ ὅμως ὁδηγεῖ ὁ λόγος μας. Εἰς τὸ ὅτι [illegible] διαφορετικῆς οὐσίας

7. Ματθ. 18, 10.
8. Ψαλμ. 33, 8.
9. Γεν. 48, 16.
10. Δαν. [illegible]
11. Δαν. [illegible]
12. Δαν. 10, 20.
13. Ἰησοῦ Ναυή 5, 14.
14. Ματθ. 26, 53.

Ὅπως [illegible] ὅλως μία [illegible] Πατρὸς [illegible] πρὸς τὸ [illegible] ἀκριβῶς [illegible] τὸ Πνεῦμα [illegible] μετὰ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν [illegible] εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος [illegible] τοῦ Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν κατ[illegible]

Α[illegible] τὰ δύο [illegible] τὰ καθ' ἑαυτὰ ἀντίθετα πράγματα [illegible] τὴν κτίσιν [illegible] φύσιν [illegible] τὸ Πνεῦμα [illegible] ἀρετὴν μὲ [illegible] διακονίαν ἀποστελλόμενα [illegible] τὸ [illegible] ἐκ τῆς [illegible] μὲ [illegible] Τριάδα[22].

15 [illegible] 13, 41
16 [illegible] 11, 2
17 [illegible] 18, 10
18 [illegible] Β' [illegible] 2, 13
19 [illegible] 142, 10
20 [illegible] 1, 11
21 [illegible] 13
22 Πρβλ. Ματθ. 28, 19

[illegible]

[illegible]

[illegible] ὅτι τὰ [illegible]

[illegible] τὸ δὲ Κύριος τὸ Πνεῦμά ἐστι».[29]

[illegible] τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ.

[illegible] Ἄλλος θεὸς ἦτο [illegible] λέγωμεν ὅτι τὸ «φύσει ἅγιον» [illegible]

---

28. [illegible] 14, 26.

[illegible] τὸ Πνεῦμα μόνον. [illegible]

29. Ἰωάν. 4, 24.
30. [illegible] 4, 20.
31. [illegible]
32. [illegible] 18, 19.
33. [illegible] 112, 10.

[illegible]

[illegible] Παράκλητός μας.

[illegible] ἡ πρακτική [illegible] παράκλητος [illegible]

[illegible] ἀφορᾶ τὰ ὀνόματα [illegible] τῆς θείας [illegible]

[illegible] Ὅπως [illegible] ὁ Θεὸς Λόγος [illegible] καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ [illegible] Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἰὼβ λέ[illegible] ἀναφερόμενος [illegible] ἀρετὴν [illegible] Καὶ πάλιν ὁ ψαλμὸς [illegible] ἀπὸ τοῦ [illegible]ματος Σου καὶ ἀπὸ τοῦ προσώπου Σου ποῦ φύγω;

Καὶ ἀκόμη. Ὁποῖαι καὶ πόσον μεγάλαι εἶναι αἱ [illegible] Του [illegible] ἀπὸ [illegible] μέχρις ἡμῶν. Ὅπως ὁ Κύριος εἰς ὅσους ἐδέχθησαν Αὐτὸν [illegible] τοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, ἔτσι καὶ τὸ [illegible] Πνεῦμα [illegible]ας. Καὶ ὅπως ὁ Κύριος μας [illegible] λέγει το [illegible] δὲ μὴ καλέσητε διδασκάλον ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς· εἷς γὰρ ὁ καθηγητής ὑμῶν [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ξένον ἀπὸ τὸν Θεόν.

[illegible]
16 Ἰωάν. 14, 16
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
17 Α' Κορ. 2, 10-11

[illegible]

[illegible] τὰ ἑξῆς

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ἐν ἡμῖν διὰ τοῦ Πνεύματος [illegible] νὰ σφραγίσῃ [illegible] εἶναι [illegible] τῆς [illegible] κατὰ τὴν [illegible] ται διὰ τοῦ Πνεύματος [illegible] τοὺς ἄλλους [illegible] συνεπῶς δὲν εἶναι τέλειον).

[illegible] καὶ [illegible] θρώπων [illegible] καὶ περὶ τοῦ [illegible] ἐτιμήθη νὰ ἔχῃ τὴν θεότητα [illegible] ὅτι ἡ θεότης ὡς ἐκ τῆς [illegible] τὸ [illegible] ὅτι θεοποιεῖται διὰ [illegible] φύσεως τρεπτῆς καὶ [illegible] ἀπροσεξίας νὰ ἐκπέσῃ ἀπὸ τὸ [illegible] ἔρχεται εἰς πλήρη ἀντίθεσιν πρὸς τὴν [illegible] τηρίου βαπτίσματος, ἡ ὁποία λέγει [illegible] ζεται εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ [illegible] Πνεύματος»,[59] διότι τὸ βάπτισμα εἶναι ἡ [illegible] τῆς πίστεως, ἡ δὲ πίστις εἶναι ἡ ἐκ μέρους [illegible] χὴ τοῦ ὅτι θεότης εἶναι ἡ Τριάς. Καὶ πράγματι [illegible] πρέπει καθένας νὰ πιστεύσῃ καὶ ἔπειτα νὰ [illegible] σφραγισθῇ ἡ πίστις του μὲ τὸ βάπτισμα.

Τὸ βάπτισμά μας, σύμφωνα πρὸς τὴν παράδοσιν τοῦ Κυρίου μας, γίνεται 277 A «εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Π[illegible] καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος».[60] Κανένα κτίσμα δὲν συντάσσεται μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν, [illegible] δοῦλος. Ἡ θεότης ἀπαρτίζεται εἰς μίαν Τριάδα. Ὅλα ὅσα εὑρίσκονται ἔξω ἀπὸ τὴν Τριάδα [illegible] ἔστω καὶ ἂν συμβαίνῃ [illegible] νὰ ἔχῃ [illegible] ἀπὸ κάποιο ἄλλο [illegible] ὑπερβολικὰ μεγάλων [illegible] εἶναι ὁμόδουλα.

6. Καὶ μὴ μοῦ προβάλῃς πάλιν αὐτὰ τὰ [illegible] σοφά [illegible] λόγια.

(Εὐνόμιος) «Ἂν δὲν εἶναι κτίσμα [illegible] θὰ πρέπει νὰ εἶναι ὁπωσδήποτε ἢ γέννημα ἢ ἀγέννητο [illegible]. Ο[illegible]

56. Ρωμ. 8, 11 καὶ Β΄ Τιμ. 1, 14.
57. [illegible] τὸν μόνον Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν.
58. Ματθ. 28, 19.
59. [illegible]
60. Ματθ. 28, 19.

[illegible] Θ[illegible] Αλλ[illegible] [illegible] Σ[illegible] απ[illegible] [illegible] Α[illegible] "κτισμα" καὶ "ποιημα"».

[illegible], 8. Αλλ' ἂν ἔλεγα ἐγὼ ὅτι ὅλα [illegible] [illegible] καταληπτὰ ἀπὸ ἡ[illegible] [illegible] θὰ [illegible] ἡ [illegible] θὰ ἐ[illegible] [illegible] τὴ [illegible] [illegible] καὶ ἡ κατάληψις [illegible] δηλαδὴ [illegible] ἐξ ἐκείνων [illegible] ἀπ[illegible] τὰ ἡμῖν[illegible] εἰς τὴν [illegible] [illegible] ἐδῶ ὑπάρχουν ἤδη [illegible] [illegible] ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐκείνων που ἔχ[illegible] εἰς τὸ [illegible] μας. Π.χ. ποῖοι ἐκ τῶν [illegible] [illegible] μας. Πρῶτα δέχονται τὰς εἰκόνας τῶν [illegible] καὶ ἐν συνεχείᾳ [illegible] τὴν [illegible] τὸ ἀντι[illegible]. Καὶ ἀν [illegible] τὴν βραχεῖαν [illegible] τὴν διάμετρον τῆς κόρης [illegible] μας περιέχεται ἡ εἰκὼν τῶν [illegible] τῆς [illegible] καὶ τῆς [illegible]. Μήπως [illegible] ἀπὸ [illegible] καὶ [illegible] τὰ [illegible] καὶ μὲ τὸν τρόπο [illegible] τὴν [illegible] ἀντίληψίν μας. Καὶ [illegible] ἀληθ[illegible] [illegible] μας καὶ πόσον [illegible] [illegible] τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ [illegible] τὸν μεταξὺ γῆς καὶ [illegible] καὶ [illegible] ταχύτητα [illegible] τόσον ἀστραπιαίως [illegible] τὸν [illegible] [illegible] χρονικὸν διάστημα διὰ νὰ [illegible] ἡμᾶς ἀντιληπτὰ τόσον τὰ ἄστερα που [illegible] εἰς τὸν [illegible] ὅσον καὶ τὸ σῶμά μας που εἶναι τόσον κοντά του!

Ἄρα [illegible] λόγος νὰ ἀναφέρω καὶ τὰ ἄλλα. Περιορίζομαι εἰς τὸ νὰ ἐρωτήσω: Τὰς κινήσεις [illegible] μας [illegible] ἐκ τῶν δύο [illegible] τὰς γεννᾷ ἡ ψυχή μας ἢ τὰς δημιουργ[illegible]; Ποῖος θὰ [illegible] μᾶς τὸ εἴπῃ μὲ ἀκρίβειαν; Καὶ ἂν [illegible] τότε τί τὸ παράδοξον ἂν ὁμολογοῦμεν τὴν ἄγνοιάν μας περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος χωρὶς νὰ ἐντρεπώμεθα [illegible] καὶ [illegible] ἀποδώσωμεν εἰς αὐτὸ τὴν [illegible] που χωρὶς νὰ ἐγείρεται οὐδεμία ἀντίρρησις μαρτυρεῖται ὅτι τοῦ ἀνήκει.

Πάντως αὐτὰ που μᾶς παρεδόθησαν διὰ τῶν ἁγίω

[illegible] Πρβλ. Κολ. 1, 5 καὶ Β' Τιμ. 4, 8

Γ[illegible] [illegible] ότι [illegible] το Α[illegible] Πνεύμα, [illegible] [illegible]σφαλώς [illegible] τα κτίσματα αφού [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] είναι της [illegible] ουσίας το [illegible] και τα [illegible] [illegible] και τα [illegible] [illegible] και εκείνα που έχουν ανάγκη απ[illegible] [illegible]ψεως.

Κ[illegible] ασφαλώς δεν θα υπάρξη άνθρωπος τόσον [illegible] λώς [illegible] ώστε να τολμήση να ο[illegible] [illegible] [illegible] και άλλον τινά εκτός από τον Θεόν των [illegible]. [illegible] Α[illegible] και Υιόν (θα τολμήση κανείς να ονομάση άλλον, αφού ο Μον[illegible]ής είναι ένας.

Πώς λοιπόν θα πρέπη να Το ονομάσωμεν· Πνεύμα [illegible]· Πνεύμα Θεο[illegible]· Πν[illegible] της [illegible]· [illegible] [illegible] μεν [illegible] του Θεού· άλλα [illegible] [illegible] [illegible]· Όχι [illegible] αλλά άγιον· [illegible]· [illegible] [illegible]· Πνεύμα ζωοποιούν· Πν[illegible] [illegible]· Πνεύμα το οποίον [illegible] πάντα τα του Θεού.

Έτσι και εν τη Τριάδι θα διασωθή οπωσδήποτε ο ορισμός της [illegible], αφού ημείς [illegible] ένα Πατέρα και ένα Υιόν και έν Πνεύμα άγιον.

7. Και ως αποδείξεις [illegible] ότι το άγιον Πνεύμα πρέπει να θεωρηθή κτίσμα, φέρουν μίαν μεν από τον προφήτη [illegible] λέγει «ο στερεών βροντήν και κτίζων πνεύμα» [illegible] και άλλην δε από το Ευαγγέλιον το «πάντα δι' Αυτού εγένετο».

Ημείς όμως είμεθα βέβαιοι ότι τα λόγια του προφήτου [illegible] την συνηθισμένη μας [illegible] [illegible] πνεύμα του ανέμου. Και αυτό γίνεται φανερόν από το ότι δεν είπεν [illegible] κτίσας πνεύμα, αλλά «ο κτίζων πνεύμα». Όπως δηλαδή η βροντή δεν εδημιουργήθη μια για πάν-

---

61. Ιωά. 14, 26
62. Α΄ Κορ. 2, 11, 14 [illegible]
63. Ιωά. [illegible] 17
64. [illegible] [illegible] 26
65. [illegible] [illegible] [illegible]
66. [illegible] 14, 26
67. [illegible] 11, 10
68. [illegible] [illegible] 11
69. [illegible] [illegible] 1[illegible]
70. [illegible] 8, 1[illegible]
71. [illegible] [illegible] Κορ. 2, [illegible]
72. [illegible] 1, 17 [illegible] περί αυτού [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], 19[illegible] [illegible]
73. [illegible]

[illegible]

διστάζει να αποδώση εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα καθ' [illegible] χαρακτηρισμόν, που δεν έχρησιμοποιήθη υπό των αγίων Γραφών και ότι είναι πεπεισμένος ότι η σαφής [illegible] έμπειρία και η ακριβής κατανόησις [illegible] μᾶς [illegible] σεται εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα, ὅτε πλέον θα [illegible] σωμεν την κατάστασιν του να βλέπωμεν [illegible] δι' εσόπτρου και αινίγματος και θα [illegible] πωμεν τον Θεόν εις το πρόσωπον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' Οὗ ἡ δόξα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ [illegible] ματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

[illegible]

ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΑΠΑΝΤΑ

ΤΟΜΟΣ 9

ΑΝΑΤΡΕΠΤΙΚΟΣ ΤΟΥ ΑΠΟΛΟΓΗΤΙΚΟΥ
ΤΟΥ ΔΥΣΣΕΒΟΥΣ ΕΥΝΟΜΙΟΥ

Κείμενον: J. Garnier.

Τ[illegible] Πατρὸς ἡμ[illegible] Β[illegible] Α[illegible] Κ[illegible] [illegible] Pa[illegible] 1839 [illegible] 292 [illegible]

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας Καππαδοκίας

ΑΝΑΤΡΕΠΤΙΚΟΣ

Τοῦ ἀπολογητικοῦ τοῦ δυσσεβοῦς Εὐνομίου.

ΛΟΓΟΣ Α'.

A Εἰ μὲν ἐβούλοντο πάντες, ἐφ' οὓς τὸ ὄνομα τοῦ
Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπικέ-
κληται, μηδὲν τῇ ἀληθείᾳ τοῦ εὐαγγελίου παρεγ-
χειρεῖν, τῇ δὲ παραδόσει τῶν ἀποστόλων, καὶ τῇ
ἁπλότητι τῆς πίστεως ἐξαρκεῖσθαι, οὐδὲν ἂν ἡμῖν
ἔδει λόγων ἐν τῷ παρόντι, ἀλλὰ καὶ νῦν ἂν παν-
τως ἣν ἐξ ἀρχῆς ἐτιμήσαμεν σιωπὴν ἠσπασάμεθα.
Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἐχθρὸς τῆς ἀληθείας προσθήκαις
ἀεὶ τὸ κακὸν πλεονάζων, πρὸς οἷς ἐξ ἀρχῆς ἐπέ-
B σπειρε ζιζανίοις τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ, καὶ νῦν
εὑρὼν ὄργανα πᾶσαν ἀθρόως αὐτοῦ τὴν τέχνην
ὑποδεχόμενα, ἐν προσχήματι Χριστιανισμοῦ τὴν
ἄρνησιν τῆς θεότητος τοῦ Μονογενοῦς παρεισάγει,
τῇ ἔξωθεν ταύτῃ καὶ ματαίᾳ σοφίᾳ τὸ καθαρὸν καὶ
ἁπλοῦν τῆς διδασκαλίας τοῦ θείου Πνεύματος συν-
ταράσσων, καὶ ἐν πιθανολογίᾳ τοὺς ἀκεραιοτέρους
παρακρουόμενος, ἀναγκαίως καὶ ἡμεῖς, διά τε τὴν

ὑμετέραν τῶν ἐπιταξάντων ἀγάπην, καὶ διὰ τὸ ἡμῶν αὐτῶν ἀσφαλές, ἐν τούτῳ τῆς ἀσθενείας C ὑπεριδόντες, καίτοι παντελῶς ἀγύμναστοι τοῦ τοιούτου εἴδους τῶν λόγων ὄντες, κατὰ τὸ ἐπιχορηγηθὲν ἡμῖν παρὰ τοῦ Κυρίου τῆς γνώσεως μέτρον, τῇ τε ἀληθείᾳ συνίστασθαι, καὶ ἀπελέγχειν τὸ ψεῦδος ὑπεδεξάμεθα· ἡγούμενοι τριῶν ἀγαθῶν ἑνός γε πάντως μὴ ἁμαρτήσεσθαι· ἢ γὰρ τοῖς ἤδη προειλημμένοις ἀλεξητήριον τοῦ κακοῦ τὸν ἔλεγχον 209 δώσειν· ἢ φυλακὴν μετρίαν παρέξειν τοῖς ὑγιαί- A νουσιν· ἢ πάντως γε αὐτοὶ τῶν ἐπὶ τῷ προελέσθαι τοῖς ἀδελφοῖς ἡμῶν τὰ βέλτιστα μισθῶν ἐπιτεύξεσθαι. Ἔστι δὲ ὁ μὲν πρῶτος εἰπεῖν φανερῶς καὶ διδάξαι τολμήσας, ἀνόμοιον εἶναι, κατὰ τὴν οὐσίαν, τὸν μονογενῆ Υἱὸν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, ὅσα γε ἡμεῖς ἴσμεν, Ἀέτιος ὁ Σύρος, ὃν οὐκ ἐρῶ, ποδαποῖς τὸ ἐξ ἀρχῆς ἐντετραμμένος ἐπιτηδεύμασι, ταῖς Ἐκκλησίαις τοῦ Θεοῦ προιὼν εἰσεφθάρη, ἵνα μὴ δόξω λοιδορεῖν, τῶν ἐλέγχων ἀφέμενος. Ὁ δὲ, ἐκδεξάμενος τὴν ἀσέβειαν καὶ τελειώσας αὐτὴν, Εὐνόμιος οὗτος ὁ Γαλάτης, B ὃς ἐκ τῶν αἰσχίστων ἑαυτῷ τὴν περιφάνειαν κτώμενος (Ἡ γὰρ δόξα, φησὶν, ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτῶν), τὴν ἐκ τοῦ γράψαι ἃ μηδεὶς ἄλλος τετόλμηκε πώποτε φιλοτιμίαν τῶν ἀποκειμένων τοῖς εὐσεβέσιν ἀγαθῶν προτιμήσας, ὑπ' ὀδόντα τέως λαλουμένην τὴν βλασφημίαν ἐπήρθη δημοσιεῦσαι τῷ λαμπρῷ τούτῳ συντάγματι, ἀρχηγὸς καὶ πρωτοστάτης ὅλης αἱρέσεως ἀναῤῥηθῆναι φιλοτιμούμενος. Ὅνπερ οὖν καὶ εὐθύνειν πρόκειται ἡμῖν ἐν τῷ παρόντι. Ἑνὸς δὲ κακοῦ ἐν ἀμφοτέροις ὑπάρχον-

C τος, δῆλον ὡς ἐν τῷ μαθητῇ τῷ κατηρτισμένῳ καὶ ὁ διδάσκαλος συναπελεγχθήσεται, ὁ τὰ σπέρματα τῆς ἀσεβείας καταβαλόμενος· εἴπερ δὴ ὑπάρξειεν ἡμῖν διὰ τῶν προσευχῶν ὑμῶν, τοσαύτην λαβεῖν τοῦ λόγου δύναμιν, ὥστε κατὰ τὸν ζηλωτὴν Φινεές, τῇ μιᾷ πληγῇ τοῦ ἐλέγχου, ἀμφοτέρων ὁμοῦ καθικέσθαι τῶν κατὰ τὴν εὐσέβειαν συμπεπλεγμένων ἀλλήλοις. Πολλὰ τοίνυν ἔχων αὐτὸν ἐν τούτῳ δεικνύναι τῷ λόγῳ ψεύστην, ἀμαθῆ, ὑβριστὴν, εἴρωνα, βλάσφημον· τῶν μὲν ἄλλων τὴν μνήμην ἐν παρέργῳ θήσομαι, τὴν δὲ βλασφημίαν, ἣν εἰς
D τὸ ὕψος τῆς δόξης τοῦ Μονογενοῦς ἐλάλησε, τῶν ἐκ τῆς τέχνης προκαλυμμάτων ἀπογυμνώσας, ἐμφανῆ πᾶσι καταστῆσαι πειράσομαι.

Ἤδη δὲ βαδιοῦμαι πρὸς τοὺς ἐλέγχους, ἐξ αὐτῆς τῆς ἐπιγραφῆς τὴν ἀρχὴν ποιησάμενος. Πρῶτον μὲν γὰρ αὐτῷ πάντων κακούργημα τὸ σχῆμα τοῦτο τῶν λόγων ἐπινενόηται, ἐν ἀπολογίας εἴδει τὴν διδασκαλίαν συνθέντι, ἵνα μὴ δόξῃ προηγουμένως ποιεῖσθαι τῶν δογμάτων τῆς ἀσεβείας τὴν ἔκθεσιν, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης ἐπὶ τοὺς λόγους τούτους ἐληλυθέναι. Ἐβούλετο μὲν γὰρ ἐκ παντὸς τρόπου τὸ πονηρὸν τοῦτο καὶ ἄθεον περιαγγεῖλαι
E κήρυγμα, καὶ εἰς μέσον ἐνεγκεῖν ἣν πάλαι συνέλαβε καὶ ὤδινε βλασφημίαν· ἑώρα δὲ, ὅτι τὸ μὲν ἐκ τοῦ προφανοῦς ἐν διδασκάλου τάξει προκαθεσθῆναι, πρὸς τῷ λίαν φορτικῷ καὶ προσάντει τοῖς ἀκούουσιν, ἔτι καὶ ἀπίθανον ἑαυτὸν καὶ ὕπο-
209 πτον τοῖς πολλοῖς καταστήσει, ὡς δόξης ἐπιθυμίᾳ
A ἐπὶ τὸ νεωτερίζειν ἐληλυθότα· εἰ δὲ ἐν ἀπολογίας

πλάσματι τοὺς λόγους ποιοῖτο, τῆς τε καινοτομίας τὸ ὕποπτον διαφεύξεσθαι, καὶ μᾶλλόν τι τουτῳ προσάξεσθαι τοὺς ἀκούοντας, φύσει πάντων ἀνθρώπων ταῖς εὐνοίαις εἰωθότων τοῖς ἐλαττουμένοις προστίθεσθαι. Διὰ τοῦτο κατηγόρους αἰτιᾶται καὶ συκοφάντας, κἀκείνοις τοῦ λόγου τὴν αἰτίαν προσάπτει. Ὥστε δὲ πᾶσιν αὐτοῦ γενέσθαι τὴν τέχνην καταφανῆ, οὐδὲν χεῖρον αὐτῆς ἀκοῦσαι τοῦ προοιμίου τῆς λέξεως. Ἔχει δὲ οὕτως.

ΕΥΝ. Τὸ μὲν οὖν συκοφαντεῖν καὶ διαβάλλειν τινὰς ἐξ ἀκολάστου γλώττης καὶ γνώμης ἀγνώμονος, μοχθηρῶν καὶ φιλαπεχθημόνων ἔργον εἰδότες· τὸ δὲ, τοὺς ἐκ διαβολῆς εἶναι δόξαντας πονηροὺς, πάσῃ προθυμίᾳ πειρᾶσθαι τὸ ψεῦδος τοῖς ἐλέγχοις ἀποτρέπειν, ἀνδρῶν σωφρόνων καὶ μετὰ τῆς ἰδίας εὐβουλίας τὴν τῶν πολλῶν ἀσφάλειαν περὶ πολλοῦ ποιουμένων. B

ΒΑΣ. Τὸ μὲν οὖν σχῆμα τοῦ λόγου τοιοῦτον, οἷον ἂν γένοιτο τοῦ μηδὲν ἁπλῶς μηδὲ ἀδόλως ποιοῦντος. Τό τε γὰρ περὶ τὴν καινοτομίαν ὕποπτον τῷ τῆς ἀπολογίας προκαλύμματι συσκιάζει, καὶ εὔνοιαν θηρᾶται παρὰ τῶν ἀκουόντων, ὡς τῇ ἀνάγκῃ τῆς διαβολῆς ἐπὶ τοὺς λόγους τούτους ἐλθών. C
Ἐλέγχεται δὲ αὐτοῦ ἡ περὶ τὴν ἀπολογίαν σκηνὴ, ὅτι τοῦ ἐγκλήματος, ἐφ' ᾧ διαγωνίζεσθαι προσποιεῖται, κατήγορον εἰπεῖν οὐκ ἔχων, ἀπρόσωπον τὸ τῆς ἀπολογίας ὑπεισέρχεται δρᾶμα· οὐ διὰ μακροθυμίαν ὀνομαστὶ μνησθῆναι τῶν λελυπηκότων ἀπεχόμενος, (πῶς γὰρ, ὅς γε τοσαύταις λοιδορίαις πλύνει τοὺς ἀντιλέγοντας,) ἀλλὰ τοῦ ψεύδους τὸ

περιφανὲς ὑφορώμενος, ἐπισημαίζει ἑαυτῷ ὡρισμένα
πρόσωπα κατηγόρων αἰσχύνεται. Εἰ γὰρ εἶχεν ὀνο-
μάσαι τινὰς, εἶπεν ἂν πάντως καὶ διεβόησεν· εἰ D
καὶ μὴ τὴν ἑαυτοῦ ὀργὴν ἐκπληρῶν, ἀλλὰ τήν γε
τῶν πολλῶν ἀσφάλειαν διοικούμενος· ὧν δὴ καὶ
μάλιστα προνοεῖν ἐπαγγέλλεται. Λανθάνουσα γὰρ πο-
νηρία, τῆς προκεκηρυγμένης βλαβερωτέρα. Ὥστε
εἴπερ ἔγνωμεν τοὺς συκοφάντας, ῥᾷον ἂν διεφύ-
γομεν τὰς ἀκολάστους γλώσσας αὐτῶν, καὶ τὰς
ἀγνώμονας γνώμας· αὐτοῖς γὰρ χρήσομαι τοῦ σο-
φωτάτου τοῖς ῥήμασιν. Ἀλλ' ἐπειδὴ τότε, δι' ἣν
δήποτε αἰτίαν, ἀπεσιώπησε, νῦν ἐρωτάσθω, νῦν
ἀποκρινέσθω· τίνες οἱ κατήγοροι οἱ, τῷ προ-
λαβεῖν ταῖς διαβολαῖς, ἀναγκαίαν αὐτῷ τὴν ἀπο-
λογίαν κατασκευάζοντες, ἐκ ποίας οἰκουμένης ἐλ- E
θόντες; τίνες οἱ δικασταὶ, ἐφ' ὧν διατίθεται τὸν
ἀγῶνα; ἐν ποίῳ δικαστηρίῳ τὴν γραφὴν ταύτην
ὑπεισῆλθε; ποῦ γῆς ἢ θαλάττης συγκροτηθέντι;
Τί γὰρ ἂν καὶ εἴποιεν, Ἐν Σελευκείᾳ, Ἀλλὰ
σιωπήσαντες ἑάλωσαν, οἵ γε, προκαλουμένων
πολλάκις τῶν συνελθόντων εἰς τὰς ὑπὲρ τῶν ἐπι-
φερομένων εὐθύνας, οὐκ ἀπήντησαν· ἐφ' οἷς δὴ
καὶ κατεκρίθησαν τηνικαῦτα. Κοινὸς γὰρ μοι ὁ
λόγος πρὸς ἅπαν ὁμοῦ τὸ σύνταγμα, τὸ διὰ τὴν
κοινωνίαν τῆς ἀσεβείας, ὥσπερ τι μέλος νενοσηκὸς 210
τοῦ ὑγιαίνοντος σώματος τῆς Ἐκκλησίας ἀπορρα- A
γέν. Ἀλλ' ἐν Κωνσταντινουπόλει; Ἀλλ' οὐδὲν ἐκεῖ
ἀπολογίας ἔδει καὶ λόγων. Τοὺς γὰρ ἐκ τῆς βασι-
λικῆς αὐλῆς, καὶ τῶν λοιπῶν τοὺς τὰ μέγιστα δυ-
ναμένους ἑαυτῶν ποιησάμενοι, ἐκ πολλοῦ τοῦ πε-

ριόντος τοῖς πράγμασι προσεφέροντο· αὐτοὶ καὶ κατήγοροι, καὶ δικασταὶ, καὶ δήμιοι, καὶ πάντα ὄντες ὅσα ἐβούλοντο, ὅτε, τῶν ἐπισκόπων τοὺς μὲν ἐκβάλλοντες· τοὺς δὲ ἐγκαθιστῶντες· τοῖς δὲ τὸν περὶ τοῦ ζῆν ἐπικρεμῶντες κίνδυνον, αὐτοὶ τὰς πόλεις ἐν ἀλλήλοις κατ' ἐξουσίαν πολλὴν διελαγχα-
B νον· καὶ ὁ μέν τις τῶν ἐν Συρίᾳ πόλεων ἐκπεσὼν, τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὡς ἐπὶ τυραννίδα, κατέλαβεν. Αὐτὸς δὲ οὗτος ὁ ἄμαχος καὶ δεινὸς λογογράφος ἆθλον τῆς ἀσεβείας τὴν Κύζικον ἀπηνέγκατο· Θεοσεβίῳ δὲ μετὰ τοὺς ἐπὶ ταῖς ἀῤῥήτοις βλασφημίαις ἐλέγχους, ἡ ἐκκλησία Σάρδεων προεπόθη. Καὶ σιωπῶ Βιθυνοὺς, καὶ Παφλαγόνας, καὶ Κίλικας, καὶ πάντας ὅσους ἐν κύκλῳ φερόμενον τὸ κακὸν ἐπενείματο. Ποίας οὖν ἀπολογίας ἔτι καιρὸς ἦν τότε; Ἀλλ', οἶμαι, οὐδὲ βουλομένῳ δυνατὸν ψεύσασθαι. Ὥστε παντὸς ἀληθέστερον, ὅτι τὸ σχῆμα τοῦ λόγου μηχάνημα αὐ-
C τῷ πρὸς τὴν ἀπάτην ἐστίν. Καὶ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον. Ὁ δὲ μικρὸν προελθὼν, σκέψασθε οἷα γράφει. Οὐδὲ γὰρ ἄχρηστον ἴσως πρὸ τῶν ἐλέγχων τῆς ἀσεβείας, ὀλίγα τοῦ περὶ αὐτὸν τυφου παραδηλῶσαι.

ΕΥΝ. Αἰτοῦμαι δὲ πρὸ πάντων ὑμᾶς, τούς τε νῦν ἀκουσομένους, καὶ τοὺς εἰς ὕστερον ἐντευξομένους, μὴ τῷ πλήθει διακρίνειν ἐθέλειν τῆς ἀληθείας τὸ ψεῦδος, τῇ πλείονι μοίρᾳ τὸ κρεῖττον συνάπτοντας· μήτε μὴν ἀξιώμασι προσέχοντας ἀμαυροῦσθαι τὴν διάνοιαν, ἢ τῇ τάξει τῶν προ-
D λαβόντων τὸ πλέον νέμοντας, ἀποφράττειν τὰς ἀκοὰς τοῖς ὑστέροις.

ΒΑΣ. Τί λέγεις; Μὴ νείμωμεν τὸ πλέον τοῖς
προλαβοῦσι; μὴ αἰδεσθῶμεν τὸ πλῆθος τῶν τε νῦν
ὄντων Χριστιανῶν, καὶ τῶν ὅσοι γεγόνασιν ἀφ' οὗ
κατηγγέλη τὸ εὐαγγέλιον, μὴ λογισώμεθα τὸ ἀξί-
ωμα τῶν ἐν παντοίοις χαρίσμασι διαφανέντων πνευ-
ματικοῖς, οἷς ἅπασιν ἐχθρὰν καὶ πολεμίαν τὴν πο-
νηρὰν ὁδὸν ταύτην τῆς ἀσεβείας ἐκαινοτόμησας;
ἀλλὰ μύσαντες ἁπαξαπλῶς τοὺς τῆς ψυχῆς ὀφθαλ-
μοὺς, καὶ παντὸς ἁγίου μνήμην τῆς διανοίας ὑπερ-
ορίσαντες, σχολάζουσαν καὶ σεσαρωμένην τὴν ἑαυ- 211 A
τοῦ καρδίαν ἕκαστος ταῖς παραγωγαῖς σου καὶ τοῖς
σοφίσμασι φέροντες ὑποθῶμεν; Μεγάλης μέντ' ἂν
εἴης τῆς δυναστείας ἐπειλημμένος, εἴπερ ὧν ταῖς
ποικίλαις ἑαυτοῦ μεθοδείαις ὁ διάβολος οὐκ ἐπέ-
τυχε, τούτων σοὶ τυχεῖν ἐξ ἐπιτάγματος περιέ-
σται· ἐάν περ πεισθέντες σοι, τὴν ἐν παντὶ τῷ
παρελθόντι χρόνῳ ὑπὸ τοσούτων ἁγίων κεκρατη-
κυῖαν παράδοσιν ἀτιμοτέραν κρίνωμεν τῆς δυ-
σεβοῦς ὑμῶν ἐπινοίας. Τῷ δὲ οὐκ ἐξαρκεῖ μόνον
τῶν νῦν ἀκουόντων τοὺς λογισμοὺς ὑφελέσθαι, ἀλλ'
ἀξιοῖ καὶ τοὺς ὕστερόν ποτε συνεσομένους τῷ λόγῳ B
τὴν αὐτὴν ἔχειν γνώμην. Ὢ τῆς ἀλαζονείας· [b] τὸ
καὶ εἰς ὕστερον οἴεσθαι αὐτῷ διαρκέσειν τὸν λόγον,
καὶ ἀθάνατον εἰς τὸν ἐπιόντα χρόνον τὴν μνήμην
αὐτοῦ φυλαχθήσεσθαι. Καὶ ταῦτα νῦν ἀπαυθαδιά-
ζεται ὁ μετ' ὀλίγα πρὸς τοὺς ἀκροωμένους δια-
θρυπτόμενος ὡς τύφου παντὸς ἀμελῶν, οὑτωσὶ λέ-
γων τοῖς ἐν τῷ δράματι δικασταῖς.

ΕΥΝ. Πρὸς δὲ τούτοις, μηδὲ ἡμῖν χαλεπαίνειν,
εἰ τύφου μὲν ἀμελήσαντες καὶ φόβου, τῆς δὲ πα-
ραυτίκα χάριτος καὶ ἀσφαλείας τὴν ὑπὲρ τῶν μελ

λόντων ἄδειαν προτιμήσαντες, καὶ πάσης ἐπιγείου κακοπαθείας θανάτου τε προσκαίρου φοβερωτέραν C τὴν κατὰ τῶν ἀσεβῶν ὡρισμένην ἀπειλὴν εἶναι κρίναντες, παντὸς ἐπικαλύμματος γυμνὴν ἐκτιθέμεθα τὴν ἀλήθειαν.

ΒΑΣ. Ποίας ἀλαζονείας ὑπερβολὴν ὁ κόμπος οὗτος τῶν λόγων οὐχ ὑπεραιρει; Καὶ πρόσεστι τῇ εἰρωνείᾳ καὶ ὕβρις κατὰ τῶν δικαζόντων· εἴπερ τῷ πρὸς τὰ καλὰ δυσχερῶς ἔχειν μόλις κατέχονται χαλεπαίνοντες ἀμελοῦντι μὲν αὐθαδείας καὶ τύφου, τῆς δὲ ἐν τῷ παροντι ἀσφαλείας τὴν ὑπὲρ τῶν μελλόντων ἄδειαν προτιμῶντι, καὶ τοῦ προσκαίρου θανάτου φοβερωτέραν κρίνοντι τὴν εἰς ὕστερον κόλασιν. Τοῦτο δέ ἐστι τί; Μὴ χαλεπαίνετέ
D μοι, ὦ ἄνδρες, πρὸς αὐτὸ τὸ ἀκροτατον τῆς ἀρετῆς ἀνελθόντι, και ὑπερβάντι μὲν τὰ γήινα, πᾶσαν δὲ τὴν πολιτείαν εἰς οὐρανὸν μεταθέντι; Καινὸς οὗτος ἀλαζονείας τρόπος. Δι' ὧν γαρ ἀμελεῖν προσποιεῖται τοῦ τυφου, προς τὴν ἐσχάτην φυσίωσιν ἑαυτὸν ὑπεραίρει. Εἰ γὰρ ἐφ' οἷς ἐνδείκνυται συγγνώμης ἀξίως πράσσειν, τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας ἐστὶ τὰ κεφάλαια, εἰκάζειν ἀφιησιν ὁποῖόν τινα αὐτὸν ἐν τοῖς κατωρθωμένοις ἡγεῖσθαι προσῆκε. Ταῦτα μὲν οὖν ὡσανεὶ χαρακτῆρα τῆς ὅλης αὐτῆς προαιρέσεως ἔχοντα, πολλῶν ἀποσιωπηθέντων, ἱκανῶς εἴρηται, ἵνα δι' ὧν μὲν ἐψεύσατο, τὸν πα-
E τέρα τοῦ ψεύδους ἐν αὐτῷ λαλοῦντα γνωρίσωμεν· ἐκ δὲ τῶν ἀλαζονευμάτων τίνι συγκατακέκριται διδαχθῶμεν, σαφῶς τοῦ ἀποστολου λέγοντος, τὸν τυφωθέντα εἰς κρίμα ἐμπίπτειν τοῦ διαβολου· ἐπ' αὐτοὺς δὲ λοιπὸν τοὺς ἐλέγχους τῆς ἀσεβείας ἔλ-

θωμεν.

Πίστιν ἐκτίθεται πρῶτον ἐξ ἁπλῶν καὶ ἀδιορίστων λέξεων συγκειμένην, ᾗ ἐχρήσαντο καί τινες τῶν πατέρων, οὐχὶ πρὸς ζητήσεις ὑποκειμένας ἀποτεινόμενοι, ἀλλ' ἁπλῶς οὕτως ἐφ' ἑαυτῶν ἐν ἁπλότητι καρδίας διαλεγόμενοι. Εἴ τε καὶ Ἄρειος, ὥς φασι, σοφιζόμενος, τὸν Ἀλέξανδρον, ταύτην 212 A
αὐτῷ προσετείνατο (καὶ γὰρ τοῦτο λέγουσιν), ἀλλ' ὁμοῦ μὲν ταύτην ὡς ὁμολογοῦσαν τῇ ἑαυτοῦ γνώμῃ προΐσχεται, διὰ δύο προφάσεις· μίαν μὲν, ὥστε τὴν τῆς καινοτομίας ὑπόνοιαν ἐκφυγεῖν, ἐν τῷ τὴν τῶν πατέρων πίστιν ὡς ὀρθῶς ἔχουσαν ἀποδέχεσθαι· ἑτέραν δὲ, τοῦ πάντας ἀπροοράτως ταῖς πάγαις αὐτοῦ τῶν σοφισμάτων περιπεσεῖν τῇ ἁπλότητι τῶν ῥημάτων τούτων καταπιστεύσαντας. Ὁμοῦ δὲ κἀκεῖνο συνεῖδεν, ὅτι καὶ τὴν ἑαυτοῦ γνώμην εὐπροσώπως αὐτῷ παρεισαγαγεῖν ὑπάρξει, ἐξηγουμένῳ δῆθεν τὰ τῶν πατέρων, καὶ μάλιστα μὲν λήσασθαι B
ἀσεβῶν· εἰ δ' ἄρα καὶ φωραθείη, ἀναίτιος εἶναι δόξειν, ὡς οὐδὲν οἴκοθεν οὐδὲ παρ' ἑαυτοῦ τι λέγων, ἀλλ' ἀλλοτρίας γενόμενος διανοίας ἐξηγητής. Ἐν ᾧ δὴ καὶ γελοιότατόν τι παθὼν οὐκ ἐπῄσθετο. Ἐπαινέσας γὰρ αὐτὴν πολλὰ καὶ μεγάλα, μικρὸν ὑποβὰς, τοῖς αἰσχίστοις πάλιν ὀνείδεσι περιβάλλει. Ἀλλ' ἵνα σαφέστερον ὃ λέγω γένηται, κατὰ μέρη τὸν λόγον διελόμενος ἐξετάσω. Καὶ πρῶτόν γε τὴν πίστιν ἣν προτείνεται καταμάθωμεν, αὐτὰς τὰς ἐκείνου φωνὰς παραθέμενοι.

ΕΥΝ. Τὴν δὲ κρατοῦσαν, φησὶν, ἄνωθεν παρὰ C
τῶν πατέρων εὐσεβῆ παράδοσιν, ὥσπερ τινὰ γνώ-

μονα καὶ κανόνα προεκθέμενοι, ἀκριβεῖ τούτῳ χρησώμεθα κριτηρίῳ πρὸς τὴν τῶν λεγομένων ἐπίκρισιν.

ΒΑΣ. Τούτοις ἐπάγει τὴν πίστιν ἔχουσαν οὕτως.

ΕΥΝ Πιστεύομεν εἰς ἕνα Θεὸν Πατέρα παντοκράτορα, ἐξ οὗ τὰ πάντα· καὶ εἰς ἕνα μονογενῆ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, Θεὸν Λόγον, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, δι' οὗ τὰ παντα· καὶ εἰς ἓν Πνεῦ-
D μα ἅγιον, τὸ παράκλητον.

ΒΑΣ Εἶτα εὐθὺς ἐπισυνάπτει.

ΕΥΝ. Ἡ μὲν οὖν ἁπλουστέρα πίστις καὶ κοινὴ πάντων, ὅσοις τὸ δοκεῖν ἢ τὸ εἶναι Χριστιανοῖς ἐπιμελὲς, ὡς ἐνὲ πιδρομῇ κεφαλαιωδέστερον εἰπεῖν, αὕτη.

ΒΑΣ. Περὶ μὲν οὖν τῆς ἐν οἷς εἶπεν ἐναντιότητος καὶ τῆς ἀναισχύντου μάχης τῶν εἰρημένων πρὸς ἄλληλα, μικρὸν ὕστερον ἐροῦμεν. Ἐκεῖνο δὲ πρότερον ἑαυτοὺς ὑπομνήσωμεν, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ ἐν τοῖς ἄνω λόγοις πάνυ σοβαρῶς ἡμῖν ἐπαγγελλόμενος,
E γυμνὴν παντὸς προκαλύμματος ἐκθήσεσθαι τὴν ἀλήθειαν. Ἐνταῦθα τοίνυν που γέγραπται· Πιστεύομεν τὴν ἀγεννησίαν οὐσίαν εἶναι τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων, ἢ, πιστεύομεν ἀνόμοιον κατὰ τὴν οὐσίαν εἶναι τὸν Μονογενῆ τῷ Πατρί. Ταῦτα γὰρ ἔγραψεν ἂν, εἴπερ, ὡς ὑπέσχετο, μηδενὶ παραπετάσματι δολερῷ τὸ ἑαυτοῦ φρόνημα συνεσκίαζεν. Ἀλλ', οἶμαι, πᾶσιν ἐπιβούλως τοῖς λόγοις χρώμενος, τὰ μὲν παρ' ἑαυτοῦ σιωπᾷ, ἵνα μὴ ἀγυμνάστοις ταῖς ἀκοαῖς προσβάλλων ἀπίθανον ἑαυτὸν καὶ δυσπαράδεκτον

καταστήσῃ· τὴν δὲ τῶν πατέρων πίστιν προβάλλεται, ἢ διὰ τὴν μεσότητα τῶν ἐν αὐτῇ ῥημάτων, οὔτε τι ἐναντίωμα πρὸς τὴν ὅλην τοῦ λόγου αὐ- 21
τῷ κατασκευὴν παρέξειν ἔμελλε, καὶ ἀκολουθή- A
σειν ῥᾳδίως ἐν ἐξηγήσεως εἴδει μετάγοντι τὸν λόγον ἐφ' ἃ προήρηται. Ὡς δὲ ἀληθῆ ταῦτα, δῆλον αὐτόθεν. Ἐκθέμενος γὰρ αὐτὴν, εὐθὺς ἐπιπηδᾷ τῇ ἐξηγήσει, προφάσει χρώμενος ἄλλῃ τέ τινι, καὶ ὅτι οὐκ ἐξαρκεῖ πρὸς τὴν διάλυσιν τοῦ ἐγκλήματος. Τίνος οὖν ἕνεκεν αὐτὴν προεβάλου, ἀλλ' οὐκ εὐθὺς ἐπ' ἐκείνους ἦλθες τοὺς λόγους, οἳ καὶ τὸ ἀκριβὲς εἶχον, καὶ ἐξαιρεῖσθαί σε τῶν ἐγκλημάτων ἔμελλον; Νῦν δὲ προτείνεται μὲν ὡς ἀσφαλὲς κριτήριον, διορθοῦται δὲ πάλιν, ὡς οὐδὲν ὑγιὲς ἔχουσαν. B
Τοῦτο δὲ παντὶ γνώριμον, ὅτι, ὥσπερ ἀγκίστρῳ πρὸς θάνατον ἕλκοντι, τῷ ἑαυτοῦ φρονήματι τὸ ἁπλοῦν τῆς πίστεως, οἷόν τι δέλεαρ, περιβάλλει, ἵνα τῷ φαινομένῳ ἐπιδραμόντες οἱ ἀπειρότεροι, ἀφυλάκτως τῷ κακῷ τῆς ἀσεβείας περιπαρῶσιν. Ὡς ἂν δὲ μὴ δόξειεν ἄνευ ἀνάγκης τῇ ἐπιδιορθώσει τῆς πίστεως ἐγχειρεῖν, ἣν αὐτὸς ἀπεσέμνυνε ταῖς ὑπερβολαῖς τῶν ἐπαίνων, ταύτην ὥσπερ ἐπιλαθόμεμενος τῶν ἑαυτοῦ λόγων, σκέψασθε πῶς διασύρει.

ΕΥΝ. Ἡ μὲν οὖν ἁπλουστέρα καὶ κοινὴ πάντων C
πίστις ὅσοις τὸ δοκεῖν ἢ τὸ εἶναι Χριστιανοῖς ἐπιμελὲς, ὡς ἐν ἐπιδρομῇ κεφαλαιωδέστερον εἰπεῖν, αὕτη.

ΒΑΣ. Εἰπέ μοι, ἡ εὐσεβὴς τῶν πατέρων παράδοσις, καὶ ὁ κανὼν, ὡς αὐτὸς ὠνόμασας, καὶ ὁ

γνώμων, καὶ τὸ ἀσφαλὲς κριτήριον, νῦν ὄργανον ἀπάτης, καὶ τέχνη σχηματισμοῦ, καὶ τὰ τοιαῦτα πάλιν προσαγορεύεται; Εἰ γὰρ οὐχὶ τοῖς ὄντως οὖσι Χριστιανοῖς ἐφαρμόζει, ἀλλὰ τοῖς τὸ δοκεῖν πρὸ τοῦ εἶναι τετιμηκόσι, τί ἄλλο περὶ αὐτῆς ὑπολαμβάνειν, ἢ ταῦτα προσῆκε; Τίς ἂν οὖν μὴ
D παντελῶς παραπαίων, τὸν κανόνα τοῦ εὐθέως τοῖς τὴν ψυχὴν ἐνδιαστρόφοις ἁρμόζειν εἴποι, καὶ τὸν γνώμονα τῆς ἀληθείας, τοῖς ἐχθροῖς τῆς ἀληθείας; Οἱ γὰρ τὸ ὀνομάζεσθαι Χριστιανοὶ πρὸ τοῦ ἀληθῶς εἶναι τετιμηκότες, ἐπὶ τῇ τῶν πολλῶν ἀπάτῃ τὸν σχηματισμὸν τοῦτον ὑποδυόμενοι, πόῤῥω πάσης εὐθύτητος καὶ ἀληθείας εἰσίν. Οὔτε οὖν διεστραμμένον κατευθυνθήσεται, ὡς ὁ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ λόγος, οὔτε τὰ τῆς ἀληθείας κριτήρια τοῖς τὸ ψεῦδος κατὰ τὸν βίον ᾑρημένοις ἁρμόσει, ὅπερ τούτῳ δοκεῖ.

Ἀλλὰ δι' ἃς εἶπον αἰτίας εἰς οὕτω προδήλους ἐναντιότητας ὑπηνέχθη, ἵνα οἷς μὲν ἐπαινεῖ τὴν
E πίστιν, κοινωνεῖν τοῖς πατράσι τῆς εὐσεβείας δόξῃ, οἷς δὲ λαμβάνεται πάλιν αὐτῆς, τὴν ὁδὸν ἑαυτῷ πρὸς τὴν ἐξήγησιν ὑπανοίξῃ. Διὰ τοῦτο τὴν αὐτὴν καὶ κανόνα λέγει, καὶ προσθήκης φησὶν ἀκριβεστέρας δεῖσθαι. Τοῦτο δὲ αὐτὸ καὶ τῆς ἐσχάτης ἀμαθείας σημεῖον ἔστω, εἴ τῳ καὶ τοῦτο φίλον παρεξετάζειν. Ὁ γάρ τοι κανὼν, ὦ σοφώτατε, καὶ ὁ γνώμων, ἕως ἂν μηδὲν ἐνδέῃ τοῦ κανὼν εἶναι καὶ
214 γνώμων, οὐδεμίαν προσθήκην εἰς ἀκρίβειαν ἐπιδέ-
A χεται. Κατὰ γὰρ τὸ ἐλλεῖπον ἡ πρόσθεσις. Ἀτελεῖς δὲ ὑπάρχοντες, οὐδὲ τῶν προσηγοριῶν τούτων ὑγιῶς ἂν ἔτι τυγχάνοιεν. Καὶ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον. Ἤδη δὲ καὶ οὓς ἐκτίθεται περὶ Θεοῦ λόγους ἐπι-

σκεψώμεθα.

ΕΥΝ. Εἷς τοίνυν, φησὶ, κατά τε φυσικὴν ἔννοιαν καὶ κατὰ τὴν τῶν πατέρων διδασκαλίαν ἡμῖν ὡμολόγηται Θεος· μήτε παρ' ἑαυτοῦ, μήτε παρ' ἑτέρου γενόμενος. Ἑκάτερον γὰρ αὐτῶν ἐπίσης ἀδύνατον, ἐπειδή γε δεῖ κατὰ ἀλήθειαν τὸ ποιοῦν τοῦ γινομένου προυπάρχειν, και τὸ ποιούμενον τοῦ ποιοῦντος εἶναι δεύτερον. Μήτε δὲ αὐτὸ ἑαυτοῦ πρότερον ἢ ὕστερον εἶναι δύνασθαι, μήτε ἕτερόν τι πρὸ τοῦ Θεοῦ. Ἦ γὰρ ἂν ἐκεῖνο πρὸ τοῦ δευτέρου τὸ τῆς θεότητος ἔσχεν ἀξίωμα.

ΒΑΣ. Τινος οὖν ἕνεκεν πᾶσαν αὐτοῦ ταύτην παρεθέμην τὴν λέξιν; Ἵνα καταφανὴς ἡ ἀδολεσχία τοῦ 1.
ανδρὸς, ἣ χρῆται παρὰ παντα τὸν λόγον, γένηται. Εἰπὼν γὰρ αὐτος ἐναργὲς ὑπαρχειν ταῖς κοιναῖς πάντων ἐννοίαις τὸ εἶναι τὸν Θεον ἀγέννητον, ἀποδείξεις τούτου κομίζειν ἡμῖν ἐπιχειρεῖ, παραπλήσιον ποιῶν, ὥσπερ ἂν εἴ τις ἐν σταθερᾷ μεσημβρίᾳ τοὺς ἐῤῥωμένους τὰς ὄψεις λόγῳ διδάσκειν βούλοιτο, φανότατον εἶναι τῶν κατ' οὐρανὸν ἀστέρων τὸν ἥλιον. Εἰ δὲ ὁ τὰ τῇ αἰσθήσει γνώριμα λόγῳ δεικνὺς καταγέλαστος, ὁ τὰ ταῖς κοιναῖς προλήψεσιν ὡμολογη- C
μένα διδάσκων, πῶς οὐχὶ τῆς ἴσης παρανοιας ὑπεύθυνος; Πολλῷ γὰρ δήπου ταῦτα τῶν διὰ τῆς ὄψεως φαινομένων τοῖς σωφρονοῦσι πιστότερα. Εἰ μὲν οὖν ἦν τις ὁ κατὰ τῆς ἀληθείας ταύτης ἀναισχυντῶν, καὶ τον ἀγέννητον ἢ παρ' ἑαυτοῦ ἢ παρ' ἑτέρου γεγεννῆσθαι διατεινόμενος, εἶχεν ἄν τινα τυχὸν συγγνώμην ἡ ματαιότης τῶν λεγομένων. Εἰ δὲ οὐδεὶς, μέχρι σήμερον, οὔτε τῶν ἔξω τοῦ λόγου τοῦ καθ'

ἡμᾶς, οὔτε τῶν ἐξ αὐτῆς τῆς Ἐκκλησίας ἐπαναστάντων τῇ ἀληθείᾳ, εἰς τοσοῦτον ἦλθεν ἀποπληξίας, ὥστε διαμφισβητεῖν περὶ τῆς ἀγεννησίας τοῦ ἀγεννήτου, τί κέρδος ἐκ τῶν λόγων τούτων, οὐ συνορῶ. Ἢ τῶν Ἀριστοτέλους ὄντως ἡμῖν καὶ Χρυσίππου συλλογισμῶν ἔδει πρὸς τὸ μαθεῖν, ὅτι ὁ ἀγέννητος οὐ γεγέννηται, οὔτε αὐτὸς ὑφ' ἑαυτοῦ, οὔτε ὑφ' ἑτέρου; καὶ οὔτε πρεσβυτερος, οὔτε νεωτερος αὐτός ἐστιν ἑαυτοῦ; Τί οὖν αὐτῷ ταῦτα βούλεται; Δοκεῖ μοι, ὁμοῦ μὲν τοῖς ἀκολούθοις ἐγκαλλωπίζεσθαι, ὡς δή πυκνός τις καὶ περιττὸς τὴν διάνοιαν, καὶ ὀξὺς μὲν ὑπιδέσθαι τὸ ἄτοπον, ὀξύτερος δὲ διαλῦσαι. τὸ φωραθὲν καὶ διὰ τοῦτο ἐναβρύνεσθαι τῇ τῶν λόγων στροφῇ, καὶ περὶ τὴν ἀπόδειξιν λεπτουργεῖν, τοῦ, μήτε ὑφ' ἑαυτοῦ μήτε ὑφ' ἑτέρου τὸν ἀγέννητον γεγεννῆσθαι. Ἔπειτα μέντοι, οὐδὲ ἐνταῦθα τῆς ἑαυτοῦ τέχνης ἐπιλανθάνεται· ἀλλ' ἐν τῇ τῶν ὁμολογουμένων διατριβῇ, ὥσπερ στοιχεῖά τινα πρὸς τοὺς ἑξῆς λόγους ἑαυτῷ παρεμβάλλει. Οὐ γὰρ ἀργῶς αὐτῷ ἐκεῖνο ἔχει, ὅτι δεῖ, κατὰ ἀλήθειαν, το ποιοῦν τοῦ γινομένου προϋπάρχειν. Ἀλλ' ἵνα ἐν τοῖς περὶ Υἱοῦ λόγοις προδιωμολογημένον ἔχῃ, τὸ ὕστερον προσγεγενῆσθαι τῷ Πατρὶ τὸν Υἱόν, εἴπερ τὸ ποιοῦν ἐστι τοῦ γινομένου πρεσβύτερον· τούτῳ δὲ ὡς ἑπόμενον λάβῃ, τὸ, ἐκ μὴ ὄντων τὸν Υἱὸν γεγεννῆσθαι. Ἀλλ' ὁ μὲν τῆς εἰς τὸν Υἱὸν ἀσεβείας ἔλεγχος ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις ἀναμεινάτω. Ἐγὼ δὲ καὶ τὴν τοῦ ἀγεννήτου προσηγορίαν, κἂν τὰ μάλιστα δοκῇ ταῖς ἐννοίαις ἡμῶν συμβαίνειν, ἀλλ' οὖν ὡς οὐδαμοῦ τῆς Γραφῆς κειμένην, καὶ πρῶτον στοιχεῖον οὖσαν τῆς βλασφημίας

αὐτῶν, σιωπᾶσθαι ἂν δικαίως ἀξίαν εἶναι φήσαιμι, τῆς, Πατρὸς, φωνῆς, ἴσον δυναμένης τῷ, ἀγεννήτῳ, πρὸς τῷ καὶ τὴν περὶ τοῦ Υἱοῦ ἔννοιαν συνημμένως ἑαυτῇ διὰ τῆς σχέσεως συνεισάγειν. Ὁ γὰρ ὄντως Πατὴρ καὶ μόνος, ἐξ οὐδενός ἐστιν ἑτέρου· τὸ δὲ B ἐξ οὐδενὸς, ταὐτόν ἐστι τῷ, ἀγέννητος. Οὐ τοίνυν ἀγέννητον προσαγορευτέον μᾶλλον ἡμῖν, ἢ Πατέρα, εἴ γε μὴ μέλλοιμεν εἶναι σοφώτεροι τῶν διδαγμάτων τοῦ Σωτῆρος, εἰπόντος· Πορευθέντες βαπτίζετε εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, ἀλλ' οὐχὶ τοῦ ἀγεννήτου. Καὶ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον. Ἡμεῖς δὲ τὰ συνεχῆ τοῦ λόγου διασκεψώμεθα. Ὀλίγον γὰρ προελθὼν, καὶ οἷον συγκεφαλαιούμενος αὐτὸς ἑαυτῷ τὰ εἰρημένα, οὕτω γράφει.

ΕΥΝΟΜ. Ἆρ' οὖν, εἰ μήτε αὐτὸς ἑαυτοῦ, μήτε ἕτερόν τι αὐτοῦ προϋπάρχειν δέδεικται, πρὸ δὲ πάν- C των αὐτός· ἀκολουθεῖ τούτῳ τὸ ἀγέννητον· μᾶλλον δὲ αὐτό ἐστιν οὐσία ἀγέννητος.

ΒΑΣ. Ἣν τοίνυν ἐν τούτοις ἐφωράσαμεν κακουργίαν συνιδεῖν μὲν οἶμαι, καὶ πάνυ ῥᾴδιον τῷ καὶ μικρὸν ἐπιστήσαντι, ἐμφανῆ δὲ ποιῆσαι τοῖς πολλοῖς οὐκ εὐμαρές. Πλὴν ἀλλὰ πειρατέον, τὴν ἐλπίδα θεμένους ἐπὶ τὸν διδόντα ῥῆμα τοῖς εὐαγγελιζομένοις, δυνάμει πολλῇ. Εἰπὼν ὅτι, εἰ μήτε αὐτὸς ἑαυτοῦ, μήτε ἕτερόν τι αὐτοῦ προϋπάρχει, ἀκο- D λουθεῖ αὐτῷ τὸ ἀγέννητον· εἶτα συνιδὼν, ὅτι ἐκ τῆς τῶν τεθέντων ἀκολουθίας, πρὸς τὸ ἐναντίον αὐτῷ περιῆλθεν ὁ λόγος· (εἰ γὰρ ἀκολουθεῖ τῷ Θεῷ τὸ ἀγέννητον, ἔξωθεν αὐτῷ παρέπεται δηλονότι. Τὸ δὲ ἔξωθεν τοῦ Θεοῦ, οὐκ οὐσία αὐτοῦ ἐστιν. Ἐκ δὲ τού-

των οἰχήσεται διαῤῥυὲν αὐτῷ τὸ σκαιώρημα.¹) Ἵνα δὲ μὴ τοῦτο πάθῃ, τί ποιεῖ; Βραχὺ φροντίσας τοῦ γέλωτος, ὃν ἐπὶ τῷ τὰ ἀνακόλουθα λέγειν ὑπέχειν ἔμελλε, τῇ ἐπιδιορθώσει ἀπήγαγε τὸν λόγον πρὸς ἃ ἐβούλετο, εἰπών· μᾶλλον δὲ αὐτό ἐστιν οὐσία
E ἀγέννητος. Τοῦτο δὲ οὐδεμίαν μὲν ἔχει ὁμολογίαν πρὸς τὰ προάγοντα. Πῶς γὰρ καὶ ἑπόμενον αὐτῷ τὸ ἀγέννητον ὁ Θεὸς ἔχει, καὶ πάλιν οὐχ ἑπόμενον, ἀλλ' ἐν τῷ τῆς οὐσίας λόγῳ περιεχόμενον;
216 Ὅμως γε μὴν οὐκ ἐᾷ παντελῶς αὐτῷ διαφθαρῆναι
A τὸ σόφισμα. Εἰ γὰρ εἰπών, ὅτι ἀκολουθεῖ αὐτῷ τὸ ἀγέννητον, ἐνταῦθα τὸν λόγον ἔστησεν, οὐκ ἂν εἶχεν ὅπως ἢ τὴν ἀγεννησίαν οὐσίαν λέγῃ τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων, ἢ ἀλλοτρίως ἔχοντα κατ' αὐτὴν τὴν οὐσίαν τὸν μονογενῆ Υἱὸν ἐπιδείξῃ, οὐδενὸς δυναμένου τῶν ἔξωθεν ἑπομένων, Πατρὸς καὶ Υἱοῦ τὴν κατ' αὐτὴν τὴν οὐσίαν οἰκειότητα διιστᾶν. Νῦν δὲ τῷ ἐπαγαγεῖν, μᾶλλον δὲ αὐτό ἐστιν οὐσία ἀγέννητος, ἐνεδείξατο, ὅτι αὐτό, ὅπερ ἐστὶν ὁ Θεός, ἀγεννησία ἐστί.

Τοῦτο δὲ ὅσον αὐτῷ δρόμον ἀεὶ πρὸς τὴν ἐγχείρη-
B σιν τῆς ἀσεβείας προευτρεπίζει, μικρὸν τῷ λόγῳ προελθὼν ἐπιδείξω. Ἔστι δ' ἄρα, ὃ μὲν ἐξ ἀρχῆς εἶπεν, ἐκ τῆς τῶν πραγμάτων ἀληθείας κατὰ τὸ ἀκόλουθον τῶν δεδομένων ἀναφανέν· ὃ δὲ τελευταῖον ἐπέθηκεν, ἐκ τοῦ φρονήματος τοῦ αἱρετικοῦ προσεῤῥίφη, ἀναισχυντότατα πάντων τοῦ λογογράφου πρὸς τὴν ἐπιδιόρθωσιν τοῦ λόγου μεταπηδήσαντος. Πῶς γὰρ τὸ αὐτὸ καὶ ἀκολουθεῖ τῷ Θεῷ, καὶ ταὐτόν ἐστιν αὐτῷ, πᾶσιν ὄντος προδήλου, ὅτι τὸ ἀκολουθοῦν, ἕτερόν ἐστι παρὰ τὸν οὗ ἐστιν ἐπακολούθημα; Ὁ δέ, ὥσπερ ὁδοῦ τινος λαβόμενος, ἐκ

τοῦ καθ' ὑφαρπαγὴν αὐτῷ προληφθέντος λόγου, D
πρὸς τὴν κατασκευὴν ἐντεῦθεν χωρεῖ τοῦ τὴν ἀγεν-
νησίαν οὐσίαν εἶναι τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων, ἵνα
τούτου δειχθέντος, ὁμολογούμενον ἔχῃ τὸ, ἀνόμοιον
κατὰ τὴν οὐσίαν εἶναι τὸν Μονογενῆ τῷ Πατρί.
Σκοπεῖτε δὲ ἅ φησιν.

ΕΥΝ. Ἀγέννητον δὲ λέγοντες, οὐκ ὀνόματι μόνον,
κατ' ἐπίνοιαν ἀνθρωπίνην, σεμνύνειν οἰόμεθα δεῖν,
ἐκτιννύναι δὲ αὐτῷ τὸ πάντων ἀναγκαιότατον ὄφλη-
μα τῷ Θεῷ τὴν τοῦ εἶναι ὅ ἐστιν ὁμολογίαν. Τὰ
γάρ τοι κατ' ἐπίνοιαν λεγόμενα, ἐν ὀνόμασι μόνον
καὶ προφορᾷ τὸ εἶναι ἔχοντα, ταῖς φωναῖς συνδια- C
λύεσθαι πέφυκεν.

ΒΑΣ. Ἀναιρεῖ τὸ κατ' ἐπίνοιαν θεωρεῖσθαι ἐπὶ
τοῦ Θεοῦ τὸ ἀγέννητον, ἡγούμενος ἐντεῦθεν ῥᾳδίαν
αὐτῷ τὴν ἐπιχείρησιν ἔσεσθαι τοῦ τὴν ἀγεννησίαν
οὐσίαν εἶναι τοῦ Θεοῦ· ἐκ τούτου δὲ ἀναντιῤῥή-
τως δείξειν, ἀνόμοιον εἶναι κατ' αὐτὴν τὴν οὐσίαν
τὸν μονογενῆ Υἱὸν τῷ Πατρί. Διὰ τοῦτο προσπλέ-
κεται τῷ ῥήματι τῆς ἐπινοίας, ὡς οὐδὲν σημαίνοντι
τὸ παράπαν, ἀλλ' ἐν μόνῃ τῇ προφορᾷ τὴν ὑπόστασιν
κεκτημένῳ· καὶ ἀνάξιον εἶναι Θεοῦ προσποιεῖται,
ταῖς ἐπινοίαις αὐτὸν ἀποσεμνύνειν. Ἐγὼ δὲ εἰ μὲν E
ἐπινοίᾳ θεωρητὸν ἢ μὴ τὸ ἀγέννητον, οὔπω διισχυ-
ρίζομαι πρὶν ἂν ὑπ' αὐτῆς τοῦ λόγου τῆς ἐξετάσεως
διδαχθῶμεν.

Αὐτὸ δὲ τοῦτο τί ποτέ ἐστιν ἡ ἐπίνοια, ἡδέως ἂν
αὐτὸν ἐρωτήσαιμι· ἆρ' οὐδὲν παντάπασι σημαίνει
τὸ ὄνομα τοῦτο, καὶ ψόφος ἄλλως ἐστὶ διὰ τῆς 217
γλώττης ἐκπίπτων; Ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον οὐχὶ ἐπίνοια, A
παράνοια δ' ἂν μᾶλλον καὶ φλυαρία προσαγορεύοιτο.

Εἰ δὲ συγχωροίη σημαίνειν μέν τι τὴν ἐπίνοιαν, ψευδὲς δὲ τοῦτο παντελῶς καὶ ἀνύπαρκτον, ὡς ἐν ταῖς μυθοποιίαις κενταύρων δή τινων ἀναπλασμοὺς καὶ χιμαίρας, πῶς τὸ σημαινόμενον ψεῦδος τῷ ψόφῳ τῆς γλώττης συναφανίζεται, τῆς μὲν φωνῆς πάντως εἰς ἀέρα προχεομένης, τῶν δὲ ψευδῶν νοημάτων ἐναπομενόντων τῇ διανοίᾳ; Οὐδὲ γὰρ ἐπειδάν ποτε ψευδῶν παντελῶς καὶ διακένων ἀνα-
B πλασμῶν, ἢ ἐν ταῖς καθ' ὕπνον φαντασίαις, ἢ ἄλλως ἐν τοῖς ματαίοις τοῦ νοῦ κινήμασιν ἡ ψυχὴ πληρωθεῖσα, παρακατάσχῃ τῇ μνήμῃ, εἶτα διὰ τῆς φωνῆς ἐξαγγεῖλαι προέληται, ὁμοῦ τῷ προενεχθέντι λόγῳ συνηφανίσθη καὶ τὰ φαντάσματα. Πολλοῦ γὰρ ἂν ἄξιον ἦν τὰ ψευδῆ λέγειν, εἴπερ ἡ φύσις τοῦ ψεύδους τοῖς λαλουμένοις συνδιεφθείρετο· ἀλλ' οὐκ ἔχον ἐστὶ φύσιν τοῦτό γε. Ὑπόλοιπον δ' ἂν εἴη δεικνύναι, πῶς μὲν ἡ συνήθεια, καὶ ἐπὶ ποίων πραγμάτων τῇ ἐπινοίᾳ χρῆται· πῶς δὲ τὰ θεῖα λόγια τὴν χρῆσιν αὐτῆς παρεδέξατο. Ὁρῶμεν τοίνυν, ὅτι
C ἐν μὲν τῇ κοινῇ χρήσει, τὰ ταῖς ἀθρόαις ἐπιβολαῖς τοῦ νοῦ ἁπλᾶ δοκοῦντα εἶναι καὶ μοναχὰ, ταῖς δὲ κατὰ λεπτὸν ἐξετάσεσι ποικίλα φαινόμενα, καὶ πολλὰ ταῦτα τῷ νῷ διαιρούμενα, ἐπινοίᾳ μόνῃ διαιρετὰ λέγεται. Οἷον, τὸ σῶμα ἁπλοῦν μὲν εἶναί φησιν ἡ πρώτη ἔντευξις, ποικίλον δὲ ὁ λόγος ἐπιὼν δείκνυσι, τῇ ἐπινοίᾳ αὐτὸ εἰς τὰ ἐξ ὧν σύγκειται διαλύων, καὶ χρῶμα, καὶ σχῆμα, καὶ ἀντιτυπίαν, καὶ μέγεθος, καὶ τὰ λοιπά. Πάλιν τὰ ἀνυπόστατα μὲν παντελῶς, κατὰ δὲ ἀναζωγράφησίν τινα τῆς ἐννοίας καὶ φαντασίαν μόνην ἀνατυπούμενα· ὡς
D ὅσα οἱ μυθοποιοὶ καὶ ζωγράφοι πρὸς τὴν τῶν ἐντυγ-

γανόντων ἔκπληξιν τερατεύονται κατ' ἐπίνοιαν,
καὶ ταῦτα θεωρητὰ ὑπὸ τῆς συνηθείας λέγεται. Ὧν
οὐδενὸς ἐπιμνησθεὶς οὗτος, ἢ ἀμαθῶς ἢ κακούργως,
περὶ τῆς τῶν ἀνυπάρκτων ἐπινοίας μόνης ἡμῖν
ἐφιλοσόφησε· καὶ οὐδὲ ταύτην ὡς ἔχει φύσεως ἐξη-
γούμενος. Οὐ γὰρ σημαίνειν μέν τι τὴν ἐπίνοιαν,
ψευδὲς δὲ τοῦτο, φησίν· ἀλλὰ παντελῶς ἄσημον
εἶναι τὸ ὄνομα, καὶ ἐν μόνῃ τῇ ἐκφωνήσει τὴν
ὑπόστασιν ἔχειν. Καίτοι τοσοῦτον ἀπέχει τοῦ κατὰ
τῶν ματαίων μόνων καὶ ἀνυποστάτων φαντασιῶν,
τὸ ὄνομα τοῦτο τῆς ἐπινοίας κεῖσθαι, ὥστε μετὰ τὸ
πρῶτον ἡμῖν ἀπὸ τῆς αἰσθήσεως ἐγγινόμενον νόημα
τὴν λεπτοτέραν καὶ ἀκριβεστέραν τοῦ νοηθέντος
ἐπενθύμησιν, ἐπίνοιαν ὀνομάζεσθαι· ὅθεν ἡ συνή-
θεια καλεῖ ἐπιλογισμόν, εἰ καὶ μὴ οἰκείως. Οἷον
τοῦ σίτου νόημα μὲν ἁπλοῦν ἐνυπάρχει πᾶσι, καθὸ
φανέντα γνωρίζομεν· ἐν δὲ τῇ ἀκριβεῖ περὶ αὐτοῦ
ἐξετάσει, θεωρία τε πλειόνων προσέρχεται, καὶ
προσηγορίαι διάφοροι τῶν νοηθέντων σημαντικαί.
Τὸν γὰρ αὐτὸν σῖτον, νῦν μὲν καρπὸν λέγομεν, νῦν 218
δὲ σπέρμα, καὶ πάλιν τροφήν· καρπὸν μέν, ὡς τέλος A
τῆς παρελθούσης γεωργίας· σπέρμα δέ, ὡς ἀρχὴν
τῆς μελλούσης· τροφὴν δέ, ὡς κατάλληλον εἰς προσ-
θήκην τῷ τοῦ προσφερομένου σώματι. Τούτων ἓν
ἕκαστον τῶν λεγομένων καὶ κατ' ἐπίνοιαν θεωρεῖται,
καὶ τῷ ψόφῳ τῆς γλώσσης οὐ συναπέρχεται· ἀλλὰ
τῇ ψυχῇ τοῦ νενοηκότος ἐνίδρυται τὰ νοήματα. Καὶ
ἁπαξαπλῶς, πάντα τὰ τῇ αἰσθήσει γνώριμα, καὶ
ἁπλᾶ μὲν εἶναι τῷ ὑποκειμένῳ δοκοῦντα, ποικίλον B
δὲ λόγον κατὰ τὴν θεωρίαν ἐπιδεχόμενα, ἐπινοίᾳ
θεωρητὰ λέγεται.

Ἐγγὺς δὴ τοῦ τοιούτου τρόπου, τῆς ἐπινοίας τὴν χρῆσιν καὶ παρὰ τοῦ θείου δεδιδάγμεθα λόγου. Τὰ μὲν οὖν ἄλλα παρήσω, πολλὰ ἔχων εἰπεῖν, ἑνὸς δὲ μόνου τοῦ καιριωτάτου μνησθήσομαι. Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν τοῖς περὶ ἑαυτοῦ λόγοις, τὴν φιλανθρωπίαν τῆς θεότητος καὶ τὴν ἐξ οἰκονομίας χάριν τοῖς ἀνθρώποις παραδηλῶν, ἰδιώμασί τισι τοῖς περὶ αὐτὸν θεωρουμένοις ἀπεσήμαινε ταύτην, θύραν
C ἑαυτὸν λέγων, καὶ ὁδὸν, καὶ ἄρτον, καὶ ἄμπελον, καὶ ποιμένα, καὶ φῶς. οὐ πολυώνυμός τις ὤν· οὐ γὰρ πάντα τὰ ὀνόματα εἰς ταὐτὸν ἀλλήλοις φέρει. Ἄλλο γὰρ τὸ σημαινόμενον φωτος, καὶ ἄλλο ἀμπέλου, καὶ ἄλλο ὁδοῦ, καὶ ἄλλο ποιμένος. Ἀλλ' ἓν ὢν κατὰ το ὑποκείμενον, καὶ μία οὐσία καὶ ἁπλῆ καὶ ἀσύνθετος, ἄλλοτε ἄλλως ἑαυτον ὀνομάζει, ταῖς ἐπινοίαις διαφερούσας ἀλλήλων τὰς προσηγορίας μεθαρμοζόμενος. Κατὰ γὰρ τὴν τῶν ἐνεργειῶν διαφορὰν, καὶ τὴν πρὸς τὰ εὐεργετούμενα σχέσιν, διάφορα ἑαυτῷ
D καὶ τὰ ὀνόματα τίθεται. Φῶς μὲν γὰρ ἑαυτὸν τοῦ κόσμου λέγει, τό τε ἀπρόσιτον τῆς ἐν τῇ θεοτητι δόξης τῷ ὀνόματι τούτῳ διασημαίνων, καὶ ὡς τῇ λαμπρότητι τῆς γνώσεως, τοὺς κεκαθαρμένους τὸ ὄμμα τῆς ψυχῆς καταυγάζων. Ἄμπελον δὲ, ὡς τοὺς ἐν αὐτῷ κατὰ τὴν πιστιν ἐῤῥιζωμένους ἐπ' ἔργων ἀγαθῶν καρποφορίαις ἐκτρέφων. Ἄρτον δὲ, ὡς οἰκειοτάτη τροφὴ λογικοῦ τυγχανων, τῷ διακρατεῖν τὴν σύστασιν τῆς ψυχῆς, καὶ τὸ ἰδίωμα αὐτῆς διασώζειν, ἀναπληρῶν ἀεὶ παρ' ἑαυτοῦ τὸ ἐνδέον, καὶ
E πρὸς τὴν ἐξ ἀλογίας ἐγγινομένην ἀῤῥωστίαν οὐκ ἐῶν ὑποφέρεσθαι. Καὶ οὕτως ἄν τις τῶν ὀνομάτων ἕκαστον ἐφοδεύων, ποικίλας εὕροι τὰς ἐπινοίας

ἑνὸς ἑκάστου τοῦ κατὰ τὴν οὐσίαν τοῖς πᾶσιν ὑποκειμένου. Τίς οὖν οὕτω τὴν γλῶσσαν πρὸς βλασφημίαν ἠκόνηται, ὥστε τολμῆσαι εἰπεῖν ταῖς φωναῖς τὰς ἐπινοίας ταύτας συνδιαλύεσθαι. Τί οὖν ἄτοπον, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων λαμβάνεσθαι τινα κατ' ἐπίνοιαν, καὶ αὐτὸ τοῦτο πρῶτον, περὶ οὗ ὁ σύμπας ἡμῖν κεκίνηται λόγος; Εὑρήσομεν γὰρ οὐδαμῶς ἑτέρως λεγόμενον τὸ ἀγέννητον. Ἄφθαρτον γὰρ καὶ ἀγέννητον εἶναι τὸν Θεὸν τῶν ὅλων λέγομεν, κατὰ διαφόρους ἐπιβολὰς τοῖς ὀνόμασι τούτοις προσαγορεύοντες. Ὅταν μὲν γὰρ εἰς τοὺς κατόπιν αἰῶνας ἀποβλέψωμεν, ὑπερεκπίπτουσαν πάσης ἀρχῆς εὑρίσκοντες τὴν ζωὴν τοῦ Θεοῦ, ἀγέννητον αὐτὸν λέγομεν· ὅταν δὲ τοῖς ἐπερχομένοις αἰῶσι τὸν νοῦν ἐπεκτείνωμεν, τὸν ἀόριστον καὶ ἄπειρον, καὶ οὐδενὶ τέλει καταληπτὸν προσαγορεύομεν ἄφθαρτον. Ὡς οὖν τὸ ἀτελεύτητον τῆς ζωῆς, ἄφθαρτον· οὕτω τὸ ἄναρχον αὐτῆς, ἀγέννητον ὠνομάσθη, τῇ ἐπινοίᾳ θεωρούντων ἡμῶν ἑκάτερα. Τίς οὖν ἀντερεῖ λόγος, καὶ ἐπινοεῖσθαι τῶν ὀνομάτων τούτων ἑκάτερον, καὶ ὁμολογίαν εἶναι τοῦ κατ' ἀλήθειαν τῷ Θεῷ προσόντος; Ὁ δὲ ὡς μαχόμενα ταῦτα καὶ ἀσύμβατα παντελῶς, ἀπ' ἀλλήλων διΐστησι· τὸ, τὶ κατ' ἐπίνοιαν τὶ λέγεσθαι, καὶ τὸ ἀποπληροῦν τῷ Θεῷ τὴν τοῦ εἶναι ὅ ἐστιν ὁμολογίαν.

219 A

B

Καὶ γὰρ αὖ μηδὲ τοῦτο παρέλθωμεν, οἷον αὐτῷ τῆς εὐλαβείας τὸ σχῆμα ἐπὶ καταστροφῇ τῶν ἀκουόντων ἐπινενόηται ἐν τῷ λέγειν,

ΕΥΝ. Μὴ κατ' ἐπίνοιαν ἀνθρωπίνην σεμνύνειν τὸν Θεὸν τῇ τοῦ ἀγεννήτου προσηγορίᾳ, ἐκτιννύναι C

δὲ αὐτῷ τὸ πάντων ἀναγκαιότατον ὄφλημα, ἐν τῇ τοῦ εἶναι ὅ ἐστιν ὁμολογίᾳ.

ΒΑΣ. Τίς ἂν λόγος ἀξίως τῆς σκολιότητος ταύτης τῶν τεχνασμάτων ἐφίκοιτο; Ἐκφοβεῖν τοὺς ἁπλουστέρους ἐπιχειρεῖ, ὡς μὴ ἀποδιδόντας τὰ ὀφειλόμενα τῷ Θεῷ, εἰ μὴ οὐσίαν εἶναι ὁμολογήσειαν τὸ ἀγέννητον, καὶ ὀφλήματος ἔκτισιν τὴν ἰδίαν ἀσέβειαν ὀνομάζει, ἵνα μὴ δόξῃ παρ' ἑαυτοῦ τι λέγειν, ἀλλὰ τὸ D ἀναγκαίως τῷ Θεῷ ὀφειλόμενον ἐκπληροῦν. Καὶ τοῖς λοιποῖς ἐνδείκνυται, ὅτι ἐν μὲν τῇ οὐσίᾳ τιθέμενοι τὸ ἀγέννητον, ἀνεύθυνοι ἀφεθήσονται· εἰ δὲ ἑτέρως κατὰ τὸν εὐσεβῆ τρόπον ὑπολαμβάνοιεν, ὡς ἐλλελοιπότες τὸ πάντων χρεῶν πρεσβύτατον καὶ ἀναγκαιότατον ἔκτισμα, ἀπαραίτητον τὴν ὀργὴν ἐκδέξονται. Ἡδέως οὖν ἂν αὐτὸν ἐξετάσαιμι, τὴν εὐγνωμοσύνην ταύτην ὁμοίως ἐπὶ πάντων τῶν περὶ Θεοῦ λεγομένων φυλάσσει, ἢ κατὰ τοῦτο μόνον τὸ ῥῆμα; Εἰ μὲν γὰρ οὐδὲν ὅλως κατ' ἐπίνοιαν θεωρεῖ, E ἵνα μὴ δόξῃ ἀνθρωπίναις τὸν Θεὸν σεμνύνειν προσηγορίαις, πάντα ὁμοίως οὐσίαν ὁμολογήσει τὰ ἐπιλεγόμενα τῷ Θεῷ. Πῶς οὖν οὐ καταγέλαστον, τὸ δημιουργικὸν οὐσίαν εἶναι λέγειν; ἢ τὸ προνοητικὸν πάλιν οὐσίαν; ἢ τὸ προγνωστικὸν πάλιν ὡσαύτως; καὶ ἁπαξαπλῶς, πᾶσαν ἐνέργειαν, οὐσίαν τίθεσθαι; Καὶ εἰ πάντα ταῦτα πρὸς ἓν σημαινόμενον τείνει, ἀνάγκη πᾶσα ταὐτὸν ἀλλήλοις δύνασθαι τὰ ὀνόματα· ὡς ἐπὶ τῶν πολυωνύμων· ὅταν Σίμωνα καὶ Πέτρον καὶ Κηφᾶν τὸν αὐτὸν λέγωμεν. Οὐκοῦν ὁ ἀκούσας τὸ ἀναλλοίωτον τοῦ Θεοῦ, πρὸς τὸ ἀγέννητον ὑπα-
220
A χθήσεται· καὶ ὁ ἀκούσας τὸ ἀμερὲς, πρὸς τὸ * δη-

μιουργικὸν ἀποφέρεται. Καὶ ταύτης τί ἂν γένοιτο τῆς συγχύσεως ἀτοπώτερον, ἀφελόμενον τὴν ἰδίαν σημασίαν ἑκάστου τῶν ὀνομάτων, ἀντινομοθετεῖν τῇ τε κοινῇ χρήσει καὶ τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Πνεύματος; Καίτοι ὅταν μὲν ἀκούσωμεν περὶ τοῦ Θεοῦ, ὅτι πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησε, τὴν δημιουργικὴν τέχνην αὐτοῦ διδασκόμεθα· ὅταν δὲ, ὅτι ἀνοίγει τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ ἐμπιπλᾷ πᾶν ζῶον εὐδοκίας, τὴν διὰ πάντων κεχωρηκυῖαν πρόνοιαν· ὅταν δὲ, ὅτι ἔθετο σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ, τὸ ἀόρατον τῆς αὐτοῦ φύσεως παιδευόμεθα. Πάλιν δὲ τὸ ἐκ προσώ- B που τοῦ Θεοῦ λεγόμενον, Ἐγώ εἰμι, καὶ οὐκ ἠλλοίωμαι, τὸ ἀεὶ ταὐτὸν καὶ ἄτρεπτον τῆς θείας οὐσίας μανθάνομεν. Πῶς οὖν οὐχὶ μανία σαφὴς, μὴ ἴδιον σημαινόμενον ἑκάστῳ τῶν ὀνομάτων ὑποβεβλῆσθαι λέγειν, ἀλλὰ, παρὰ τὴν ἐνέργειαν, πάντα ταὐτὸν δύνασθαι ἀλλήλοις. διορίζεσθαι τὰ ὀνόματα; Ἔπειτα ἐὰν καὶ δῶμεν τοῦτο, οὐδ' οὕτω πλέον αὐτοῖς οὐδὲ εἰς τὸν σκοπὸν περιέσται. Εἰ γὰρ πάντα ταῦτα ἐπὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς λαμβανόμενα, τὴν οὐσίαν αὐτοῦ σημαίνει, τὸ ἀναλλοίωτον λέγω, καὶ τὸ ἀόρατον, καὶ τὸ ἄφθαρτον, παραπλησίως δηλονότι καὶ ἐπὶ C τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, οὐσίας ἔσται δηλωτικά. Ἀόρατον γὰρ, καὶ ἀναλλοίωτον, καὶ ἄφθαρτον, καὶ ἀμερῆ, καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα, καὶ τὸν μονογενῆ Υἱὸν ὀνομάζομεν. Καὶ οὕτω τὸ σοφὸν αὐτοῖς εἰς τὸ ἐναντίον περιελεύσεται. Οὐ γὰρ μᾶλλον διὰ τὸ ἐν μιᾷ προσηγορίᾳ διάφορον, ἀνόμοιον

κατὰ τὴν οὐσίαν ἀποδεικνύειν ἕξουσιν, ἢ διὰ τὴν ἐν τοῖς πλείοσι κοινωνίαν, ὅμοιον ὁμολογεῖν ὑπ᾽ αὐτῆς τῆς ἀνάγκης τῶν δεδομένων ἐκβιασθήσονται. Εἰ δὲ λέγοι ἐπὶ μόνης τῆς τοῦ ἀγεννήτου φωνῆς τῇ
D εὐλαβείᾳ ταύτῃ κεχρῆσθαι, ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων ἀφυλάκτως ἔχειν, πάλιν αὐτὸν ἐρωτήσωμεν, τίς ἡ ἀποκλήρωσις, τοσούτων ὄντων τῶν περὶ Θεοῦ λεγομένων, ἐν ἑνὶ τούτῳ μόνῳ τὴν ἀκρίβειαν ἐπιδείκνυσθαι, καὶ ἐν ἑνὶ τούτῳ ἀποπληροῦντα αὐτῷ τὴν τοῦ εἶναι ὅ ἐστιν ὁμολογίαν, ἐν ἑτέροις παμπληθέσιν ἀνθρωπίναις ἐπινοίαις, σεμνύνειν μὴ παραιτεῖσθαι; Ὁ
221 A γὰρ πλειόνων ὀφειλέτης, οὐ μᾶλλον εὐγνώμων ἐν τῇ τοῦ ἑνὸς ἀποδόσει, ἢ ὑπερβάλλων ἀγνωμοσύνῃ ἐν τῇ τῶν πλειόνων ἀποστερήσει. Οὕτω μὲν οὖν, ὡς τὰ πανοῦργα τῶν θηρίων, ταῖς ἑαυτοῦ τέχναις ἁλίσκεται, οἷς λανθάνειν ἐπιχειρεῖ, τούτοις πλέον διελεγχόμενος.

Τίνα δέ ἐστι τὰ ἑξῆς τοῦ λόγου σκοπεῖτε. Δείξας ὡς οἴεται ὅτι ἀδύνατόν ἐστιν ἐπινοίᾳ λαβεῖν τὸ ἀγέννητον, ἐπάγει·

ΕΥΝ. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ κατὰ στέρησιν· εἴ γε τῶν κατὰ φύσιν αἱ στερήσεις εἰσὶ στερήσεις, καὶ τῶν ἕξεων δεύτεραι.

B ΒΑΣ. Ταῦτα δὲ ὅτι ἐκ τῆς τοῦ κόσμου σοφίας περιλαλεῖ, ὑφ᾽ ἧς ἐκτραχηλισθείς, ταῖς τοιαύταις τῶν λόγων ἐπέθετο καινοτομίαις, οὐ χαλεπὸν ἐπιδεῖξαι. Ἀριστοτέλους γάρ εἰσιν, ὡς οἱ ἀνεγνωκότες εἴποιεν ἄν, ἐν ταῖς ἐπιγραφομέναις αὐτοῦ Κατηγορίαις, οἱ περὶ ἕξεως καὶ στερήσεως λόγοι, δευτέρας εἶναι

λέγοντος τῶν ἕξεων τὰς στερήσεις· ἡμῖν δὲ ἐξήρκει δείξασιν αὐτὸν οὐκ ἐκ τῆς διδασκαλίας τοῦ Πνεύματος, ἀλλ' ἐκ τῆς σοφίας τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου λαλοῦντα, τὸ τοῦ ψαλμοῦ πρὸς αὐτὸν επιφθέγξασθαι, ὅτι Διηγήσαντό μοι παράνομοι ἀδολε- C
σχίας, ἀλλ' οὐχ ὡς ὁ νόμος σου, Κύριε· καὶ μαθόντας ὅτι οὐκ ἐκ τῶν διδαγμάτων τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐστι τὰ λεγόμενα, τῆς αὐτοῦ φωνῆς ὑπομνησθῆναι, ὅτι Ὅταν λαλῇ τὸ ψεῦδος, ἐκ τῶν ἰδίων λαλεῖ· καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ τοὺς πολλοὺς τῶν λόγων ἑαυτοῖς συντεμεῖν, ἐντεῦθεν πᾶσι καταφανὲς ποιήσαντας, ὅτι οὐδεμία ἡμῖν πρὸς αὐτοὺς κοινωνία. Τίς γὰρ συμφώνησις Χριστῷ πρὸς Βελίαρ; ἢ τίς μερὶς πιστῷ μετὰ ἀπίστου; Ἵνα δὲ μὴ δόξωμεν δι' ἀπορίαν ἐλέγχων εἰς τὴν σιωπὴν καταφεύγειν, φέρε, καὶ περὶ τούτων βραχέα διαλεχθῶμεν. Πολλά, ὦ
Εὐνόμιε, τῶν περὶ Θεοῦ λεγομένων, κατὰ τὸν ὅμοιον D
ὁρῶμεν ἐκφερόμενα τύπον, οἷον ὁ ἄφθαρτος, ὁ ἀθάνατος, ὁ ἀόρατος. Τοῦ δὲ αὐτοῦ τύπου τιθέμεθα εἶναι καὶ τὸ, ἀγέννητος. Εἰ μὲν οὖν στερητικά τινες ὀνομάζουσι τὰ τοιαῦτα, οὐ πρὸς ἡμᾶς ὁ λόγος. Οὔτε γὰρ ἴσμεν τεχνολογίας λέξεων, οὔτε τοὺς εἰδότας ζηλοῦμεν. Πλήν γε δὴ ὅτι οὗπερ ἂν τεθῶσιν αἱ λοιπαὶ φωναὶ ἃς ἀπηριθμησάμεθα, τοῦ αὐτοῦ εἶναι φήσομεν καὶ τὴν τοῦ ἀγεννήτου προσηγορίαν. Ὡς τοίνυν τὸ ἄφθαρτον τὸ μὴ προσεῖναι τῷ Θεῷ φθορὰν σημαίνει· καὶ τὸ ἀόρατον, τὸ ὑπερβαίνειν αὐτὸν πᾶ-
σαν τὴν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν κατάληψιν· καὶ τὸ ἀσώ- E
ματον, τὸ μὴ ὑπάρχειν αὐτοῦ τριχῆ διαστατὴν τὴν οὐσίαν· καὶ τὸ ἀθάνατον, τὸ μηδέποτε διάλυσιν αὐτῷ προσγενήσεσθαι· οὕτω φαμὲν καὶ τὸ ἀγέννητον

δηλοῦν τὸ γέννησιν αὐτῷ μὴ προσεῖναι. Εἰ μὲν οὖν μηδὲν τούτων στερητικὸν τῶν ὀνομάτων, οὐδὲ ἐκεῖνο. Εἰ δὲ ἐπ' ἐκείνων δίδως τὸ κατὰ στέρησιν λέγεσθαι, ἐπὶ τῆς τοῦ ἀγεννήτου προσηγορίας οὐ συγχωρεῖς, εἰπὲ, τίνος μὲν ἕξεως προλαβούσης στέρησιν ἐμφαίνει τὸ ἄφθαρτον; πῶς δὲ οὐχὶ τὸ ἴσον αὐτῷ [a] δύναται τὸ ἀγέννητον; Ἀλλὰ περὶ μόνην ταύτην τὴν λέξιν κακοτεχνεῖ, διότι ἐντεῦθεν αὐτῷ αἱ
222 ἀφορμαὶ τῆς ἀσεβείας ἤρτηνται. Ἵνα δὲ σαφὲς αὐ-
A τοῦ τὸ τέχνασμα γένηται, οὕτω ποιήσατε· οὓς ἐπὶ τοῦ ἀγεννήτου γυμνάσει λόγους, ὅτι οὔτε κατ' ἐπίνοιαν ἀνθρωπίνην, οὔτε κατὰ στέρησιν εὔλογόν ἐστι περὶ Θεοῦ λέγεσθαι, τούτους μετενεγκόντες ἐπ' ἄλλου τινὸς τῶν περὶ Θεοῦ λεγομένων, σκοπεῖτε. Εὑρήσετε γὰρ ἑκάστῳ ἀκριβῶς ἐφαρμόζοντας. Καὶ, εἰ βούλεσθε, ἐπὶ τοῦ ἀφθάρτου ταῦτα λέγωμεν, αὐτὴν αὐτοῦ τὴν λέξιν μετακομίσαντες. Ἄφθαρτον δὲ λέγοντες, οὐ κατ' ἐπίνοιαν ἀνθρωπίνην σεμνύνειν οἰόμεθα δεῖν· ἀποτιννύναι δὲ αὐτῷ τὸ πάντων ἀναγ-
B καιότατον ὄφλημα, τὴν τοῦ εἶναι ὅ ἐστιν ὁμολογίαν· ἀλλὰ μὴν οὐδὲ [a] κατὰ στέρησιν· εἴ γε τῶν κατὰ φύσιν αἱ στερήσεις εἰσὶ στερήσεις, καὶ τῶν ἕξεων δεύτεραι. Τί μᾶλλον ἐπὶ τοῦ ἀγεννήτου πρέπει ταῦτα φιλοσοφεῖν, ἢ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀφθάρτου, καὶ ὅλως ἐφ' ἑκάστης φωνῆς τῆς κατὰ τὸν αὐτὸν τύπον ἐκφερομένης; Ἀλλ' οὐδὲν τῶν ἄλλων αὐτῷ πρὸς τὴν ἀσέβειαν συνεργεῖ. Διὸ τῶν λοιπῶν οὐδὲ μέμνηται, καίτοι μυρίων ὄντων τῶν περὶ Θεοῦ λεγομένων.

C Ἔχει δὲ οὕτως. Ἓν μὲν οὐδέν ἐστιν ὄνομα ὃ πᾶσαν ἐξαρκεῖ τὴν τοῦ Θεοῦ φύσιν περιλαβὸν, ἱκα-

νῶς ἐξαγγεῖλαι· πλείω δὲ καὶ ποικίλα κατ᾽ ἰδίαν ἕκαστον σημασίαν, ἀμυδρὰν μὲν παντελῶς καὶ μικροτάτην, ὡς πρὸς τὸ ὅλον, ἡμῖν γε μὴν ἐξαρκοῦσαν τὴν ἔννοιαν συναθροίζει. Ἐν τοίνυν τοῖς περὶ Θεοῦ λεγομένοις ὀνόμασι, τὰ μὲν, τῶν προσόντων τῷ Θεῷ δηλωτικά ἐστι· τὰ δὲ, τὸ ἐναντίον, τῶν μὴ προσόντων. Ἐκ δύο γὰρ τούτων, οἱονεὶ χαρακτήρ τις ἡμῖν ἐγγίνεται τοῦ Θεοῦ, ἔκ τε τῆς τῶν ἀπεμφαινόντων ἀρνήσεως, καὶ ἐκ τῆς τῶν ὑπαρχόντων ὁμολογίας. Οἷον, ὅταν ἄφθαρτον ὀνομάζωμεν, δυνά- 1.
μει λέγομεν ἑαυτοῖς ἢ τοῖς ἀκούουσιν, ὅτι μὴ οἴου φθορᾷ τὸν Θεὸν ὑποκεῖσθαι· καὶ ὅταν ἀόρατον, ὅτι μὴ ὑπολάβῃς αὐτὸν τῇ διὰ τῶν ὄψεων αἰσθήσει καταλαμβάνεσθαι· καὶ ὅταν ἀθάνατον, ὅτι μήποτε οἰηθῇς θάνατον προσγίνεσθαι τῷ Θεῷ. Οὕτω δὴ καὶ ὅταν ἀγέννητον, ὅτι μηδεμιᾶς αἰτίας μήτε ἀρχῆς ἐξῆφθαι τὸ εἶναι τοῦ Θεοῦ νομίσῃς. Καὶ ὅλως, ἐξ ἑκάστου τούτων διδασκόμεθα, μὴ εἰς ἀπρεπεῖς ἐννοίας ἐν ταῖς περὶ Θεοῦ ὑπολήψεσι καταπίπτειν. Οὐκοῦν ἵνα τὸ ἐξαίρετον ἰδίωμα τοῦ Θεοῦ ἐπιγνῶ- I
μεν, ἀπαγορεύομεν ἀλλήλοις ἐν τοῖς περὶ Θεοῦ λόγοις, μὴ καταφέρειν τὰς διανοίας εἰς ἃ μὴ δεῖ, ἵνα μήποτε οἰηθῶσιν ἓν τῶν φθαρτῶν, ἢ ἓν τῶν ὁρατῶν, ἢ ἓν τῶν γεννητῶν τὸν Θεὸν ὑπάρχειν οἱ ἄνθρωποι. Ὥστε διὰ τούτων γε ἁπάντων τῶν ἀπηγορευμένων ὀνομάτων, οἱονεὶ ἀπάρνησίς τις ἐστι τοῦ ἀλλοτρίου, διαρθρουμένης ἡμῶν τῆς διανοίας, καὶ τὰς περὶ τῶν μὴ προσόντων αὐτῷ ὑπολήψεις ἀποτιθεμένης. Πάλιν, ἀγαθὸν λέγομεν τὸν Θεὸν, καὶ δίκαιον, καὶ δημιουργὸν, καὶ κριτὴν, καὶ ἄλλα ὅσα τοιαῦτα. Ὡς οὖν ἐπ᾽ ἐκείνων ἀθέτησίν τινα καὶ ἀπαγόρευσιν τῶν 221 I

ἀλλοτρίων τοῦ Θεοῦ ἐσήμαινον αἱ φωναὶ, οὕτως ἐνταῦθα θέσιν καὶ ὕπαρξιν τῶν οἰκείων τῷ Θεῷ καὶ πρεπόντως περὶ αὐτὸν θεωρουμένων ἀποσημαίνουσιν. Ἐκ τοίνυν ἑκατέρου τοῦ εἴδους τῶν προσηγοριῶν διδασκόμεθα, ἢ περὶ τῶν προσόντων, ὅτι πρόσεστιν, ἢ περὶ τῶν μὴ προσόντων, ὅτι μὴ πρόσεστι. Τό γε μὴν ἀγέννητον, τῶν μὴ προσοντων ἐστὶ σημαντικόν· δηλοῖ γὰρ τὸ μὴ προσεῖναι γέννησιν τῷ Θεῷ. Τοῦτο δὲ εἴτε ἀφαιρετικὸν, εἴτε ἀπαγορευτικὸν ἢ ἀρνητικον τι τοιοῦτον βούλοιτό τις προσαγορεύειν, οὐ διοισό-
B μεθα. Ὅτι δὲ οὐ τῶν ὑπαρχόντων τῷ Θεῷ σημαντικον ἐστι τὸ ἀγέννητον, ἀρκούντως οἶμαι δηλοῦσθαι τοῖς εἰρημένοις. Ἡ δὲ οὐσία οὐχ ἕν τι τῶν μὴ προσόντων ἐστὶν, ἀλλ᾽ αὐτὸ τὸ εἶναι τοῦ Θεοῦ, ὅπερ ἐν τοῖς μὴ οὖσι καταριθμεῖν παρανοίας ἐστὶ τῆς ἀνωτάτω. Εἰ γὰρ ἡ οὐσία ἐν τοῖς μὴ οὖσι, σχολῇ γε ἂν ἄλλο τι τῶν λεγομένων εἴη. Δέδεικται δὲ ἄρα τὸ ἀγέννητον τοῖς μὴ προσοῦσι συντεταγμένον· ὥστε ψευδὴς ὁ τιθέμενος τῆς οὐσίας αὐτῆς εἶναι τὴν φωνὴν ταύτην δηλωτικήν.

C Ὁ δὲ, ὡς ἐπ᾽ ἀτόπῳ τῷ κατὰ στέρησίν τι λέγεσθαι περὶ Θεοῦ δυσχεραίνων, ἐπὶ τὸ εὐσεβέστερον δῆθεν καταφεύγει, τὸ εἰς αὐτὴν τὴν οὐσίαν τίθεσθαι τὸ ἀγέννητον, καὶ συνάγων ἑαυτῷ τὸν λόγον πρὸς τὸ κεφάλαιον, οὕτω γράφει.

ΕΥΝ. Οὐκοῦν, εἰ μήτε κατ᾽ ἐπίνοιαν, μήτε κατὰ στέρησιν, μήτε ἐν μέρει (ἀμερὴς γὰρ), μήτε ἐν αὐτῷ ὡς ἕτερον (ἁπλοῦς γὰρ), μήτε παρ᾽ αὐτὸν ἕτερον (εἷς γὰρ καὶ μονος ἀγέννητος), αὐτὸ ἂν εἴη οὐσία ἀγέννητος.

D ΒΑΣ. Ἤγαγε τὸν λόγον ἐφ᾽ ὃ ἐβούλετο, καὶ

πανταχόθεν τὸ ἀγέννητον ἀποσπάσας, εἰς αὐτὴν συνήλασεν, ὡς ᾤετο, τὴν οὐσίαν· εἰπὼν περὶ τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων, ὅτι αὐτὸ ἂν εἴη οὐσία ἀγέννητος. Ἐγὼ δὲ τὴν μὲν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ ἀγέννητον εἶναι καὶ αὐτὸς ἂν φαίην· οὐ μὴν τὸ ἀγέννητον τὴν οὐσίαν. Ἔπειτα μέντοι κἀκείνῳ προσέχειν ἄξιον, ὅτι τὸ ἀμερὲς καὶ τὸ ἁπλοῦν, ταὐτὸν ὑπάρχον κατὰ τὴν ἔννοιαν (ἀμερές τε γάρ ἐστι τὸ μὴ ἐκ μερῶν συγκείμενον, καὶ ἁπλοῦν ὡσαύτως τὸ μὴ ἐκ πλειόνων τὴν σύστασιν ἔχον), οὗτος ὡς διαφέροντα τῷ ὑποκειμένῳ διίστησιν ἀπ' ἀλλήλων. Εἶτα ἀπαγορεύει μὴ δεῖν καταμερίζειν τὸν Θεὸν, μηδὲ τὸ μέν τι αὐτοῦ ἀγέννητον, τὸ δὲ γεννητὸν ὑποπτεύειν· μηδ' αὖ ἐγκεῖσθαι ὡς ἕτερον ἐν ἑτέρῳ νομίζειν αὐτῷ τὸ ἀγέννητον. Τούτων δὲ τὸ μάταιον ἀποκνῶ διελέγχειν. Ἔοικε γάρ πως συνεξομοιοῦσθαι τῷ ματαιολογοῦντι ὁ ἀντιλέγων. Διόπερ, οἶμαι, ὁ σοφὸς παρεγγυᾷ Σολομὼν, μὴ ἀποκρίνασθαι τῷ ἄφρονι κατὰ τὴν ἐκείνου ἀφροσύνην. Τοὺς γὰρ μήτε εἰρημένους μήτε λεχθέντας ποτὲ λόγους ὑπὸ διαίρεσιν ἤγαγεν, ἵνα δόξῃ ἐν πολλοῖς τοῖς ἀπηριθμημένοις, καθ' ἕνα μόνον τρόπον, οἰκείως ἐξευρίσκειν λεγόμενον τὸ ἀγέννητον. Ἡμῖν δὲ ἴσως πλείονος ἔδει λόγου πρὸς τὴν τοῦ ψεύδους παράστασιν, καὶ πρὸς τὸ δεῖξαι, ὅτι περ οὐκ οὐσία Θεοῦ τὸ ἀγέννητον, εἴπερ τὰ ἐν τῇ διαιρέσει παρ' αὐτοῦ ἀπηριθμημένα μὴ σαφῶς ἐξελήλεγκτο. Εἰ γὰρ ἰσχυρῶς εἶχεν ὁ λόγος αὐτῷ, ὅτι οὔτε κατ' ἐπίνοιαν οὔτε κατὰ στέρησιν λαμβάνεται τὸ ἀγέννητον, οὐδ' οὕτω μὲν ἂν πάντως ἀκολουθίαν εἶχε τὸ συναγόμενον. Τίς γὰρ ἡ ἀνάγκη, ὑπὸ ἓν τῶν ἀπηριθμημένων τὴν ἀγεννησίαν

E 224 A B

πεσεῖν; Οὐ μὴν ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτὸς ὡς ἀναγκαίῳ, συνημμένον τοῖς προάγουσιν ἐπιφέρει τὸ, οὐκοῦν εἰ μήτε κατ' ἐπίνοιαν, μήτε κατὰ στέρησιν, μήτε κατὰ ἄλλον τινὰ τῶν ἀπηριθμημένων τρόπον, αὐτὸ ἂν εἴη οὐσία ἀγέννητος· οὕτως ἡμεῖς ἀντιστρέψαντες εἴπωμεν, ὅτι, οὐκοῦν ἐπειδὴ κατ' ἐπίνοιαν θεωρεῖται, καὶ στερητικόν ἐστι τὸ ὄνομα, οὐχὶ οὐσία τοῦ Θεοῦ τὸ ἀγέννητον. Ἕως γὰρ οὐκ ἐλέγχει τὰ εἰρη-
C μένα, οὐδὲ ταῖς προτάσεσιν ἑαυτοῦ τὴν ἰσχὺν ἀποδίδωσιν, οὐδεμίαν αὐτῷ χώραν ἕξει τὸ συναγόμενον.

Ὅλως δὲ, τὸ οἴεσθαι τοῦ ἐπὶ πάντων Θεοῦ αὐτὴν τὴν οὐσίαν ἐξευρηκέναι, πόσης ὑπερηφανίας ἐστὶ καὶ φυσιώσεως; Σχεδὸν γὰρ καὶ αὐτὸν ἀποκρύπτουσι τῇ μεγαληγορίᾳ τὸν εἰπόντα· Ἐπάνω τῶν ἄστρων θήσομαι τὸν θρόνον μου· οἵ γε οὐχὶ ἀστέρων, ἢ οὐρανοῦ κατατολμῶσιν, ἀλλ' αὐτὴν ἐμβατεύειν τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων τὴν οὐσίαν ἀλαζονεύονται. Ἐξετάσωμεν γὰρ αὐτὸν, πόθεν αὐτῆς
D φησιν ἐν περινοίᾳ γεγενῆσθαι. Ἆρ' ἐκ τῆς κοινῆς ἐννοίας; Ἀλλ' αὕτη τὸ εἶναι τὸν Θεὸν, οὐ τὸ τί εἶναι ἡμῖν ὑποβάλλει. Ἀλλ' ἐκ τῆς διδασκαλίας
E τοῦ Πνεύματος; Ποίας; ἢ τῆς ποῦ κειμένης; Οὐχ ὁ μὲν μέγας Δαβὶδ, ᾧ τὰ ἄδηλα καὶ τὰ κρύφια τῆς ἑαυτοῦ σοφίας ἐδήλωσεν ὁ Θεὸς, φανερῶς ὁμολογεῖ τῆς γνώσεως τὸ ἀπρόσιτον, λέγων· Ἐθαυμαστώθη ἡ γνῶσίς σου ἐξ ἐμοῦ, ἐκραταιώθη· οὐ μὴ δύνωμαι πρὸς αὐτήν; Ἡσαΐας δὲ, ὁ ἐν θεωρίᾳ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ γενόμενος, τί περὶ τῆς θείας οὐσίας ἐδήλωσεν ἡμῖν; ὅς γε ἐν τῇ περὶ Χριστοῦ προφητείᾳ διαμαρτύρεται λέγων· Τὴν γενεὰν αὐτοῦ τίς διη-

γήσεται; Τί δὲ τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς Παῦλος, ὁ
λαλοῦντα ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὸν Χριστόν, ὁ ἕως τρί-
του ἁρπαγεὶς οὐρανοῦ, ὁ τὰ ἄῤῥητα ἀκούσας ῥή-
ματα, ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι, τίνα ἡμῖν
περὶ οὐσίας Θεοῦ διδασκαλίαν ἀφῆκεν, ὅς γε ὅτε εἰς
τοὺς μερικοὺς τῆς οἰκονομίας διέκυψε λόγους, οἷον
ἰλιγγιάσας πρὸς τὸ τῆς θεωρίας ἀδιεξόδευτον, ἐκεί-
νην ἐξεβόησε τὴν φωνήν· Ὢ βάθος πλούτου καὶ
σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ· ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ
κρίματα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ!
Εἰ δὲ ταῦτα τοῖς εἰς τὸ τῆς Παύλου γνώσεως μέτρον
ἐφθακόσιν ἀνέφικτα, πόσος ὁ τῦφος τῶν ἐπαγγελ-
λομένων εἰδέναι τοῦ Θεοῦ τὴν οὐσίαν; Οὓς ἡδέως
ἂν ἐρωτήσαιμι περὶ τῆς γῆς ἐφ' ἧς ἑστᾶσι, καὶ ἀφ'
ἧς γεγόνασι, τί ποτε λέγουσι; τίνα αὐτῆς τὴν οὐ- 225 A
σίαν ἀπαγγέλλουσιν ἡμῖν, ἵνα ἐὰν ἄρα περὶ τῶν
χαμαὶ καὶ ὑπὸ τοῖς ποσὶ κειμένων ἀναντιῤῥήτως
ἡμῖν διαλεχθῶσι, τότε αὐτοῖς καὶ περὶ τῶν ἐπέκει-
να πάσης ἐννοίας διατεινομένοις πιστεύσωμεν. Τίς
οὖν τῆς γῆς ἡ οὐσία; ποῖος τρόπος τῆς καταλήψεως;
Ἀποκρινάσθωσαν ἡμῖν, πότερον λόγος ἐφίκετο ταύ-
της, ἢ αἴσθησις; καὶ εἰ μὲν τὴν αἴσθησιν φήσουσι,
ποίᾳ τῶν αἰσθήσεων ἐστὶ καταληπτή; Ὁράσει;
Ἀλλὰ χρωμάτων ἐστὶν ἀντιληπτικὴ αὕτη. Ἀλλ'
ἁφῇ; Καὶ αὕτη σκληρότητος καὶ ἁπαλότητος, καὶ
θερμοῦ καὶ ψυχροῦ, καὶ τῶν τοιούτων ἐστὶ διακρι-
τική, ὧν οὐδὲν ἄν τις οὐσίαν εἴποι, μὴ εἰς ἔσχατον B
παρανοίας ὑπενεχθείς. Περὶ γεύσεως δὲ καὶ
ὀσφρήσεως, τί χρὴ καὶ λέγειν; ὧν ἡ μὲν, χυμῶν·
ἡ δὲ ἑτέρα, τῶν ἀτμῶν τὴν ἀντίληψιν ἔχει. Ἀκοὴ
δὲ, ψόφων ἐστὶ καὶ φωνῶν αἰσθητική, τῶν οὐδε-

μίαν ἐχόντων πρὸς τὴν γῆν οἰκειότητα. Λείπεται οὖν τῷ λόγῳ φάσκειν αὐτοὺς τὴν οὐσίαν αὐτῆς εὑρηκέναι. Ποίῳ τούτῳ; ποῦ τῆς Γραφῆς κειμένῳ; ὑπὸ τίνος τῶν ἁγίων παραδοθέντι;

Ὁ μέν γε περὶ τῆς κτίσεως ἡμῖν διαλεχθεὶς, τοσοῦτον ἡμᾶς ἐδίδαξεν, ὅτι Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ
C Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· ἡ δὲ γῆ ἦν ἀόρατος καὶ ἀκατασκεύαστος· ἐξαρκεῖν ἡγούμενος τὸν ποιήσαντα αὐτὴν καὶ διακοσμήσαντα διαγγεῖλαι, τίς δὲ ἡ οὐσία ταύτης περιεργάζεσθαι, ὡς μάταιον καὶ ἀνωφελὲς τοῖς ἀκούουσι παρῃτήσατο. Εἰ τοίνυν μήτε τῇ ἐκ τῆς αἰσθήσεως μαρτυρίᾳ, μήτε τῇ ἐκ τοῦ λόγου διδασκαλίᾳ, ἡ γνῶσις αὐτῆς βεβαιοῦται, πόθεν ἔτι φήσουσι τὴν κατάληψιν αὐτῆς ἐσχηκέναι; Τὸ μὲν γὰρ ὅσον αὐτῆς αἰσθητὸν, ἢ χρῶμά ἐστιν, ἢ ὄγκος, ἢ βάρος, ἢ κουφότης, ἢ πυκνότης, ἢ χαυνότης, ἢ ἀντιτυπία, ἢ ἁπαλότης, ἢ ψυχρότης,
D ἢ θερμότης, ἢ αἱ κατὰ τοὺς χυμοὺς ποιότητες, ἢ αἱ κατὰ σχῆμα διαφοραί· ὧν οὐδὲν ἂν οὐσίαν εἴποιεν οὗτοι, οὐδὲ εἰ πάντα ῥᾳδίως λέγοιεν. Λόγῳ δὲ πάλιν οὐδενὶ γέγονε θεωρητὴ τῶν σοφῶν καὶ μακαρίων ἀνδρῶν· ποῖος οὖν ἔτι τρόπος τῆς γνώσεως ὑπολείπεται; Ἀποκρινάσθωσαν ἡμῖν οἱ περιφρονοῦντες μὲν πάντα τὰ ἐν ποσὶ, διαβαίνοντες δὲ τὸν οὐρανὸν, καὶ πάσας τὰς ὑπερκοσμίους δυνάμεις, αὐτῇ δὲ τῇ πρώτῃ οὐσίᾳ διὰ τοῦ νοῦ συναπτόμενοι. Ἀλλ' ἔοικεν ὁ τῦφος πάντων εἶναι τῶν ἐν ἀνθρώποις παθῶν χαλεπώτατον, καὶ ὄντως τῷ τοῦ διαβόλου κρίματι περιβάλλειν, οἷς ἂν προσγένηται. Ὅθεν καὶ οὗτοι οὐδὲ τῆς γῆς, ἣν καταπατοῦ-
E σι, τὴν φύσιν, ἥτις ἐστὶν, ἐπιστάμενοι, αὐτὴν

ἐμβατεύειν τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων ἀλαζονεύονται. Καὶ τοῖς μὲν ἁγίοις αὐτοῦ ὁ Θεὸς, τῷ Ἀβραὰμ καὶ τῷ Ἰσαὰκ καὶ τῷ Ἰακὼβ, ὧν, διὰ τὸ εἰς πᾶσαν ἀρετὴν τελεῖν, καὶ τὸ Θεος ὀνομάζεσθαι, ὥς τι ἐξαίρετον καὶ πρέπον τῇ ἑαυτοῦ μεγαλειότητι, προετίμησε, λέγων ἑαυτὸν, Θεον Ἀβραὰμ, καὶ Θεὸν Ἰσαὰκ, καὶ Θεὸν Ἰακώβ· Τοῦτο γάρ μου ἐστὶν ὄνομα αἰώνιον, φησὶ, καὶ μνημόσυνον γενεῶν γενεαῖς. Τούτοις τοίνυν οὐδὲ τὸ ὄνομα ἑαυτοῦ ἐδήλωσεν ὁ Θεὸς, ἤπου γε τὴν οὐσίαν ἥτις ἐστὶν ἀπεκάλυψεν. Ἐγὼ γὰρ, φησὶ, Κύριος· καὶ ὤφθην πρὸς Ἀβραὰμ, καὶ Ἰσαὰκ, καὶ Ἰακὼβ, 226 A
Θεὸς ὢν αὐτῶν· καὶ τὸ ὄνομά μου οὐκ ἐδήλωσα αὐτοῖς· ὡς μεῖζον δηλονότι, ἢ ὥστε ἀνθρωπίνη ἀκοῇ χωρηθῆναι. Εὐνομίῳ δὲ, ὡς ἔοικεν, οὐ τὸ ὄνομα μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν αὐτοῦ τὴν οὐσιαν ὁ Θεὸς ἐνεφάνισε· καὶ τὸ τοσοῦτον ἀπόῤῥητον, ὃ μηδενὶ τῶν ἁγίων ἐφανερώθη, αὐτὸς ἐν βίβλοις γράφων δημοσιεύει καὶ ἐκλαλεῖ πᾶσιν ἀνθρώποις ἀπερισκέπτως. Καὶ τὰ μὲν ἐν ἐπαγγελίαις ἀποκείμενα ἡμῖν, ὑπὲρ πᾶσαν γνῶσιν ἐστὶν ἀνθρωπίνην, καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ ὑπερέχει πάντα νοῦν· αὐτὴν δὲ τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ οὐ καταδέχεται ὑπὲρ πάντα B
νοῦν καὶ ὑπὲρ πᾶσαν γνῶσιν ἀνθρώπων εἶναι.

Οἶμαι δὲ οὐκ ἀνθρώπους μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν λογικὴν φύσιν ὑπερβαίνειν αὐτῆς τὴν κατάληψιν. Λογικὴν δὲ νῦν, τὴν ἐν τῇ κτίσει λέγω. Υἱῷ γὰρ μόνῳ γνωστὸς ὁ Πατὴρ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι· ὅτι Οὐδεὶς οἶδε τὸν Πατέρα, εἰ μὴ ὁ Υἱός. Καὶ, Τὸ Πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ, καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ. Οὐδεὶς γὰρ οἶδε, φησὶ, τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ

πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ· καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ οὐδεὶς ἔγνωκεν, εἰ μὴ τὸ Πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ
C Θεοῦ. Τί οὖν ἐξαίρετον τῇ γνώσει τοῦ Μονογενοῦς ἢ τοῦ ἁγίου Πνεύματος καταλείψουσιν, εἴπερ αὐτοὶ τῆς οὐσίας αὐτῆς ἔχουσι τὴν κατάληψιν. Οὐ γὰρ δὴ τῆς δυνάμεως, καὶ τῆς ἀγαθότητος, καὶ τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ τῷ Μονογενεῖ τὴν θεωρίαν προσνείμαντες, σύμμετρον ἑαυτοῖς θήσονται τῆς οὐσίας τὴν κατανόησιν. Πᾶν γὰρ που τὸ ἐναντίον, εἰκὸς αὐτὴν μὲν τὴν οὐσίαν ἀπερίοπτον εἶναι παντί, πλὴν εἰ τῷ Μονογενεῖ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι· ἐκ δὲ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ ἀναγομένους ἡμᾶς, καὶ διὰ τῶν ποιημάτων τὸν ποιητὴν ἐννοοῦντας, τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ καὶ τῆς σοφίας λαμβάνειν τὴν
D σύνεσιν. Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ, ὃ πᾶσιν ἀνθρώποις ὁ Θεὸς ἐφανέρωσεν. Ἐπεί γε ὅσα παρὰ τοῖς θεολόγοις περὶ οὐσίας Θεοῦ ἀναγεγράφθαι δοκεῖ, τροπολογίαις τισὶν ἢ καὶ ἀλληγορίαις, πρὸς ἑτέρας ἐννοίας οἱ λόγοι φέρουσιν. Ὥστε εἴ τις ἀβασανίστως κατὰ τὴν πρόχειρον ἐκδοχὴν ψιλῷ παρίστασθαι φιλονεικοίη τῷ γράμματι, πρὸς Ἰουδαϊκοὺς καὶ γραώδεις μύθους ἐκτραπεὶς, πτωχὸς παντελῶς τῶν ἀξίων περὶ Θεοῦ νοημάτων καταγηράσει. Πρὸς γὰρ τῷ ὑλικήν τινα ἐννοεῖν τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ, καὶ κατὰ τοῦτο τοῖς ἀθέοις τῶν
E Ἑλλήνων συμφέρεσθαι, ἔτι καὶ ποικίλην καὶ σύνθετον ὑπολήψεται ταύτην. Ἠλέκτρινον μὲν τὸ ἀπὸ ὀσφύος ἕως ἄνω τὸν Θεὸν εἶναι τοῦ προφήτου διηγουμένου, ἐκ πυρὸς δὲ συμβεβλῆσθαι τὰ κάτω· ὁ δὲ μὴ πρὸς ὑψηλοτέρας ἐννοίας ἀναβαίνων διὰ τοῦ γράμματος, ἀλλ' αὐτοῦ που ταῖς σωματικαῖς ἐγ-

καταμένων ὑπογραφαῖς, καὶ τοιαύτην τοῦ Θεοῦ τὴν οὐσίαν παρὰ τοῦ Ἰεζεκιὴλ διδαχθείς, πάλιν πῦρ εἶναι τὸν Θεὸν παρὰ τοῦ Μωσέως ἀκούσεται, καὶ παρὰ τοῦ σοφοῦ Δανιὴλ πρὸς ἄλλας ὑπολήψεις ἀπενεχθήσεται· καὶ οὕτως οὐ ψευδεῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ μαχομένας ἀλλήλαις ἐκ τῶν γραμμάτων εὑρεθήσεται τὰς φαντασίας ἀναλεγόμενος. Ἀφεμένοις 277 A
οὖν τῆς κατὰ τὴν οὐσίαν πολυπραγμοσύνης ὡς ἀνεφίκτου, τῇ ἁπλῇ παραινέσει τοῦ ἀποστόλου πειστέον, λέγοντος· Πιστεῦσαι γὰρ δεῖ πρῶτον, ὅτι ἔστι Θεός, καὶ τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτὸν μισθαποδότης γίνεται. Οὐ γὰρ ἡ τοῦ τί ἐστιν ἐξερεύνησις, ἀλλ' ἡ τοῦ ὅτι ἐστὶν ὁμολογία, τὴν σωτηρίαν ἡμῖν παρασκευάζει. Ἐπεὶ οὖν ἀπερινόητος ἀνθρώπου φύσει καὶ ἄρρητος παντελῶς ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ ἀποδέδεικται, λειπόμενόν ἐστι περὶ τῆς ἀγεννησίας αὐτῆς τί τέ ἐστι, καὶ πῶς ἐπιθεωρεῖται τῷ Θεῷ τῶν ὅλων διεξελθεῖν.

Εὑρίσκομεν οὖν λογιζόμενοι, ὅτι οὐκ ἐν τῇ τοῦ τί ἐστιν ἀνερευνήσει ἡ τοῦ ἀγεννήτου ἡμῖν ἔννοια ὑποπίπτει, ἀλλὰ μᾶλλον, ἵνα βιασάμενος εἴπω τὸν λόγον, ἐν τῇ τοῦ ὅπως ἐστίν. Ἐξετάζων γὰρ ἡμῶν B
ὁ νοῦς, εἰ ὁ ἐπὶ πάντων Θεός, ἑαυτοῦ τινα αἰτίαν ὑπερκειμένην ἔχει, εἶτα οὐ δυνάμενος ἐπινοεῖν οὐδεμίαν, τὸ ἄναρχον αὐτοῦ τῆς ζωῆς ἀγέννητον προσηγόρευσεν. Ὡς γὰρ ἐν τοῖς περὶ τῶν ἀνθρώπων λόγοις, ὅταν λέγωμεν ὅτι ὁ δεῖνα ἐκ τοῦδε γέγονεν, οὐ τὸ τί ἐστιν ἑκάστου, ἀλλὰ τὸ ὅθεν γέγονε διηγούμεθα· οὕτω καὶ ἐν τοῖς περὶ Θεοῦ, ἡ ἀγέννητος φωνή, οὐ τὸ τί, ἀλλὰ τὸ μηδαμόθεν αὐτοῦ σημαίνει. Οὕτω δ' ἂν σαφέστερον ὃ λέγω γένοιτο. Ὁ

ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς τὴν κατὰ σάρκα γενεαλογίαν
C τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκτιθέμενος, καὶ ἀπὸ τῶν τελευταίων ἐπὶ τοὺς πρώτους ἀναποδίζων, ἤρξατο μὲν ἀπὸ τοῦ Ἰωσήφ· εἰπὼν δὲ τοῦτον μὲν τοῦ Ἠλεὶ, τὸν δὲ τοῦ Ματθὰν, καὶ οὕτω κατὰ ἀνάλυσιν πρὸς τὸν Ἀδὰμ τὴν ἐξήγησιν ἐπανάγων, εἶτα ἐλθὼν ἐπὶ τοὺς ἄνω, καὶ εἰπὼν, ὅτι ὁ Σὴθ ἐκ τοῦ Ἀδὰμ, ὁ δὲ Ἀδὰμ ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἐνταῦθα τῆς ἀναβάσεως ἔληξεν· οὐχὶ τὰς οὐσίας τῶν ἀπηριθμημένων δηλῶν ἐν τῇ διηγήσει τῆς ἑκάστου γενέσεως, ἀλλὰ τὰς προσεχεῖς ἀρχὰς ἀφ' ἧς ἕκαστος γέγονεν ἐκτιθέμενος. Ὥσπερ οὖν ἐκεῖνος
D εἶπεν, ὅτι ὁ Ἀδὰμ ἐκ τοῦ Θεοῦ· οὕτως ἡμεῖς ἑαυτοὺς ἐρωτήσωμεν, ὁ δὲ Θεὸς ἐκ τίνος; Ἆρα οὐχὶ πρόχειρόν ἐστιν ἐν τῇ ἑκάστου διανοίᾳ, ὅτι ἐξ οὐδενός; Τὸ δὲ, ἐξ οὐδενὸς, τὸ ἄναρχόν ἐστι δηλονότι· τὸ δὲ ἄναρχον, τὸ ἀγέννητον. Ὡς οὖν ἐπὶ ἀνθρώπων οὐκ ἦν οὐσία τὸ ἔκ τινος, οὕτως οὐδὲ ἐπὶ τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων οὐσίαν ἐστὶν εἰπεῖν τὸ ἀγέννητον· ὅπερ ἴσον ἐστὶ τῷ ἐξ οὐδενός. Ὁ δὲ τὸ ἄναρχον οὐσίαν εἶναι λέγων, παραπλήσιον ποιεῖ, ὥσπερ ἂν, εἴ τις ἐρωτώμενος, τίς ἡ τοῦ Ἀδὰμ οὐσία, καὶ τίς ἡ φύσις αὐτῷ; ὁ δὲ ἀποκρίνοιτο, μὴ ἐκ συνδυασμοῦ
E ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς, ἀλλ' ἐκ τῆς θείας χειρὸς δια-
228 A πλασθῆναι. Ἀλλ' οὐχὶ τὸν τρόπον τῆς ὑποστάσεως ἐπιζητῶ, φήσειεν ἄν τις, ἀλλ' αὐτὸ τοῦ ἀνθρώπου τὸ ὑλικὸν ὑποκείμενον· ὃ πολλοῦ δέω μανθάνειν διὰ τῆς ἀποκρίσεως. Τοῦτο δὲ καὶ ἡμῖν συμβαίνει ἐκ τῆς τοῦ ἀγεννήτου φωνῆς τὸ ὅπως τοῦ Θεοῦ μᾶλλον ἢ αὐτὴν τὴν φύσιν διδασκομένοις.

Ὅλως δὲ εἴ τις βούλοιτο τὴν ἀλήθειαν τῶν παρ'

ημῶν λεγομένων καταμαθεῖν, ἑαυτὸν ἀνερευνάτω ὅταν τι νοῆσαι τῶν περὶ Θεοῦ βουληθῇ, εἰ εἰς τὸ σημαινόμενον τοῦ ἀγεννήτου χωρεῖ. Ἐγὼ μὲν γὰρ ὁρῶ, ὅτι ὥσπερ τοῖς ἐπερχομένοις αἰῶσι τὴν διάνοιαν ἐπεκτείνοντες, ἀτελεύτητον λέγομεν τὸν B
οὐδενὶ πέρατι τὴν ζωὴν ὁριζόμενον· οὕτω καὶ εἰς τὰ ἄνω τῶν αἰώνων τοῖς λογισμοῖς ἀναβαίνοντες, καὶ οἷον εἴς τι πέλαγος ἀχανὲς ἐπὶ τὸ ἄπειρον τῆς τοῦ Θεοῦ ζωῆς διακύπτοντες, οὐδεμιᾶς ἀρχῆς ἀφ' ἧς γέγονε λαβέσθαι δυνάμενοι, ἀλλὰ τοῦ νοουμένου ἐξωτέραν ἀεὶ καὶ ὑπερεκπίπτουσαν τοῦ Θεοῦ τὴν ζωὴν ἐννοοῦντες, τοῦτο τὸ ἄναρχον τῆς ζωῆς, ἀγέννητον προσειρήκαμεν. Αὕτη γὰρ τοῦ ἀγεννήτου ἡ ἔννοια, τὸ μὴ ἔχειν ἑτέρωθεν τὴν ἀρχὴν τοῦ εἶναι. Ὁ δὲ, ἐπειδὴ περὶ μόνον τὸν Θεὸν τῶν ὅλων τὸ ἀγέννητον θεωρεῖται, κακουργότατα πάντων εἰς C
τὴν κατὰ τοῦ Μονογενοῦς ἥρπασεν αὐτὸ βλασφημίαν. Τί γάρ φησι προϊών;

ΕΥΝ. Ἀγέννητος δὲ ὢν κατὰ τὴν προλαβοῦσαν ἀπόδειξιν, οὐκ ἄν ποτε πρόσοιτο γέννησιν, ὥστε τῆς ἰδίας μεταδοῦναι τῷ γεννωμένῳ φύσεως, ἐκφύγοι τε ἂν πᾶσαν σύγκρισιν καὶ κοινωνίαν τὴν πρὸς τὸ γεννητόν.

ΒΑΣ. Ὢ τῆς ἀναισχύντου καὶ πονηρᾶς βλασφημίας! ὢ τοῦ κεκρυμμένου δόλου, καὶ τῆς ποικίλης ῥᾳδιουργίας! ὡς ἀκριβῶς ἐξ αὐτῆς τοῦ διαβόλου τῆς μεθοδείας φθέγγεται! Ἀνόμοιον γὰρ βουλόμενος τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ τὸν μονογενῆ Υἱὸν καὶ D
Θεὸν ἐπιδεῖξαι, τὸ μὲν τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ ὄνομα σιωπᾷ, ἁπλῶς δὲ περὶ ἀγεννήτου καὶ γεννητοῦ διαλέγεται· καὶ τὰ τῆς σωτηρίου πίστεως ὀνόματα

κρυπτων, ψιλὰ παραδίδωσι τῆς βλασφημίας τὰ δόγματα· ἵνα τῆς ἀσεβείας ἐν τοῖς πράγμασι γυμνωθείσης, εἶτα τῆς μεταβάσεως ἐπὶ τὰ πρόσωπα γενομένης, αὐτὸς μὲν μηδὲν δοξῃ δύσφημον εἰρηκέναι, τῇ δὲ τοῦ λόγου ἀκολουθίᾳ κατεσκευασμένην ἔχῃ τὴν βλασφημίαν. Ἀγέννητος δὲ ὤν, φησὶν, ἐκφύγοι ἂν πᾶσαν σύγκρισιν καὶ κοινωνίαν τὴν πρὸς τὸ γεννητόν. Οὐκ εἶπεν, ὅτι Πατὴρ καὶ Υἱός·
E ἀλλ', ἀγέννητος καὶ γεννητός. Ἓν μὲν δὴ αὐτοῦ τοῦτο τοιοῦτον κακούργημα· ἕτερον δὲ ποῖον, σκοπεῖτε. Ἀγγέννητος δὲ ὤν, φησιν, οὐκ ἄν ποτε πρόσοιτο γέννησιν· καὶ ἐπάγει, ὥστε τῆς ἰδίας μεταδοῦναι τῷ γεννωμένῳ φύσεως. Τὸ, οὐκ ἄν ποτε πρόσοιτο γέννησιν, δύο σημαίνει· ἓν μέν, ὅτι τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ φύσει οὐκ ἐφαρμόζει γέννησις (ἀδύνατον γὰρ ὑπὸ γέννησιν ἐλθεῖν τὴν ἀγέννητον φύσιν)· ἕτερον δὲ, ὅτι γεννῆσαι οὐ καταδέχεται. Οὗτος μὲν οὖν κατὰ τὸ δεύτερον σημαινόμενον ἐχρήσατο τῇ φωνῇ· συναρπάζει δὲ τοὺς πολλοὺς ἐκ τῆς προτέρας ἐννοίας. Ἐπεὶ ὅτι γε τοῦτό ἐστι τὸ κατασκευαζόμενον, σαφῶς τὸ ἐπιφερόμενον δείκνυσιν. Εἰπὼν γὰρ, ὅτι
229 A οὐκ ἄν ποτε πρόσοιτο γέννησιν, ἐπήγαγεν· ὥστε τῆς ἰδίας μεταδοῦναι τῷ γεννωμένῳ φύσεως. Τῇ γὰρ δευτέρᾳ ἐννοίᾳ τοῦτό ἐστιν ἀκόλουθον· ὅτι οὐ καταδέχεται γενέσθαι Πατὴρ, ἵνα μὴ μεταδῷ τῆς ἰδίας φύσεως τῷ γεννωμένῳ. Τίς ἂν γένοιτο τῆς ἀσεβείας ταύτης χαλεπωτέρα; τίς ἐλάλησε τοσαύτην ἀδικίαν εἰς τὸ ὕψος ποτέ;

Ἐγὼ μὲν γὰρ φοβοῦμαι, μὴ καὶ ἡμεῖς ἐν τῷ τὰς ἀλλοτρίας ἀναλαμβάνειν βλασφημίας διὰ τοῦ στόματος, μολύνωμεν ἑαυτῶν τὴν διάνοιαν, καὶ τῆς

κατακρίσεως αὐτοῖς κοινωνήσωμεν. Παραμυθεῖται δέ με τὸ ἐν τοῖς εὐαγγελίοις, ὅτι καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ B
ἅγιον τὴν τῶν Ἰουδαίων εἰς τὸν Κύριον βλασφημίαν ἔγγραφον τοῖς μετὰ ταῦτα παραδοῦναι οὐ παρῃτήσατο, ἐκείνων στηλιτεῦον εἰς ἅπαντα χρόνον τὴν βλασφημίαν, οὐχὶ τῇ ἀχράντῳ δόξῃ τοῦ Μονογενοῦς προστριβόμενόν τινα βλασφημίαν. Εἰ τοίνυν οὐκ ἄν ποτε πρόσοιτο γέννησιν, ὥστε τῆς ἰδίας μεταδοῦναι τῷ γεννωμένῳ φύσεως, οὐκ ἔστι μὲν Πατὴρ ὁ Θεός· οὐκ ἔστι δέ· ἀλλ' ἄμεινον ἡμῖν ἀφεῖναι ἀτελὲς τὸ βλάσφημον. Ὁ μὲν γὰρ οὐ προσήκατο γέννησιν· ὁ δὲ οὐ μετέλαβε τῆς τοῦ γεννήσαντος φύσεως. Εἶτα ἐπαγωνίζεται αὐτὸς ἑαυτῷ C
καινὴν τῆς βλασφημίας τὴν παραμυθίαν ἐπινοῶν, οὐ τῷ εἰπεῖν τι μετανοίας ἐχόμενον, ἀλλὰ τοῖς δευτέροις φιλονεικῶν ἀποκρύψαι τὰ φθάσαντα. Τί γὰρ ὑπέμεινε φθέγξασθαι;

ΕΥΝ. Ἐκφύγοι τε ἂν πᾶσαν σύγκρισιν καὶ κοινωνίαν τὴν πρὸς τὸ γεννητόν.

ΒΑΣ Εἰ δὲ μὴ σύγκρισίς ἐστι τῷ Υἱῷ πρὸς τὸν Πατέρα, μηδὲ κοινωνία πρὸς τὸν γεννήσαντα, ψευδεῖς μὲν οἱ ἀπόστολοι, ψευδῆ δὲ τὰ εὐαγγέλια· αὐτή τε ἡ ἀλήθεια, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Ἀλλ' ἐγὼ μὲν πάλιν φρίσσω τὴν βλασφημίαν· παντὶ δὲ συνιδεῖν ῥᾴδιον. Εἰ γὰρ μηδεμίαν σύγκρισιν D
ἔχει πρὸς τὸν Πατέρα, πῶς ἔλεγε τῷ Φιλίππῳ· Τοσοῦτον χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ οὐχ ἑώρακάς με, Φίλιππε; καί, Ὁ θεωρῶν ἐμέ, θεωρεῖ τὸν πέμψαντά με; Τὸν γὰρ μήτε σύγκρισιν ἐπιδεχόμενον, μήτε κοινωνίαν τινὰ πρὸς αὐτὸν κεκτημένον, πῶς ἂν ἔδειξεν ἐν ἑαυτῷ ὁ Υἱός; Οὐ γὰρ διὰ τοῦ ἀν-

μοίου καὶ ἀλλοτρίου καταληπτόν ἐστι τὸ ἀγνοούμενον· ἀλλὰ τῷ οἰκείῳ πέφυκε τὸ οἰκεῖον ἐπιγινώσκεσθαι. Οὕτως ἐν μὲν τῷ ἀποσφραγίσματι ὁ τοῦ τυπώσαντος χαρακτὴρ καθορᾶται· δι' εἰκόνος δὲ ἡ γνῶσις τοῦ ἀρχετύπου γίνεται, συγκρινόντων ἡμῶν
E δηλονότι τὴν ἐν ἑκατέρῳ ταυτότητα.

Ὥστε διὰ μιᾶς ταύτης βλασφημίας πάσας ἀθετεῖσθαι τὰς φωνὰς τὰς παρὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰς τὴν τοῦ Μονογενοῦς δοξολογίαν παραδοθείσας·
210 A τοῦ μὲν εὐαγγελίου διδάσκοντος, ὅτι Τοῦτον ὁ Πατὴρ ἐσφράγισεν ὁ Θεός· τοῦ δὲ ἀποστόλου, Ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου. Εἰκὼν, οὐκ ἄψυχος· οὐδὲ χειρόκμητος· οὐδὲ τέχνης ἔργον καὶ ἐπινοίας· ἀλλὰ εἰκὼν ζῶσα, μᾶλλον δὲ, αὐτοοῦσα ζωὴ, οὐκ ἐν σχήματος ὁμοιότητι, ἀλλ' ἐν αὐτῇ τῇ οὐσίᾳ τὸ ἀπαράλλακτον ἀεὶ διασώζουσα. Ἐγὼ γὰρ καὶ τὸ, ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχειν, ἴσον δύνασθαι τῷ, ἐν οὐσίᾳ Θεοῦ ὑπάρχειν, φημί. Ὡς γὰρ τὸ, μορφὴν ἀνειληφέναι δούλου, ἐν τῇ οὐσίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος
B τὸν Κύριον ἡμῶν γεγενῆσθαι σημαίνει· οὕτω δὲ καὶ τὸ, ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχειν, τῆς θείας οὐσίας παρίστησι πάντως τὴν ἰδιότητα. Ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ, φησὶν, ἑώρακε τὸν Πατέρα. Οὗτος δὲ ἀλλοτριῶν τοῦ Πατρὸς τὸν Μονογενῆ, καὶ παντελῶς ἀποσχίζων τῆς πρὸς αὐτὸν κοινωνίας, τὴν δι' αὐτοῦ γενομένην τῆς γνώσεως ἄνοδον, τὸ ὅσον ἐπ' αὐτῷ, διακόπτει. Πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ, ἐμά ἐστιν, ὁ Κύριός φησιν. Εὐνόμιος δὲ οὐδεμίαν λέγει κοινωνίαν εἶναι τῷ Πατρὶ πρὸς τὸν ἐξ αὐτοῦ. Καὶ, Ὥσπερ ὁ Πατὴρ ζωὴν ἔχει ἐν ἑαυτῷ, οὕτως ἔδωκε καὶ τῷ Υἱῷ ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ. Τοῦτο παρ' αὐ-

τοῦ δεδιδάγμεθα τοῦ Κυρίου· παρὰ δὲ Εὐνομίου, C
τί; Μηδεμίαν εἶναι σύγκρισιν τῷ γεννηθέντι πρὸς τὸν γεννήσαντα. Καὶ ἁπαξαπλῶς, διὰ μιᾶς ταύτης φωνῆς ἀναιρεῖ μὲν τὸν τῆς εἰκόνος λόγον, ἀθετεῖ δὲ τὸ ἀπαύγασμα εἶναι καὶ χαρακτῆρα τῆς ὑποστάσεως. Οὔτε γὰρ εἰκόνα δυνατὸν τοῦ ἀσυγκρίτου νοεῖσθαι, οὔτε ἀπαύγασμα εἶναι τοῦ ἀκοινωνήτου κατὰ τὴν φύσιν. Τῷ δὲ αὐτῷ εἴδει πάλιν τοῦ τεχνάσματος ἐπιμένει, τῷ ἀγεννήτῳ λέγων μὴ εἶναι πρὸς τὸ γεννητὸν σύγκρισιν· οὐχὶ τῷ Πατρὶ πρὸς τὸν ἐξ αὐτοῦ, ἵνα ἥνπερ ἂν ταῖς φωναῖς ταύταις ὑπάρχουσαν ἀντίθεσιν ἐπιδείξῃ, ταύτην ἐπ' αὐτῆς τῆς οὐσίας τοῦ D
Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ μετενέγκῃ.

Ὅπως δὲ μὴ πάσαις αὐτοῦ κατακολουθοῦντες ταῖς βλασφημίαις, καὶ ἕκαστον εὐθύνειν τῶν εἰρημένων ἐπιχειροῦντες, εἰς πολὺ μῆκος τὸν λόγον ἐκτείνωμεν· ὅσα μὲν καὶ πρόχειρον ἔχει τὴν ἀσέβειαν, καὶ αὐτόθεν φανερὰ τοῖς ἐντυγχάνουσίν ἐστι, παρήσομεν· ἃ δὲ λόγου τινὸς πρὸς τὸν ἔλεγχον δεῖται, ταῦτα παραθησόμεθα. Ποικίλως γὰρ τὸ πρὸς τὸν Υἱὸν ἀκοινώνητον τῆς τοῦ Πατρὸς οὐσίας κατασκευάσας, καὶ πανταχόθεν, ὡς οἴεται, τὸ ἄτοπον ἐπιδείξας, ἐπάγει·

ΕΥΝΟΜ. Οὐ γὰρ δὴ τοῦτο ἂν εἴποιμεν, ὡς E
κοινὴ μὲν ἀμφοῖν ἡ οὐσία· τάξει δὲ, καὶ τοῖς ἐκ χρόνου πρεσβείοις, ὁ μὲν ἐστι πρῶτος, ὁ δὲ, δεύτερος. Ἐπειδή γε δεῖ προσεῖναι ἐν τοῖς ὑπερέχουσι τὸ τῆς ὑπεροχῆς αἴτιον· οὐ συνέζευκται δὲ τῇ οὐσίᾳ τοῦ Θεοῦ, οὐ χρόνος, οὐκ αἰὼν, οὐ τάξις. Ἥ τε γὰρ τάξις, δευτέρα τοῦ τάττοντος· οὐδὲν δὲ τῶν τοῦ Θεοῦ ὑφ' ἑτέρου τέτακται. Ὅ τε χρόνος, ἀστέρων

ποιά τις ἐστὶ κίνησις· ἀστέρες δὲ, οὐ τῆς ἀγεννήτου
241 A μόνον οὐσίας, καὶ νοητῶν ἁπάντων, ἀλλὰ καὶ τῶν πρώτων σωμάτων γεγόνασιν ὕστεροι. Περὶ δὲ αἰώνων τί δεῖ καὶ λέγειν, τῆς Γραφῆς σαφῶς διαγορευούσης, πρὸ τῶν αἰώνων ὑπάρχειν τὸν Θεόν;

ΒΑΣ. Ὑποθέμενος ἑαυτῷ κατὰ τὸν λόγον ἅπερ ἐβούλετο, καὶ τὰ ἀκόλουθα λαβὼν ταῖς ὑποθέσεσιν, εἶτα εἰς ἀτόπους ἐννοίας ἑαυτὸν ἐξωθῶν, ἀναγκαίαν ἐντεῦθεν οἴεται τὴν παραδοχὴν τῶν ἰδίων δογμάτων ἐπιδεικνύναι. Φησὶ γὰρ, ὅτι οὐκ ἂν τοῦτο εἴποιμεν, ὡς κοινὴ μὲν ἀμφοῖν ἡ οὐσία·
B τάξει δὲ, καὶ τοῖς ἐκ χρόνου πρεσβείοις, ὁ μέν ἐστι πρῶτος, ὁ δὲ δεύτερος. Εἰ μὲν οὖν τὸ κοινὸν τῆς οὐσίας οὕτω νοήσας εἶπεν, ὡς ἐξ ὕλης προυπαρχούσης διανομήν τινα καὶ καταδιαίρεσιν εἰς τὰ ἀπ' αὐτῆς νοεῖν, οὔτ' ἂν αὐτοὶ καταδεξαίμεθα τὴν διάνοιαν ταύτην· μὴ γένοιτο· καὶ τοὺς λέγοντας, εἴ τινες καὶ εἰσὶν, οὐδὲν ἔλαττον ἀσεβεῖν τῶν τὸ ἀνόμοιον λεγόντων ἀποφαινόμεθα. Εἰ δὲ οὕτω τις ἐκλαμβάνοι τὸ τῆς οὐσίας κοινὸν, ὡς τὸν τοῦ εἶναι λόγον ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἐπ' ἀμφοῖν θεωρεῖσθαι, ὥστε καὶ εἰ καθ' ὑπόθεσιν φῶς ὁ Πατὴρ τῷ ὑπο-
C κειμένῳ νοοῖτο, φῶς καὶ τὴν τοῦ Μονογενοῦς οὐσίαν ὁμολογεῖσθαι, καὶ ὅνπερ ἄν τις ἀποδῷ ἐπὶ τοῦ Πατρος τὸν τοῦ εἶναι λόγον, τὸν αὐτὸν τοῦτον καὶ τῷ Υἱῷ ἐφαρμόζειν· εἰ οὕτω τὸ κοινὸν τῆς οὐσίας λαμβάνοιτο, δεχόμεθα· καὶ ἡμέτερον εἶναι τὸ δόγμα φήσομεν. Κατὰ τοῦτο γὰρ καὶ θεότης μία· δηλονότι κατὰ τὸν τῆς οὐσίας λόγον τῆς ἑνότητος νοουμένης, ὥστε ἀριθμῷ μὲν τὴν διαφορὰν ὑπάρχειν, καὶ

ταῖς ἰδιότησι ταῖς χαρακτηριζούσαις ἑκάτερον· ἐν δὲ τῷ λόγῳ τῆς θεότητος, τὴν ἑνότητα θεωρεῖσθαι.

Διωρισμένου τοίνυν πῶς χρὴ τὸ κοινὸν τῆς οὐσίας ἐκδέχεσθαι, τὰ ἐφεξῆς ἐξετάσωμεν, τίνα συνάφειαν ἔχει πρὸς τὰ προάγοντα. Τάξει δὲ, φησὶ, καὶ D τοῖς ἐκ χρόνου πρεσβείοις, ὁ μέν ἐστι πρῶτος, ὁ δὲ δεύτερος. Τίς ἡ ἀναγκη ἐφ' ὧν ἡ οὐσία κοινὴ, τάξει τε ὑποβεβλῆσθαι ταῦτα, καὶ χρόνῳ εἶναι δεύτερα; Οὐ γὰρ δυνατὸν τῇ ἑαυτοῦ εἰκόνι ἀχρόνως ἀπαυγασθείσῃ τὸν Θεὸν τῶν ὅλων μὴ ἐξ ἀϊδίου συνεῖναι, καὶ μὴ χρόνον μόνον, καὶ αἰώνων δὲ πάντων ἐπέκεινα τὴν συνάφειαν ἔχειν. Διὰ τοῦτο γὰρ ἀπαύγασμα εἴρηται, ἵνα τὸ συνημμένον νοήσωμεν καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως, ἵνα τὸ ὁμοούσιον ἐκμανθάνωμεν. Ἀλλὰ καὶ τάξις, ἡ μὲν φυσική τίς ἐστιν· ἡ δὲ, κατ' ἐπιτήδευσιν. Φυσικὴ μὲν, ὡς ἡ E τῶν κτισμάτων κατὰ τοὺς δημιουργικοὺς λόγους διαταχθεῖσα· καὶ ὡς ἡ τῶν ἀριθμητῶν θέσις· καὶ ὡς ἡ τῶν αἰτίων προς τὰ αἰτιατὰ σχέσις, ἐκείνου προδιωμολογημένου τοῦ καὶ τῆς φύσεως αὐτῆς ποιητὴν εἶναι καὶ δημιουργὸν τὸν Θεόν. Ἐπιτετηδευμένη δὲ καὶ τεχνικὴ, ὡς ἡ ἐν τοῖς κατασκευάσμασι, καὶ μαθήμασι, καὶ ἀξιώμασι, καὶ ἀριθμῷ, καὶ τοῖς 232 τοιούτοις. Τούτων τοίνυν τὸ πρότερον ἀποκρυψάμενος A οὗτος, τοῦ δευτέρου εἴδους τῆς τάξεως ἐπεμνήσθη, καὶ φησὶ, μὴ χρῆναι λέγειν ἐπὶ Θεοῦ τάξιν, ἐπείπερ ἡ τάξις δευτέρα ἐστὶ τοῦ τάττοντος. Ἐκεῖνο δὲ ἢ οὐ συνεῖδεν, ἢ ἑκὼν ἀπεκρύψατο, ὅτι ἔστι τι τάξεως εἶδος, οὐκ ἐκ τῆς παρ' ἡμῶν θέσεως συνιστάμενον, ἀλλ' αὐτῇ τῇ κατὰ φύσιν ἀκολουθίᾳ

συμβαῖνον, ὡς τῷ πυρὶ πρὸς τὸ φῶς ἐστι τὸ ἐξ αὐτοῦ. Ἐν τούτοις γὰρ πρότερον τὸ αἴτιον λέγομεν, δεύτερον δὲ τὸ ἐξ αὐτοῦ· οὐ διαστήματι χωρίζοντες ἀπ' ἀλλήλων ταῦτα, ἀλλὰ τῷ λογισμῷ τοῦ αἰ-
B τιατοῦ προεπινοοῦντες τὸ αἴτιον. Πῶς οὖν εὔλογον ἀρνεῖσθαι τὴν τάξιν, ἐφ' ὧν ἐστι πρότερον καὶ δεύτερον, οὐ κατὰ τὴν ἡμετέραν θέσιν, ἀλλ' ἐκ τῆς κατὰ φύσιν αὐτοῖς ἐνυπαρχούσης ἀκολουθίας; Τίνος οὖν ἕνεκεν ἀθετεῖ τὴν τάξιν ἐπὶ Θεοῦ λαμβάνεσθαι;

Ἡγεῖται, εἰ ἐπιδείξειε μηδαμῶς ἄλλως τὸ πρότερον ἐπὶ Θεοῦ νοεῖσθαι, λειπόμενον ἕξειν, κατ' αὐτὴν τὴν οὐσίαν τὴν ὑπεροχὴν ἐπιδείκνυσθαι. Ἡμεῖς δὲ, κατὰ μὲν τὴν τῶν αἰτίων πρὸς τὰ ἐξ αὐτῶν σχέσιν, προτετάχθαι τοῦ Υἱοῦ τὸν Πατέρα
C φαμέν· κατὰ δὲ τὴν τῆς φύσεως διαφορὰν, οὐκέτι, οὐδὲ κατὰ τὴν τοῦ χρόνου ὑπεροχήν· ἢ οὕτω γε καὶ αὐτὸ, τὸ Πατέρα εἶναι τὸν Θεὸν, ἀθετήσομεν· τῆς κατὰ τὴν οὐσίαν ἀλλοτριότητος τὴν φυσικὴν συνάφειαν ἀθετούσης.

Ἐπεὶ μέντοι ἀφορίσασθαι ἡμῖν τοῦ χρόνου τὴν φύσιν ὁ σοφὸς τὰ πάντα προήχθη, καὶ ἐνταῦθα αὐτοῦ τὸ βέβαιον καὶ περιεσκεμμένον τῆς διανοίας ἴδωμεν. Χρόνον τοίνυν εἶναί φησι ποιάν τινα κίνησιν ἀστέρων· ἡλίου δηλονότι καὶ σελήνης καὶ τῶν λοιπῶν, ὅσοις καθ' ἑαυτὰ κινεῖσθαι δύναμίς ἐστι.
D Τὸ τοίνυν ἀπὸ γενέσεως οὐρανοῦ καὶ γῆς μέχρι τῆς ποιήσεως τῶν ἀστέρων διάστημα, τί ποτε ἄρα εἶναι ὁ δεινὸς τὰ μετέωρα οὗτος ἀποφανεῖται; Σαφῶς γὰρ ὁ τὴν κοσμογονίαν τῇ δυνάμει τοῦ Πνεύματος ἀναγράψας, τῇ τετάρτῃ ἡμέρᾳ τοὺς μεγάλους φωστῆρας καὶ τοὺς λοιποὺς ἀστέρας γεγενῆσθαί φησί. Χρόνος οὖν οὐκ ἦν, ὡς ἔοικεν, ἐν ταῖς κατόπιν

ἡμέραις· οὐ γὰρ ἐκινοῦντό πω οἱ ἀστέρες. Πῶς γὰρ, οἵ γε μηδ' ἐγεγόνεισαν τὴν ἀρχήν; Καὶ πάλιν, ὅτε ἐπολέμει τοῖς Γαβαωνίταις, ὁ τοῦ Ναυῆ Ἰησοῦς, ἐπειδὴ ἀκίνητος ὁ ἥλιος ἔμεινε τῷ προστάγματι πεδηθεὶς, καὶ ἡ σελήνη κατὰ χώραν εἱ- E
στήκει, χρόνος οὐκ ἦν τηνικαῦτα; Τί ἐκεῖνο οὖν τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας εἴπωμεν; τίνα προσηγορίαν ἐπινοήσεις; Εἰ γὰρ ἡ τοῦ χρόνου φύσις ἐπιλελοίπει, αἰὼν ἀντεισῆλθε δηλονότι. Αἰῶνα δὲ μικρὸν ἡμέρας μέρος προσαγορεύειν, τίνα τῆς ἀνοίας ὑπερ- 233
βολὴν ἀπολείπει; Ἀλλ ἔοικεν, ἐκ πολλῆς ἀγχι- A
νοίας, ἡμέραν μὲν καὶ νύκτα ἐν τῇ ποιᾷ τῶν ἀστέρων κινήσει νομίζειν γίνεσθαι, ταῦτα δὲ εἶναι τοῦ χρόνου μέρη· ὅθεν τὸν χρόνον ποιάν τινα κίνησιν ἀστέρων ἀπεφήνατο, οὐδὲ αὐτὸ τοῦτο συνεὶς ὅ τι λέγει. Οὐ γὰρ ποιὰν, ἀλλ' εἴπερ ἄρα, ποσὴν, μᾶλλον ἦν εἰπεῖν οἰκειότερον. Ἀλλὰ τίς οὕτω παῖς παντελῶς τὴν διάνοιαν, ὥστε ἀγνοεῖν, ὅτι ἡμέραι μὲν, καὶ ὧραι, καὶ μῆνες, καὶ ἐνιαυτοὶ, μέτρα τοῦ χρόνου εἰσὶν, οὐχὶ μέρη; Χρόνος δέ ἐστι τὸ συμπαρεκτεινόμενον τῇ συστάσει τοῦ κόσμου διά- B
στημα· ᾧ πᾶσα παραμετρεῖται κίνησις, εἴτε ἀστέρων, εἴτε ζώων, εἴτε οὑτινοσοῦν τῶν κινουμένων, καθὸ λέγομεν, ταχύτερον ἢ βραδύτερον ἕτερον ἑτέρου· ταχύτερον μὲν, τὸ ἐν ἐλάττονι χρόνῳ πλεῖον διάστημα μεταβαῖνον· βραδύτερον δὲ, τὸ ἔλαττον ἐν πλείονι χρόνῳ κινούμενον. Ὁ δὲ, ἐπειδὴ ἐν χρόνῳ οἱ ἀστέρες κινοῦνται, χρόνου αὐτοὺς εἶναι δημιουργοὺς ἀποφαίνεται. Οὐκοῦν κατὰ τὸν τοῦ σοφωτάτου λόγον, ἐπειδὴ καὶ κάνθαροι ἐν χρόνῳ κι-

C νοῦνται, ὁρισώμεθα τὸν χρόνον εἶναι ποιάν τινα κανθάρων κίνησιν· οὐδὲν γὰρ τούτου τὸ παρ' αὐτοῦ λεχθὲν διαφέρει, πλὴν τῆς σεμνότητος τῶν ὀνομάτων. Καὶ ταῦτα μὲν τοιαῦτα, σκέψασθε δὲ τὰ ἐφεξῆς.

ΕΥΝ. Ἀλλὰ μὴν, φησὶν, οὐδὲ ἐνυπάρχειν τι τῇ οὐσίᾳ τοῦ Θεοῦ δυνατὸν, οἷον εἶδος, ἢ ὄγκον, ἢ πηλικότητα, διὰ τὸ πάντη συνθήκης ἐλεύθερον εἶναι τὸν Θεόν. Εἰ δὲ τούτων καὶ τῶν τοιούτων τι μήτε ἐστὶ μήτε ποτὲ γένοιτ' ἂν εὐαγὲς ἐπινοῆσαι συμπεπλεγμένον τῇ οὐσίᾳ τοῦ Θεοῦ, ποῖος ἔτι συγχω-
D ρήσει λόγος πρὸς τὴν ἀγέννητον ὁμοιοῦν τὴν γεννητήν; τῆς κατ' οὐσίαν ὁμοιότητος, ἢ συγκρίσεως, ἢ κοινωνίας, μηδεμίαν ὑπεροχὴν ἢ διαφορὰν καταλιπούσης, ἰσότητα δὲ σαφῶς ἐργαζομένης, μετὰ δὲ τῆς ἰσότητος ἀγέννητον ἀποφαινούσης τὸν ὁμοιούμενον, ἢ συγκρινόμενον. Οὐδεὶς δὲ οὕτως ἀνόητος καὶ πρὸς ἀσέβειαν τολμηρὸς, ὥστε ἴσον εἰπεῖν τῷ Πατρὶ τὸν Υἱὸν, αὐτοῦ τοῦ Κυρίου διαῤῥήδην εἰπόντος· Ὁ Πατὴρ ὁ πέμψας με, μείζων μού ἐστι. Καὶ πάλιν μετ' ὀλίγα. Ἀλλ' ὅτι μὲν εἷς ὁ τῶν πάντων Θεὸς ἀγέννητος καὶ ἀσύγκριτος, πλειόνων ὄν-
E των τῶν παραλελειμμένων, ἀποχρῆν ἡγοῦμαι καὶ τὰ ῥηθέντα πρὸς ἀπόδειξιν.

ΒΑΣ. Ὅταν τινὸς ἅπτεσθαι μέλλῃ πονηροῦ λόγου, προλαμβάνει τινὰ συγχωρούμενα παρὰ πάν-
236 A των, ἵνα διὰ τῆς ἐν τούτοις εὐγνωμοσύνης μηδὲ περὶ τῶν λοιπῶν ἀπιστῆται. Οὐδὲν, φησὶν, οἷόν τε ἐνυπάρχειν τοῦ Θεοῦ τῇ οὐσίᾳ, οὔτε εἶδος, οὔτε ὄγκον, οὔτε πηλικότητα, διὰ τὸ πάντη συνθήκης ἐλεύθερον εἶναι τὸν Θεόν. Μέχρι τούτων ἐστὶν εὐγνώμων· ἐν δὲ

τοις ἑξῆς εἰς ἑαυτὸν ἐπανῆλθεν. Ὡς γὰρ ἀναγκαίως τοῖς προεκτεθεῖσιν ἑπομένην τὴν βλασφημίαν ἐπισυνάπτει, λέγων· εἰ δὲ τούτων καὶ τῶν τοιούτων τι μήτε ἐστὶ μηδέποτ' ἂν γένοιτο εὐαγὲς ἐπινοῆσαι συμπεπλεγμένον τῇ οὐσίᾳ, τίς συγχωρήσει λόγος πρὸς τὴν ἀγέννητον ὁμοιοῦν τὴν γεννητήν; Ποίαν ἀκολουθίαν ἔχει ταῦτα πρὸς ἄλληλα, εἰ ἀσύνθετός ἐστιν ὁ Θεός, ἀνεπίδεκτον εἶναι τὸν Υἱὸν τῆς πρὸς αὐτὸν ὁμοιότητος; Εἰπὲ γάρ· οὐχὶ δὲ καὶ σὺ τὸν Υἱὸν παραπλησίως ἐρεῖς μήτε εἶδος, μήτε ὄγκον, μήτε πηλικότητα ἔχειν ἐν ἑαυτῷ, καὶ πάντη συνθήκης ἐλεύθερον εἶναι; B

Ἐγὼ μὲν γὰρ οὐδὲ μανέντα σε ἡγοῦμαί ποτε τολμήσειν ἄλλο τι εἰπεῖν τὸν Υἱὸν ἢ ἀσώματον καὶ ἀνείδεον καὶ ἀσχημάτιστον, καὶ πάντα ὅσαπερ ἂν ἐπὶ τοῦ Πατρὸς εἴποις. Πῶς οὖν οὐκ εὐσεβές, τὸν μὴ ἔχοντα εἶδος τῷ εἶδος μὴ ἔχοντι παραβάλλειν; C καὶ τὸν μὴ ἔχοντα πηλικότητα, τῷ μὴ ἔχοντι ταύτην, καὶ τὸν ἀσύνθετον ὅλως, τῷ ἀσυνθέτῳ; Ὁ δὲ τὸ ὅμοιον ἐν τῷ εἴδει τίθεται, καὶ τὸ ἴσον ἐν τῷ ὄγκῳ· τὴν δὲ πηλικότητα, ὅ τι καὶ οἴεται παρὰ τὸν ὄγκον εἶναι, αὐτὸς ἂν οἰκειότερον ἐξηγήσαιτο.

ΕΥΝ. Διὰ τοῦτο οὔτε ἴσος, φησίν, οὔτε ὅμοιος, ἐπειδὴ καὶ ἄποσός ἐστι καὶ ἀνείδεος.

ΒΑΣ. Ἐγὼ δὲ κατ' αὐτὸ τοῦτο τὴν ὁμοιότητα τίθεμαι. Ἐπειδὴ ὥσπερ ὁ Πατὴρ συνθήκης ἐστὶ πάσης ἐλεύθερος, οὕτω καὶ ὁ Υἱὸς ἁπλοῦς παντελῶς, καὶ ἀσύνθετος, καὶ τὸ ὅμοιον, μὴ κατὰ τὴν D τοῦ εἴδους ταυτότητα θεωρεῖσθαι, ἀλλὰ κατ' αὐτὴν τὴν οὐσίαν. Ὅσοις μὲν γὰρ μορφὴ καὶ σχῆμα πε-

ρίκειται, τούτοις, κατὰ τὴν ταυτότητα τοῦ εἴδους, ἡ ὁμοιότης· τὴν δὲ ἀνείδεον καὶ ἀσχημάτιστον φύσιν ἐν αὐτῇ τῇ οὐσίᾳ λείπεται ἔχειν τὴν ὁμοιότητα καὶ τὸ ἴσον, μὴ ἐν τῇ τῶν ὄγκων παραμετρήσει, ἀλλ' ἐν τῇ ταυτότητι τῆς δυνάμεως. Χριστὸς, φησι, Θεοῦ δύναμις, καὶ Θεοῦ σοφία· ὅλης τῆς πατρικῆς δυνάμεως ἐναποκειμένης αὐτῷ δηλονότι.
L. Ὅθεν ὅσαπερ ἂν βλέπῃ τὸν Πατέρα ποιοῦντα, ταῦτα καὶ ὁ Υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ.

ΕΥΝΟΜ. Ἀλλ' ἡ κατ' οὐσίαν, φησιν, ὁμοιότης, ἢ σύγκρισις, ἢ κοινωνία, μηδεμίαν ὑπεροχὴν ἢ διαφορὰν καταλείπουσα, ἰσότητα σαφῶς ἀπεργάζεται.

ΒΑΣ. Πῶς οὖν οὐδεμίαν διαφορὰν καταλείπει; οὐδὲ τὴν τοῖς αἰτίοις πρὸς τὰ ἐξ αὐτῶν ἐνυπάρχουσαν. Εἶτα ἐπάγει·

ΕΥΝ. Τίς δὲ οὕτως ἀνόητος, ἢ πρὸς ἀσέβειαν τολμηρὸς, ὥστε ἴσον εἰπεῖν τὸν Υἱὸν τῷ Πατρί;

ΒΑΣ. Εἴπωμεν αὐτῷ τὰ τοῦ προφήτου πρὸς ταῦ-
235 τα· ὅτι Ὄψις πόρνης ἐγένετό σοι, ἀπηναισχύντησας
A πρὸς πάντας. Καὶ γὰρ ἐκεῖναι τὰ ἑαυτῶν ὀνείδη τοῖς σεμνῶς βεβιωκόσι προστρίβονται· καὶ οὗτος τοὺς τὴν δόξαν τοῦ Μονογενοῦς μεγαλύνειν ἐπιθυμοῦντας ἀνοήτους ἀποκαλεῖ καὶ πρὸς ἀσέβειαν τολμηροὺς, ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς χαλεπαίνων, ἐφ' οἷς καὶ Ἰουδαῖοι παρωξύνοντο τηνικαῦτα λέγοντες, ὅτι Ἴσον ἑαυτὸν ποιεῖ τῷ Θεῷ.

Καίτοι γε (καὶ μηδενὶ παράδοξον τὸ λεγόμενον δόξῃ) μᾶλλόν πως ἐδόκουν ἐκεῖνοι τὸ ἀκόλουθον ἐπιβλέπειν. Ἠγανάκτουν γὰρ, ὅτι Πατέρα ἑαυτοῦ

ἔλεγε τὸν Θεόν· τὸ ἐφεξῆς ἀφ' ἑαυτῶν συλλογιζόμενοι, ὅτι διὰ τούτου ἴσον ἑαυτὸν ποιεῖ τῷ Θεῷ ὡς ἀναγκαίως ἑπομένου, τῷ Πατέρα ἔχειν τὸν Θεόν, B
τοῦ, ἴσον ὑπάρχειν αὐτῷ. Ὁ δὲ, τὸ πρῶτον συγχωρῶν δῆθεν, πρὸς τὸ δεύτερον ἀνανεύει, καὶ τὴν τοῦ Κυρίου φωνὴν ἡμῖν προβάλλεται εἰπόντος, Ὁ Πατὴρ, ὁ πέμψας με, μείζων μού ἐστι· τοῦ δὲ ἀποστόλου λέγοντος οὐκ ἀκούει, ὅτι Οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ. Καίτοι εἰ κατὰ τὸν σὸν λόγον ἡ ἀγεννησία οὐσία ἦν, ἐβούλετο δὲ τὴν κατ' οὐσίαν ὑπεροχὴν ἐπιδεῖξαι, εἶπεν ἂν, ὁ ἀγέννητος μείζων μού ἐστιν. Ὑμέτερος δέ ἐστιν ὁ λόγος, ὅτι ἡ τοῦ Πατρὸς προσηγορία ἐνεργείας ἐστὶ καὶ οὐκ οὐσίας σημαντική. Μείζονα οὖν λέγοντες τοῦ Υἱοῦ τὸν Πατέρα, μείζονα τοῦ ἔργου φατὲ τὴν C
ἐνέργειαν. Πᾶσα δὲ δήπου ἐνέργεια συμβαίνει τῷ μέτρῳ τοῖς ἐξ αὐτῆς γινομένοις· καὶ μεγάλη μὲν τῶν μεγάλων ἔργων ἐστί· σμικρὰ δὲ, τῶν σμικροτέρων. Τὸ οὖν μείζονα τοῦ Υἱοῦ τὸν Πατέρα κατὰ τοῦτον τὸν λόγον ὁμολογεῖν, οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, ἢ ἀσύμμετρον τῷ ἔργῳ τίθεσθαι τὴν ἐνέργειαν. Καὶ μάτην φάσκειν πρὸς τὸ τῆς ἐνεργείας μέγεθος τὸν Θεὸν κεκινῆσθαι, οὐ δυνηθέντα τῇ ἐνεργείᾳ παρισῶσαι τὸ τέλος. Ὥστε τὸ ἕτερον τοῖν δυοῖν ἀναγκαίως διαπεσεῖται· ἢ μὴ δηλοῦν ἐνέργειαν τὸν Πατέρα, ἀλλὰ οὐσίαν, καὶ οὕτως αὐτοῖς ὁ σεσοφισμένος τῆς ὁμοιότητος λόγος διαγεγράψεται, ὅμοιον D
τῷ Πατρὶ τὸν Υἱὸν τιθεμένων, τουτέστι, τῇ ἐνεργείᾳ· οἷον γὰρ ἠθέλησεν ὁ Πατὴρ, φησὶ, τοιοῦτον ἐποίησε, καθὸ καὶ εἰκόνα βουλήσεως ὀνομάζουσιν· ἢ τοῦτο φυλάσσοντας, μὴ εἶναι λέγειν μείζονα τὸν

Πατέρα. Ἐπειδήπερ πᾶσα ἐνέργεια, μηδενὸς ἀνθισταμένου τῶν ἔξωθεν, σύμμετρος ἐστι τοῖς οἰκείοις ἀποτελέσμασι. Ταῦτα μὲν οὖν πρὸς ἔλεγχον τῆς ἐν τοῖς δόγμασιν αὐτῶν ἀσυμφωνίας εἰρήσθω.

E Ἐκεῖνο δὲ τίνι τῶν πάντων ἄδηλον, ὅτι τὸ μεῖζον, ἢ κατὰ τὸν τῆς αἰτίας λόγον, ἢ κατὰ τὸν τῆς δυνάμεως πλεονασμὸν, ἢ κατὰ τὴν τοῦ ἀξιώματος ὑπεροχὴν, ἢ κατὰ τὴν τῶν ὄγκων περιουσίαν λέγεται; Κατὰ μὲν οὖν τὸν ὄγκον μὴ εἰλῆφθαι τὸ
236
A μεῖζον, αὐτός τε οὗτος προλαβὼν ἔφησε, καὶ τὸ εἰκὸς οὕτως ἔχει· ἐπειδήπερ τὸ μεῖζον ἐν τοῖς μεγέθεσι τοσοῦτόν ἐστιν, ὅσον καὶ τὸ ἔλαττον, καὶ ἔτι. Τὰ δὲ ἀπερίληπτα τῷ μεγέθει, μᾶλλον δὲ ἀμεγέθη καὶ ἄποσα παντελῶς, τίς ἂν ἀλλήλοις παραμετρήσειεν; ὧν δὲ ἀμήχανος ἡ παράθεσις, τίνι ἂν τρόπῳ ἐν τούτοις τὸ ὑπερβάλλον ἐπιγνωσθείη; Δυνάμει δὲ λέγειν ἐλλείπειν τὸν Χριστὸν τὴν τοῦ Θεοῦ δύναμιν, κομιδῆ νηπίων καὶ οὐδὲ κατακουόντων τῆς φωνῆς τοῦ Κυρίου, λέγοντος· Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἕν ἐσμεν· καὶ τὸ ἓν ἀντὶ τοῦ κατὰ τὴν δύναμιν ἴσου
B παραλαμβάνοντος, ὡς ἐξ αὐτῶν δείξομεν τοῦ εὐαγγελίου τῶν ῥημάτων. Εἰπὼν γὰρ περὶ τῶν πιστευσάντων, ὅτι Οὐ μή τις ἁρπάσῃ ἐκ τῆς χειρός μου· καὶ, ὅτι Ὁ Πατὴρ, ὃς δέδωκέ μοι, μείζων πάντων ἐστί· καὶ, Οὐδεὶς δύναται ἁρπάσαι ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ Πατρός μου, ἐπήγαγεν· Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἕν ἐσμεν, σαφῶς τὸ ἓν ἀντὶ τοῦ ἴσου καὶ ταὐτοῦ κατὰ δύναμιν παραλαμβάνων. Ἀλλὰ μὴν εἴγε καὶ ὁ θρόνος ὁ τοῦ Θεοῦ, ὥσπερ οὖν ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν, ἀξιώματός ἐστιν ὄνομα, ἡ ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς ἀφωρισμένη τῷ Υἱῷ καθέδρα, τί ποτε ἕτερον, καὶ

οὐχὶ τὸ ὁμότιμον τῆς ἀξίας ἀποσημαίνει; Ἀλλὰ
καὶ ἥξειν ὁ Κύριος ἐπαγγέλλεται ἐν τῇ δόξῃ τοῦ C
Πατρός. Λείπεται τοίνυν κατὰ τὸν τῆς αἰτίας λόγον
ἐνταῦθα τὸ μεῖζον λέγεσθαι. Ἐπειδὴ γὰρ ἀπὸ τοῦ
Πατρὸς ἡ ἀρχὴ τῷ Υἱῷ, κατὰ τοῦτο μείζων ὁ Πα-
τήρ, ὡς αἴτιος καὶ ἀρχή. Διὸ καὶ ὁ Κύριος οὕτως
εἶπεν· Ὁ Πατήρ μου μείζων μού ἐστι, καθὸ Πα-
τήρ, δηλονότι. Τὸ δὲ, Πατὴρ, τί ἄλλο σημαίνει
ἢ οὐχὶ τὸ, αἰτία εἶναι καὶ ἀρχὴ τοῦ ἐξ αὐτοῦ γεννη-
θέντος; Ὅλως δὲ οὐσία οὐσίας, καὶ κατὰ τὴν
ὑμετέραν σοφίαν, μείζων καὶ ἐλάττων οὐ λέγεται.
Ὥστε καὶ κατὰ τούτους, καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἀλή-
θειαν, οὐδενὶ ἂν τρόπῳ τὴν κατ' οὐσίαν ὑπεροχὴν
ὁ προκείμενος λόγος τοῦ μείζονος ἐμφαίνοι. Ἀλλὰ D
μὴν οὐδὲ κατ' ὄγκον φαίη ἂν αὐτὸς οὗτος μείζονα
τὸν Θεὸν Πατέρα· ὅ γε ἀποφηνάμενος, μὴ χρῆ-
ναι περὶ τὸν Θεὸν ὑπονοεῖν πηλικότητα. Ὑπόλοιπος
οὖν ἐστιν ὁ παρ' ἡμῶν λεχθεὶς τοῦ μείζονος τρόπος,
ὁ τῆς ἀρχῆς, λέγω, καὶ τῆς αἰτίας. Ἡ μὲν οὖν κα-
τὰ τὸ μεῖζον ἐπιχείρησις αὐτοῦ τῆς βλασφημίας,
τοιαύτη.

Ἐκεῖνο δὲ θαυμάσαι ἄξιον, ὅτι οὕτως ἐν βραχεῖ
πρὸς τοὺς ἐναντιωτάτους λόγους περιτρεπόμενος,
καθάπερ ἀορασίᾳ τινὶ τοὺς τῆς ψυχῆς ὀφθαλμοὺς
πεπληγμένος, συνιδεῖν τὴν ἐν τοῖς λεχθεῖσι μάχην E
οὐκ ἐδυνήθη· ἵνα φανῇ τοσοῦτον ξένος ὢν τῆς τοῦ
Θεοῦ εἰρήνης, ἣν ὁ Κύριος ἡμῶν τοῖς γνησίως καὶ
ἀδόλως εἰς αὐτὸν πεπιστευκόσιν ἀφῆκεν, εἰπών·
Εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι
ὑμῖν· ὥστε οὐχὶ τοῖς ἄλλοις μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς
ἑαυτῷ διαμάχεται. Μείζονα γὰρ εἰπὼν τὸν Θεὸν

καὶ Πατέρα τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ, καὶ τοῖς τὸ ἴσον λέγουσι μανίαν ἐπικαλέσας, ὡς αὐτὸς ἀναντιῤῥήτους ἔχων τούτου τὰς ἀποδείξεις, μικρὸν ὑποβὰς σκέψασθε οἷα γράφει.

ΕΥΝ. Ἀλλ' ὅτι μὲν εἷς ὁ τῶν ὅλων Θεὸς ἀγέννητος καὶ ἀσύγκριτος, πλειόνων ὄντων τῶν παραλελειμμένων, ἀπογρῆν ἡγοῦμαι καὶ τὰ ῥηθέντα πρὸς ἀπόδειξιν.

237 A ΒΑΣ. Ἐρωτάσθω τοίνυν, εἰ ἀσύγκριτος ὁ Θεός, πόθεν αὐτοῦ ἡ ὑπεροχὴ κατελήφθη; Τὸ γὰρ μεῖζον ἐκ τῆς πρὸς τὰ ὑπερεχόμενα παραθέσεως θεωρεῖται. Πῶς οὖν ὁ αὐτὸς καὶ μείζων ἐστὶ καὶ ἀπαράθετος; Ἀλλ' ἵνα μὲν παρηλλαγμένην τοῦ Θεοῦ τὴν οὐσίαν πρὸς τὴν τοῦ Μονογενοῦς ἐπιδείξῃ, συγκριτικῶς λεγόμενον τὸ μεῖζον εἰς τὴν τῆς οὐσίας διαφορὰν ἐξεδέξατο· ἵνα δὲ πάλιν εἰς τὸ ὁμότιμον τῇ κτίσει τὸν Μονογενῆ καταγάγῃ, ἀσύγκριτον εἶναι τὸν Πατέρα νομοθετεῖ· καινήν τινα καὶ ἀσύγκριτον ὄντως τὴν ὁδὸν τῆς βλασφημίας ἐπινοῶν· ἐν προσποιήσει δὴ
B τοῦ ὑψοῦν καὶ ἐξαίρειν τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ καὶ Θεοῦ τὴν δόξαν κατασμικρύνων· τοῦ Κυρίου διαμαρτυρουμένου καὶ λέγοντος, Ὁ μὴ τιμῶν τὸν Υἱόν, οὐ τιμᾷ τὸν Πατέρα· καί, Ὁ ἀθετῶν ἐμέ, οὐκ ἐμὲ ἀθετεῖ, ἀλλὰ τὸν πέμψαντά με. Ἀλλ' ὁ ἐχθρὸς τῆς ἀληθείας, ὁ ἐνεργῶν τὰ τοιαῦτα λέγειν καὶ γράφειν αὐτοῖς, εἶδεν ἐκεῖνο, ὅτι εἰ πρὸς τὴν σύνεσιν αὐτοὺς τῆς τοῦ Μονογενοῦς δόξης ἀποτυφλώσειε, καὶ τὴν αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς γνῶσιν συναφαιρήσεται· ὥστε εἰ καὶ δοκοῦσιν ὑπερβολάς τινας νέμειν τῷ Θεῷ καὶ Πατρί,
C μηδὲν αὐτοῖς ὄφελος εἶναι τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγούσης

ὁδοῦ τὴν γνῶσιν ἀφωρισμένοις. Ἐπειδὴ καὶ Ἰουδαῖοι δοξάζειν τὸν Θεὸν οἴονται, καὶ Ἑλλήνων τις ἀκούσεται βουλομένων τι μέγα περὶ Θεοῦ λέγειν· ἀλλ' ὅμως οὐκ ἄν τις εἴποι μεγαλύνειν αὐτοὺς τὸν Θεὸν, ἄνευ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, δι' οὗ ἡ προσαγωγὴ τῆς γνώσεώς ἐστιν.

Ἀσύγκριτον οὖν τὸν Θεὸν λέγει, ἵνα δείξῃ τὸν Υἱὸν ἴσον ὄντα τῇ κτίσει, ἐν τῷ ὁμοίως τῆς δόξης τοῦ Πατρὸς ἀπολείπεσθαι· διότι τὰ ἴσῳ μέτρῳ ὑπερεχόμενα, ἴσα ἀλλήλοις ἀναγκαίως ἐστί. Τοσοῦτον δὲ ὑπερέχεται κατὰ τὸν τούτου λόγον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὁ μονογενὴς Υἱὸς, ὅσον καὶ τῶν D
ἄλλων ἕκαστον. Τοιοῦτον γάρ ἐστι τὸ ἀσύγκριτον, ὃ πᾶσιν ὁμοίως ἐστὶν ἀπροσπέλαστον καὶ ἀνέφικτον.

Εἰ δὲ ἴσον τοῖς ἄλλοις τοῦ Πατρὸς ἀπολείπεται, ἴσος ἐκείνοις ἐστὶ μεθ' ὧν ἀπολείπεται. Τί οὖν τῆς βλασφημίας ταύτης χεῖρον εἴποιεν ἂν Ἰουδαῖοι; τί δὲ τῶν ἐθνῶν λεγόντων ἐστὶν ἀκούειν; Καὶ οὐκ ἐρυθριῶσιν οἱ τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον πρεσβεύειν σχηματιζόμενοι, Ἰουδαίοις καὶ Ἕλλησι φίλα καὶ προσήγορα διδάγματα προτεινόμενοι. Εἰ γὰρ μὴ συγκρίνεται τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, ὥσπερ οὔτε ἄγγελοι, οὔτε οὐρανὸς, οὔτε ἥλιος, οὔτε γῆ, οὔτε τῶν ἐν αὐ- E
τῇ ζώων τε καὶ φυτῶν ἕκαστον· πῶς μὲν τὴν διαφορὰν ἕξει πρὸς τὰ οἰκεῖα κτίσματα; πόθεν δὲ αὐτῷ πρὸς τὸν γεννήσαντα ἡ οἰκειότης; Ἐγὼ, φησὶ, καὶ ὁ Πατὴρ ἕν ἐσμεν. Πάλιν γὰρ τοῦ αὐτοῦ μνημονεύσωμεν. Τοῦτο, εἰπέ μοι, οὐχὶ συγκρίνοντος ἑαυτόν ἐστι τὸ ῥῆμα; Τί λέγω συγκρίνοντος; Ἑνοῦντος μὲν οὖν, ὡς εἰπεῖν, καὶ τὸ τῆς φύσεως ἀπαράλλακτον παριστῶντος ἐντεῦθεν. Ὁ δὲ ἀσύγκριτον

εἶναι τὸν Θεὸν ἀποφαίνεται. Καὶ ἡ μὲν ἀγαθότης τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοὺς
238 A ἀνθρώπους, καθόσον ἐσμὲν χωρητικοί, διὰ τῆς μελέτης καὶ τῆς ἀσκήσεως τῶν ἀγαθῶν ἔργων, τῇ πρὸς τὸν Θεὸν τῶν ὅλων ὁμοιώσει προσάγει, ἐν οἷς φησι· Γίνεσθε τέλειοι καθὼς καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τέλειός ἐστιν· οὗτος δὲ τὸν Μονογενῆ τὴν ἐκ φύσεως αὐτῷ ὑπάρχουσαν πρὸς τὸν γεννήσαντα οἰκειότητα, τὸ εἰς αὐτὸν ἧκον, ἀποστερεῖ. Καίτοι καὶ οὕτως αὐτῷ εἰς τὸ ἐναντίον ὁ λόγος περιτραπήσεται. Εἰ γὰρ ἀσύγκριτος ὁ Πατήρ, πόθεν λαβὼν τῆς ἀνομοιότητος τοῦ Υἱοῦ τὰς ἀποδείξεις παρέξεται; Εἰ μὲν γὰρ ἀντιπαρεξετάζων τὰς οὐσίας ἀλλήλαις, εὑρηκέναι φησὶ τὸ ἀνόμοιον, πῶς ἀσύγ-
B κριτος ὁ τοιοῦτος; Εἰ δὲ οὐδὲ συγκρίνεται τὴν ἀρχήν, πῶς ἐπιγνῶναι τὸ διάφορον ἠδυνήθη; Οὕτως ἔοικε τὸ κακὸν οὐ τῷ ἀγαθῷ ἐναντιοῦσθαι μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ ἑαυτῷ.

ΠΡΟΣ ΕΥΝΟΜΙΟΝ

ΛΟΓΟΣ Β'.

Περὶ Υἱοῦ.

Ἐν τοίνυν τοῖς περὶ Θεοῦ τῶν ὅλων λόγοις ὑποκατασκευάσας ὅσον ἐδύνατο τὰς εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ βλασφημίας, αὐτῷ λοιπὸν ἐπαφῆκε τῷ μονογενεῖ Θεῷ τὴν γλῶσσαν. Τί γάρ φησι; C

ΕΥΝ. Καὶ εἷς Υἱός. Μονογενὴς γάρ, περὶ οὗ ἐνῆν μὲν τὰς τῶν ἁγίων φωνὰς παραθέμενον, δι' ὧν Υἱὸν καὶ γέννημα καὶ ποίημα καταγγέλλουσι, ταῖς τῶν ὀνομάτων διαφοραῖς καὶ τὴν τῆς οὐσίας παραλλαγὴν ἐμφανίσαντας, ἀπηλλάχθαι φροντίδων καὶ πραγμάτων. Διὰ δὲ τοὺς σωματικὴν τὴν γέννησιν ὑπολαμβάνοντας, καὶ ταῖς ὁμωνυμίαις προσπταίοντας, ἀναγκαῖον ἴσως καὶ περὶ τούτων διὰ βραχέων εἰπεῖν. D

ΒΑΣ. Ταῦτα μὲν ὁ Εὐνόμιος. Ἐγὼ δέ, εἰ μὲν οὕτω χρὴ διανοεῖσθαι περὶ τοῦ λόγου παντός, ὡς πλάσματος, οἷα ἐν τοῖς διδασκαλείοις τῆς ματαιότητος εἰς μελέτην τοῦ ἐν τῷ ψεύσματι πιθανοῦ τοῖς μειρακίοις προβάλλεται (ἐπειδὴ καὶ παραπλησίως ἐκείνοις, πάντα σκιαμαχίᾳ προσέοικε· πρὸς κατηγόρους τε μάχη μὴ ὑφεστῶτας· καὶ ἀπολογία πρὸς κατηγορίαν οὐ προῤῥηθεῖσαν· καὶ λόγος πρὸς δικαστὰς τοὺς οὐδαμοῦ φαινομένους,) εἰ οὕτω χρὴ καὶ τούτων ἀκούειν, αὐτός τε ἀφίημι τὴν ἐξέτασιν, καὶ παντὶ παραινῶ μηδὲν τῶν εἰρημένων περιερ- E

γάζεσθαι. Εἰ δὲ μεῖζόν ἐστι τὸ ἐπάγγελμα, καὶ πολλοῖς γέγονεν ὑπόνοια, εἶναί τινα παρ' αὐτῷ τῆς ἀληθείας φροντίδα, ἀνάγκη πᾶσα τῶν εἰρημένων ἕκαστον διευθύνειν εἰς δύναμιν. Τίς ἂν οὖν τρόπος
239 A τῆς ἐξετάσεως δικαιότερος γένοιτο, ἢ τοῖς διδάγμασι τοῖς παρὰ τοῦ Πνεύματος ἡμῖν δεδομένοις τὸν λόγον συγκρίνοντας, ὃ μὲν ἂν ἐκείνοις συμφωνοῦν εὕρωμεν καταδέχεσθαι, τῷ δὲ ἐναντίως ἔχοντι ἀπιστεῖν καὶ ὡς ἐχθρὸν ἀποφεύγειν;

Πρῶτον τοίνυν ἐκεῖνο δεικνύτω, τίνες τῶν ἁγίων γέννημα καὶ ποίημα τὸν Χριστὸν προσειρήκασι; ποίας ἔχει φωνὰς τῶν Γραφῶν εἰς ἀπόδειξιν; Εἰ γὰρ τῇ τοῦ μακαρίου Πέτρου φωνῇ τῇ ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν ἀποστόλων ἀναγεγραμμένῃ ἐπιστηρίζοιτο, ἔνθα φησί· Γινωσκέτω πᾶς οἶκος Ἰσραὴλ, ὅτι Κύριον αὐτὸν καὶ Χριστὸν ἐποίησεν ὁ Θεὸς, τοῦτον
B τὸν Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε· πρῶτον μὲν οὐδὲν οἰκεῖον ἔχει τῷ ζητουμένῳ ἡ μαρτυρια. Ἐπαγγειλάμενος γὰρ δείξειν παρὰ τῶν ἁγίων εἰρῆσθαι ποίημα τον Υἱόν, τὴν μαρτυρίαν παρέχεται περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ὅτι ἐποίησεν. Οὐ γὰρ ἐκεῖνό γε ἂν εἴποι, ὅτι ἔξεστιν αὐτῷ, ἐν τοῖς περὶ τῶν τηλικούτων λόγοις, παραγωγάς τινας καὶ παρασχηματισμοὺς τῶν ὀνομάτων ἐπινοεῖν Εἰ γὰρ καὶ ἀργοῦ λόγου εὐθύνας ὑφέξομεν ἐν ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ἤπου γε τὸ περὶ τῶν τηλικούτων καινοτομεῖν, ἀνεύθυνον ἡμῖν ἀφεθήσεται. Τάχα γάρ που τὸ μὲν ὡς πρέπον ἐπὶ Θεοῦ καὶ Πατρος λέγε-
C σθαι, παρὰ τοῦ θειου δεδιδάγμεθα λόγου· τὸ δὲ οὐχ ἁρμόζον τῷ Μονογενεῖ, δι' ὧν ἀπεσιώπησε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐνεδείξατο. Πῶς οὖν ἀσφαλὲς τὴν,

Ἐποίησε, φωνὴν μεταρρυθμίζοντα, ποίημα λέ-
γειν τὸν ποιητὴν τῶν ὅλων. Εἰ γὰρ ἔπρεπεν αὐτῷ
προσηγορία τοιαύτη, οὐκ ἂν ἐσιωπήθη παρὰ τοῦ
Πνεύματος. Ἀλλ' ἐπὶ μὲν τῆς κτίσεως εὕρομεν,
ἀπὸ τοῦ, Ἐποίησε, τὴν τοῦ ποιήματος προσηγορίαν
μεταληφθεῖσαν· ἐπὶ δὲ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, οὐκ-
έτι. Ἐν ἀρχῇ, γὰρ, ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν
καὶ τὴν γῆν. Καὶ πάλιν· Ἐν τοῖς ποιήμασι τῶν
χειρῶν σου ἐμελέτων. Καὶ, Τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ
ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθο- D
ρᾶται. Οὕτως ἐφ' ὧν ἐστι χρήσιμον τὸ ὄνομα παρα-
λαμβάνουσα ἡ Γραφὴ, ἐπὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ
Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡς οὐ πρέπον τῷ μεγα-
λείῳ τῆς δόξης, παρεσιώπησε. Λίθον δὲ ἀξίνην μὲν
καὶ λίθον ἀκρογωνιαῖον, καὶ λίθον προσκόμματος,
καὶ πέτραν σκανδάλου, καὶ τοιαῦτα ἕτερα ἐν οἷς οὐ
πολὺ δοκεῖ τὸ εὔφημον εἶναι τοῖς μὴ καθικνουμένοις
τῆς σημασίας τῶν ὀνομάτων, τὸν Κύριον τῆς δόξης
προσαγορεύειν οὐκ ἐπαισχύνεται· ποίημα δὲ οὐδα-
μοῦ τὸ παράπαν ὠνόμασε. Καίτοι γε οὗτος παρ' αὐ-
τῶν εἰληφέναι τῶν ἁγίων τὸ ὄνομα τοῦτό φησιν, ἵνα
ταῖς συκοφαντίαις μὴ μόνον τοὺς κατ' αὐτὸν περι- E
βάλῃ, ἀλλὰ καὶ τοὺς πάλαι ποτὲ γενομένους ἁγίους.

Ἄνευ δὲ τοῦ μὴ χρῆναι διὰ τὸ ἐπικίνδυνον τοῖς
τοιούτοις ἐπιτολμᾷν, καὶ τὰ τοῦ Κυρίου ὀνόματα
παρ' ἑαυτοῦ μεταπλάττειν ἔτι οὐδὲ ἡ τοῦ ἀποστό-
λου διάνοια τὴν πρὸ αἰώνων ὑπόστασιν τοῦ Μονο-
γενοῦς ἡμῖν παρίστησι, περὶ ἧς ὁ λόγος ἐν τῷ πα-
ρόντι. Οὐδὲ γὰρ περὶ τῆς οὐσίας αὐτῆς τοῦ Θεοῦ
Λόγου, τοῦ ἐν ἀρχῇ ὄντος πρὸς τὸν Θεὸν, ἀλλὰ πε-
ρὶ τοῦ κενώσαντος ἑαυτὸν ἐν τῇ τοῦ δούλου μορφῇ, 240
καὶ γενομένου συμμόρφου τῷ σώματι τῆς ταπεινώ- A

τέως ἡμῶν, καὶ σταυρωθέντος ἐξ ἀσθενείας, σαφῶς διαλέγεται. Καὶ τοῦτο παντὶ γνώριμον τῷ καὶ μικρὸν ἐπιστήσαντι τῆς ἀποστολικῆς λέξεως τῷ βουλήματι, ὅτι οὐχὶ θεολογίας ἡμῖν παραδίδωσι τρόπον, ἀλλὰ τοὺς τῆς οἰκονομίας λόγους παραδηλοῖ. Κύριον γὰρ, φησὶ, καὶ Χριστὸν αὐτὸν ὁ Θεὸς ἐποίησε, τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε, τῇ δεικτικῇ φωνῇ μονονουχὶ πρὸς τὸ ἀνθρώπινον αὐτοῦ καὶ ὁρώμενον πᾶσι προδήλως ἐπερειδόμενος. Ὁ δὲ τὴν, ἐποίησεν, φωνὴν εἰς τὴν ἀρχῆθεν γέννησιν
B τοῦ Μονογενοῦς μεταφέρει. Καὶ οὐδὲ ἐκεῖνο αὐτὸν δυσωπεῖ, ὅτι τὸ, Κύριος, οὐκ οὐσίας ἐστὶν ἀλλ' ἐξουσίας ὄνομα. Ὥστε ὁ εἰπὼν, Κύριον αὐτὸν καὶ Χριστὸν ὁ Θεὸς ἐποίησε, τὴν κατὰ πάντων ἀρχὴν καὶ δεσποτείαν λέγει τὴν παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐπιτραπεῖσαν αὐτῷ, οὐ τὴν εἰς τὸ εἶναι πάροδον αὐτοῦ διηγεῖται. Ταῦτα μὲν οὖν μικρὸν ὕστερον ἐπιδείξομεν, ὅταν ἐλέγχωμεν αὐτὸν παρὰ τὸ βούλημα τοῦ Πνεύματος τὰς ἐκ τῆς Γραφῆς μαρτυρίας παρατιθέμενον. Νυνὶ δὲ ἐπὶ τὰ συνεχῆ τοῦ λόγου προΐωμεν. Τί οὖν αὐτῷ βούλεται τὸ ὄνομα τοῦτο; καὶ τί δήποτε ποίημα προσαγορεύειν τὸν ποιητὴν τῶν ὅλων ἐπιχειρεῖ, Σοφίσματι κιβδήλῳ παρακρουσά-
C μενος ἑαυτὸν, οἴεται ταῖς τῶν ὀνομάτων διαφοραῖς καὶ τῆς οὐσίας παραλλαγὴν συνεκφαίνεσθαι.

Καίτοι τίς ἂν τῷ λόγῳ τούτῳ σωφρονῶν πρόσθοιτο, ὅτι ὧν τὰ ὀνόματά ἐστι διάφορα, τούτων παρηλλάχθαι καὶ τὰς οὐσίας ἀνάγκη, Πέτρου γὰρ καὶ Παύλου, καὶ ἁπαξαπλῶς, ἀνθρώπων πάντων προσηγορίαι μὲν διάφοροι, οὐσία δὲ πάντων μία. Διόπερ ἐν τοῖς πλείστοις οἱ αὐτοὶ ἀλλήλοις ἐσμέν·

τοῖς δὲ ἰδιώμασι μόνοις τοῖς περὶ ἕκαστον θεωρουμένοις, ἕτερος ἑτέρου διενηνόχαμεν. Ὅθεν καὶ αἱ D
προσηγορίαι οὐχὶ τῶν οὐσιῶν εἰσι σημαντικαί, ἀλλὰ τῶν ἰδιοτήτων, αἳ τὸν καθ' ἕνα χαρακτηρίζουσιν. Ὅταν οὖν ἀκούωμεν Πέτρον, οὐ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ νοοῦμεν ἐκ τοῦ ὀνόματος (οὐσίαν δὲ λέγω νῦν, τὸ ὑλικὸν ὑποκείμενον· ὅπερ οὐδαμῶς σημαίνει τοὔνομα), ἀλλὰ τῶν ἰδιωμάτων ἃ περὶ αὐτὸν θεωρεῖται τὴν ἔννοιαν ἐντυπούμεθα. Εὐθὺς γὰρ ἐκ τῆς φωνῆς ταύτης νοοῦμεν τὸν τοῦ Ἰωνᾶ, τὸν ἐκ τῆς Βηθσαϊδᾶ, τὸν ἀδελφὸν Ἀνδρέου, τὸν ἀπὸ ἁλιέων
εἰς τὴν διακονίαν τῆς ἀποστολῆς προσκληθέντα, τὸν E
διὰ πίστεως ὑπεροχὴν ἐφ' ἑαυτὸν τὴν οἰκοδομὴν τῆς Ἐκκλησίας δεξάμενον· ὧν οὐδέν ἐστιν οὐσία, ὡς ἡ ὑπόστασις νοουμένη. Ὥστε τὸ ὄνομα τὸν χαρακτῆρα μὲν ἡμῖν ἀφορίζει τὸν Πέτρου· αὐτὴν δὲ οὐδαμοῦ παρίστησι τὴν οὐσίαν. Πάλιν ἀκούσαντες Παῦλον, ἑτέρων ἰδιωμάτων συνδρομὴν ἐνοή-
σαμεν· τὸν Ταρσέα, τὸν Ἑβραῖον, τὸν κατὰ νόμον 241
Φαρισαῖον, τὸν μαθητὴν Γαμαλιὴλ, τὸν κατὰ ζῆ- A
λον διώκτην τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ, τὸν ἐκ τῆς φοβερᾶς ὀπτασίας εἰς τὴν ἐπίγνωσιν ἐναχθέντα, τὸν ἀπόστολον τῶν ἐθνῶν. Ταῦτα γὰρ πάντα ἐκ μιᾶς φωνῆς, τῆς Παῦλος, περιορίζεται. Καίτοι γε, εἴπερ ἀληθὲς ἦν, ὅτι ὧν τὰ ὀνόματα διενήνοχεν, ἐναντίως ἔχουσιν αἱ οὐσίαι, ἐχρῆν δή που καὶ Παῦλον καὶ Πέτρον καὶ ἁπαξαπλῶς ἀνθρώπους ἅπαντας ἑτερουσίους ἀλλήλοις εἶναι. Ἐπεὶ δὲ τοῦτο οὐδεὶς οὕτως ἀμαθὴς καὶ τῆς κοινῆς φύσεως ἀνεπίσκεπτος,
ὥστ' ἂν εἰπεῖν προαχθῆναι· Ἐκ πηλοῦ γὰρ, φησὶ, B
διήρτισαι σὺ, ὡς κἀγώ· οὐδὲν ἕτερον τοῦ λόγου

ἢ τὸ ὁμοούσιον πάντων ἀνθρώπων ἀποσημαίνοντος· ψευδὴς δὲ τῇ διαφορᾷ τῶν ὀνομάτων τὸ τῆς οὐσίας διάφορον ἕπεσθαι σοφιζόμενος. Οὐ γὰρ τοῖς ὀνόμασιν ἡ τῶν πραγμάτων φύσις ἀκολουθεῖ, ἀλλ' ὕστερα τῶν πραγμάτων εὕρηται τὰ ὀνόματα. Εἰ γὰρ τοῦτο ἦν ἀληθὲς, ἔδει καὶ ὧν προσηγορίαι εἰσὶν αἱ αὐταὶ, μίαν καὶ τὴν αὐτὴν οὐσίαν εἶναι. Οὐκοῦν ἐπειδὴ οἱ κατ' ἀρετὴν τέλειοι τῆς τοῦ Θεοῦ προσηγορίας ἠξίωνται, ὁμοούσιοι ἂν εἶεν τῷ Θεῷ τῶν ὅλων οἱ ἄνθρωποι. Ἀλλ' ὥσπερ τοῦτο λέγειν μανία
C σαφὴς, οὕτω κἀκεῖνος ὁ λόγος τῆς ἴσης ἔχεται παρανοίας.

Φανερὸν τοίνυν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι καὶ ἐπὶ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ οὐχὶ οὐσίαν παρίστησι τὰ ὀνόματα, ἀλλὰ τῶν ἰδιωμάτων ἐστὶ δηλωτικά· ὥστε μηδεμίαν εἶναι χώραν τῷ λόγῳ, ἐκ τῆς τῶν ὀνομάτων παραλλαγῆς τὴν τῶν οὐσιῶν ἐναντίωσιν παρεισάγοντι. Οὕτω δ' ἂν πρὸ πάντων ἑαυτὸν καταβάλοι. Εἰ γὰρ διαφέρει ποίημά τε καὶ γέννημα, διάφοροι ἔσονται τοῦ Μονογενοῦς αἱ οὐσίαι, τῇ διαφορᾷ τῶν ὀνομάτων
D ἑπόμεναι. Εἰ δὲ τοῦτο παραφρονούντων εἰπεῖν, οὐδὲ ἐκεῖνο καθεστηκότων. Ὁ δὲ καὶ προσποιεῖται μὲν μυρίας ἔχειν τὰς ἀποδείξεις τοῦ παρὰ τῶν ἁγίων ποίημα τὸν Υἱὸν προσειρῆσθαι. Ὡς δὲ ἐφ' ἕτερά τινα προηγούμενα σπεύδων, ὑπερτίθεται δῆθεν ἐν τῷ παρόντι τὴν μνήμην. Ἔστι δὲ καὶ τοῦτο τεχνικὸν τὸ κακούργημα· ἐν οἷς ἀπορεῖ λόγων, τὴν σιωπὴν προτιμᾷν. Εἰ γὰρ σκιὰν μαρτυρίας εἶχε τῆς τὸν Μονογενῆ λεγούσης ποίημα, οὐκ ἂν ἐκεχώρωτο

ἡμῶν ἤδη τὰ ὦτα περιθρυλλούμενα; Εἶτα φησί, διὰ τοὺς σωματικὴν τὴν γέννησιν ὑπολαμβάνοντας τοῦ Κυρίου, καὶ ταῖς ὁμωνυμίαις προσπταίοντας, ἀναγκαῖον αὐτῷ καὶ περὶ τούτων εἶναι διὰ βραχέων εἰπεῖν. Καίτοι τί ἐκώλυε ταῖς ἐκ τῶν Γραφῶν μαρ- E
τυρίαις τὸν λόγον ἑαυτοῦ πιστωσάμενον, οὕτως ἐπὶ τὴν διόρθωσιν τῶν ἀσθενεστέρων ἐλθεῖν, καὶ τὴν ἐκ τῆς ὁμωνυμίας βλάβην παραμυθήσασθαι, εἴ τις ἄρα γέγονέ ποτέ τισιν ἢ γενήσεται; Τίς γὰρ οὕτω παντελῶς σάρκινος τὴν διάνοιαν, καὶ θείων λόγων ἄπειρος, ὥστε ἀκούων θείας γεννήσεως, πρὸς τὰς σωματικὰς καταφέρεσθαι φαντασίας, ἐν αἷς συμπλοκὴ μὲν ἄρρενος πρὸς τὸ θῆλυ, κύησις δὲ ἐν μήτρᾳ, καὶ διάπλασις, καὶ μόρφωσις, καὶ τοῖς καθήκουσι χρόνοις πρόοδος εἰς τὸ ἔξω; Τίς οὕτω κτηνώδης, ὥστε ἀκούων Θεὸν Λόγον ἐκ Θεοῦ προελθόντα, ἀκούων δὲ σοφίαν ἐκ Θεοῦ γεννηθεῖσαν, πρὸς τὰ σώματος πάθη τοῖς λογισμοῖς καταπίπτειν;

Ἀλλὰ καὶ τοῦτο, μετὰ τῶν ἄλλων, εὐπρόσωπον 242 A
αὐτῷ σχῆμα τῶν λόγων ἐπινενόηται, ὡς τῆς πρὸς τοὺς ἀσυνέτους τῶν ἀδελφῶν εὐσπλαγχνίας ἕνεκεν τὸν κόπον τῆς διδασκαλίας δοκεῖν καταδέχεσθαι.

Καὶ τὰς μὲν σωματικὰς ὑπονοίας, τὰς ἐπὶ τῇ προσηγορίᾳ ταύτῃ ἐγγινομένας, ἐπανορθοῦται δῆθεν· τὰς δέ, ἐκ τοῦ ποίημα τὸν Κύριον ὀνομάζεσθαι, βλάβας οὐ παραιτεῖται. Καίτοι ὅ γε σωματικὴν εἶναι τὴν γέννησιν φανταζόμενος, ὁ αὐτὸς ἂν καὶ ἐπὶ τοὺς ὑλικοὺς τῆς ποιήσεως τρόπους ὑπενεχθείη. Οὐ γὰρ δήπου μερισμὸν μέν τινα καὶ μετάστασιν καὶ ῥύ- B
σιν τῆς τοῦ γεννῶντος οὐσίας, ἐκ τῆς φωνῆς τοῦ

γεννᾷν, ὁ ἀσθενὴς ἐννοήσει· ὕλην δὲ ἔξωθεν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰσενεχθεῖσαν εἰς τὴν, ὡς ὑμεῖς φατε, τοῦ ποιήματος ὑπόστασιν, ὑπολαμβάνειν οὐκ ἐναχθήσεται. Τίνος οὖν ἕνεκεν τὰ ἀῤῥωστήματα τῶν λογισμῶν τῶν ἀδελφῶν ἐξ ἡμισείας ἰᾶται, καὶ τῶν σωματικὴν τὴν γέννησιν ὑπολαμβανόντων ἐπιμελούμενος, τοὺς τῇ προσηγορίᾳ τοῦ ποιήματος περιπταίοντας παρορᾷ; Ὅτι τὸ μὲν γεγεννῆσθαι, πολέμιον οἶδε τοῖς δόγμασιν ἑαυτοῦ, τοῦ γεννηθέντος
C οἰκείως ἔχειν ὀφείλοντος πάντως καὶ ἀπαραλλάκτως πρὸς τὸν γεννήσαντα· τὸ δὲ πεποιῆσθαι φίλον καὶ σύμμαχον ταῖς ἑαυτοῦ ὑποθέσεσι, διὰ τὸ ἀλλοτρίου καὶ ξένου, καὶ πάντῃ ἀνοικείου πρὸς τὸν ποιήσαντα τὴν ἔννοιαν παριστᾷν. Εἶτα τούτοις ἐπισυνάπτει λέγων·

ΕΥΝ. Γέννημα τοίνυν τὸν Υἱόν φαμεν, κατὰ τὴν τῶν Γραφῶν διδασκαλίαν· οὐχ ἕτερον μέν τι τὴν οὐσίαν νοοῦντες, ἕτερον δέ τι παρ' αὐτὴν τὸ σημαινόμενον· ἀλλ' αὐτὴν εἶναι τὴν ὑπόστασιν, ἣν ση-
D μαίνει τοὔνομα, ἐπαληθευούσης τῇ οὐσίᾳ τῆς προσηγορίας.

ΒΑΣ. Καὶ ἐν τούτοις τοίνυν τῇ μὲν ἀληθείᾳ φανερῶς διαμάχεται, ἑαυτῷ δὲ ὅμως ἀκόλουθα λέγει. Ὡς γὰρ ἐν τοῖς ἄνω λόγοις τὸ ἀγέννητον ἐπὶ τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων, τῆς οὐσίας αὐτοῦ διωρίζετο εἶναι σημαντικὸν, οὕτω καὶ ἐνταῦθα τὸ γέννημα τὴν οὐσίαν τοῦ Υἱοῦ σημαίνειν λέγει· ἵν' ἐν τῇ τοῦ γεννητοῦ πρὸς τὸ ἀγέννητον ἀντιθέσει ἐναντίως ἔχοντα τῷ Πατρὶ τὸν Μονογενῆ κατὰ τὴν οὐσίαν αὐτὴν ἐπιδείξῃ. Διὰ ταῦτα νομοθετεῖ ῥήματα ἔξω τῆς χρήσεως ὄντα τοῦ θείου Πνεύματος, γέννημα τὸν

Υἱὸν ὀνομάζων. Πόθεν λαβών; ἐκ ποίας διδασκα- E
λίας; τίνος προφήτου; τίνος τῶν ἀποστόλων ταύτην
αὐτῷ τὴν προσωνυμίαν ἐπιφημίσαντος; Ἐγὼ μὲν
γὰρ οὐδαμοῦ τῆς Γραφῆς κειμένην οὕτω τὴν φωνὴν
ταύτην εὗρον.

Καίτοι οὐδαμόθεν οὗτος ἢ ἐκ τῆς τοῦ Πνεύματος
διδασκαλίας εἰληφέναι τὰς προσηγορίας ταύτας ἀλα-
ζονεύεται. Μικρὸν γὰρ αὐτῷ, τοῖς ἀνθρώποις ἀγῶνα
παρέχειν, εἰ μὴ καὶ αὐτοῦ τοῦ Πνεύματος κατα-
τολμήσειε. Γεγεννηκέναι μὲν γὰρ τὸν Πατέρα, πολ- 243
λαχοῦ δεδιδάγμεθα· γέννημα δὲ εἶναι τὸν Υἱόν, οὐ- A
δέπω καὶ τήμερον ἀκηκόαμεν. Παιδίον γάρ, φησίν,
ἐγεννήθη ἡμῖν, υἱὸς καὶ ἐδόθη ἡμῖν· καὶ καλεῖται
τὸ ὄνομα αὐτοῦ, οὐχὶ γέννημα, ἀλλὰ Μεγάλης βου-
λῆς ἄγγελος. Καίτοι εἴπερ τὸ γέννημα οὐσίας ὑπῆρ-
χε σημαντικόν, οὐκ ἂν ἕτερον ὄνομα παρὰ τοῦ
Πνεύματος ἐδιδάχθημεν, ἢ ὅπερ ἐμφανῶς τὴν οὐσίαν
αὐτοῦ παριστᾷν ἔμελλε. Καὶ πάλιν ὁ Πέτρος, ὁ διὰ
τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν τῶν μακαρισμῶν ἐκεί-
νων ἀξιωθείς, οὐκ εἶπε, σὺ εἶ τὸ γέννημα· ἀλλά, Σὺ
εἶ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. Καὶ ὁ B
Παῦλος, πᾶσαν αὐτοῦ τὴν γραφὴν τῆς τοῦ Υἱοῦ
προσηγορίας καταπληρώσας, οὐδαμοῦ φανήσεται
γεννήματος μνημονεύσας, ὅπερ οὗτος ἐκ πολλῆς
τῆς πεποιθήσεως, ὡς ἐκ τοῦ θείου λαβὼν διδασκα-
λίου, προφέρει. Οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθα συγχωρητέον
αὐτῷ, τὴν, ἐγέννησε, φωνὴν ἐπὶ τοῦ Πατρὸς κειμέ-
νην μετασχηματίζοντι καὶ μεταπλάσσοντι, γέννημα
προσαγορεύειν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ. Οὐ γὰρ ὅπερ
ἂν ἐκ τῆς τῶν ῥημάτων ἀκολουθίας ὑποφαίνηται
εὐκόλως ἐπιπηδᾷν τούτῳ τόν γε τῷ θείῳ φόβῳ πε-

παιδευομένον προσήκει, ἀλλ' ἀγαπᾷν τοῖς ἐν τῇ Γρα-
C φῇ κειμένοις ὀνόμασιν ἐπιμένοντα, διὰ τούτων θεο-
πρεπῶς τὴν δοξολογίαν ἀποπληροῦν. Εἰ γὰρ οἱ ἐξ
ἀρχῆς τὴν Ἑβραίων διάλεκτον εἰς τὴν Ἑλλάδα
γλῶσσαν μεταβάλλοντες, τινῶν ὀνομάτων τῆς ἑρμη-
νείας οὐ κατετόλμησαν, ἀλλ' αὐτὴν τὴν Ἑβραϊκὴν
φωνὴν μετεκόμισαν, ὡς τὸ Σαβαὼθ, καὶ τὸ Ἀδω-
ναῒ, καὶ τὸ Ἐλωὶ, καὶ εἴ τι τοιοῦτον, οὐκ ἐπὶ
τῶν θείων ὀνομάτων μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἄλλων
πλειόνων τὴν εὐλάβειαν ταύτην ἐπιδεικνύμενοι·
πόσον τινὰ προσῆκεν ἡμᾶς περὶ τῶν τοῦ Κυ-
ρίου ὀνομάτων τὸν φόβον ἔχειν; Καίτοι πότε ἂν
ἐκεῖνο παρ' ἑαυτῶν τινὰ πλάσαι τῶν ὀνομάτων ἠνέ-
σχοντο, οἵ γε μηδὲ τῇ ἑρμηνείᾳ τινῶν καταθαρρή-
D σαντες, ὡς ἂν μὴ τὸ ἐνδεὲς τῆς ἐκφράσεως τῷ ἀκα-
ταλλήλῳ τῶν σημαινομένων ἐκλύσειαν;

Ἀλλ' εἰ ἐγέννησε, φησὶν, ὁ Θεὸς, πῶς οὐ χρὴ τὸν
γεννηθέντα προσαγορεύειν γέννημα; Ὅτι φοβερὸν
ἡμῖν ἡμετέροις αὐτὸν ὀνόμασι προσφωνεῖν, ᾧ ἐχα-
ρίσατο ὁ Θεὸς ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα. Υἱός μου
εἶ σὺ, φησὶν, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε. Καίτοι
ἀκολουθότερον ἦν κατὰ τὸν τούτων λόγον, διὰ τὸ γε-
γεννῆσθαι, γέννημα προσαγορευθῆναι καὶ οὐχ Υἱόν·
ἀλλ' οὐκ εἴρηται. Διόπερ χρὴ τὸν πρὸ ὀφθαλμῶν
ἔχοντα τὸ Χριστοῦ δικαστήριον, καὶ εἰδότα ὅσος ὁ
E κίνδυνος ἀφελεῖν τι ἢ προσθεῖναι τοῖς παραδεδομέ-
νοις ὑπὸ τοῦ Πνεύματος, μὴ παρ' ἑαυτοῦ φιλοτι-
μεῖσθαι καινοτομεῖν, ἀλλὰ τοῖς προκατηγγελμένοις
παρὰ τῶν ἁγίων ἐφησυχάζειν. Ὃ τοίνυν οὔτε ἡ
κοινὴ συνήθεια, οὔτε ἡ τῶν Γραφῶν χρῆσις παραδέ-
δεκται, τούτου κατατολμᾷν, πῶς οὐχὶ τῆς ἐσχάτης

ἀπονοίας ἐστί. Πᾶς γὰρ πατὴρ ἢ μήτηρ εὐμενῶς καὶ ἡμέρως πρὸς τὸν ἐξ αὐτοῦ διακείμενος, ἀφεὶς τὸ προσαγορεύειν αὐτὸν υἱὸν ἢ τέκνον, γέννημα ἂν προσείποι. Τέκνον γὰρ, φησὶν, ὕπαγε εἰς τὸν ἀμπελῶνα. Καὶ ἀλλαχοῦ· Ὁ Θεὸς ὄψεται ἑαυτῷ πρόβατον εἰς σφαγὴν, τέκνον. Καὶ πάλιν ὁ Ἰσαάκ· Τίς εἶ, τέκνον; Καὶ, Υἱὲ, μὴ ὀλιγώρει παιδείας Κυρίου. Καὶ, Υἱὸς σοφὸς εὐφραίνει πατέρα. Καὶ εἴ τι τοιοῦτον. Οὐδαμοῦ δὲ γέννημα τὸν ἐξ αὐτοῦ ἕκαστος προσειπὼν ἐπιδείκνυται. Καὶ ἡ αἰτία σαφής· ὅτι ὁ μὲν υἱὸς καὶ τὸ τέκνον ἐμψύχων ἐστὶν ὀνόματα, τὸ γέννημα δὲ οὐ πάντως. Γέννημα μὲν γὰρ δύναται καὶ εἶναι καὶ τὸ πρὸ τοῦ ἐξεικονισθῆναι ἐν ταῖς ἀμβλώσεσιν ἐκβαλλόμενον· οὐ μὴν καὶ τῆς τοῦ τέκνου προσηγορίας ἄξιον τὸ τοιοῦτον. Καὶ γεννήματα μὲν οἱ καρποὶ τῆς γῆς, τέκνα δὲ ταῦτα οὐκέτι· Οὐ γὰρ μὴ πίω, φησὶν, ἐκ τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου ταύτης. Σπανίως δὲ ἐπὶ ἐμψύχων τὴν B προσηγορίαν ταύτην παραληφθεῖσαν εὕρομεν. Καὶ ὅπου γε εἴρηται, ἐπὶ ζώου κατηγορουμένου καὶ εἰς εἰκόνα πονηρίας παραληφθέντος ἐστὶν ἰδεῖν. Ὄφεις γὰρ, φησὶ, γεννήματα ἐχιδνῶν. Διὰ τοῦτο, οἶμαι, ἥ τε κοινὴ συνήθεια τὴν προσηγορίαν ταύτην ἠτίμασε, καὶ ἡ θεία Γραφὴ παραιτουμένη φαίνεται, καὶ μάλιστα ἐπὶ τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ καὶ τὴν τέκνου προσηγορίαν, ὡς πολὺ τὸ ἀνθρώπινον ἔχουσαν, οὐ προσήκατο. Δηλοῖ δὲ ὁ ἀπόστολος, Υἱὸν μὲν ἄνω καὶ κάτω τὸν Κύριον ἀποκαλῶν, καὶ ἄλλαις ποικίλαις προσηγορίαις αὐτὸν C ἀνυμνῶν· πρωτότοκον, καὶ εἰκόνα, καὶ ἀπαύγασμα· τὴν δὲ τοῦ γεννήματος προσηγορίαν ἀποφυγών.

Εἰ δέ φησιν οὗτος, δειξάτω, ἢ ἄλλος τις τῶν προϊσταμένων τοῦ λόγου, καὶ πάντα αὐτοῖς δώσομεν ἀπαλεῖψαι. Ἀλλ' οὐκ ἂν ἔχοι, εἰ μὴ ἄρα μιμούμενος τὸν ἀσεβῆ Μαρκίωνα, τὰ μὲν ἐξαιροίη τῶν θείων λογίων, τὰ δὲ παρεγγράφοι. Οὕτω μὲν οὖν ἀλλότρια τῆς τε κοινῆς συνηθείας καὶ τῆς τῶν Γραφῶν χρήσεως ἡ φωνὴ τοῦ γεννήματος ἀπελήλεγκται.

D Ἴδωμεν δὲ λοιπὸν εἰ δυνατὸν τὸ ὄνομα τοῦτο κατ' αὐτῆς τετάχθαι τῆς οὐσίας τοῦ Υἱοῦ. Φησὶ γὰρ αὐτός·

ΕΥΝ. Ἀδύνατον εἶναι, ἕτερον μέν τι τὴν οὐσίαν νοεῖν, ἕτερον δέ τι παρ' αὐτὴν τὸ σημαινόμενον, ἀλλ' αὐτὴν εἶναι τὴν ὑπόστασιν, ἣν σημαίνει τοὔνομα, ἐπαληθευούσης τῇ οὐσίᾳ τῆς προσηγορίας.

ΒΑΣ. Ἄξιά γε ὡς ἀληθῶς τῶν δικαστῶν, οὓς ἀνέπλασας, ταυτί σου τὰ δόγματα. Ὡς γὰρ ἐν ὀνείρων ἀγορᾷ, ἢ ἐκκλησίᾳ μεθυόντων, καὶ οὐδενὸς οὔτε ἀκούοντος οὔτε συνιέντος τῶν λεγομένων,
E ἐπὶ πολλῆς τῆς ἀδείας νομοθετεῖς, ἀντὶ πάσης ἀποδείξεως ἐξαρκεῖν ἡγούμενος τὸ αὐτὸς εἰρηκέναι. Ἐπεὶ τίς οὐκ οἶδεν, ὅτι τῶν ὀνομάτων τὰ μὲν ἀπολελυμένως καὶ καθ' ἑαυτὰ προφερόμενα, τῶν ὑποκειμένων αὐτοῖς πραγμάτων ἐστὶ σημαντικά· τὰ δὲ, πρὸς ἕτερα λεγόμενα, τὴν σχέσιν μόνην ἐμφαίνει τὴν πρὸς ἃ λέγεται. Οἷον, ἄνθρωπος μὲν, καὶ ἵππος, καὶ βοῦς, αὐτὸ ἕκαστον τῶν ὀνομαζομένων παρίστησιν. Υἱὸς δὲ, ἢ δοῦλος, ἢ φίλος, μόνης τῆς πρὸς
245 τὸ συνεζευγμένον ὄνομα συναφείας ἐστὶ δηλωτικά.
A Ὁ τοίνυν ἀκούσας γεννήματος, οὐκ ἐπί τινα οὐσίαν τῇ διανοίᾳ φέρεται, ἀλλ' ὅτι ἑτέρῳ ἐστὶ συναπτόμενον ἐννοεῖ. Τὸ γὰρ γέννημα, τινὸς λέγεται γέν-

νημα. Ὁ μέντοι οὐχ ὑποστάσεώς τινος ἔννοιαν ἐμποιεῖ, ἀλλὰ μόνην τὴν πρὸς ἕτερον σχέσιν ἀποσημαίνει, τοῦτο οὐσίαν εἶναι νομοθετεῖν, πῶς οὐ τῆς ἀνωτάτω παραπληξίας ἐστί; Καίτοιγε μικρὸν ἔμπροσθεν ἐδείκνυτο παρ' ἡμῶν, ὅτι καὶ τὰ ἀπολελυμένα τῶν ὀνομάτων, κἂν τὰ μάλιστα δοκῇ ὑποκείμενόν τι δηλοῦν, οὐκ αὐτὴν παρίστησι τὴν οὐσίαν, ἰδιώματα δέ τινα περὶ αὐτὴν ἀφορίζει. B

Ἀλλ' ὁ σοφώτατος, καὶ ταῖς ματαιοτεχνίαις ἅπαντα τὸν βίον ἐσχολακὼς, οὐκ ἐρυθριᾷ αὐτὴν τὴν οὐσίαν τοῦ Μονογενοῦς σημαίνειν λέγων τὸ γέννημα. Τοῦτο δὲ ὅσην τὴν ἀτοπίαν ἔχει, σκοπεῖτε. Εἰ γὰρ ἡ οὐσία γέννημα· καὶ ἀνάπαλιν, εἴ τι γέννημα, τοῦτο οὐσία· ὁμοούσια τὰ γεννήματα πάντα ἀλλήλοις ἔσται. Ἐκ δὴ τούτου, τί συμβήσεται κατὰ τὸν τούτου λόγον; Ὁ δημιουργὸς τῶν ὅλων πᾶσι τοῖς γεννήσεως μετειληφόσι τὴν αὐτὴν ἔχων οὐσίαν ἀναφανήσεται. Οὐ γὰρ δὴ ἐπὶ μὲν τοῦ Υἱοῦ οὐσίαν φήσει σημαίνειν τὸ γέννημα, ἐπὶ δὲ τῶν λοιπῶν τῶν με- C
τεχόντων γενέσεως οὐκέτι τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ἀποσώζειν. Ἐπεὶ λεγέτω τινὰ αἰτίαν σαφῆ καὶ ἀναντίρρητον τοῦ τὴν αὐτὴν προσηγορίαν μὴ ἐπὶ πάντων ὁμοίως τὸ ἴσον δύνασθαι. Ἀλλ' οὐκ ἂν ἔχοι. Ὃν γὰρ ἂν ἐπινοήσῃ γεννήματος λόγον, οὗτος πᾶσιν ὁμοίως τοῖς γεννητοῖς ἐφαρμόσει. Μέγιστον δὲ τεκμήριον τῆς ἀληθείας τοῦ λόγου ἡ αὐτοῦ ἑκάστου τῶν ἀκουόντων διάνοια. Ἐρωτάτω γὰρ ἕκαστος ἑαυτὸν, ἐπειδὰν ἀκούσῃ, ὁ δεῖνα τοῦ δεῖνος D
γέννημα, τίνα ἔννοιαν ἐντυποῦται. Ἆρα ὅτι ὁ γεννηθεὶς οὐσία τοῦ γεγεννηκότος ἐστίν; Ἢ τοῦτο μὲν

καταγέλαστον, ἐκεῖνο δὲ ἀληθές, ὅτι παρ' αὐτοῦ γεννητῶς εἰς τὸ εἶναι παρήχθη. Τοῦτο τοίνυν ὁμοίως ἐπί τε τοῦ Μονογενοῦς καὶ ἐφ' οὑτινοσοῦν τῶν γεννηθέντων ἁρμόσει λέγεσθαι. Καὶ μηδεὶς (ἐπειδὴ κοινὸν τὸ τῆς σχέσεως) καθαίρεσιν εἶναι τῆς ἀξίας τοῦ Μονογενοῦς νομιζέτω. Οὐ γὰρ ἐν τῷ πρός τί πως ἔχειν ἡ διαφορὰ τῷ Υἱῷ πρὸς τὰ ἄλλα, ἀλλ' ἐν τῇ ἰδιότητι τῆς οὐσίας ἡ ὑπεροχὴ τοῦ Θεοῦ
E πρὸς τὰ θνητὰ διαφαίνεται. Σκοπεῖτε μέντοι ποῦ τῆς ἀτοπίας ὁ τούτων λόγος ἐκφέρει. Εἰ τὸ γέννημα ἑτέρου λέγεται γέννημα, ὡς ἥ τε κοινὴ συνήθεια βεβαιοῖ, καὶ οὐδεὶς ἀντερεῖ· ταὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ Υἱοῦ οὐσίαν σημαίνει κατὰ τὸν τούτων λόγον· ἐκείνου ἔσται οὐσία, οὗ καὶ γέννημα λέγεται. Ἔσται τοίνυν ἐκ τῆς ἀκολουθίας ταύτης, οὐκέτι τοῦ Μονογενοῦς τὴν οὐσίαν ἡ τοῦ γεννήματος προσηγορία σημαίνουσα, ὅπερ οὗτοι βιάζονται, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων. Εἰ γὰρ οὐχ οἷόν τε ἕτερον
246 μέν τι τὴν οὐσίαν νοεῖν, ἕτερον δέ τι παρ' αὐτὴν
A τὸ γέννημα, καὶ ἴσον δύναται, οὐσίαν τε εἰπεῖν καὶ γέννημα· τοῦ Θεοῦ δέ ἐστι γέννημα ὁ Υἱός, τοῦ Θεοῦ ἔσται οὐσία· εἴπερ τὸ γέννημα τὴν οὐσίαν δηλοῖ. Καὶ οὕτω τὸ γέννημα οὐσία τοῦ ἀγεννήτου κατὰ τὸν τούτου λόγον ἀναφανήσεται. Εἰ δὲ γελοῖον τὸ συναγόμενον, ὁ θεὶς τὰ λήμματα, τῆς αἰσχύνης κληρονομείτω. Ἔοικε γάρ πως ὁ λόγος, ἐπειδὰν ἅπαξ τῆς ἀληθείας παρενεχθῇ, εἰς πολλὰς καὶ ἐπικινδύνους ἀτοπίας ὑπὸ τῆς κατὰ τὴν πλάνην ἀκολουθίας ἐκφέρεσθαι.

B Ταῦτα μὲν οὖν ὥσπερ προαγῶνές τινες καὶ κατασκευαὶ τῆς βλασφημίας εἰσί· τὸ δὲ κεφάλαιον τοῦ

κακοῦ ἐν τοῖς ἑξῆς ἐπιφέρει λέγων·

ΕΥΝ. Τὴν οὐσίαν τοῦ Υἱοῦ γεγεννῆσθαι μὲν οὐκ οὖσαν πρὸ τῆς ἰδίας συστάσεως, εἶναι δὲ γεννηθεῖσαν πρὸ πάντων γνώμῃ τοῦ Πατρός.

ΒΑΣ. Ἔτι τῶν αὐτῶν ἔχεται τεχνασμάτων. Περὶ τῆς οὐσίας ἡμῖν τοῦ Υἱοῦ διαλέγεται, ὡς δή τι ἕτερον λέγων παρ' αὐτὴν τὸν Υἱόν, καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ προγυμνάζει τῇ βλασφημίᾳ τὴν ἀκοήν· οὐκ ἐκ τοῦ προφανοῦς λέγων ἐκ μὴ ὄντων γεγεννῆσθαι C
τὸν Υἱόν, ἀλλὰ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ γεγεννῆσθαι οὐκ οὖσαν. Πρὸ τίνος οὐκ οὖσαν, εἰπέ. Θεωρεῖτε αὐτοῦ τὸ σόφισμα, Αὐτὴν ἑαυτῇ συγκρίνει, ἵνα πᾶσι δὴ ἀνεκτὰ δόξῃ λέγειν, οὐχὶ πρὸ τῶν αἰώνων λέγων αὐτὴν μὴ εἶναι, οὐδὲ ἁπλῶς μὴ εἶναι, ἀλλὰ πρὸ τῆς ἰδίας συστάσεως. Τὴν δὲ τοῦ Πατρὸς οὐσίαν, εἰπέ μοι, πρεσβυτέραν εἶναι σὺ φὴς τῆς ἰδίας συστάσεως; Εἰ μὲν γὰρ οὐχ ὑποβάλλει χρόνοις τοῦ Υἱοῦ τὴν οὐσίαν, οὐδὲ τὸ πρότερον κατὰ τοῦτον τὸν λόγον ἐπινοεῖ, μάταιος μὲν αὐτῷ καὶ ἀργὸς ὁ λόγος, διόπερ οὐδὲ ἀποκρίσεως ἄξιος. Οὐχ ἧττον D
μέντοι καὶ ἐπὶ τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων ὑπάρξει, τοῖς βουλομένοις μετακομίζειν τὴν ματαιότητα. Τό τε γὰρ οὐκ εἶναι λέγειν τὸν Θεὸν πρὸ τῆς ἰδίας συστάσεως, καὶ τὸ εἶναι λέγειν πρὸ ἑαυτοῦ, τῆς αὐτῆς ἐστιν ἀφροσύνης. Εἰ δὲ χρονικῶς ἐπὶ τῆς οὐσίας τοῦ Υἱοῦ τὸ, πρότερον, δέχεται, καὶ ἐκ μὴ ὄντων φάσι τὴν οὐσίαν αὐτοῦ γεγεννῆσθαι, μᾶλλον δὲ αὐτὸν τὸν Υἱόν· οὐδὲν γὰρ διαφέρει πρός γε αὐτὴν τὴν διάνοιαν οὕτως ἢ οὕτω λέγειν· πρῶτον μὲν χρόνον δεύτερον τίθεται, εἰ δὲ βούλει, καὶ αἰώνων, τὸν ποιητὴν τῶν αἰώνων· ἔπειτα μέντοι ἀκολου- E

θῶν ταῖς ἑαυτοῦ βλασφημίαις, καὶ τὸν Πατέρα φησι, οὐκ ὄντα Πατέρα τὸ ἐξ ἀρχῆς, εἶτα ὕστερον γεγονέναι.

247 A Καίτοι εἰ μὲν καλὸν καὶ πρέπον τῇ μακαριότητι τοῦ Θεοῦ τὸ εἶναι Πατέρα, πῶς οὐκ ἐξ ἀρχῆς τὸ πρέπον αὐτῷ παρῆν; Ἡ γὰρ ἀγνοίᾳ τοῦ βελτίονος, ἢ ἀδυναμίᾳ πάντως λογοῦνται τὴν ἔλλειψιν· ἀγνοίᾳ μὲν, εἴπερ ὕστερον ἐξεῦρε τὸ βέλτιον, ἀδυναμίᾳ δὲ, εἴπερ εἰδὼς καὶ συνιεὶς ἀπετύγχανε τοῦ καλλίστου. Εἰ δὲ (ὃ μὴ θέμις εἰπεῖν) οὐ καλὸν αὐτῷ τὸ εἶναι Πατέρα, τίνος ἕνεκεν ἐκ μεταβολῆς τὸ χεῖρον προείλετο; Ἀλλὰ τρέποιτο μὲν εἰς τοὺς αἰτίους ἡ βλασφημία· ὁ δὲ Θεὸς τῶν ὅλων ἐξ ἀπείρου ἐστὶ Πατὴρ, οὐκ ἀρξάμενός ποτε τοῦ εἶναι Πατήρ. Οὔ-
B τε γὰρ τῇ τῆς δυνάμεως ἐνδείᾳ πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ θελήματος ἐκωλύετο, οὔτε αἰώνων τινῶν περίοδος ἀνέμενεν, ἵνα, ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν λοιπῶν ζώων, μετὰ τὴν τῆς ἡλικίας συμπλήρωσιν τῆς εἰς τὸ γεννᾷν αὐτῷ δυνάμεως προσελθούσης, τὸ σπουδαζόμενον περιγένηται (μαινομένων γὰρ ταῦτα καὶ ἐννοῆσαι καὶ φθέγξασθαι), ἀλλὰ τῇ ἑαυτοῦ ἀϊδιότητι συμπαρεκτεινομένην ἔχει τὴν (ἵν' οὕτως ὀνομάσω) πατρότητα. Οὐκοῦν καὶ ὁ Υἱὸς πρὸ αἰῶνος ὢν, καὶ ἀεὶ ὢν, οὐχ ἤρξατο τοῦ εἶναί ποτε, ἀλλ' ἀφ' οὗ Πατὴρ, καὶ Υἱὸς, καὶ εὐθὺς τῇ τοῦ Πατρὸς ἐννοίᾳ ἡ τοῦ Υἱοῦ συνεισέρ-
C χεται. Ὁ γὰρ Πατὴρ, Υἱοῦ Πατὴρ, δηλονότι. Ἀρχὴ μὲν οὖν Πατρὸς οὐδεμία, ἀρχὴ δὲ τοῦ Υἱοῦ ὁ Πατήρ· μέσον δὲ τούτων, οὐδέν. Πῶς οὖν οὐκ ἦν τὸ ἐξ ἀρχῆς (τοῦτο γάρ ἐστι τὸ, πρὸ τῆς ἰδίας συστάσεως, ἐν σοφίσμασι λεγόμενον παρὰ τούτων)

ὁ μηδὲν ἔχων προεπινοούμενον ἑαυτοῦ, εἰ μὴ τὸν
ἐξ οὗ ἔχει τὸ εἶναι, οὐ διαστήματι ὑπερέχοντα,
ἀλλὰ τῇ αἰτίᾳ προτεταγμένον; Εἰ τοίνυν ἀΐδιος
ἡ τοῦ Υἱοῦ κοινωνία πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα
ἀναπέφανται, τῆς διανοίας ἡμῶν ἀπὸ τοῦ Υἱοῦ δι'
οὐδενὸς κενοῦ πρὸς τὸν Πατέρα χωρούσης, ἀλλ'
ἀδιαστάτως τὸν Υἱὸν τῷ Πατρὶ συναπτούσης, ὁ D
μηδενὶ μέσῳ διοριζόμενος τίνα ἔτι παρείσδυσιν κα-
ταλείπει τῇ πονηρᾷ βλασφημίᾳ τῶν λεγόντων, ἐκ
τοῦ μὴ ὄντος αὐτὸν εἰς τὸ εἶναι παρῆχθαι;

Ἔπειτα μέντοι καὶ τῆς ἀνοίας αὐτοὺς θαυμάσαι
ἄξιον, οὐ συνιέντας, ὅτι ἐκ μὴ ὄντων λέγοντες τὸν
Υἱὸν, οὐ τοῦ Πατρὸς μόνον νεώτερον ἀποφαίνου-
σιν, ἀλλὰ καὶ τοῦ, ᾧ τὸν Μονογενῆ ἀπὸ τοῦ Πα-
τρὸς διορίζουσιν. Ἀνάγκη γὰρ, εἴπερ τι εἴη μετα-
ξὺ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ, πρεσβύτερον εἶναι τοῦτο τῆς
ὑπάρξεως τοῦ Υἱοῦ. Τί οὖν ἂν εἴη τοῦτο, Τί ἄλλο
γε, ἢ αἰὼν πάντως ἢ χρόνος, Ὁ γάρ τοι περισσο- E
τέραν τὴν τοῦ Πατρὸς ζωὴν τῆς τοῦ Μονογενοῦς
ἐννοῶν, τίνι γε ἄλλῳ παραμετρῶν, εὑρηκέναι ἂν
εἴποι τὸ περισσὸν, ἢ οὐχὶ αἰώνων ἢ χρόνων τινὶ
διαστήματι, Εἰ δὲ τοῦτο ἀληθὲς, ψευδὴς ἡ λέγου-
σα Γραφὴ, τοὺς αἰῶνας δι' αὐτοῦ γεγενῆσθαι, καὶ
ἡ διδάσκουσα, ὅτι πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο· τοῖς
πᾶσι, δηλονότι, ἐμπεριειλημμένων καὶ τῶν αἰώνων.
Εἰ δὲ φήσουσι μὴ ἀπαρνεῖσθαι πρὸ τῶν αἰώνων τὸν
Υἱὸν γεγεννῆσθαι, μὴ λανθανέτωσαν, ὃ τῷ λόγῳ 228
συγχωροῦσι, κατὰ ἀλήθειαν ἀναιρούμενοι. Ἐρω- A
τήσωμεν γὰρ αὐτοὺς τοὺς ἐκ μὴ ὄντων παράγοντας
τοῦ Μονογενοῦς τὴν οὐσίαν· ὅτε οὐκ ἦν, ὥς φασι,
τί ἦν ἐκεῖνο τὸ διάστημα; τίνα αὐτῷ προσηγορίαν

ἐπινοήσεται. Ἡ μὲν γὰρ κοινὴ συνήθεια ἢ χρόνοις ἢ αἰῶσιν ἅπαν διάστημα ὑποβάλλει· ἐπειδὴ ὅπερ ἐν τοῖς αἰσθητοῖς ὁ χρόνος, τοῦτο ἐν τοῖς ὑπερκοσμίοις ἡ τοῦ αἰῶνος φύσις ἐστίν. Οὗτοι δὲ, εἴ τι τρίτον ἐκ τῆς ἑαυτῶν σοφίας ἐπινοοῦσι, λεγέτωσαν. Ἕως δ' ἂν σιωπῶσι, μὴ λανθανέτωσαν διαστήμασιν αἰώνων τὴν τοῦ Μονογενοῦς οὐσίαν τιθέμενοι. Εἰ
B γὰρ ἦν τι διάστημά πρεσβύτερον τοῦ Υἱοῦ, συμπαρεκτεινόμενον τῇ ζωῇ τοῦ Πατρὸς, ἔν τι τούτων ἦν δηλονότι. Ἀλλ' οὔτ' ἔστιν, οὔτε μὴ γένηται ἔννοια πρεσβυτέρα τῆς τοῦ Μονογενοῦς ὑποστάσεως. Παντὸς γὰρ τοῦ δυναμένου εἰς ἀρχαιότητος λόγον ἐπινοεῖσθαι ἀνωτέρα ἡ ὕπαρξις τοῦ Θεοῦ Λόγου τοῦ ἐν ἀρχῇ ὄντος πρὸς τὸν Θεὸν εὑρεθήσεται. Κἂν μυρίαις φαντασίαις ἑαυτὸν ἐξαπατήσας ὁ νοῦς, καὶ τοῖς τῶν ἀνυπάρκτων ἀναπλασμοῖς ἐπιβάλλων, τὰ μὴ ὄντα περινοῇ, οὐδεμίαν τῶν πασῶν μηχανὴν
C ἐξευρήσει, δι' ἧς δυνήσεται τῆς ἀρχῆς τοῦ Μονογενοῦς ἑαυτὸν ὑπερθεῖναι· καὶ κατωτέραν τοῦ ἰδίου κινήματος τὴν ζωὴν καταλιπεῖν τῆς αὐτοζωῆς· καὶ τῷ ἰδίῳ λογῳ τοῦ Θεοῦ Λόγου τὴν ἀρχὴν ὑπερβῆναι· καὶ αἰῶνας ἐποπτεῦσαι ἐρήμους τοῦ Θεοῦ τῶν αἰώνων.

Ἀφαιρούμενος δὲ τὴν ὀφειλομένην τῷ Μονογενεῖ δόξαν, σκοπεῖτε ποίοις αὐτὸν ἀποσεμνύνει λόγοις.

ΕΥΝ. Ἔστι δὲ, φησὶν, ἡ οὐσία τοῦ Υἱοῦ γεννηθεῖσα πρὸ πάντων γνώμῃ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός.

D ΒΑΣ. Τοῦτο μέγα προστίθησι τῷ Υἱῷ, τὸ πρεσβύτερον εἶναι τῆς κτίσεως, καὶ τῶν ποιημάτων αὐτὸν τῶν ἑαυτοῦ προυπάρχειν, ἀρχοῦν εἰς δόξαν τῷ δημιουργῷ τῶν ὅλων τιθέμενος τὸ κτι-

σμάτων αὐτὸν τῶν ἑαυτοῦ προτετάχθαι. Τῆς γὰρ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα κοινωνίας τὸ εἰς αὐτὸν ἧκον ἀλλοτριώσας, ἐν τῇ τῶν κτισμάτων προτιμήσει τὴν δόξαν αὐτῷ μαρτυρεῖ. Εἶτα πρὸς τὸ ἀναίσχυντον τὴν βλασφημίαν ἐκφέρων τοῖς ἀφύκτοις ἡμᾶς, ὡς οἴεται, τῶν λογισμῶν ἀνάγκαις περιστοιχίζεται.

ΕΥΝ. Ἤτοι γὰρ ὄντα, φησίν, ἐγέννησεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱόν, ἢ οὐκ ὄντα. Ἀλλ' εἰ μὲν οὐκ ὄντα, μηδεὶς μοι, φησί, τόλμαν ἐπεγκαλείτω. Εἰ δὲ ὄντα, E
οὐκ ἀτοπίας μόνον καὶ βλασφημίας, ἀλλὰ καὶ πάσης εὐηθείας ὑπερβολὴν ὁ λόγος ἔχει· τῷ γὰρ ὄντι οὐ δεῖ γεννήσεως.

ΒΑΣ. Τὸ μὲν οὖν πολυθρύλλητον σόφισμα, τὸ πάλαι μὲν ἐξευρεθὲν παρ' ἑτέρων, τελείως δὲ νῦν ἐν ταῖς ἀπηρυθριασμέναις καὶ ἀναισχύντοις γλώσσαις ὑπὸ τούτων ἐξεργασθέν, τοῦτό ἐστιν. Ἡμεῖς δὲ πρῶτον ἐκεῖνο τοὺς ἀκροατὰς ὑπομνήσομεν, ὅτι 249
οὗτός ἐστιν, ὁ διὰ τὴν τῶν πολλῶν ἄγνοιαν ἀνθρω- A
πικῶς ἐξακουόντων τῆς γεννήσεως τοῦ Υἱοῦ, εἰς ἀνάγκην ἐληλυθὼς τῶν λόγων τούτων· οὗτος ὁ ἀπὸ τῶν σωματικῶν ἐννοιῶν ἐπὶ τὴν πνευματικὴν θεωρίαν τὰς ἀπαιδεύτους ψυχὰς ἐπανάγων· ὅς, ἐπειδὴ τὰ γεννώμενα ζῶα οὐκ ὄντα πρότερον, εἶτα γεννᾶται, καὶ ὁ σήμερον γεννηθείς, χθὲς οὐχ ὑπῆρχε· ταύτην καὶ ἐπὶ τῆς τοῦ Μονογενοῦς ὑποστάσεως τὴν ἔννοιαν μεταφέρει. Καὶ ἐπειδὴ γεγέννηται, φησίν, οὐχ ὑπῆρχε πρὸ τῆς γεννήσεως. Οὕτω μεγαλοφυῶς τὴν γέννησιν ἡμῖν τοῦ Μονογενοῦς θεολογεῖ, καὶ B
διὰ τοιούτων λόγων τὰ ἀῤῥωστήματα τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν ἐπανορθοῦται, ἄξιος ὤν, εἴπερ τις, ἀκοῦσαι

τῆς παροιμίας, ὅτι, Ἰατρὲ, θεράπευσον σεαυτόν.
Ἵνα μέντοι καὶ παραμυθίαν τῆς ἀτόπου ταύτης
νόσου τῶν λογισμῶν αὐτῷ προσενέγκωμεν, ἢ τὰ
παρὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος διὰ τοῦ μακαρίου Ἰωάν-
νου λαληθέντα ἡμῖν, ὅτι Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ
ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος.
Διὰ τούτων τῶν δύο ῥήσεων ἀπέκλεισεν ὁ εὐαγ-
γελιστὴς, μιᾶς ἀνυπερβάτου, καὶ ἑτέρας ἀνεκβά-
C του. Οὔτε γὰρ ἀρχῆς ἐστί τι ἐπινοῆσαι πρεσβύτε-
ρον· οὐ γὰρ ἔτι ἂν εἴη ἀρχὴ, εἴπερ ἔχοι τι ἑαυτῆς
ἐξώτερον· οὔτε τὸ, Ἦν, διαβάντας τῷ λογισμῷ,
εἰς τὸ, ὅτε οὐκ ἦν, δυνατὸν ὑπερκύψαι. Ἀθέτησις
γάρ ἐστι τοῦ Ἦν, ἡ τοῦ ὅτε οὐκ ἦν ἐπίνοια. Εἰ μὲν
γὰρ ἡ ἀρχὴ τῶν πρὸς ἕτερον λεγομένων ἦν, ὡς τὸ
ἀρχὴ σοφίας, καὶ ἀρχὴ ὁδοῦ ἀγαθῆς, καὶ, Ἐν ἀρχῇ
ἐποίησεν ὁ Θεὸς, ἦν ἂν τυχὸν, τοῦ ἐκ τοιαύτης
ἀρχῆς ὑφεστῶτος, δι' ἐνθυμήσεως, ὑπερβῆναι τὴν
γέννησιν. Ἐπειδὴ δὲ τὸ σημαινόμενον τοῦτο τῆς
D ἀρχῆς ἀπολελυμένον καὶ ἄσχετον, τὴν ἀνωτάτω
φύσιν δηλοῖ, πῶς οὐ καταγέλαστος ὁ τὰ ἐξωτέρω
ταύτης ἐπινοῶν, ἢ ἐπιχειρῶν αὐτὴν τοῖς λογισμοῖς
ὑπερβάλλειν; Συμπαρεκτείνεται δὲ καὶ τὸ, Ἦν,
τῷ ἀνυπερθέτῳ τῆς ἀρχῆς ταύτης. Οὐ γὰρ τὴν
ἀπὸ χρόνου ὕπαρξιν τὸ Ἦν ὑποφαίνει, ὡς τὸ, Ἄν-
θρωπος ἦν ἐν χώρᾳ τῇ Αὐσίτιδι· καὶ, Ἦν ἄν-
θρωπος ἐξ Ἀρμαθαίμ· καὶ τὸ, Ἡ δὲ γῆ ἦν ἀόρα-
τος· ἀλλ' αὐτὸς ἡμῖν ὁ εὐαγγελιστὴς ἐν ἑτέρῳ λόγῳ
τοῦ τοιούτου, Ἦν, τὸ σημαινόμενον ἔδειξεν, εἰπών·
Ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ παντοκράτωρ. Οἷον γὰρ τὸ ὢν,
E τοιοῦτον καὶ τὸ ἦν, ἀΐδιον ὁμοίως καὶ ἄχρονον. Οὐκ
ὄντα δὲ λέγειν τὸν ἐν ἀρχῇ ὄντα, οὔτε διασώζοντός

ἐστὶ τὴν ἔννοιαν τῆς ἀρχῆς, οὔτε συνάπτοντος αὐτῇ
τὴν ὕπαρξιν τοῦ Μονογενοῦς. Ἀνεπινόητον μὲν γὰρ
τῆς ἀρχῆς τὸ πρεσβύτερον, ἀχώριστον δὲ ταύτης
τοῦ Θεοῦ Λόγου τὸ εἶναι. Ὥστε ἐφ' ὅσον ἂν βουλη-
θῇς ταῖς τοῦ νοῦ πολυπραγμοσύναις ἀναδραμεῖν, 250
ὑπερβῆναι τὸ ἦν, καὶ ἔξω τούτου γενέσθαι τοῖς λο- A
γισμοῖς οὐ δυνήσῃ.

Ἀντερωτάσθω τοίνυν καὶ παρ' ἡμῶν· πότερον ἐν
ἀρχῇ ἦν πρὸς τὸν Θεὸν ὁ Θεὸς Λόγος, ἢ ὕστερον
προσεγένετο; Εἰ μὲν γὰρ ἦν, Παῦσον τὴν γλῶσσάν
σου ἀπὸ κακοῦ, τῆς τοῦ, ὅτι οὐκ ἦν, βλασφημίας·
εἰ δὲ, ὅπερ οὐδὲ θέμις εἰπεῖν, τοῖς σοῖς οἰκειότερον
πρὸς σὲ χρήσομαι ῥήμασιν, ὅτι οὐ βλασφημίας
μόνον, ἀλλὰ καὶ παρανοίας ὑπερβολὴν ὁ λόγος ἔχει,
ἀνθρώπους ἀπαιτεῖν τῶν λόγων τοῦ Πνεύματος τὰς
εὐθύνας, καὶ μαθητὴν μὲν εἶναι τῶν εὐαγγελίων B
ὁμολογεῖν, αὐτῶν δὲ τούτων κατεξανίστασθαι. Σκό-
πει γὰρ τὰς θείας φωνὰς, ὡς ἀκριβῶς καὶ σαφῶς
τῇ πρὸ αἰώνων γενέσει τοῦ Υἱοῦ μαρτυροῦσιν.
Ἐπειδὴ γὰρ ὁ μὲν Ματθαῖος τῆς κατὰ σάρκα γεν-
νήσεως ἐξηγητὴς γέγονεν, ὡς αὐτός φησι· Βίβλος
γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ υἱοῦ Δαβίδ· ὁ δὲ Μάρ-
κος ἀρχὴν τοῦ εὐαγγελίου τὸ Ἰωάννου πεποίηκε
κήρυγμα, εἰπών· Ἀρχὴ τοῦ εὐαγγελίου Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ, καθὼς γέγραπται ἐν Ἡσαΐᾳ τῷ προφήτῃ
Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ· ὁ δὲ Λουκᾶς, καὶ
αὐτὸς διὰ τῶν σωματικῶν ἀρχῶν τῇ θεολογίᾳ προσ-
έβη· ἀναγκαίως ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, τελευ- C
ταῖος ἐλθὼν εἰς τὸ γράφειν, παντὸς αἰσθητοῦ, καὶ
χρόνου τοῦ τοῖς τοιούτοις παρεπομένου, τὴν διά-
νοιαν ὑπεράρας, μᾶλλον δὲ ὑψωθεὶς τῇ δυνάμει

τοῦ Πνεύματος, αὐτῷ προσέθη τῷ παντων ἐπέκεινα, μονονουχὶ διαμαρτυρομενος καὶ αὐτὸς, ὅτι εἰ καὶ ἐγνώκαμεν κατὰ σάρκα Χριστον, ἀλλὰ νῦν οὐκέτι γινωσκομεν. Λαβόμενος γὰρ αὐτῆς τῆς ἀρχῆς, καὶ πάσας τὰς σωματικάς τε καὶ χρονικὰς ἐννοίας κατωτέρας τῆς ἑαυτοῦ θεολογίας ἀπολιπὼν, ὑπερεφώνησε τὰ προλαβοντα κηρυγματα τῇ μεγαλοφυια
D τῆς γνώσεως. Οὐκ ἀπὸ Μαριας, φησὶν, ἡ ἀρχὴ, οὐδὲ ἀπὸ τῶνδε τῶν χρόνων. Ἀλλὰ τί, Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λογος ἦν πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος· τὴν ἐξ ἀϊδίου ὕπαρξιν, τὴν ἀπαθῆ γέννησιν, τὸ συμφυὲς τῷ Πατρὶ, τὸ μεγαλεῖον τῆς φύσεως, πάντα ἐν τοῖς ὀλίγοις ῥήμασι συλλαβὼν, και τῇ προσθήκῃ τοῦ, Ἦν, ἀναγαγὼν εἰς τὴν ἀρχὴν, ὥσπερ ἀποφράττων τὰ στοματα τῶν, ὅτι οὐκ ἦν, βλασφημούντων, καὶ πορρωθεν τὰς τῶν τοιούτων σοφισμάτων παρεισδύσεις ὑποτεμνόμενος. Εἶτα διὰ τῆς θεολογίας οἷον ὑπογραφήν τινα ἐναρ-
E γῆ τῆς φύσεως τοῦ Μονογενοῦς εντυπώσας, ὡς ἤδη γνωρίζουσιν ὑποδεικνυσι τῇ φωνῇ λέγων, Οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τον Θεόν· παλιν ἐνταῦθα τῇ προσθήκῃ τοῦ Ἦν, τῇ ἀϊδιότητι τοῦ Πατρὸς τοῦ Μονογενοῦς συνάπτων τὴν γεννησιν. Καὶ παλιν· Ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν. Ἀλλ' ὅμως οὕτω παντα/όθεν τοῦ λόγου ταῖς τοῦ ἀϊδίου προσθήκαις ἠσφαλισμένου, πάσας παρωσάμενος τὰς μαρτυρίας τοῦ Πνεύματος, καὶ οὐδὲ ἀκούειν δοκῶν οὕτως ἡμῖν πυκνῶς ἐμβοῶντος τὸ, Ἦν, οὐκ ὢν, φησὶν, ἐγεννήθη. Οὐκοῦν

ὕστερον προσεγεγέννηται. Εἰ δὲ τοῦτο ἐν ἀρχῇ οὐκ 251
ἦν, ὥς φασι, τίνα περιφανεστέραν μαρτυρίαν ἐπιδεί- A
ξειέ τις πρὸς τὰς φωνὰς τῶν εὐαγγελίων αἷς πεπι-
στεύκαμεν;

Καὶ μὴν ἐκεῖνό γε τίνι οὐκ ἂν τῶν εὐγνωμόνων συνδόξειεν, ὅτι ὥσπερ ὀφθαλμὸς τῶν περιλαμπομένων τόπων ἐκπεσὼν, ἀναγκαίως δι' ἐρημίαν τοῦ φωτὸς τῆς ἐνεργείας ἵσταται· οὕτω δὲ καὶ ὁ νοῦς ἐπὶ τὸ ἔξω τοῦ ὄντος ταῖς φαντασίαις εἰσβιαζόμενος, οἷόν τινος φωτὸς τῆς ἀληθείας ἐπιλειπούσης, συγχυθεὶς καὶ ἀνοηταίνων τῆς νοήσεως ἀπολήγει; Οὔτ' ἂν οὖν ὀφθαλμὸς ἔξω τοῦ φωτὸς τῷ ὁρᾷν χρῆσθαι B
δύναιτο, οὔτε ψυχὴ τῆς τοῦ Μονογενοῦς ἐννοίας παρενεχθεῖσα, τῇ νοήσει κεχρῆσθαι. Ἡ γὰρ τῆς ἀληθείας ἀπόπτωσις ἀορασία ἐστὶ διανοίας καὶ τύφλωσις. Ὥστε μάταιος ἐστι νοῦς καὶ τετύφλωται, τῷ ὄντι μηδὲν ἐπιστάμενος, ὁ τὰ τοῦ Μονογενοῦς πρεσβύτερα κατειληφέναι φρονῶν· ὥσπερ ἂν εἰ καὶ ὀφθαλμῷ τις ὀξυωπίαν προσμαρτυροίη, τοῖς ἐσκοτισμένοις ἐνατενίζοντι. Ἐν τῷ φωτί σου γὰρ, φησὶν, ὀψόμεθα φῶς. Ὁ δὲ ἐν καταλήψει τοῦ ὅτε οὔπω ἦν τὸ φῶς γεγονέναι φάσκων, παραπλήσιον
πέπονθε τοῖς ἐν ἐκστάσει φρενιτικῇ ὁρᾷν φαντα- C
ζομένοις τὰ μὴ παρόντα. Τὰ γὰρ ὑπὲρ τὸν Υἱὸν οὐ νοεῖται. Ἐπειδὴ ὅ τι περ ὀφθαλμῷ τὸ αἰσθητόν ἐστι φῶς, τοῦτο ψυχῇ ὁ Θεὸς ἐστὶ Λόγος. Ἦν γὰρ, φησὶ, τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. Ὥστε ἀφώτιστος ψυχὴ ἀδυνατός ἐστι πρὸς νόησιν. Πῶς ἂν οὖν τὰ ὑπεράνω τῆς γενέσεως τοῦ φωτὸς καταληφθείη; Χρῆν δὲ οἶμαι τοὺς καὶ μικρὸν γοῦν τῆς ἀληθείας

πεφροντικότας, ἀφεμένους τῶν σωματικῶν ὁμοιώσεων, καὶ τοῦ ταῖς ὑλικαῖς φαντασίαις τὰς περὶ
D Θεοῦ ἐννοίας καταρυπαίνειν, ταῖς παρὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος παραδοθείσαις ἡμῖν θεολογίαις ἀκολουθεῖν, καὶ ἀντὶ τῶν ἐρωτημάτων τούτων, ἃ τῶν γρίφων οὐδὲν ἀπολείπεται, τὴν ἐφ' ἑκάτερα ὑπόληψιν ἐπικίνδυνον ἐχόντων, νοεῖν μὲν ἀξίαν τοῦ Θεοῦ γέννησιν ἀπαθῆ, ἀμέριστον, ἀδιαίρετον, ἄχρονον, κατὰ τὴν ἀπολάμπουσαν τοῦ φωτὸς αὐγὴν τῇ θείᾳ γεννήσει προσαγομένους· νοεῖν δὲ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου, οὐ κατὰ τὰς τεχνητὰς ταύτας ὕστερον ἀπεργασθεῖσαν πρὸς τὸ ἀρχέτυπον, ἀλλὰ συνυ-
E πάρχουσαν καὶ παρυφεστηκυῖαν τῷ πρωτοτύπῳ
252 A ὑποστήσαντι, τῷ εἶναι τὸ ἀρχέτυπον, οὖσαν, οὐκ ἐκτυπωθεῖσαν διὰ μιμήσεως, ὥσπερ ἐν σφραγῖδι τινὶ τῆς ὅλης φύσεως τοῦ Πατρὸς ἐναποσημανθείσης τῷ Υἱῷ. Εἰ δὲ βούλει, ὁποία τῶν τεχνῶν ἡ ὑπόστασις ἐκ τῶν διδασκόντων ὅλη τοῖς μαθητευομένοις ἐγγινομένη· οὔτε λείποντός τινος τοῖς διδάσκουσι, καὶ τῆς τελειώσεως τοῖς ἐκμανθάνουσι προσγινομένης. Ἢ τοῦτο μὲν οὐκ ἀκριβὲς πρὸς ὁμοίωσιν, διὰ τὴν τοῦ χρόνου παράτασιν. Οἰκειότερον δὲ εἰπεῖν, ὅτι ὁποία τῶν νοημάτων ἡ φύσις τοῖς τοῦ νοῦ κινήμασιν ἀχρόνως συνυφισταμένη.

B Καὶ μηδείς μοι συκοφαντείτω τὸν λόγον, εἴ τι τῶν ὑποδειγμάτων μὴ πάντῃ συμβαίνοι τοῖς προκειμένοις. Οὐδὲ γὰρ δυνατὸν τὰ μικρὰ καὶ φαῦλα τοῖς θείοις καὶ ἀϊδίοις μετὰ ἀκριβείας ἁρμόζειν, ἀλλ' ὅσον ἐλέγξαι τὴν εἰρωνείαν τῶν οὐ δυναμένων δὴ γέννησιν ἀπαθῆ τῇ διανοίᾳ λαβεῖν. Εἰκὼν δὲ εἴρηται καὶ ἔστιν ὁ Υἱὸς γεννητή, καὶ ἀπαύγασμά

ἐστι τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, καὶ σοφία, καὶ δύναμις, καὶ δικαιοσύνη Θεοῦ, οὐχ ὡς ἕξις, οὐδὲ ὡς ἐπιτηδειότης, ἀλλ' οὐσία ζῶσα καὶ ἐνεργὴς, καὶ ἀπαύγασμά ἐστι τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ. Διόπερ καὶ ὅλον ἐν ἑαυτῷ δείκνυσι τὸν Πατέρα, ἐξ ὅλης αὐτοῦ τῆς δόξης ἀπαυγασθείς. Τὴν τοίνυν δόξαν τοῦ Θεοῦ μὴ C ἔχειν ἀπαύγασμα λέγειν, ἢ τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ μὴ συνεῖναι ποτε τῷ Θεῷ, πόσης τῆς ἀτοπίας; Ἀλλ' εἰ ἦν, φησιν, οὐ γεγέννηται. Ἀποκρινώμεθα τοίνυν, ὅτι ἐπειδὴ γεγέννηται, ἦν οὐκ ἀγέννητον ἔχων τὸ εἶναι, ὢν δὲ ἀεὶ καὶ συνὼν τῷ Πατρὶ, ἐξ οὗ καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ὑπάρξεως ἔχει. Πότε οὖν εἰς τὸ εἶναι παρὰ τοῦ Πατρὸς παρήχθη; Ἀφ' οὗ ἐστιν ὁ Πατήρ. Ἀλλ' ἐξ ἀϊδίου, φησιν, ὁ Πατήρ· ἐξ ἀϊδίου τοίνυν καὶ ὁ Υἱὸς, γεννητῶς τῇ ἀγεννησίᾳ τοῦ Πατρὸς συναπτόμενος. Ὅτι δὲ οὗτος οὐχ ἡμέτερος ὁ λόγος, αὐτὰς τὰς τοῦ ἁγίου Πνεύματος φω- D νὰς αὐτοῖς παρεξόμεθα. Ἐκ μὲν οὖν τοῦ εὐαγγελίου λάβωμεν τὸ, Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος· ἐκ δὲ τοῦ ψαλμοῦ ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Πατρὸς εἰρημένον, τὸ, Ἐκ γαστρὸς πρὸ ἑωσφόρου γεγέννηκά σε· καὶ συνθέντες ἀμφότερα, εἴπωμεν, ὅτι καὶ ἦν καὶ γεγέννηται. Ἀλλὰ τὸ μὲν, Γεγέννηκα, τὴν αἰτίαν ἀφ' ἧς ἔχει τὴν ἀρχὴν τοῦ εἶναι σημαίνει· Τὸ δὲ, Ἦν, τὴν ἄχρονον αὐτοῦ καὶ προαιώνιον ὕπαρξιν. Ὁ δὲ, ἐπαγωνιζόμενος τῇ ἑαυτοῦ ἀπάτῃ, εἰς ἄτοπον τὸν λόγον ἀπάγειν οἴεται.

ΕΥΝ. Εἰ γὰρ, φησὶ, πρὸ τῆς γεννήσεως ἦν E τῆς ἑαυτοῦ ὁ Υἱὸς, ἀγέννητος ἦν.

ΒΑΣ. Ἀλλὰ τὸ πρὸ τῆς γεννήσεως τοῦτο, ὦ μάταιε, ἤτοι ἀνύπαρκτόν ἐστι παντελῶς, καὶ διανοίας

ἀναπλασμὸς οὐδενὶ ἐρειδομένης ὑποκειμένῳ. Καὶ τί δεῖ ἀντιλέγειν τοῖς ἀνοήτοις; Παραπλήσιον γὰρ τοῦτο, ὥσπερ ἂν εἰ καὶ τῷ τὸν λογισμὸν ἐκ φρενίτιδος παρενεχθέντι διεμαχόμεθα. Ἢ εἰ πρός τι τῶν ὄντων φέρεται, καὶ πρὸς τὴν τῶν αἰώνων ἔννοιαν ἐνεχθήσεται. Ἀλλ' εἴπερ αἰῶνες πάντες κάτω που τῆς γενέσεως τοῦ Μονογενοῦς νοοῦνται, αὐτοῦ ἐκείνου ὄντες ποιήματα, μάταιος ὁ ἐπιζητῶν τῆς ὑποστάσεως τοῦ Υἱοῦ τὰ πρεσβύτερα. Οὐδὲν γὰρ ἀλλοιότερον ἐρωτᾷ, ἢ εἰ καὶ περὶ τοῦ Πατρὸς ἐπυνθάνετο, πότερον ὑπῆρχε πρὸ τῆς ἰδίας συστάσεως,
253 ἢ οὐχί. Ὡς γὰρ ἐκεῖ ἀνόητον τὸ ἐρώτημα, ἐπὶ τοῦ
A ἀνάρχου καὶ ἀγεννήτου ζητεῖν τὸ ἀνώτερον· οὕτω καὶ ἐνταῦθα, ἐπὶ τοῦ ἐξ ἀϊδίου τῷ Πατρὶ συνόντος, καὶ οὐδὲν ἔχοντος μέσον ἑαυτοῦ τε καὶ τοῦ γεννήσαντος, χρονικὰς ποιεῖσθαι τοῦ προτέρου τὰς ἐρωτήσεις, τῆς ἴσης ὄντως ἀνοίας. Παραπλήσιον γὰρ ἐρωτᾷν, τί ἔσται μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ ἀθανάτου, καὶ ἐπιζητεῖν τί ὑπῆρχε πρὸ τῆς γεννήσεως τοῦ ἀϊδίου. Οἱ δέ, ἐπειδὴ τὸ ἄναρχον τοῦ Πατρὸς ἀΐδιον ὀνομάζεται, ταὐτὸν τὸ ἀνάρχῳ τὸ ἀΐδιον ἀποφαίνουσι, καὶ ἐπειδὴ μὴ ἀγέννητος ὁ Υἱός, οὐδὲ
B ἀΐδιον εἶναι ὁμολογοῦσι. Πλεῖστον δὲ διαφέρει κατὰ τὴν ἔννοιαν. Ἀγέννητον μὲν γὰρ λέγεται, τὸ μηδεμίαν ἀρχὴν ἑαυτοῦ, μηδὲ αἰτίαν ἔχον τοῦ εἶναι· ἀΐδιον δὲ, τὸ χρόνου παντὸς καὶ αἰῶνος κατὰ τὸ εἶναι πρεσβύτερον. Ὅθεν καὶ ὁ Υἱός, καὶ οὐκ ἀγέννητος, καὶ ἀΐδιος. Ἤδη δὲ καὶ τοὺς αἰῶνας ἀξιοῦσί τινες τῆς τοῦ ἀϊδίου προσηγορίας, ὡς ἐκ τοῦ ἀεὶ εἶναι τῆς κλήσεως ταύτης τετυχηκότας. Ἡμεῖς δὲ τῆς αὐτῆς λογιζόμεθα παρανοίας, καὶ τῇ κτίσει

προσμαρτυρεῖν τὸ ἀΐδιον, καὶ τὸν Δεσπότην τῆς κτίσεως τῆς ὁμολογίας ταύτης ἀποστερεῖν.

Ὁ δὲ πρὸς τὸ ἀναίσχυντον ἐκφέρων τὸν λόγον, C τί φησίν;

ΕΥΝ. Ἡμεῖς δὲ τοῖς τε ὑπὸ τῶν ἁγίων καὶ πάλαι, καὶ νῦν ἐφ' ἡμῶν ἀποδεικνυμένοις ἐμμένοντες, μήτε τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ προσιεμένης γέννησιν, μήτε μὴν ἑτέρας τινὸς ὑποκειμένης εἰς Υἱοῦ γέννησιν, μὴ ὄντα φαμὲν τὸν Υἱὸν γεγεννῆσθαι.

ΒΑΣ. Τίς οὕτως ἐπ' ἀσεβείᾳ φιλότιμος; τίς ἐπὶ τῷ φιλόχριστος εἶναι τοσοῦτον ἐκαλλωπίσατο, ὅσον οὗτοι τοῖς τῆς ὕβρεως καὶ ἀτιμίας ῥήμασι, D καὶ καθαιρετικοῖς τῆς δόξης τοῦ Μονογενοῦς ἐπαγάλλονται; Οὐ παύσῃ μὴ ὄντα προσαγορεύων, ὦ ἄθεε, τὸν ὄντως ὄντα, τὴν πηγὴν τῆς ζωῆς, τὸν πᾶσι τοῖς οὖσι τοῦ εἶναι παρεσχηκότα; Ὃς οἰκείαν ἑαυτῷ καὶ πρέπουσαν τῇ ἑαυτοῦ ἀϊδιότητι ἐν τῷ πρὸς τὸν ἴδιον θεράποντα Μωσέα χρηματισμῷ προσηγορίαν ἐξεῦρεν, ὄντα ἑαυτὸν ὀνομάσας; Ἐγὼ γάρ εἰμι, φησὶν, ὁ ὤν. Καὶ τούτοις οὐδεὶς ἀντερεῖ μὴ οὐχὶ ἐκ προσώπου τοῦ Κυρίου εἰρῆσθαι· οὔκουν ὅστις γε μὴ τὸ Ἰουδαϊκὸν κάλυμμα, ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει Μωσέως, κατὰ τῆς ἑαυτοῦ καρδίας ἐπικείμενον ἔχει. Γέγραπται γὰρ, ὅτι ὤφθη τῷ Μωσεῖ ἄγγελος Κυρίου ἐπὶ τοῦ βάτου ἐν πυρὶ φλογός. Ἄγγελον τοίνυν προ- E τάξασα τῆς διηγήσεως ἡ Γραφὴ, Θεοῦ ἐπάγει τὴν φωνήν. Εἶπε γὰρ, φησὶ, τῷ Μωσεῖ· Ἐγώ εἰμι ὁ Θεὸς τοῦ πατρός σου Ἀβραάμ. Καὶ μετ' ὀλίγα πάλιν· Ἐγώ εἰμι ὁ ὤν. Τίς οὖν ὁ αὐτὸς καὶ ἄγγελος καὶ Θεός; Ἆρα οὐχὶ περὶ οὗ μεμαθήκαμεν, ὅτι καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ μεγάλης βουλῆς

ἄγγελος. Ἐγὼ μὲν οὐκ οἶμαι πλειόνων δεῖν ἡμῖν πρὸς
234 A τὴν ἀπόδειξιν, ἀλλὰ τοῖς μὲν φιλοχρίστοις ἐξαρ-
κεῖν καὶ τὴν ὑπόμνησιν· τοῖς δὲ ἀνιάτως ἔχουσι
μηδὲν ὄφελος ἐκ τοῦ πλήθους τῶν λεγομένων ἔσε-
σθαι. Εἰ γὰρ καὶ ὕστερον ἐγένετο τῆς μεγάλης βου-
λῆς ἄγγελος, ἀλλ' οὐδὲ πρότερον ἀπηξίου τὴν τοῦ
ἀγγέλου προσηγορίαν. Οὐ γὰρ ἐνταῦθα μόνον εὑ-
ρήσομεν τὸν Κύριον ἡμῶν, καὶ ἄγγελον καὶ Θεὸν
ὑπὸ τῆς Γραφῆς ὀνομασθέντα, ἀλλὰ καὶ Ἰακὼβ τὴν
ὀπτασίαν ταῖς γυναιξὶ διηγούμενος, φησί· Καὶ εἶπέ
μοι ὁ ἄγγελος τοῦ Θεοῦ. Καὶ μετ' ὀλίγα παρὰ
τοῦ αὐτοῦ, Ἐγώ εἰμι ὁ Θεὸς ὁ ὀφθείς σοι ἐν τῷ τό-
πῳ οὗ ἤλειψάς μοι ἐκεῖ στήλην. Καίτοι ἐκεῖ ἐπὶ
B τῆς στήλης τῷ Ἰακὼβ εἴρηται, Ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς
Ἀβραὰμ τοῦ πατρός σου, καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαάκ. Ὁ
τοίνυν ἐνταῦθα ἄγγελος εἰρημένος, οὗτος ἐκεῖ λέγει
πεφανερῶσθαι τῷ Ἰακώβ. Παντὶ οὖν δῆλον, ὅτι
ἔνθα καὶ ἄγγελος καὶ Θεὸς ὁ αὐτὸς προσηγόρευται,
ὁ Μονογενής ἐστι δηλούμενος, ἐμφανίζων ἑαυτὸν
κατὰ γενεὰν τοῖς ἀνθρώποις, καὶ τὸ θέλημα τοῦ
Πατρὸς τοῖς ἁγίοις ἑαυτοῦ διαγγέλλων. Ὥστε καὶ
ἐπὶ τοῦ Μωϋσέως ὄντα ἑαυτὸν ὀνομάσας, οὐκ ἄλ-
λος τις παρὰ τὸν Θεὸν Λόγον, τὸν ἐν ἀρχῇ ὄντα
πρὸς τὸν Θεὸν, νοηθείη.

C Ἀλλ' οἱ τὴν ἀδικίαν εἰς τὸ ὕψος λαλοῦντες, μὴ
ὄντα προσειπεῖν τὸν Υἱὸν οὐκ ἀπώκνησαν. Καὶ ὁ
μὲν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ εἶπεν, οὐκ ἔστι Θεός·
οἱ δὲ οὐ διενοήθησαν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐλάλησαν ἐν
πονηρίᾳ, καὶ γραφῇ παραδοῦναι εἰς τὸν ἔπειτα χρό-
νον οὐ παρῃτήσαντο, μὴ ὄντα τολμήσαντες τὸν
Θεὸν ὀνομάσαι. Καὶ ἐπειδή γε ὁρῶσιν οὐδὲ τοὺς δαί-

μόνας αὐτοὺς ἀπαρνουμένους τὸ εἶναι Θεὸν, οὕτως εἰς τὸν κατόπιν χρόνον ἐπανελθόντες τῷ λόγῳ, ἐκεῖ τὴν ἀσεβῆ ἑαυτῶν ἐπιθυμίαν ἀποπληροῦσι, μὴ εἶναί ποτε τὸν Υἱὸν βλασφημοῦντες, ὡς τῇ μὲν ἑαυτοῦ φύσει μὴ ὄντα, χάριτι δὲ εἰς τὸ εἶναι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ παραχθέντα. Εἶτα ἣν ὁ Παῦλος περὶ τῶν D
εἰδώλων ἀφῆκε φωνὴν, εἰπών· Ἐδουλεύσατε τοῖς φύσει μὴ οὖσι θεοῖς· καὶ ὁ Ἱερεμίας, Καὶ ὤμνυσαν ἐν τοῖς μὴ οὖσι θεοῖς· καὶ ἡ σοφωτάτη Ἐσθήρ, Μὴ παραδῷς, Κύριε, τὸ σκῆπτρόν σου τοῖς μὴ οὖσι· ταύτην οὗτοι περὶ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ εἰπόντες, πῶς ἂν δικαίως ἔτι τῆς Χριστιανῶν προσηγορίας μεταποιοῖντο; Καὶ γάρ που καὶ ἑτέρωθι ὁ αὐτὸς οὗτος ἀπόστολος, ὁ ἐν Πνεύματι Θεοῦ λαλῶν, μὴ ὄντα ὀνομάζει τὰ ἔθνη, διὰ τὸ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ ἐστερῆσθαι, εἰπών, ὅτι Τὰ μὴ ὄντα ἐξελέξατο ὁ Θεός.
Ἐπεὶ γὰρ ὢν καὶ ἀλήθεια καὶ ζωὴ ὁ Θεὸς, οἱ τῷ E
Θεῷ τῷ ὄντι μὴ ἡνωμένοι κατὰ τὴν πίστιν, τῇ δὲ ἀνυπαρξίᾳ τοῦ ψεύδους οἰκειωθέντες διὰ τῆς περὶ τὰ εἴδωλα πλάνης, εἰκότως, οἶμαι, διὰ τὴν στέρησιν τῆς ἀληθείας, καὶ τὴν ἀπὸ τῆς ζωῆς ἀλλοτρίωσιν, μὴ ὄντες προσηγορεύθησαν. Ἀλλὰ καὶ τοῖς Ἐφεσίοις ἐπιστέλλων ὡς γνησίως ἡνωμένοις τῷ ὄντι δι' ἐπιγνώσεως, ὄντας αὐτοὺς ἰδιαζόντως ὠνόμασεν, εἰπών· Τοῖς ἁγίοις τοῖς οὖσι, καὶ πιστοῖς
ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Οὕτω γὰρ καὶ οἱ πρὸ ἡμῶν πα- 255 A
ραδεδώκασι, καὶ ἡμεῖς ἐν τοῖς παλαιοῖς τῶν ἀντιγράφων εὑρήκαμεν. Ὁ δὲ οὐδὲ ἧς οἱ δοῦλοι τοῦ Χριστοῦ προσηγορίας μετέχουσιν, οὐδὲ ταύτης ἀξιῶσαι τὸν Θεὸν ἡμῶν ἠνέσχετο, ἀλλὰ τὸν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγαγόντα τὴν κτίσιν, μὴ

όντα προσεῖπε. Πλέον δ' ἄν τις αὐτοῦ τὴν κατα-
D φρόνησιν καταμάθοι, ἐξ ὧν προσποιεῖται δῆθεν ἀποσεμνύνειν τὸν Κύριον.

ΕΥΝ. Οὐ κοινοποιοῦμεν, φησὶ, τοῦ Μονογενοῦς τὴν οὐσίαν πρὸς τὰ ἐκ μὴ ὄντων γενόμενα, ἐπείπερ οὐκ οὐσία το μὴ ὄν, ἀλλὰ τοσαύτην αὐτῷ νέμομεν τὴν ὑπεροχὴν, ὅσην ἔχειν ἀναγκαῖον τῶν ἰδίων ποιημάτων τὸν ποιητήν.

ΒΑΣ. Διὰ τῶν κατασκευῶν εἰς τοῦτο τὸν λόγον προαγαγὼν, τῷ ῥήματι δῆθεν φιλανθρωπεύεται, καὶ φησί· μὴ κοινοποιεῖν πρὸς τὰ ἐκ μὴ ὄντων τὴν οὐσίαν τοῦ Μονογενοῦς. Καίτοι εἰ ὁ Θεὸς τῶν ὅλων,
C διὰ τὸ ἀγέννητος εἶναι, ἀναγκαίαν ἔχει τὴν πρὸς τὰ γεννητὰ παραλλαγὴν, τὰ δὲ γεννητὰ σύμπαντα κοινὴν ἔχει τὴν ἐκ μὴ ὄντων ὑπόστασιν, πῶς οὐχὶ ἀναγκαίως ταῦτα κατὰ τὴν φύσιν συνάπτεται; Ὡς γὰρ ἐκεῖ τὸ ἀπρόσιτον διίστησι τὰς φύσεις, οὕτως ἐνταῦθα τὸ ὁμότιμον εἰς ταὐτὸν ἀλλήλοις συνάγει. Ἐκ μὴ ὄντων δὲ λέγοντες τὸν Υἱὸν, καὶ τὰ ὑπ' αὐτοῦ γενόμενα, καὶ κοινοποιοῦντες αὐτῶν κατὰ τοῦτο τὴν φύσιν, οὔ φασιν ὁμοίαν αὐτῷ πρὸς τὰ ἐκ μὴ ὄντων διδόναι τὴν οὐσίαν. Καὶ γὰρ αὖ καὶ τοῦτο, ὡς αὐτὸς Κύριος ὢν, ὅσον βούλεται παρέχειν τῷ
B Μονογενεῖ τῆς ἀξίας, οὕτω ποιεῖται τοὺς λόγους. Τοσαύτην γὰρ αὐτῷ νέμομεν, φησὶ, τὴν ὑπεροχὴν, ὅσον ὑπερέχειν ἀναγκαῖον τῶν ἰδίων ποιημάτων τὸν ποιητήν. Οὐκ εἶπε, κατειλήφαμεν ἢ δοξάζομεν, ὡς ἐπὶ Θεοῦ προσῆκον ἦν, ἀλλὰ, νέμομεν, ὡς αὐτὸς τοῦ μέτρου τῆς διανομῆς κατάρχων. Πόσην δὲ καὶ δίδωσι τὴν ὑπεροχήν; Ὅσον ὑπερέχειν, φησὶν, ἀναγκαῖον τῶν ἰδίων ποιημάτων τὸν ποιη-

τήν· Οὔπω τοῦτο τῆς κατὰ τὴν οὐσίαν διαφορᾶς τὴν μαρτυρίαν ἔχει. Ἄνθρωποι γὰρ τέχνῃ μὲν ὑπερέχουσι τῶν οἰκείων ἔργων, ὁμοούσιοι δὲ ὅμως αὐτοῖς καθεστήκασιν· ὡς ὁ κεραμεὺς τῷ πηλῷ, καὶ ὁ ναυπηγὸς τοῖς ξύλοις. Σώματα γὰρ ὁμοίως ἀμφότερα, καὶ αἰσθητὰ ὁμοίως, καὶ γήϊνα.

Τοσοῦτον δὲ τῷ Υἱῷ πρὸς τὴν κτίσιν τὸ διάφορον συγχωρῶν, ἤδη καὶ περὶ αὐτὴν τὴν ἔννοιαν τοῦ Μονογενοῦς κακουργεῖ.

ΕΥΝ. Διὰ τοῦτο γὰρ, φησὶ, Μονογενὴς, ἐπειδὴ μόνος παρὰ μόνου τῇ τοῦ ἀγεννήτου δυνάμει γεννηθεὶς καὶ κτισθεὶς, τελειότατος γέγονεν ὑπουργός. E.

ΒΑΣ. Οὐκ οἶδα πρὸς ὅ τι χρὴ πλέον τῶν εἰρημένων ἀγανακτῆσαι· πότερον διὰ τὴν πανουργίαν, ἣν 236 A
περὶ τὸ ὄνομα τοῦ Μονογενοῦς ἐκακούργησε, παρά τε τὴν τῶν ἀνθρώπων συνήθειαν, καὶ παρὰ τὴν εὐσεβῆ τῶν Γραφῶν παράδοσιν ἐκλαμβάνων αὐτοῦ τὴν διάνοιαν (Μονογενὴς γὰρ οὐχ ὁ παρὰ μόνου γενόμενος, ἀλλ' ὁ μόνος γεννηθεὶς, ἐν τῇ κοινῇ χρήσει προσαγορεύεται)· ἢ περὶ τῆς τοῦ κτίσματος βλασφημίας, ἣν ἐξεπίτηδες συνῆψε τῷ, γεννηθείς· ἵνα δείξῃ ὅτι οὐδὲν διαφερόντως παρὰ τὰ κτίσματα τῆς τοῦ γεγεννῆσθαι προσηγορίας μέτεστι τῷ Κυρίῳ· ἀλλ' ὥσπερ τὸ, Υἱοὺς ἐγέννησα καὶ ὕψωσα· καὶ τὸ, Υἱὸς πρωτότοκός μου Ἰσραήλ· B
οὕτω καὶ τὸν Κύριον υἱὸν ὠνομάσθαι· οὐχὶ ἔχοντα τὸ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, ἀλλ' ἐξ ἴσου τοῖς ἄλλοις τῆς προσηγορίας ἀξιωθέντα. Οἱ δὲ πρὸς τὴν τοῦ Σολομῶντος καταφεύγουσι λέξιν· κἀκεῖθεν, ὥσπερ ἐξ ὁρμητηρίου τινὸς, τῆς πίστεως κατατρέχουσι. Διὰ γὰρ τὸ ἐκ προσώπου τῆς σοφίας εἰρῆσθαι τὸ,

Κύριος ἔκτισέ με, ἐξεῖναι αὐτοῖς κτίσμα λέγειν τὸν Κύριον ὑπολαμβάνουσιν. Ἐγὼ δὲ πολλὰ ἔχων εἰπεῖν περὶ τῆς φωνῆς ταύτης· πρῶτον μὲν, ὅτι ἅπαξ ἐν πάσαις ταῖς Γραφαῖς εἴρηται· ἔπειτα, ὅτι ἐν βιβλίῳ πολὺ τὸ κεκρυμμένον τῆς διανοίας ἔχοντι, καὶ διὰ
C παροιμιῶν τε καὶ παραβολῶν καὶ σκοτεινῶν λόγων καὶ αἰνιγμάτων ὡς τὰ πολλὰ προηγμένῳ, ὥστε μηδὲν ἀναμφισβήτητον μηδὲ τηλαυγὲς ἀπ' αὐτῆς εἶναι λαβεῖν, παρίημι λέγειν, ἵνα μὴ μακροτέροις ἐπεισοδίοις τὸν λόγον ἀπομηκύνοιμι· ἄλλως τε καὶ ἐν ἰδίῳ τόπῳ τῆς περὶ τῶν κακῶς αὐτοῖς νοηθέντων ἐξετάσεως ἡμῖν ὑπερτεθείσης, ἐν ᾧ καὶ τοῦτο τὸ μέρος, Θεοῦ διδόντος, διευθυνθήσεται. Καὶ οἶμαί γε, ὅ τι σὺν Θεῷ δὲ εἰρῆσθω, πολλῷ ἀκολουθοτέραν ἔννοιαν τῆς προκειμένης λέξεως, καὶ μηδένα κίνδυνον φέρουσαν ἀναφανήσεσθαι τῇ ἐξετάσει.
D Τέως γε μὴν μηδὲ ἐκεῖνο ἀπαρασήμαντον καταλίπωμεν, ὅτι ἄλλοι τῶν ἑρμηνέων, οἱ καιριώτερον τῆς σημασίας τῶν Ἑβραϊκῶν καθικόμενοι, Ἐκτήσατό με, ἀντὶ τοῦ, Ἔκτισεν, ἐκδεδώκασιν. Ὅπερ μέγιστον αὐτοῖς ἐμπόδιον ἔσται πρὸς τὴν βλασφημίαν τοῦ κτίσματος. Ὁ γὰρ εἰπὼν, Ἐκτησάμην ἄνθρωπον διὰ τοῦ Θεοῦ, οὐχὶ κτίσας τὸν Κάϊν, ἀλλὰ γεννήσας, ταύτῃ φαίνεται χρησάμενος τῇ φωνῇ.

Ἀλλ' ἐπὶ τὸ ἐξ ἀρχῆς ἐπανίωμεν.

ΕΥΝ. Διὰ τοῦτο, φησὶ, Μονογενὴς, ἐπειδὴ παρὰ μόνου γεννηθεὶς καὶ κτισθεὶς, τελειότατος γέγονεν ὑπουργός.

E ΒΑΣ. Εἰ τοίνυν μὴ παρὰ τὸ μόνος γεγεννῆσθαι, ἀλλὰ διὰ τὸ παρὰ μόνου, Μονογενὴς εἴρηται,

ταὐτὸν δέ ἐστι κατὰ σὲ τὸ ἐκτίσθαι τῷ γεγεννῆσθαι, τί οὐχὶ καὶ μονόκτιστον αὐτὸν ὀνομάζεις, ὦ πάντα σὺ ῥᾳδίως καὶ διανοούμενος καὶ ἐκφέρων; Μονογενὴς δὲ, ὡς ἔοικεν, ἀνθρώπων οὐδεὶς, κατά γε τὸν ὑμέτερον λόγον, διὰ τὸ ἐκ συνδυασμοῦ πᾶσιν ὑπάρχειν τὴν γέννησιν. Οὐδὲ ἡ Σάῤῥα μήτηρ μονογενοῦς ἦν παιδὸς, διότι οὐχὶ μόνη αὐτὸν, ἀλλὰ μετὰ τοῦ Ἀβραὰμ ἐτεκνώσατο. Καὶ 257 A
ἐάν γε κρατῇ τὰ ὑμέτερα, ἀνάγκη ὅλον τὸν βίον μεταμαθεῖν, μὴ μονώσεως ἀδελφῶν, ἀλλ' ἐρημίας τῶν συντικτόντων δηλωτικὸν εἶναι τοὔνομα. Ἤδη δὲ καὶ ἡ κτίσις, παρὰ τὴν αἰτίαν, τοῦ Θεοῦ Λόγου πρὸς τὴν ἀξίαν ἐλαττοῦται, παρὰ τοσοῦτον τοῦ καὶ αὐτὴ μονογενὴς εἶναι διαμαρτοῦσα, παρ' ὅσον ὁ Υἱὸς τῆς δημιουργίας τῷ Πατρὶ συνεφήψατο· καίτοιγε οὐδὲ τοῦτο παρ' αὐτῶν συγχωρεῖται. [illegible] ζουσι. Πῶς οὖν οὐχὶ [illegible] καὶ ἡ κτίσις [illegible] γονὴς καθ' ὑμᾶς, οἷόν τι ὄργανον ἄψυχον τὸν Θεὸν B
Λόγον τῷ Πατρὶ προστιθέντας, [illegible] καὶ τὸν [illegible] [illegible] μόνον πεποιηκέναι τὴν [illegible], [illegible] ὀργάνῳ πρὸς τὴν κατασκευὴν συγχρησάμενον. Ὥστε μονογενὴς καὶ ἡ κτίσις, καὶ τὰ [illegible] [illegible] αἱ [illegible] δυνάμεις, ἀλλὰ καὶ τὰ αἰσθητὰ σώματα, καὶ τούτων τὰ [illegible], [illegible] καὶ ἀκριβῶς, καὶ [illegible] καὶ ἐγενήθησαν. Τίνος γὰρ ἂν καὶ [illegible] [illegible] θελήματι [illegible], οὐδὲ [illegible] [illegible], [illegible] τί [illegible] καθ' ἡμᾶς, [illegible] τοῦ Υἱοῦ τὰ πάντα. Ὅτι [illegible] C
[illegible], οἷον πηγή, [illegible], [illegible]

μένου, διὰ τῆς οἰκείας εἰκόνος τοῦ Θεοῦ Λόγου πάν-των εἰς ἐνέργειαν. Ὁ δὲ τὸν μονογενῆ Υἱὸν ὑπουργὸν προσηγόρευσε, τοῦτο αὐτῷ προστίθησι, λέγων, ὅτι εὔθετος πρὸς τὴν διακονίαν τῶν ἐπιτασσομένων ἐστίν. Εἰ δὲ καὶ οὐκ ἐν τῷ Θεὸς εἶναι τινος τὴν δόξαν κέκτηται, ἀλλ' ἐν τῷ ὑπουργὸς ἀκριβὴς, τί διοίσει τῶν λειτουργικῶν πνευμάτων, ἀμέμπτως τὸ ἔργον τῆς διακονίας ἐπιτελούντων; Διὰ ταῦτα τῷ γεννηθεὶς τὸ κτισθεὶς συνῆψεν, ἵνα κἀντεῦθεν μηδε-
D μίαν οὖσαν Υἱοῦ καὶ κτίσματος διαφορὰν ἐπιδείξῃ.

Ἄξιον δὲ ἀκοῦσαι καὶ τῆς παραινέσεως.

ΕΥΝ. Οὐ χρὴ, φησὶ, τῇ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ προσέχοντας προσηγορίᾳ ἀνθρωπικὴν αὐτοῦ τὴν γέννησιν ἐννοεῖν. Καὶ τῶν ἐν ἀνθρώποις γενέσεων ἀναγομένους, τοῖς τῆς μετουσίας ὀνόμασι καὶ πάθεσιν ὑπάγειν τὸν Θεόν.

ΒΑΣ. Ἡ μὲν παραίνεσις, μὴ δεῖν τὴν κατ' οὐσίαν Υἱοῦ καὶ Πατρὸς ὁμοιότητα ἐννοεῖν. Τοῦτο γὰρ αὐτῷ βούλεται ἡ τῆς μετουσίας ἀπαγόρευσις, ὡς
E ἀκοινωνήτου τῆς τοῦ Πατρὸς οὐσίας πρὸς τὴν τοῦ Μονογενοῦς ὑπαρχούσης. Διὰ ταῦτα αἱ σεμναὶ ἐκεῖναι τῶν ὀνομάτων διαστολαὶ, ὧν τὸν ὄχλον ἡμεῖς ὑπερέβημεν· ὡς οὐχὶ ὅσων αἱ ἐκφωνήσεις αἱ αὐταὶ, ταῦτα καὶ τῷ σημαινομένῳ ἤδη ταὐτὰ, ἵνα τὸ Πατέρα εἶναι τοῦ Υἱοῦ τὸν Θεὸν διὰ τοὺς ἐπὶ γῆς πατέρας ὀνομαζομένους ἀφέληται. Ἐγὼ δὲ, πολλῶν ὄντων, ἃ τὸν Χριστιανισμὸν ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς πλάνης
258 A καὶ τῆς Ἰουδαϊκῆς ἀγνωσίας διίστησιν, οὐδὲν ἡγοῦμαι κυριώτερον δόγμα τῆς εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν πίστεως τῷ εὐαγγελίῳ τῆς σωτηρίας ἡμῶν ἐνυπάρχειν. Ἐπεὶ τό γε, κτίστην εἶναι καὶ δημιουργὸν τὸν

Θεόν, καὶ οἱ καθ' ὁποιανδήποτε πλάνην ἀπεσχισμένοι συντίθενται. Ὁ δὲ Πατέρα ψευδώνυμον, καὶ Υἱὸν μέχρι προσηγορίας ψιλῆς καταγγέλλων, καὶ οὐδὲν ἡγούμενος διαφέρειν, ἢ Πατέρα ὁμολογεῖν ἢ κτίστην, καὶ ἤτοι Υἱὸν λέγειν ἢ ποίημα, ποῦ τετάξεται παρ' ἡμῶν; ἢ τῆς ποίας εἶναι μερίδος ἀριθμηθήσεται; τῆς Ἰουδαίων, ἢ τῆς Ἑλλήνων. Οὐ γὰρ δὴ Χριστιανοῖς ἑαυτὸν εἰσποιήσει, ὁ τὴν B
δύναμιν τῆς εὐσεβείας, καὶ τὸν οἱονεὶ χαρακτῆρα τῆς λατρείας ἡμῶν ἀρνούμενος. Οὐ γὰρ εἰς δημιουργὸν καὶ ποίημα ἐπιστεύσαμεν, ἀλλ' εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν διὰ τῆς ἐν τῷ βαπτίσματι χάριτος ἐσφραγίσθημεν. Ὥστε ὁ ταύτας τολμῶν ἀθετεῖν τὰς φωνάς, πᾶσαν ὁμοῦ παραγράφει τῶν εὐαγγελίων τὴν δύναμιν, Πατέρα μὴ γεννήσαντα, καὶ Υἱὸν μὴ γεννηθέντα κηρύσσων. Ἀλλὰ ταῦτα λέγω, φησι, τὴν τοῦ πάθους ἔννοιαν τὴν ἐκ τῆς τοῦ Πατρὸς φωνῆς ἐγγινομένην ἐκκλίνων. Ἐχρῆν δὲ δήπου τόν γε εὐσεβεῖν ἐγνωκότα, τὸ ἀπεμφαῖνον τῆς ἐν τοῖς ῥή- C
μασι τούτοις διανοίας, εἴ τι ἄρα καὶ ἐνυπῆρχε, παραιτησάμενον, μὴ πᾶσαν ἀθρόως τὴν φωνὴν ἀθετεῖν, μηδὲ τῇ προφάσει τοῦ ἀπρεποῦς καὶ τὸ ὅσον ἀπ' αὐτῆς χρήσιμον συνεκβάλλειν· ἀλλ' ἀπὸ μὲν τῶν ταπεινῶν καὶ σαρκικῶν νοημάτων ἐν τοῖς περὶ Θεοῦ δόγμασι καθαρεύειν, γέννησιν δὲ τῇ ἁγιωσύνῃ καὶ τῇ ἀπαθείᾳ τοῦ Θεοῦ πρέπουσαν ἐννοεῖν· τὸν μὲν τρόπον, καθ' ὃν ἐγέννησεν ὁ Θεός, ὡς ἄρρητον καὶ ἀπερινόητον ἀφιέντα, πρὸς δὲ τὴν κατ' οὐσίαν ὁμοιότητα, ἐκ τῆς τοῦ γεννᾷν προσηγορίας ὁδηγούμενον. Καίτοιγε φανερὸν σκοπουμένῳ, ὅτι οὐ σω

D ματικῶν παθῶν κυρίως καὶ πρώτως ἔννοιαν ἐμποιεῖν ταυτὶ πέφυκε τὰ ὀνόματα, ὁ πατὴρ, λέγω, καὶ ὁ υἱός· ἀλλὰ καθ' ἑαυτὰ μὲν λεγόμενα, τὴν πρὸς ἄλληλα σχέσιν ἐνδείκνυται μόνην. Πατὴρ μὲν γάρ ἐστιν ὁ ἑτέρῳ τοῦ εἶναι κατὰ τὴν ὁμοίαν ἑαυτῷ φύσιν τὴν ἀρχὴν παρασχών· υἱὸς δὲ, ὁ ἐξ ἑτέρου γεννητῶς τοῦ εἶναι τὴν ἀρχὴν ἐσχηκώς.

Ὅταν μὲν οὖν ἀκούσωμεν ὅτι ἄνθρωπος πατὴρ, τότε καὶ τὴν τοῦ πάθους ἔννοιαν προσλαμβάνομεν· ὅταν δὲ, ὁ Θεὸς Πατὴρ, ἐπὶ τὴν ἀπαθῆ αἰτίαν τοῖς
E λογισμοῖς ἀνατρέχομεν. Ὁ δὲ ἐπὶ τῆς ἐμπαθοῦς φύσεως τῇ προσηγορίᾳ ταύτῃ συνεθισθεὶς, τὸ ὑπὲρ τὴν κατάληψιν τῶν ἑαυτοῦ λογισμῶν ὡς ἀδύνατον ἀπαρνεῖται. Οὐ γὰρ, τῷ πάθει τῶν φθαρτῶν προσέχοντα, τῇ ἀπαθείᾳ τοῦ Θεοῦ ἀπιστεῖν προσῆκεν, οὐδὲ, τῇ ῥευστῇ φύσει καὶ μυρίαις ὑποκειμένῃ μεταβολαῖς, τὴν ἄτρεπτον καὶ ἀναλλοίωτον οὐσίαν παρατιθέντα. Μηδ' ὅτι τὰ θνητὰ ζῶα διὰ πάθους γεννᾷ, καὶ τὸν Θεὸν ἐχρῆν οὕτως οἴεσθαι· ἀλλ' ἐντεῦθεν μᾶλλον ὁδηγεῖσθαι πρὸς τὴν ἀλήθειαν· ὅτι ἐπειδὴ τὰ φθαρτὰ οὕτως, ὁ ἄφθαρτος ἐναντίως. Καὶ μὴν οὐδὲ ἐκεῖνό γε ἂν εἴποι, ὡς κυρίως καὶ
259 πρώτως ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων τεταγμένων τῶν ὀνο-
A μάτων τούτων, καταχρηστικῶς ἡμεῖς ἐπιλέγομεν τῷ Θεῷ. Ὁ γάρ τοι Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, πρὸς τὴν πάντων ἀρχὴν καὶ τὴν ἀληθῆ τῶν ὄντων αἰτίαν ἐπανάγων ἡμᾶς, Ὑμεῖς δὲ μὴ καλέσητε, φησὶ, πατέρα ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς· εἷς γάρ ἐστιν Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος. Πῶς οὖν ὡς σαρκικῶν παθῶν προηγουμένως ἐνδεικτικὰς ταύτας ἡμᾶς ἀξιοῖ τὰς φωνὰς ἀποπέμπεσθαι, ἃς ὁ Κύριος, ὡς τῇ

ἀπαθείᾳ τοῦ Θεοῦ πρεπούσας, ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων πρὸς αὐτὸν μετατιθέασιν; Εἰ δὲ καὶ τῶν κτισμάτων Πατὴρ ὀνομάζεται, οὔπω τῷ λόγῳ τῷ ἡμετέρῳ B μάχεται. Ὁ γὰρ τετοκὼς βώλους δρόσου, κατὰ τὸν τοῦ Ἰὼβ λόγον, οὐχ ὁμοίως τάς τε βώλους καὶ τὸν Υἱὸν ἐτεκνώσατο. Ἢ εἰ τοῦτο λέγειν τολμήσουσιν, ὥστε ἐν ἴσῃ τάξει καὶ τὴν οὐσίαν τῆς δρόσου υἱὸν ὀνομάζειν, παντὸς ἡμᾶς τοῦ πρὸς αὐτοὺς ἀπαλλάξουσι λόγου, εἰς περιφανεστάτην ἀναισχυντίαν τὴν βλασφημίαν προαγαγόντες. Οὐδὲ γὰρ ὅταν Πατὴρ πάντων ἡμῶν λέγηται ὁ Θεὸς, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἡμῶν τε καὶ τοῦ Μονογενοῦς ἐστι Πατήρ. Εἰ δὲ ὅτι πρωτότοκος πάσης κτίσεως, καὶ πρωτότοκος ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς, ὁ Κύριος προσηγόρευται, τοῦτο αὐτοὺς παιδοτριβεῖ πρὸς ἀσέβειαν, ὃ διδασκέ- C σθωσαν ἐκ τοῦ εὐαγγελίου, ὅτι καὶ μητέρα ἑαυτοῦ καὶ ἀδελφοὺς ὁ Κύριος τοὺς ἐκ τῶν ἔργων τῆς ἀρετῆς οἰκειωθέντας προσαγορεύει. Τίς γάρ ἐστι, φησὶν, ἡ μήτηρ μου, καὶ τίνες οἱ ἀδελφοί μου, ἀλλ' ἢ οἱ ποιοῦντες τὸ θέλημα τοῦ Πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς; Ὥστε Πατὴρ ἡμῶν ὁ Θεὸς οὐ καταχρηστικῶς οὐδ' ἐκ μεταφορᾶς, ἀλλὰ κυρίως καὶ πρώτως καὶ ἀληθινῶς ὀνομάζεται διὰ τῶν σωματικῶν γονέων εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς ἐκ τοῦ μὴ ὄντος παραγαγὼν, καὶ ταῖς κηδεμονίαις προσοικειούμενος. Εἰ δὲ ἡμῶν τῶν χάριτι τῆς υἱοθεσίας ἠξιωμένων ἀληθῶς κεκλῆσθαι Πατέρα τὸν Θεὸν λέγομεν, τίς ἀφαιρή- D σεται λόγος τοῦ κατὰ φύσιν Υἱοῦ, καὶ ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ προελθόντος, μὴ οὐχὶ πρεπόντως αὐτὸν Πατέρα προσαγορεύεσθαι;

ΕΥΝ. Οὐ χρὴ, φησὶ, διὰ τὴν Πατρὸς καὶ

Υἱοῦ προσηγορίαν ἀνθρωπικὴν τὴν τοῦ Κυρίου γέννησιν ἐννοεῖν.

ΒΑΣ. Φημὶ κἀγὼ Θεὸν μὲν τὸ καὶ ἀπαθῆ, κωλύει πιστεύειν τοὺς εὐσεβεῖς. Ἀλλ', ὦ ταν, οὐχ ἵνα ἀπαθῶς γεγεννηκότα τὸν Θεὸν ἐπιδείξῃ, κέχρηται τοῖς λόγοις τούτοις, ἀλλ' ἵνα μηδὲ γεγεννηκέναι ὅλως.
C Πῶς οὖν ἐν τοῖς ἄνω λόγοις, ὦ βέλτιστε, γέννημα εἶναι τὴν οὐσίαν τοῦ Μονογενοῦς ἀπεφήνω; Εἰ γὰρ μὴ γεγέννηται, πόθεν αὐτῷ τὸ γέννημα εἶναι κατὰ τὸν σὸν λόγον προσῆν; Ἀλλὰ διὰ μὲν τὴν τοῦ γεννητοῦ πρὸς τὸ ἀγέννητον ἐναντίωσιν, γέννημα οὖσαν δεικνύναι τὴν οὐσίαν ἐφιλονείκει. Νῦν δὲ
260 A πάλιν τὴν τῆς οὐσίας οἰκείωσιν διὰ τῆς φωνῆς ταύτης σημαινομένην ὁρῶν, τὸ γηγεννῆσθαι τοῦ γεννήματος ἀφαιρεῖται. Καὶ μὴν εἰ τοῦτο ὡς πάθους ἐνδεικτικὸν παραιτεῖται, τί κωλύει καὶ τὸ δημιουργὸν αὐτὸν εἶναι διὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας μὴ παραδέχεσθαι; Διότι πάσαις ταῖς σωματικαῖς ἐνεργείαις ἢ πλείων τις πάντως ἢ ἐλάττων κόπος συνέζευκται, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς τοῦ ποιοῦντος δυνάμεως, καὶ τῆς πρὸς τὰ μεγέθη τῶν ἐνεργουμένων διαφορᾶς. Τήν γε μὴν θείαν καὶ μακαρίαν φύσιν καμάτῳ λέγειν συνέχεσθαι, οὐχ ἧττον ἀσεβές, ἢ τοῖς αἰσχίστοις αὐτὴν πάθεσιν ὑποβάλλειν. Εἰ δὲ ἀπαθῶς κτίζει, ἀπα-
B θῆ εἶναι δέξασθε καὶ τὴν γέννησιν

Ὡς μὲν οὖν κυρίως καὶ προσηκόντως Πατὴρ λέγεται ὁ Θεὸς, καὶ ὡς οὐχὶ πάθους, ἀλλ' οἰκειώσεώς ἐστιν ὄνομα, ἢ τῆς κατὰ χάριν, ὡς ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων, ἢ τῆς κατὰ φύσιν, ὡς ἐπὶ τοῦ Μονογενοῦς, ἱκανῶς εἴρηται. Δῶμεν δὲ εἶναι τροπικὴν, καὶ ἐκ μεταφορᾶς λέγεσθαι, ὥσπερ καὶ ἄλλας μυρίας, καὶ τὴν

φωνὴν ταύτην. Ὡς τοίνυν, ὀργιζόμενον, καὶ ὑπνοῦν-
τα, καὶ πετόμενον ἀκούοντες τὸν Θεὸν, καὶ ἄλλων
τοιούτων ἀπρεπεῖς κατὰ τὸν πρόχειρον νοῦν τὰς
ἐμφάσεις παρεχομένων, οὔτε τὰς φωνὰς τοῦ Πνεύ-
ματος διαγράφομεν, οὔτε σωματικῶς τῶν λεγομένων C
ἀκούομεν· τί δήποτε οὐχὶ καὶ τῆς φωνῆς ταύτης,
οὕτω συνεχῶς παραληφθείσης ὑπὸ τοῦ Πνεύματος,
τὰς θεοπρεπεῖς αὐτῆς ἐννοίας διερευνώμεθα, ἢ μό-
νην ταύτην τῆς Γραφῆς ἀπαλείφομεν, ἐκ τῆς ἀν-
θρωπίνης χρήσεως συκοφαντοῦντες αὐτήν; Οὕτως
δὲ σκοπῶμεν. Δύο σημαινομένων ἐκ τῆς τοῦ γεννᾷν
προσηγορίας κατὰ τὴν ὧδε συνήθειαν, πάθους τε
τοῦ γεννῶντος, καὶ τῆς πρὸς τὸ γεννώμενον οἰκειώ-
σεως, ὅταν παρὰ τοῦ Πατρὸς τῷ Μονογενεῖ λέγηται
τὸ, Ἐκ γαστρὸς πρὸ ἑωσφόρου ἐγέννησά σε, καὶ
τὸ, Υἱός μου εἶ σὺ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε· πό-
τερον τούτων παρίστασθαι φῶμεν διὰ τοῦ ῥήματος; D
τὸ ἐμπαθὲς τῶν γεννώντων, ἢ τὴν τῆς φύσεως οἰ-
κειότητα; Ἐγὼ μὲν γὰρ τοῦτό φημι· καὶ οὐδὲ τού-
τους ἡγοῦμαί ποτε μὴ οὐχὶ εἰς λαμπρὰν μελαγχο-
λίαν παρενεχθέντας ἐναντιώσεσθαι. Ὥστε εἰ μὲν
οἰκεία τῷ Θεῷ ἡ φωνὴ, τί ἀτιμάζεις ὡς ἀλλοτρίαν;
Εἰ δὲ ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων μετακεκόμισται· τὸ ὑγιὲς
αὐτῆς ἐκλεξάμενος, φύγε τὸ χεῖρον τῶν δηλουμένων.
Ἔξεστι γὰρ δήπου ἐν πολυσήμῳ τῇ λέξει πρὸς τὴν
ὀρθὴν ἔννοιαν ὁδηγηθέντα διὰ τοῦ ῥήματος, τὸ τα-
πεινὸν καὶ αἰσχρὸν τῆς ἐμφάσεως ὑπερβῆναι. Καὶ
μή μοι λέγε· τίς δὲ ἡ γέννησις; καὶ ποταπὴ, καὶ E
πῶς ἂν γένοιτο αὕτη; Οὐ γὰρ, ἐπειδὴ ὁ τρόπος ἄρ-
ρητος καὶ ἀπερινόητος παντελῶς, ἤδη καὶ τὸ πάγιον
τῆς εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν πίστεως ἐκβαλοῦμεν. Εἰ γὰρ

μέλλοιμεν πάντα τῇ καταλήψει μετρεῖν, καὶ τὸ
τοῖς λογισμοῖς ἀπερίληπτον μηδὲ εἶναι τὸ παράπαν
ὑπολαμβάνειν, οἰχήσεται μὲν ὁ τῆς πίστεως, οἰχή-
σεται δὲ ὁ τῆς ἐλπίδος μισθός. Πῶς δ' ἂν εἴημεν ἔτι
τῶν μακαρισμῶν ἄξιοι, τῶν ἐπὶ τῇ πίστει τῶν
ἀοράτων ἀποκειμένων, οἱ μόνοις τοῖς κατὰ λογι-
σμὸν ἐναργέσι πειθόμενοι; Πόθεν ἐματαιώθη τὰ
ἔθνη, καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία; Οὐκ
A ἐπειδὴ τοῖς ἐκ τῶν λογισμῶν φαινομένοις ἀκολου-
θοῦντες, τῷ κηρύγματι τοῦ Πνεύματος ἀπειθοῦσι;
Τίνας οὐαὶ ὁ Ἡσαΐας ὡς ἀπολωλότας ὀδύρεται; Οὐχὶ
οἱ σοφοὶ ἐν ἑαυτοῖς, καὶ ἐνώπιον αὐτῶν ἐπιστήμο-
νες; Οὐ τοὺς τοιούτους; Πολλὰ τοίνυν ὑπερβὰς τῶν
ἐν μέσῳ, ὅσα τε περὶ τοῦ μὴ γεγεννῆσθαι τὸν Υἱὸν
ἐκ τοῦ προφανοῦς διετείνατο, καὶ ὅσα περὶ τοῦ
παραδεχθῆναι αὐτῷ τὸ κτίσμα εἶναι καὶ ποίημα
τὸν Μονογενῆ ἐτεχνάσατο, ἐπὶ τὰ καιριώτατα τῆς
ἀσεβείας τρέψομαι, τοσοῦτον μόνον τοῖς παρεθεῖσιν
B ἐπισημηνάμενος· ὅτι ἣν προλαβὼν τῷ ἔργῳ κατε-
σκεύασε βλασφημίαν, ταύτην βουληθεὶς ἐπισκιάσαι
τῷ ῥήματι, καὶ τὸ ἀναιδὲς τοῦ λόγου καταπραῦναι,
ἔφη κοινοποιεῖν τὸν Μονογενῆ πρὸς τὴν κτίσιν,
ἐπιλαθόμενος αὐτὸς τῶν ἑαυτοῦ δογμάτων, ἃ ἐν
τοῖς κατόπιν λόγοις γυμνῇ καὶ ἀπαρακαλύπτῳ τῇ
φωνῇ ἐξετίθετο. Ὑφ' ὧν πρὸς ἀναίσχυντον πάλιν
καὶ περιφανεστάτην ἐναντιολογίαν ἐξέπεσε. Γρά-
φει δὲ οὕτως·

ΕΥΝ. Μηδεὶς δὲ τὸν Υἱὸν ἀκούων ποίημα, δυσ-
C χεραινέτω, ὡς κοινοποιουμένης τῆς οὐσίας ὑπὸ τῆς
τῶν ὀνομάτων κοινωνίας.

ΒΑΣ. Πῶς οὖν, ὦ σοφώτατε, εἰ τῇ διαφορᾷ τῶν
ὀνομάτων τὸ παρηλλαγμένον τῆς οὐσίας ἐξ ἀνάγκης

[illegible] ταῦτα διεξιόντας, [illegible] τὴν κοινωνίαν τῶν ὀνομάτων τὸ κοινὸν τῆς οὐσίας ἀκολουθεῖν. Ὁ δὲ γὰρ ἅπαξ οὐδὲ ἐκ παρέργου τοῦτον τὸν λόγον παραδεξάμενος φαίνεται. Ἐπεὶ καὶ νῦν [illegible], ὥσπερ μεταμεληθεὶς ἐφ' οἷς εἴρηκεν, [illegible] τῶν ὀνομάτων κοινωνίαν [illegible] κοινοποιοῦσαν καὶ τὰς οὐσίας πάλιν ἐπάγει [illegible] τὸ μικρὸν, [illegible] αὐτῷ καθαπτόμενος. D

ΕΥΝ. Ὅτι ἐγὼ μὲν, εἴπερ αὐτοῖς ἦν τῆς ἀληθείας φροντὶς, παρηλλαγμένων τῶν ὀνομάτων, παρηλλαγμένας ὁμολογεῖν καὶ τὰς οὐσίας.

ΒΑΣ. Πῶς ἄν τις [illegible], ὅς γε [illegible] τὰ ἐναντία [illegible], νῦν μὲν φησὶ τὴν διαφορὰν τῶν ὀνομάτων ἀναγκαίως τῶν οὐσιῶν τὴν παραλλαγὴν ὑποφαίνειν· νῦν δὲ πάλιν τὴν κοινωνίαν μὴ κοινοποιεῖν τὰς οὐσίας. Ἀλλ', οἶμαι, [illegible] τῶν ἀνθρώπων [illegible], ἢ τινος τῶν τοιούτων ἁμαρτημάτων κοινωνεῖν. E

Ἔτι δὲ τὸ λειπόμενον τῶν καλῶν αὐτοῦ μεταΐδωμεν. Θεασάμενος οὗτος, ὅτι κοινὴ ἡ πρόληψις πᾶσιν ὁμοίως Χριστιανοῖς ἐπικρατεῖ (τοῖς γε ὡς ἀληθῶς τῆς προσηγορίας ταύτης ἀξίοις) περὶ τοῦ, φῶς εἶναι τὸν Υἱὸν, γεννητὸν, ἐκ τοῦ ἀγεννήτου φωτὸς ἀπολάμψαντα, καὶ αὐτοζωὴν, καὶ αὐτοάγαθον ἐκ τῆς ζωοποιοῦ πηγῆς τῆς πατρικῆς ἀγαθότητος προελθόντα· εἶτα ἐνθυμηθεὶς, ὅτι εἰ μὴ ταύτας ἡμῶν τὰς ἐννοίας διασαλεύσειεν, οὐδὲν αὐτῷ 202 πλέον τῶν σοφισμάτων γενήσεται, ὡς τοῦ γε φῶς A

ὁμολογοῦντος τὸν Πατέρα, φῶς δὲ καὶ τὸν Υἱόν, τῆς τοῦ φωτὸς ἐννοίας μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ὑπαρχούσης, αὐτομάτως εἰς τὴν ὁμολογίαν τῆς κατὰ τὴν οὐσίαν οἰκειότητος ὑπαχθησομένου· φωτὶ γὰρ πρὸς φῶς, κατ' αὐτὸν τὸν τοῦ φωτὸς λόγον, οὐδεμία, οὔτε κατὰ τὴν προφορὰν, οὔτε κατ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν, ἐστὶ παραλλαγή· ἵνα οὖν τοῦτο ἡμῶν ἀφεληται, τοῖς τῶν τεχνασμάτων δικτύοις τὸν τῆς πίστεως λόγον περιστοιχίζεται, ἀσύμβατα ταῦτα
B καὶ ἀκοινώνητα παντελῶς ἀλλήλοις εἶναι διδάσκων, καὶ τὴν τοῦ ἀγεννήτου πρὸς τὸ γεννητὸν ἀντίθεσιν, ταύτην καὶ τῷ φωτὶ πρὸς τὸ φῶς εἶναι λέγων, ἢ τοῦτο φεύγοντας ἡμᾶς, σύνθετον εἶναι τὸν Θεὸν ὁμολογεῖν ἀναγκάζων. Μᾶλλον δὲ αὐτῆς αὐτοῦ τῆς λέξεως ἀκούσωμεν.

ΕΥΝ. Πότερον ἄλλο τι σημαίνει, φησὶ, τὸ φῶς ἐπ' ἀγεννήτου παρὰ τὸ γεννητὸν, ἢ ταὐτὸν ἑκάτερον. Εἰ μὲν γὰρ ἕτερόν τι καὶ ἕτερον, εὔδηλον ὅτι καὶ σύνθετον τὸ ἐξ ἑτέρου καὶ ἑτέρου συγκείμενον. Τὸ δὲ σύνθετον, οὐκ ἀγέννητον. Εἰ δὲ ταὐτὸν, ὅσον παρήλλακται τὸ γεννητὸν πρὸς τὸ ἀγέννητον, τοσοῦτον
C ἀνάγκη παρηλλάχθαι τὸ φῶς πρὸς τὸ φῶς, καὶ τὴν ζωὴν πρὸς τὴν ζωὴν, καὶ τὴν δύναμιν πρὸς τὴν δύναμιν.

ΒΑΣ. Ὁρᾶτε καὶ συνίετε τὸ τῆς ἀσεβείας φρικτόν. Ὅσον, φησὶ, τὸ ἀγέννητον τοῦ γεννητοῦ διενήνοχε, τοσοῦτον διοίσει τὸ φῶς πρὸς τὸ φῶς, καὶ ἡ ζωὴ πρὸς τὴν ζωὴν, καὶ ἡ δύναμις πρὸς τὴν δύναμιν. Ἐρωτήσωμεν τοίνυν αὐτὸν, τὸ δὲ ἀγέννητον τοῦ γεννητοῦ, πόσῳ μέτρῳ διώρισται, ἆρα μικρῷ τινι, καὶ τοσούτῳ, ὥστε δύνασθαι ποτε

καὶ εἰς ταὐτὸν ἀλλήλοις συμβῆναι, ἢ τοῦτο παντελῶς ἀμήχανον, καὶ πλέον ἀδυνατώτερον, τοῦ τὸν αὐτὸν ζῆν ἐν τῷ αὐτῷ καὶ τεθνάναι, καὶ ὑγιαίνειν D κατὰ ταὐτὸν καὶ νοσεῖν, καὶ ἐγρηγορέναι ὁμοῦ καὶ καθεύδειν; Τοιαῦτα γὰρ ὅσα κατὰ τὴν ἄκραν ἀντίθεσιν ἀλλήλοις ἀντικαθέστηκεν, ὥστε παρόντος τοῦ ἑτέρου ἀναγκαίως ἀπεῖναι θάτερον, ἃ καὶ ἀσυνύπαρκτα παντελῶς καὶ ἀσύμβατα εἶναι πέφυκε.

Κατὰ δὴ οὖν τοῦτον τὸν τρόπον πρὸς τὸ γεννητὸν τῷ ἀγεννήτῳ τῆς ἀντιθέσεως οὔσης, ὁ τὸν Πατέρα φῶς ὀνομάζων, φῶς δὲ καὶ τὸν Υἱὸν, τοσοῦτον δὲ τοῦτο τὸ φῶς ἐκείνου τοῦ φωτὸς διωρίσθαι λέγων, ὅσον τὸ γεννητὸν ἀπὸ τοῦ ἀγεννήτου διώρισται, οὐχὶ δῆλός ἐστι, κἂν τῷ ῥήματι προσποιῆται φιλανθρωπεύεσθαι, φῶς ὀνομάζων δῆθεν καὶ τὸν Υἱὸν, E ἀλλὰ τῇ γε δυνάμει τῶν λεγομένων πρὸς τὸ ἐναντίον ἀπάγων τὴν ἔννοιαν; Σκοπεῖτε γὰρ τί ἀντίκειται τῷ ἀγεννήτῳ, ἄλλο ἀγέννητον, ἢ τὸ γεννητόν, Τὸ γεννητὸν δηλονότι· Τί δὲ ἀντίκειται τῷ φωτί, φῶς ἕτερον, ἢ τὸ σκότος, Τὸ σκότος πάντως· Εἰ τοίνυν ὅσον παρήλλακται τὸ γεννητὸν πρὸς τὸ ἀγέννητον, τοσοῦτον ἀνάγκη παρηλλάχθαι τὸ φῶς πρὸς τὸ φῶς, τίνι τῶν ἁπάντων ἄδηλος ἡ ἀσέβεια, ὅτι ἐν προσηγορίᾳ φωτὸς τὸ ἀντικείμενον τῷ φωτὶ παρεισάγων, ἐναντίαν εἶναι τῇ τοῦ φωτὸς φύσει τὴν οὐσίαν τοῦ Μονογενοῦς ὑποβάλλει; Ἢ δεικνύτω ἡμῖν φῶς ἀντικείμενον τῷ φωτὶ, κἀκεῖνο τὸ μέτρον τῆς ἀντιθέσεως ἔχον, ὃ τῷ γεννητῷ πρὸς τὸ ἀγέννητόν ἐστιν. Εἰ δὲ τοῦτο οὔτε ἔστιν, οὔτ' ἂν αὐτὸς 263 ἐπινοήσειε, μὴ ἀγνοείσθω ἡ τέχνη μεθ' ἧς βαθέως A κατασκευάζει τὸ βλάσφημον. Ἐπειδὴ γὰρ οἴεται

τῷ ἀγεννήτῳ τὸ γεννητὸν κατ' ἐναντίωσιν ἀντικεῖσθαι, τὴν αὐτὴν τῷ φωτὶ πρὸς τὸ φῶς ἀντίθεσιν ἐναρμόζει, ἵνα διὰ πάντων τὴν τοῦ Πατρὸς οὐσίαν ἀντίπαλον καὶ πολεμίαν τῇ τοῦ Μονογενοῦς ἐπιδείξῃ. Διὰ ταῦτα ἡ καινὴ αὕτη τῶν δογμάτων νομοθεσία· ὅσον παρήλλακται τὸ γεννητὸν τοῦ ἀγεννήτου, τοσοῦτον ἀνάγκη παρηλλάχθαι τὸ φῶς πρὸς τὸ φῶς. Καίτοι τῷ μὲν ἀγεννήτῳ πρὸς τὸ γεννητόν ἐστί τις, κατὰ τὴν θέσιν τῶν ῥημάτων, εἰ καὶ
B μὴ κατὰ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων, ἀντίθεσις, ὅπερ οὗτοι κατασκευάζουσι· φωτὶ δὲ πρὸς τὸ φῶς, οὔτε κατὰ τὴν προφορὰν, οὔτε κατὰ τὴν ἔννοιαν, ἐπινοῆσαί τινα δυνατὸν ἐναντίωσιν. Ἀλλὰ γὰρ ἔοικε σοφίσμασιν ἀπατηλοῖς ἑαυτὸν παρακρούεσθαι. Οἴεται γὰρ, ὅτι τὰ τοῖς ἐναντίοις ἑπόμενα τὴν αὐτὴν ἔχει πρὸς ἄλληλα μάχην, ἥνπερ ἂν ἔχει καὶ τὰ ἡγούμενα· καὶ ὅταν τῷ ἑτέρῳ τῶν ἐναντίων τὸ ἐναντίον ὑπάρχῃ, καὶ τῷ ἑτέρῳ πάντως τὸ ἐναντίον ἀκολουθήσει. Οἷον, εἰ τῇ ὁράσει τὸ φῶς ἕπεται, τῇ τυφλότητι τὸ σκότος· εἰ τῷ ζῇν τὸ αἰσθάνεσθαι, τῷ τεθνηκέναι τὸ ἀναισθητεῖν. Τοῦτο δὲ ὡς ἀσθενὲς
C καὶ διαπῖπτον τὸ παρατήρημα, παντὶ γνώριμον τῷ καὶ μικρὸν ἐπιστήσαντι. Οὐ γὰρ ἐπειδὴ τῷ ἐγρηγορέναι τὸ ζῇν ἕπεται, τῷ καθεύδειν ἀκολουθεῖ πάντως τὸ τεθνάναι. Ἀλλ' οὔτε ἐναντίως ἔχει τὸ γεννητὸν πρὸς τὸ ἀγέννητον. Εἰ γὰρ ἐναντία καὶ φθαρτικὰ ἀλλήλλων, ὅπερ εἰς κεφαλὴν τοῖς βλασφημοῦσι τρέποιτο, ἀλλ' οὔτε τῇ φύσει πολέμια, οὔτε μὴν τὰ ἑπόμενα τούτοις τὴν αὐτὴν ἀναγκαίως ἕξει διάστασιν, ἣν ἐδείκνυτο ἔχειν καὶ τὰ ἡγούμενα.

Ἢ τοίνυν ἀπάλειψόν σου τὰ ῥήματα, ἢ μὴ ἀρ-

νοῦ τὴν ἀσέβειαν. Δῆ γάρ ἐστιν ἡ βλασφημία τοῦ εἰπόντος· ὅσον παρήλλακται τοῦ γεννητοῦ τὸ ἀγέν- D νητον, τοσοῦτον ἀνάγκη παρηλλάχθαι τὸ φῶς πρὸς τὸ φῶς. Οὐκοῦν ὡς οὐδέποτε μεθέξει τῆς ἀγεννησίας ὁ γεννητὸς, οὕτως οὐδέποτε αὐτῷ τοῦ φωτὸς μεταδώσεις. Καὶ ἔσται, κατὰ σὲ, ἡ οὐσία τοῦ Μονογενοῦς ἴσον ἀπέχουσα τοῦ γε ἀγέννητος εἶναι, καὶ τοῦ φῶς νοεῖσθαι καὶ ὀνομάζεσθαι. Ἀλλὰ Ἰωάννης μὲν τῇ μεγαλοφωνίᾳ τοῦ Πνεύματος ἐμβοᾷ σοι λέγων· Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν· σοὶ δὲ οὐκ ἔστιν ὦτα τοῦ ἀκούειν, οὐδὲ καρδία τοῦ συνιέναι· ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀντίπαλον φύσιν, καὶ ἀσυνύπαρκτον τῷ φωτὶ τὴν οὐσίαν τοῦ Μονογενοῦς, τοῖς σοφίσμασιν ἀπελαύνεις. Οὐ γὰρ δὴ ἐκεῖνο ἰσχυρὸν ἐρεῖς, ὅτι καὶ E ἐπὶ τοῦ Μονογενοῦς τὴν προσηγορίαν τοῦ φωτὸς οὐκ ἀφείλου. Οὐ γὰρ ἐν ψόφῳ ἀέρος, ἀλλ' ἐν τῇ δυνάμει τῶν σημαινομένων, τὸ εὐσεβές. Ὁ δὲ οὐκ ἐπὶ τούτων ἔστη, ἀλλὰ καὶ τὴν ζωὴν καὶ τὴν δύναμιν τῷ αὐτῷ μέτρῳ τῆς εἰς ἐναντίον ἀποστάσεως συνεπάγει, εἰπών· ὅσον παρήλλακται τὸ γεννητὸν πρὸς τὸ ἀγέννητον, τοσοῦτον ἀνάγκη παρηλλάχθαι τὸ φῶς πρὸς τὸ φῶς, καὶ τὴν ζωὴν πρὸς τὴν ζωὴν, καὶ τὴν δύναμιν πρὸς τὴν δύναμιν. Οὐκοῦν οὔτε ζωὴ, κατὰ σὲ, οὔτε δύναμις ὁ Μονογενής. Ἀλλὰ 261 A παραγράφῃ μὲν αὐτὸν τὸν Κύριον λέγοντα, Ἐγώ εἰμι ἡ ζωή· παραγράφῃ δὲ Παῦλον τὸν εἰπόντα, Χριστὸς Θεοῦ δύναμις. Ἃ γὰρ ἐν τοῖς κάτοπιν ἐδείκνυτο, ταῦτα καὶ τοῖς νῦν ἐφαρμόσει. Οὔτε γὰρ ζωὴν, οὔτε δύναμιν τῇ ζωῇ καὶ τῇ δυνάμει ἀντικεῖσθαι φαίη τις ἄν· ἀλλὰ θάνατον καὶ ἀδυναμίαν τὴν τελεωτάτην ἀντίθεσιν ἐκπληροῦν. Ἅπερ οὔ-

τος, ἐν πανουργίᾳ δόλον τὸν λόγων ἀποκρυψάμενος, βαθέως καὶ περικεκαλυμμένως τὸ φρικτὸν τῆς ἀσεβείας κατασκευάζει, καὶ τοῖς τῶν λόγων τεχνάσμασι πρὸς τὸ ἐναντίον τῷ Πατρὶ τὴν φύσιν τοῦ Μονογενοῦς ἀποστήσας, μόνην καταλείπει τὴν εὐφημίαν τῶν ὀνομάτων. Τί οὖν ἡμεῖς, πῶς καὶ ἀγέν-
B νητον τὸν Πατέρα καὶ γεννητὸν τὸν Υἱὸν ὁμολογοῦντες, τὴν κατ' αὐτὸ τὸ εἶναι διαφύγοιμεν ἐναντίωσιν, τί λέγοντες, Ὅτι ἀγαθοῦ μὲν Πατρὸς ἀγαθὸς ὁ Υἱός· φωτὸς δὲ τοῦ ἀγεννήτου φῶς ἐξέλαμψε τὸ ἀΐδιον, καὶ ἐκ τῆς ὄντως ζωῆς ἡ ζωοποιὸς προῆλθε πηγή, καὶ ἐκ τῆς αὐτοδυνάμεως ἡ τοῦ Θεοῦ δύναμις ἐξεφάνη· σκότος δὲ, καὶ θάνατος, καὶ ἀσθένεια τῷ ἄρχοντι τοῦ κόσμου τούτου, καὶ τοῖς κοσμοκράτορσι τοῦ σκότους, καὶ τοῖς πνευματικοῖς τῆς πονηρίας, καὶ πάσῃ τῇ ἐχθρᾷ τῆς θείας φύσεως δυνάμει συντέτακται, οὐδὲ τούτοις κατ' αὐτὴν τὴν οὐσίαν πρὸς τὸ ἀγαθὸν λαχοῦσι τὴν ἐναντίωσιν (οὕ-
C τω γὰρ ἂν ἡ μέμψις ἐπὶ τὸν δημιουργὸν ἐπανίοι), ἀλλ' ἐκ τῆς οἰκείας προαιρέσεως ἐν τῇ τοῦ καλοῦ στερήσει πρὸς τὴν κακίαν ἀποῤῥυεῖσιν. Ἀλλ' ὅμως εἰς ταύτην τὴν τάξιν ἡ θεομάχος γλῶσσα τὴν φύσιν τοῦ Μονογενοῦς περιαγαγεῖν ἐπεχείρησεν. Οὐ γὰρ δὴ ἐκεῖνο εἰπεῖν ἔχει, ὅτι τὴν τοῦ Πατρὸς οὐσίαν φῶς εἶναι τιθέμενος, ὑπερβάλλον δόξῃ τε καὶ λαμπρότητι, τὴν τοῦ Μονογενοῦς φῶς καὶ αὐτὴν, ἀμαυρότερον δέ πως καὶ οἱονεὶ τεθολωμένον ὑπέλαβεν. Εὐσεβοῦς μὲν γὰρ διανοίας, οὐδὲ ταῦτα, τῷ τῆς εἰκόνος ἐν τῇ ἀμαυρότητι παραιρεῖσθαι τὴν ὁμοιότητα. Πλὴν ἀλλ' εὐχῆς ἦν ἄξιον ταῦτα αὐτὸν ἔχειν
D αἰτιᾶσθαι. Οὐ πολλοῦ γὰρ ἂν ἔδει τοῦ ἀγῶνος ἡμῖν εἰς διόρθωσιν.

Νυνὶ δὲ τοῦ ἀγεννήτου πρὸς τὸ γεννητὸν οὐχὶ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἡ διαφορὰ, ὡς τῷ ἐλάττονι φωτὶ πρὸς τὸ πλεῖον, ἀλλ' ὅση ἡ τῶν πάντη ἀλλήλοις ἀσυνυπάρκτων διάστασις. Ἀμήχανον γὰρ ᾧ θάτερον συνυπάρχει, ἐκ μεταβολῆς ἄν ποτε πρὸς τὸ ἀντικείμενον μεταβῆναι, ὥστε ἢ ἐξ ἀγεννήτου γεννητὸν γενέσθαι, ἢ ἀνάπαλιν, ἀπὸ τοῦ γεννητοῦ μεταβαλεῖν πρὸς τὸ ἀγέννητον. Τῷ τοίνυν ἅπαξ ἀποφηναμένῳ, ὅτι ὅσον παρήλλακται τὸ γεννητὸν πρὸς E
τὸ ἀγέννητον, τοσοῦτον ἀνάγκη παρηλλάχθαι τὸ φῶς πρὸς τὸ φῶς, οὐδ' οὗτος ὁ λόγος πρὸς ἀποφυγὴν ἀπολείπεται. Φῶς μὲν γὰρ τὸ ἀκραιφνὲς, τοῦ οἷον ἐξιτήλου καὶ ἀμαυροτέρου φωτὸς, τῷ γένει ταὐτὸν ὑπάρχον, τῇ ἐπιτάσει διενήνοχε μόνῃ· τὸ δὲ ἀγέννητον οὐχὶ ἐπίτασίς ἐστι τοῦ γεννητοῦ· οὐδὲ μὴν τὸ γεννητὸν ὕφεσίς τις ἐστὶ τοῦ ἀγεννήτου· ἀλλ' 288
οἱονεὶ κατὰ διάμετρον τούτων ἐστὶν ἡ ἀπόστασις. A
Τοῖς μὲν οὖν οὐσίαν τιθεμένοις τὸ γεννητὸν καὶ ἀγέννητον ταῦτα καὶ ἔτι πλείω τούτων ἀκολουθήσει τὰ ἄτοπα. Ἔσται γὰρ ἐκ τοῦ ἐναντίου τὸ ἐναντίον γεγεννημένον· καὶ ἀντὶ τῆς φυσικῆς οἰκειώσεως, ἀναγκαία τις αὐτοῖς καὶ κατ' αὐτὴν τὴν οὐσίαν ἡ στάσις ἀναφανήσεται. Τοῦτο δὲ πλείω τῆς ἀσεβείας τὴν ἀμαθίαν ἔχει, τὴν οὐσίαν λέγειν καὶ ᾡτινιοῦν τῶν ἁπάντων ἐναντίαν εἶναι τῇ οὐσίᾳ, πάλαι διωμολογημένου καὶ παρὰ τοῖς ἔξω σοφοῖς (οὓς ὅταν μὴ εὕρωσιν οὗτοι συναγωνιζομένους ταῖς βλασφημίαις αὐτῶν, ὡς οὐδενὸς ἀξίους παραλογίζονται), B
ἀμήχανον ὑπάρχειν ἐν οὐσίᾳ τὴν ἐναντίωσιν. Εἰ δ' ὅπερ ἐστὶν ἀληθὲς, γνωριστικάς τινας ἰδιότητας ἐπιθεωρουμένας τῇ οὐσίᾳ δέχοιτό τις εἶναι τὸ γεν-

νητὸν καὶ τὸ ἀγέννητον, πρὸς τὴν τρανὴν καὶ ἀσύγχυτον Πατρὸς καὶ Υἱοῦ χειραγωγούσας ἔννοιαν, τόν τε τῆς ἀσεβείας διαφεύξεται κίνδυνον, καὶ τὸ ἐν τοῖς λογισμοῖς ἀκόλουθον διασώσει. Αἱ γάρ τοι ἰδιότητες, οἱονεὶ χαρακτῆρές τινες καὶ μορφαὶ ἐπιθεωρούμεναι τῇ οὐσίᾳ, διαιροῦσι μὲν τὸ κοινὸν τοῖς ἰδιάζουσι χαρακτῆρσι, τὸ δὲ ὁμοφυὲς τῆς οὐσίας
C οὐ διακόπτουσιν. Οἷον, κοινὴ μὲν ἡ θεότης, ἰδιώματα δέ τινα πατρότης καὶ υἱότης· ἐκ δὲ τῆς ἑκατέρου συμπλοκῆς, τοῦ τε κοινοῦ καὶ τοῦ ἰδίου, ἡ κατάληψις ἡμῖν τῆς ἀληθείας ἐγγίνεται· ὥστε ἀγέννητον μὲν φῶς ἀκούσαντας, τὸν Πατέρα νοεῖν, γεννητὸν δὲ φῶς, τὴν τοῦ Υἱοῦ λαμβάνειν ἔννοιαν. Καθὸ μὲν φῶς καὶ φῶς, οὐδεμιᾶς ἐν αὐτοῖς ἐναντιότητος ὑπαρχούσης· καθὸ δὲ γεννητὸν καὶ ἀγέννητον, ἐπιθεωρουμένης τῆς ἀντιθέσεως. Αὕτη γὰρ τῶν ἰδιωμάτων ἡ φύσις, ἐν τῇ τῆς οὐσίας ταυτότητι δεικνύναι τὴν ἑτερότητα· καὶ αὐτὰ μὲν πρὸς ἄλληλα ἀντιδιαιρούμενα πολλάκις τὰ ἰδιώματα, πρὸς τὸ
D ἐναντίον διΐστασθαι, τήν γε μὴν ἑνότητα τῆς οὐσίας μὴ διασπᾷν· ὡς τὸ πτηνὸν καὶ τὸ πεζὸν, καὶ τὸ ἔνυδρον καὶ τὸ χερσαῖον, καὶ τὸ λογικὸν καὶ τὸ ἄλογον. Μιᾶς γὰρ οὐσίας τοῖς πᾶσιν ὑποκειμένης, τὰ ἰδιώματα ταῦτα οὐκ ἀλλοτριοῖ τὴν οὐσίαν, οὐδὲ οἱονεὶ στασιάζειν ἑαυτοῖς ἀναπείθει· τῇ ἐνεργείᾳ δὲ τῶν γνωρισμάτων, ὥσπερ τι φῶς ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν ἐντιθέντα, πρὸς τὴν ἐφικτὴν ταῖς διανοίαις σύνεσιν ὁδηγεῖ. Ἀλλ' οὗτος τὴν τῶν ἰδιωμάτων ἀντίθεσιν πρὸς τὴν οὐσίαν μετακομίσας, ἐντεῦθεν τὴν ἀφορμὴν τῆς ἀσεβείας ἐφέλκεται, ὥσπερ παῖδας ἡμᾶς μορμολυττόμενος τοῖς σοφίσμασιν· ὅτι εἴπερ ἕτερόν τι εἴη τὸ φῶς παρὰ τὸ ἀγέννητον, ἀναγ-

-καίως [8] ἡμῖν σύνθετος ὁ Θεὸς ἀποδειχθήσεται.

Ἐγὼ δέ τι φημί, Ὅτι εἰ μὲν ἕτερόν τι εἴη τοῦ ἀγεννήτου τὸ φῶς, οὐκέτι τῷ Υἱῷ δυνατὸν ἐπιλέγεσθαι, ὥσπερ οὐδὲ αὐτὸ τὸ ἀγέννητον. Μάθοι δ' ἄν τις κἀκεῖθεν τῶν σημαινομένων ὑπὸ τῶν φωνῶν τὸ διάφορον. Φῶς οἰκεῖν εἴρηται ὁ Θεός, καὶ ἀναβάλλεσθαι φῶς, οὐδέπω ἐνοικεῖν αὐτὸν τῇ ἑαυτοῦ ἀγεννησίᾳ, οὐδὲ ἔξωθεν ἑαυτῷ περικειμένην ἔχειν, 609 τοῦ λόγου λέγοντος· ἢ ταῦτα μὲν καταγέλαστα· A τὸ δὲ γεννητὸν καὶ ἀγέννητον γνωριστικαί τινές εἰσιν ἰδιότητες. Εἰ γὰρ μὴ τοῦτ' εἴη τὸ τὴν οὐσίαν χαρακτηρίζον, οὐδενὶ ἂν τρόπῳ πρὸς τὴν σύνεσιν ἡμῶν διικνοῖτο. Μιᾶς γὰρ οὔσης θεότητος, ἀμήχανον ἰδιάζουσαν ἔννοιαν Πατρὸς λαβεῖν, ἢ Υἱοῦ, μὴ τῇ τῶν ἰδιωμάτων προσθήκῃ τῆς διανοίας διαρθρουμένης. Ἀλλὰ μὴν πρός γε τὸ σύνθετον ἀναφανήσεσθαι τὸν Θεόν, εἰ μὴ ταὐτὸν ληφθείη τῷ ἀγεννήτῳ τὸ φῶς, ἐκεῖνο εἰπεῖν ἔχομεν, ὅτι εἰ μὲν ὡς μέρος τῆς οὐσίας τὸ ἀγέννητον ἐλαμβάνομεν, εἶχεν ἂν αὐτοῦ χώραν ὁ λόγος, σύνθετον εἶναι λέγων τὸ B ἐκ διαφόρων συγκείμενον. Εἰ δὲ οὐσίαν μὲν Θεοῦ τὸ φῶς τιθέμεθα, ἢ τὴν ζωήν, ἢ τὸ ἀγαθόν, ὅλον, ὅπερ ἐστί, ζωὴν ὄντα, καὶ ὅλον φῶς, καὶ ὅλον ἀγαθόν, παρεπόμενον δὲ ἔχει ἡ ζωὴ τὸ ἀγέννητον, πῶς οὐκ ἀσύνθετος ὁ κατὰ τὴν οὐσίαν ἁπλοῦς; Οὐ γὰρ δὴ οἱ δεικτικοὶ τῆς ἰδιότητος αὐτοῦ τρόποι τὸν τῆς ἁπλότητος λόγον παραλυπήσουσιν· ἢ οὕτω γε πάντα, ὅσα περὶ Θεοῦ λέγεται, σύνθετον τὸν Θεὸν ἡμῖν ἀναδείξει. Καί, ὡς ἔοικεν, εἰ μέλλοιμεν τὴν τοῦ ἁπλοῦ καὶ ἀμεροῦς ἔννοιαν διασώζειν, ἢ οὐδὲν C ἐροῦμεν περὶ Θεοῦ πλὴν τὸ ἀγέννητον, καὶ παραι-

τησόμεθα αὐτὸν ὀνομάζειν ἀόρατον, ἄφθαρτον, ἀναλλοίωτον, δημιουργόν, κριτήν, καὶ πάντα ὅσα νῦν εἰς δοξολογίαν παραλαμβάνομεν ἢ δεχόμενοι τὰ ὀνόματα ταῦτα, τί καὶ ποιήσομεν; πότερον εἰς τὴν οὐσίαν ἅπαντα φέροντες καταθήσομεν. Οὐκοῦν οὐχὶ μόνον σύνθετον, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀνομοιομερῶν αὐτὸν συγκείμενον ἀποδείξομεν, διὰ τὸ ἄλλο καὶ ἄλλο ὑφ' ἑκάστου τούτων τῶν ὀνομάτων σημαί-
D νεσθαι ἀλλ' ἔξω τῆς οὐσίας ἐκληψόμεθα; Ὅνπερ τοίνυν ἂν ἐπ' ἐκείνων ἑκάστου λόγον ἐπινοήσωσι, τοῦτον καὶ ἐπὶ τῆς τοῦ ἀγεννήτου προσηγορίας καταδειξάσθωσαν.

Ἐμπλήσας δὲ τὸν λόγον φλυαρίας κενῆς, καὶ πάντων ὁμοῦ τῶν πώποτε περὶ τὴν τοῦ Θεοῦ γνῶσιν ἐσχολακότων κατεπαρθεὶς, ὡς αὐτὸς ὁδόν τινα καινὴν καὶ πρόσφατον τετμηκὼς πρὸς τὸν Θεὸν φέρουσαν, ἣν οὐδεὶς τῶν προτέρων ἐξεῦρε, τελευταῖον ἐπάγει, ὡς παρ' αὐτῆς δεδιδαγμένος τοῦ Θεοῦ τῆς οὐσίας, τὴν κατὰ τοῦ Υἱοῦ βλασφημίαν.

E **ΕΥΝ.** Ὅτι ἡ μὲν ἀνωτέρω βασιλείας καὶ πάντη γενέσεως ἀνεπίδεκτος, τούτοις παιδεύουσα τὴν μετ' εὐνοίας προσιοῦσαν διάνοιαν, ἀπωθεῖν ὡς πορρωτάτω παρακελεύεται νόμῳ φύσεως τὴν πρὸς ἕτερον σύγκρισιν.

267 A **ΒΑΣ.** Ἆρα οὐχὶ σαφῶς ἐνδείκνυται, ὅτι αὐτὸς ἠξιώθη τῆς τῶν ἀποῤῥήτων ἀποκαλύψεως, μετ' εὐνοίας τὴν διάνοιαν προσαγαγὼν τῷ Θεῷ; Καὶ διὰ τοῦτο ἀπωθεῖται ὡς πορρωτάτω τὸν Μονογενῆ τῆς τοῦ Πατρὸς κοινωνίας, μηδὲ εἰς σύγκρισιν αὐτὸν ἀξιῶν παραδέχεσθαι· ἀλλὰ καὶ νόμῳ φύσεως τὴν τοῦ Μονογενοῦς οὐσίαν ἀπὸ τῆς τοῦ Πατρὸς διορί-

σθαι φησί. Τί τοῦτο λέγων; Ὅτι ὁ Θεὸς τῶν ὅλων οὐδὲ βουλόμενος ἐδύνατο πρὸς τὴν τῆς οὐσίας οἰκειότητα τὸν Μονογενῆ παραδέξασθαι, νόμῳ φύσεως τῆς συναφείας τῆς πρὸς αὐτὸν ἐξειργόμενος, οὐχ ὢν, ὡς ἔοικεν, αὐτὸς ἑαυτοῦ Κύριος, ἀλλὰ τοῖς B τῆς ἀνάγκης ὅροις ὑπεζευγμένος. Τοιαῦτα γάρ ἐστι τὰ τῷ τῆς φύσεως νομῳ κατειλημμένα, ἀπροαιρέτως εἰς τὸ τῇ φύσει δοκοῦν ὑπαγόμενα. Ὡς γὰρ τῷ πυρὶ φύσει τὸ θερμαίνειν, οὐ προαιρέσει, καὶ ἀναγκαίως ἀνεπίδεκτόν ἐστι τῆς ψυχρότητος, τῷ τῆς φύσεως νόμῳ τὴν πρὸς αὐτὸ κοινωνίαν ἀφηρημένον· οὕτω βούλεται καὶ τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα νόμῳ φύσεως ἠλλοτριωμένην ἔχειν πρὸς τὸν Υἱὸν τὴν οὐσίαν. Καίτοιγε οἱ τῆς φύσεως νόμοι οὐχὶ διάστασιν ἀπ' ἀλλήλων Υἱῷ πρὸς Πατέρα, ἀλλ' ἀναγκαίαν καὶ ἄῤῥηκτον τὴν κοινωνίαν ποιοῦσιν. Εἰ μὲν γὰρ βουλήσει ἔλεγε τὸ πρὸς ἑαυτὸν ἀκοινώνητον κατεσκευακέναι τὸν Θεὸν τῶν ὅλων, οὐδ' οὕ- C τω μὲν ἂν ὁ τῆς ἀγαθοτητος τοῦ Θεοῦ συνεχώρει λόγος, πιθανὸν εἶναι τὸν λέγοντα, ἀκοινώνητον εἶναι τὸν Πατέρα τῶν αὐτῷ παρόντων, πρὸς τὸν ἐξ αὐτοῦ· εἶχε δ' ἂν ὅμως ἀκολουθίαν τὰ εἰρημένα. Νόμῳ δὲ φύσεως λέγειν ὑπάρχειν τὴν ἀλλοτρίωσιν, οὐδὲ τὴν ἐν τοῖς αἰσθητοῖς ἐστι φύσιν ἐπεσκεμμένου· καθ' ἣν οὐχὶ τὰ ἀλλότρια, οὐδὲ τὰ ἐναντία, τὰ οἰκεῖα δὲ μᾶλλον καὶ τὰ προσήκοντα ἀπογεννᾶσθαι πέφυκεν ὑφ' ἑκάστου.

Πάλιν οὖν καὶ ἐνταῦθα οὐ συνεῖδε τὴν πρὸς ἑαυτὰ D τῶν εἰρημένων ἐναντιότητα. Ἐν γὰρ τοῖς κατόπιν ἀγανακτῶν, πρὸς τοὺς ὅμοιον κατ' οὐσίαν τὸν Μονογενῆ τῷ Πατρὶ λέγοντας ἔγραψεν οὕτως·

ΕΥΝ. Τὴν ἀρχὴν δὲ δοκοῦσί μοι οἱ τὴν ἀδέσποτον, καὶ πάσης μὲν αἰτίας κρείττονα, πάντων δὲ νόμων ἐλευθέραν οὐσίαν τῇ γεννητῇ καὶ νόμοις πατρικοῖς δουλευούσῃ συγκρίνειν τολμήσαντες, ἢ μηδὲ ὅλως τὴν τῶν ὅλων φύσιν ἐπεσκέφθαι, ἢ μὴ καθαρᾷ τῇ διανοίᾳ τὰς περὶ τούτων ποιεῖσθαι κρίσεις.

E ΒΑΣ. Πῶς οὖν ἡ ἀδέσποτος, καὶ πάντων νόμων ἐλευθέρα, ἀνεφάνη νῦν οὐχ ἑκούσιον ἔχουσα τὸ ἀσύγκριτον, ἀλλὰ νόμῳ φύσεως προειλημμένη, καὶ ἀπροαιρέτως τῆς πρὸς ἑαυτὴν κοινωνίας τὸ γεννητὸν ἀπελαύνουσα, ὥστε διὰ τοῦτο καὶ αὐτῷ τυγχάνειν τῷ Μονογενεῖ ἀπροσπέλαστος; Τοσοῦτον μὲν
265 οὖν ἐν τοῖς λεγομένοις ὑπ' αὐτοῦ τὸ ἀσύμφωνον· τὸ
A δὲ ἀσεβὲς ὅσον, Ἀδέσποτον μὲν καὶ ἐλευθέραν τὴν τοῦ Πατρὸς οὐσίαν προσαγορεύει (εἴπερ οὖν ἀδέσποτος ἡ τῷ νόμῳ τῆς φύσεως ὑποκύπτουσα)· δουλικὴν δὲ εἶναι ἐξ ἀντιθέτου τὴν τοῦ Μονογενοῦς ἀποφαίνεται, καὶ ἐντεῦθεν τὸ ὁμότιμον τῆς φύσεως ἀφαιρούμενος. Δύο γὰρ ὄντων πραγμάτων, κτίσεώς τε καὶ θεότητος· καὶ τῆς μὲν κτίσεως ἐν δουλείᾳ καὶ ὑπακοῇ τεταγμένης, ἀρχικῆς δὲ οὔσης καὶ δεσποτικῆς τῆς θεότητος· ὁ ἀφαιρούμενος τῆς δεσποτείας τὸ ἀξίωμα, καὶ εἰς τὸ τῆς δουλείας ταπεινὸν
B καταβάλλων, οὐχὶ δῆλός ἐστι καὶ διὰ τοῦτο συστοιχοῦντα αὐτὸν τῇ πάσῃ κτίσει δεικνύς; Οὐ γὰρ δὴ τοῦτο σεμνὸν αὐτῷ, εἰ τῶν ὁμοδούλων προέξει. Ἀλλ' εἰ μὴ βασιλεὺς καὶ Δεσπότης ὁμολογοῖτο, οὐ τῇ τῆς φύσεως ἐλαττώσει, τῇ ἀγαθότητι δὲ τῆς προαιρέσεως καταδεχόμενος τὸ ὑπήκοον· τοῦτο χαλεπὸν καὶ φρικτὸν, καὶ ὄλεθρον φέρον τοῖς ἀρνουμένοις. Ὁ

δὲ προστίθησιν·

ΕΥΝ. Ὅτι τοῖς νόμοις τῆς φύσεως ἑπομένη ἡ τοῦ Θεοῦ οὐσία, οὔτε τὴν πρὸς ἕτερον σύγκρισιν ἐπιδέχεται, καὶ παρέχει ἡμῖν ἀκόλουθον καὶ προσήκουσαν τῷ ἰδίῳ ἀξιώματι νοεῖν αὐτοῖς τὴν ἐνέργειαν.

ΒΑΣ. Τοῦτο εἴρηται μὲν ἐκείνῳ εἰς ἀπόδειξιν C τῆς ἀλλοτριώσεως τοῦ Μονογενοῦς πρὸς τὸν Πατέρα· συνίστησι δὲ τὸν ἡμέτερον λόγον. Εἰ γὰρ ἀκόλουθον καὶ προσήκουσαν τῷ ἰδίῳ ἀξιώματι παρέχει νοεῖν καὶ τὴν ἐνέργειαν ἡ τοῦ Θεοῦ οὐσία, ἀξίωμα μέν ἐστιν ἡ ἀγεννησία, ὡς Εὐνομίῳ δοκεῖ· τὸ δὲ αὐτὸ καὶ οὐσία κατὰ τὸν τούτων λόγον, ἐνέργεια δὲ τοῦ Θεοῦ ὁ Μονογενής, ἢ ἐνεργείας εἰκών. Καὶ τοῦτο κατὰ τὸν τούτων λόγον· ὥστε τούτοις ἀντιλέγειν παρέλκον ἂν εἴη, οὐδὲν ἔχουσιν. Ἦ πολλοῦ ἂν τιμησαίμην ἀρνεῖσθαι αὐτοὺς τὴν βλασφημίαν ταύτην· πλὴν, ἐπειδήπερ εἰρήκασιν, ἐξ αὐτῶν τῶν τούτοις εἰρημένων συλλογισώμεθα, ὅτι εἰς ἀξίωμα D μὲν τοῦ Θεοῦ ἡ ἀγεννησία, τὸ δὲ αὐτὸ καὶ οὐσία, ἀκόλουθος δὲ καὶ προσήκουσα τῷ ἀξιώματι τοῦ Θεοῦ ἡ ἐνέργεια, αὕτη δέ ἐστιν ὁ Χριστὸς κατὰ τὴν τούτων ὑπόληψιν, οἰκεῖος ἄρα καὶ προσήκων τῇ οὐσίᾳ ἔσται τοῦ Θεοῦ. Καὶ τούτων οὐδέν ἐστιν ἡμέτερον. Αὐτὰ γὰρ τὰ τούτων συνθέντες ῥήματα, ἐπ' αὐτῶν τὴν δεῖξιν ποιούμεθα. Τῇ οὐσίᾳ, φησὶ, τοῦ Θεοῦ ἀκολουθεῖ τὸ ἀξίωμα· τῷ ἀξιώματι ἀναλογοῦσά ἐστιν ἡ ἐνέργεια· τῆς ἐνεργείας εἰκὼν ὁ Μονογενής· καὶ ἀνάπαλιν, εἰ τῆς μὲν ἐνεργείας ὁ Μονογενὴς εἰ- E κὼν, ἡ δὲ ἐνέργεια τοῦ ἀξιώματος, τὸ δὲ ἀξίωμα τῆς οὐσίας, ὁ Μονογενὴς ἔσται τῆς οὐσίας εἰκών. Οὕτω καὶ αὐτοὶ πολλάκις οἱ ἐργάται τοῦ ψεύδους,

269 ὑπὸ τῆς ἐνεργείας ἀγχόμενοι, μαρτυροῦσι τῇ ἀλη-
A θείᾳ καὶ μὴ βουλόμενοι. Ἐπεὶ καὶ οἱ δαίμονες οὐχὶ
εὐαγγελιστῶν ἐποίουν ἔργον, ἀλλ' ἀντιβλέπειν μὴ
δυνάμενοι τῷ τῆς ἀληθείας φωτί, ἐβόων· Οἴδαμέν
σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ.

Ἴδωμεν δὲ καὶ τὰ ἀκόλουθα.

ΕΥΝ. Εἴτε γάρ, φησιν, ἐκ τῶν δημιουργημάτων
σκοπούμενός τις, ἐκ τούτων ἐπὶ τὰς οὐσίας ἀνά-
γοιτο, τοῦ μὲν ἀγεννήτου τὸν Υἱὸν εὑρίσκων ποίημα,
τοῦ δὲ Μονογενοῦς, τὸν Παράκλητον· κἀκ τῆς τοῦ
Μονογενοῦς ὑπεροχῆς τὴν τῆς ἐνεργείας διαφορὰν
πιστούμενος, ἀναμφισβήτητον λαμβάνει καὶ τῆς
B κατ' οὐσίαν παραλλαγῆς τὴν ἀπόδειξιν.

ΒΑΣ. Πρῶτον μὲν οὖν πῶς δυνατὸν ἐκ τῶν δη-
μιουργημάτων τὰς οὐσίας ἀναλογίζεσθαι, ἐγὼ μὲν
οὐχ ὁρῶ. Δυνάμεως γάρ, καὶ σοφίας, καὶ τέχνης,
οὐχὶ δὲ τῆς οὐσίας αὐτῆς ἐνδεικτικά ἐστι ποιή-
ματα. Καὶ οὐδὲ αὐτὴν πᾶσαν τοῦ δημιουργοῦ τὴν
δύναμιν ἀναγκαίως παρίστησιν, ἐκδεχομένου ποτὲ
τὸν τεχνίτην μὴ πᾶσαν ἑαυτοῦ τὴν ἰσχὺν ἐναποθέ-
σθαι ταῖς ἐνεργείαις, ἀλλ' ὑφειμένοις πολλάκις ἐπὶ
τῶν ἔργων τῆς τέχνης τοῖς τόνοις χρῆσθαι. Εἰ
C δὲ καὶ ὅλην τὴν δύναμιν ἐπὶ τὸ ἔργον ἀνακινήσειε,
καὶ οὕτως ἂν ὑπάρχοι τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ διὰ τῶν
ἔργων ἀναμετρεῖσθαι, οὐχὶ δὲ τὴν οὐσίαν, ἥτις ποτὲ
ἐστι, καταλαμβάνεσθαι. Εἰ δέ, διὰ τὸ ἁπλοῦν καὶ
ἀσύνθετον τῆς θείας φύσεως, τῇ μὲν δυνάμει συνδρο-
μον τίθεται τὴν οὐσίαν, καί, διὰ τὴν προσοῦσαν
ἀγαθότητα τῷ Θεῷ, ὅλην μὲν κεκινῆσθαι λέγοι
τὴν τοῦ Πατρὸς δύναμιν εἰς τὴν γέννησιν τοῦ Υἱοῦ,
ὅλην δὲ πάλιν τὴν τοῦ Μονογενοῦς εἰς τὴν ὑποστα

σιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὥστε ἐκ μὲν τοῦ Πνεύματος τὴν τοῦ Μονογενοῦς δύναμιν θεωρεῖσθαι, ὁμοῦ δὲ καὶ τὴν οὐσίαν· ἐκ δὲ τοῦ Μονογενοῦς, πάλιν, τὴν τοῦ Πατρὸς δύναμίν τε καὶ οὐσίαν καταλαμβάνεσθαι, σκοπεῖτε τὸ συναγόμενον. Ἐξ ὧν γὰρ ἐπεχείρησε τὸ ἀνόμοιον συστῆσαι τῆς οὐσίας, ἐκ τούτων ἐφάνη κατασκευάζων τὴν ὁμοιότητα. Εἰ μὲν γὰρ οὐδὲν ἔχει κοινὸν ἡ δύναμις πρὸς τὴν οὐσίαν, πῶς ἐκ τῶν δημιουργημάτων, ἅπερ δυνάμεώς ἐστιν ἀποτελέσματα, πρὸς τὴν κατάληψιν αὐτῆς ὡδηγήθη; Εἰ δὲ ταὐτὸν οὐσία τέ ἐστι καὶ δύναμις, τὸ τὴν δύναμιν χαρακτηρίζον χαρακτηρίσει πάντως καὶ τὴν οὐσίαν. Ὥστε τὰ δημιουργήματα, ὡς σὺ φῂς, οὐ πρὸς τὸ ἀνόμοιον τῆς οὐσίας, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀκρίβειαν τῆς ὁμοιότητος φέρει. Πάλιν μέντοι καὶ τοῦτο τὸ ἐγχείρημα τὸν ἡμέτερον μᾶλλον ἢ τὸν αὐτοῦ λόγον συνίστησιν. Ἢ γὰρ οὐδαμόθεν ἔχει παρασχέσθαι τῶν εἰρημένων τὰς ἀποδείξεις, ἢ εἴπερ ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων τὰς εἰκόνας λαμβάνοι, εὑρήσει οὐκ ἐκ τῶν ἔργων τοῦ τεχνίτου, ἐν περινοίᾳ τῆς οὐσίας αὐτοῦ γινομένους ἡμᾶς, ἀλλ' ἐκ τοῦ γεννηθέντος τὴν τοῦ γεγεννηκότος φύσιν ἐπιγινώσκοντας. Οὐ γὰρ ἐκ τῆς οἰκίας τὴν οὐσίαν τοῦ οἰκοδόμου καταλαβεῖν δυνατόν· ἐκ μέντοι τοῦ γεννήματος νοῆσαι ῥᾴδιον τοῦ γεγεννηκότος τὴν φύσιν. Ὥστε εἰ μὲν δημιούργημα ὁ Μονογενής, οὐ παρίστησιν ἡμῖν τοῦ Πατρὸς τὴν οὐσίαν· εἰ δὲ γνωρίζει ἡμῖν δι' ἑαυτοῦ τὸν Πατέρα, οὐχὶ δημιούργημα, ἀλλὰ Υἱὸς ἀληθής, καὶ εἰκὼν τοῦ Θεοῦ, καὶ ὑποστάσεως χαρακτήρ. Καὶ ταῦτα μὲν τοιαῦτα.

Ἡ δὲ παρενθήκη τῆς βλασφημίας, ὅση; Καὶ

καταφρονήσας τῆς ἐν τοῖς εὐαγγελίοις ἀπειλῆς, ἣν
ὁ Κύριος τοῖς εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον βλασφημή-
σασι φοβερωτάτην ἐπανετείνατο, δημιούργημα λέγει
τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· μικροῦ μηδὲ ζῶον αὐτὸ εἶναι
δέδωκε τοῖς ἀκούουσιν, ὡς τὰ πολλὰ, τῆς προσηγο-
ρίας ταύτης ἐμφαινούσης. Οὐ γὰρ δὴ ὅτι προέ-
λαβε τῇ βλασφημίᾳ ταύτῃ τὸν Κύριον, καθυφεῖναί
τι χρὴ τῆς ἀγανακτήσεως, ἄξιον. Οὐ γὰρ παρα-
μυθία τοῦτο τῆς ἀσεβείας, ἀλλὰ προσθήκη τῆς κα-
τακρίσεως. Ἐπεὶ καὶ ὁ Κύριος τὴν μὲν εἰς αὐτὸν
B βλασφημίαν δι' ἀγαθότητα συνεχώρησε· τὴν δὲ εἰς
τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀναπόδραστον εἶναι τοῖς τολ-
μήσασιν ἀπεφήνατο. Πρῶτος τοίνυν τῶν ἀφ' οὗ τὸ
κήρυγμα τῆς εὐσεβείας περιαγγέλλεται ἐπιφυέντων
τῇ ἀληθείᾳ, ταύτην ἐτόλμησε τὴν φωνὴν ἀφεῖναι
περὶ τοῦ Πνεύματος. Οὐκοῦν τινος μέχρι τήμερον
ἀκηκόαμεν δημιούργημα τὸ ἅγιον Πνεῦμα προσει-
πόντος, ἢ ἐν τοῖς καταλειφθεῖσιν ὑπ' αὐτῶν λόγοις
τὴν προσηγορίαν ταύτην εὑρήκαμεν. Εἶτά φησιν·

ΕΥΝ. Εἰ ἐκ τῶν δημιουργημάτων ἀνάγοιτό τις
C πρὸς τὴν τῆς οὐσίας κατάληψιν, εὑρήσει τοῦ μὲν
ἀγεννήτου τὸν Υἱὸν ποίημα, τοῦ δὲ Μονογενοῦς,
τὸν Παράκλητον.

ΒΑΣ. Ἄλλος οὗτος τρόπος τῆς ἀσεβείας. Διπλῆ
βλασφημεῖν ἐν ἑνὶ ῥήματι καὶ τὴν τοῦ ἁγ. Πνεύμα-
τος ἐξουδένωσιν ὡς ὁμολογουμένην λαβόντα, ἐντεῦ-
θεν ὁρμᾶται πρὸς τὴν ἀπόδειξιν τῆς τοῦ Μονογε-
νοῦς ἐλαττώσεως. Καὶ, ὡς ἔοικεν, Οἱ μὲν οὐρανοὶ
διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ· τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τὴν
τῆς δόξης ἐλάττωσιν τοῦ Μονογενοῦς ἀναγγέλλει.
Καὶ ὁ μὲν Κύριος περὶ τοῦ Παρακλήτου λέγων,
D Ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, φησίν· ἡ δὲ κατήγορος γλῶτ-

μα ἐμποδίζον εἶναι τῷ Υἱῷ τῆς πρὸς τὸν Πατέρα συγκρίσεως ἀποφαίνεται. Ἐπειδὴ γὰρ τοῦ Πνεύματος, φησί, ποιητὴς ὁ Υἱὸς ὤφθη δὲ ἡμῖν, Κύριος, ὅτι τοῖς γινομένοις εἴξας, τοῦτο δὲ τοιοῦτόν ἐστιν, ὡς ἂν τὴν μίαν ταπεινότητα τῷ δημιουργήσαντι προστιθέναι, διὰ τοῦτο οὐδὲ συγκρίνεσθαι τῷ Πατρὶ ἀξιοῦ, ἐκ τῆς ὧν ἐποίησεν εὐτελείας τὸ ὁμότιμον τῆς ἀξίας ἀφῃρημένος.

Ἆρα ἀκήκοάς ποτε βλασφημίας χαλεπωτέρας, ἆρα τις οὕτω περιφανῶς εἰς τὸ ἄφυκτον κρίμα τῆς εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον βλασφημίας κατέπεσε, Μοντανοῦ ἂν μόνου τοσοῦτον μανῆναι κατὰ τοῦ Πνεύματος, καὶ ὀνόμασί τε αὐτὸ ταπεινοῖς καθυβρίσαι, καὶ τὴν φύσιν αὐτοῦ τοσοῦτον ἐξευτελίσαι, ὥστε αὐτὸ ἄξιον εἰπεῖν τῷ πεποιηκότι προστρίβεσθαι. Μᾶλλον δὲ κἀκεῖνος ἔφυγεν ἂν ταπεινῶς εἰπεῖν τι περὶ τοῦ Πνεύματος ὡς ἂν μὴ τὸν τῦφον ἑαυτοῦ καταβάλοι. Καὶ περὶ μὲν τούτου κατὰ σχολὴν ἐροῦμεν. Ἐκεῖνο δὲ πᾶσι τῶν πάντων ἄδηλον, ὅτι οὐδεμία ἐνέργεια τοῦ Υἱοῦ ἀποτετμημένη ἐστὶ τοῦ Πατρός, F

οὐδέ ἐστί τι ἐν τοῖς οὖσι τῷ Υἱῷ ὑπάρχον, ὃ τοῦ 271
Πατρὸς ἠλλοτρίωται, Πάντα γάρ, φησι, τὰ ἐμὰ A
σά ἐστι, καὶ τὰ σὰ, ἐμά. Πῶς οὖν τοῦ Πνεύματος τὴν αἰτίαν τῷ Μονογενεῖ μόνῳ προστίθησι, καὶ κατηγόρημα τῆς φύσεως αὐτοῦ τὴν τούτου λαμβάνει δημιουργίαν; Εἰ μὲν οὖν δύο ἀρχὰς ἀντιπαρεξάγων ἀλλήλαις, ταῦτά φησι, μετὰ Μανιχαίου καὶ Μαρκίωνος συντριβήσεται· εἰ δὲ μιᾶς ἐξάπτει τὰ ὄντα, τὸ παρὰ τοῦ Υἱοῦ γεγενῆσθαι λεγόμενον, πρὸς τὴν πρώτην αἰτίαν τὴν ἀναφορὰν ἔχει. Ὥστε κἂν πάντα εἰς τὸ εἶναι παρῆχθαι διὰ τοῦ Θεοῦ Λόγου πι-

στεύωμεν, ἀλλὰ τὸ πάντων αἴτιον εἶναι τὸν Θεὸν τῶν
B ὅλων οὐκ ἀφαιρούμεθα. Πῶς δὲ οὐ φανερὸν ἔχει τὸν κίνδυνον, διαιρεῖν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τὸ Πνεῦμα, τοῦτο μὲν, τοῦ ἀποστόλου συνημμένως ἡμῖν παραδιδόντος, καὶ νῦν μὲν Χριστοῦ λέγοντος, νῦν δὲ τοῦ Θεοῦ, ἐν οἷς γράφει, Εἰ δέ τις Πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ· καὶ πάλιν· Ὑμεῖς δὲ οὐ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου ἐλάβετε, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ Θεοῦ· τοῦτο δὲ, τοῦ Κυρίου τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας λέγοντος· ἐπειδὴ αὐτὸς ἡ ἀλήθεια, καὶ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται. Ἀλλ' οὗτος, εἰς καθαίρεσιν τῆς δόξης τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, συνάπτει μὲν αὐτὸ τοῦ Πατρὸς, τῷ
C δὲ Μονογενεῖ διαφερόντως, ἐπὶ καθαιρέσει τῆς δόξης, προστίθησιν, ἐφυβρίζων ὡς οἴεται, οὐδεμίαν ἐκδίκησιν ἐπὶ τοῖς πονηροῖς δόγμασιν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀνταποδόσεως ἀναμένων.

ΚΑΤ' ΕΥΝΟΜΙΟΥ

ΛΟΓΟΣ Γ'.

περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος

ΒΑΣ. Μόλις ποτὲ κορεσθεὶς τῶν εἰς τὸν Μονογενῆ βλασφημιῶν, ἐπὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον μετελήλυθεν, ἀκόλουθα τῇ ὅλῃ αὐτοῦ προαιρέσει καὶ περὶ τούτου διελεγόμενος· γράφει δὲ οὕτως· D

ΕΥΝ. Ἀρκούντων δὲ ἡμῖν τοσούτων περὶ τοῦ Μονογενοῦς, ἀκόλουθον ἂν εἴη καὶ περὶ τοῦ Παρακλήτου λοιπὸν εἰπεῖν, οὐ ταῖς ἀνεξετάστοις τῶν πολλῶν ἀκολουθοῦντας δόξαις, τὴν δὲ τῶν ἁγίων ἐν ἅπασι φυλάσσοντας διδασκαλίαν, παρ' ὧν τρίτον αὐτὸ ἀξιώματι καὶ τάξει μαθόντες, τρίτον εἶναι καὶ τῇ φύσει πεπιστεύκαμεν.

ΒΑΣ. Ὅτι μὲν γὰρ οὐκ οἴεται δεῖν τῇ ἁπλῇ καὶ ἀνεπιτηδεύτῳ πίστει τῶν πολλῶν ἐμμένειν, ἀλλὰ τεχνικοῖς τισι καὶ σεσοφισμένοις λόγοις πάλιν πρὸς τὸ δοκοῦν ἑαυτῷ παρακρούεσθαι τὴν ἀλήθειαν, ἱκανῶς ἐξ ὧν εἶπεν ἐδήλωσεν. Ἀτιμάζων γὰρ τὴν τῶν πολλῶν δόξαν, ἣ δοξάζουσι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, προσποιεῖται τὴν τῶν ἁγίων φυλάσσειν διδασκαλίαν, καὶ τοὺς ταύτην αὐτῷ παραδεδωκότας ἀποσιωπᾷ, καὶ νῦν, ἅπερ κἀν τοῖς περὶ τοῦ Μονογενοῦς λόγοις ποιῶν ἀπεδείχθη. Εἶτά φησι, παρὰ μὲν τῶν ἁγίων μεμαθηκέναι τὸ τρίτον εἶναι τῇ τάξει καὶ τῷ ἀξιώματι, παρ' ἑαυτοῦ δὲ πεπιστευκέναι τὸ καὶ τρίτον εἶναι τῇ φύσει. Τίνες δὲ οἱ ἅγιοι, καὶ ἐν ποίοις λό-

E 653 A

γοις τὴν διδασκαλίαν πεποίηνται, εἰπεῖν οὐκ ἔχει. Ἆρα γέγονεν οὕτω τολμηρὸς ἄνθρωπος, τὰς περὶ τῶν θείων δογμάτων καινοτομίας εἰσηγούμενος; Τίς
B γὰρ ἀνάγκη, εἰ τῷ ἀξιώματι καὶ τῇ τάξει τρίτον ὑπάρχει τὸ Πνεῦμα, τρίτον εἶναι αὐτὸ καὶ τῇ φύσει;

Ἀξιώματι μὲν γὰρ δευτερεύειν τοῦ Υἱοῦ παραδίδωσιν ἴσως ὁ τῆς εὐσεβείας λόγος· φύσει δὲ τρίτῃ κεχρῆσθαι οὔτε παρὰ τῶν ἁγίων Γραφῶν δεδιδάγμεθα, οὔτε ἐκ τῶν προειρημένων κατὰ τὸ ἀκόλουθον δυνατὸν συλλογίσασθαι. Ὡς γὰρ ὁ Υἱὸς τάξει μὲν δεύτερος τοῦ Πατρὸς, ὅτι ἀπ' ἐκείνου, καὶ ἀξιώματι, ὅτι ἀρχὴ καὶ αἰτία τῷ εἶναι αὐτοῦ πατέρα, καὶ ὅτι δι' αὐτοῦ ἡ πρόσοδος καὶ προσαγωγὴ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα· φύσει δὲ οὐκέτι δεύτε-
C ρος, διότι ἡ θεότης ἐν ἑκατέρῳ μία· οὕτω δηλονότι καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, εἰ καὶ ὑποβέβηκε τὸν Υἱὸν τῇ τε τάξει καὶ τῷ ἀξιώματι (ἵνα καὶ ὅλως συγχωρήσωμεν), οὐκέτ' ἂν εἰκότως, ὡς ἀλλοτρίας ὑπάρχον φύσεως, ἀκολουθεῖν, ἐκεῖθεν δῆλον. Ἄγγελοι πάντες ὥσπερ προσηγορίας μιᾶς, οὕτω καὶ φύσεως πάντως τῆς αὐτῆς ἀλλήλοις τυγχάνουσιν· ἀλλ' ὅμως οἱ μὲν αὐτῶν ἐθνῶν προεστήκασιν· οἱ δὲ, ἑνὶ ἑκάστῳ τῶν πιστῶν εἰσι παρεπόμενοι. Ὅσῳ μέντοι
D προτιμότερον ἔθνος ὅλον ἑνὸς ἀνδρὸς, τοσούτῳ δήπου μεῖζον ὑπάρχειν ἀνάγκη ἀξίωμα τοῦ ἐθνάρχου ἀγγέλου παρὰ τὸ τοῦ ἑνὸς ἑκάστου τὴν προστασίαν πεπιστευμένου. Τὸ δὲ συνεῖναι ἑκάστῳ τῶν πιστῶν ἄγγελον, οἷον παιδαγωγόν τινα καὶ νομέα τὴν ζωὴν διευθύνοντα, οὐδεὶς ἀντερεῖ, μεμνημένος τῶν τοῦ Κυρίου λόγων, εἰπόντος· Μὴ καταφρονήσητε ἑνὸς τῶν ἐλαχίστων τούτων, ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν διὰ

πάντως βλέπουσι τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρός μου τοῦ
ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Καὶ ὁ Δαβὶδ φησι· Παρεμ-
βαλεῖ ἄγγελος Κυρίου κύκλῳ τῶν φοβουμένων αὐ-
τόν. Καί, Ὁ ἄγγελος ὁ ῥυόμενός με ἐκ νεότητός 273 A
μου· καὶ ὅσα τοιαῦτα. Ὅτι δὲ πάλιν εἰσί τινες
ἄγγελοι καὶ ὅλων ἐθνῶν προεστῶτες, Μωσῆς ἡμᾶς
διδάσκει διὰ τῆς ᾠδῆς λέγων· Ὅτε διεμέριζεν ὁ
Ὕψιστος ἔθνη, ὡς διέσπειρεν υἱοὺς Ἀδάμ, ἔστη-
σεν ὅρια ἐθνῶν κατὰ ἀριθμὸν ἀγγέλων αὐτοῦ. Καὶ
ὁ σοφὸς Δανιὴλ ἐν τῇ τοῦ ἀγγέλου ὀπτασίᾳ ἤκουσεν
αὐτοῦ λέγοντος, ὅτι Ἄρχων βασιλείας Περσῶν εἱ-
στήκει ἐξεναντίας μου· καὶ ἰδοὺ Μιχαὴλ εἷς τῶν
ἀρχόντων τῶν πρώτων ἦλθε βοηθῆσαί μοι, καὶ αὐτὸν
κατέλιπον ἐκεῖ μετὰ τοῦ ἄρχοντος βασιλείας Περ-
σῶν. Καὶ μετ' ὀλίγα φησὶν ὁ αὐτός· Καὶ ὁ ἄρχων B
τῶν Ἑλλήνων ἤρχετο. Ἀλλὰ καὶ ἀρχιστράτηγός
τις τῆς δυνάμεως Κυρίου λέγεται, ὁ Ἰησοῦ τῷ τοῦ
Ναυῆ ἐπὶ τοῦ Ἰορδάνου φανερωθείς. Καὶ πάλιν
τινὲς λέγονται λεγεῶνες τῶν ἀγγέλων, τοῦ Κυρίου
εἰπόντος τοῖς μαθηταῖς· Ἢ δοκεῖτε ὅτι οὐ δύναμαι
παρακαλέσαι τὸν Πατέρα μου, καὶ παραστήσει μοι
ὧδε πλείους ἢ δώδεκα λεγεῶνας ἀγγέλων; Ὁ τοίνυν
ἀρχιστράτηγος τῶν ἐν ταῖς λεγεῶσι κατατεταγμέ-
νων ἀγγέλων, ἄρχων ἐστὶ δηλονότι.

Πρὸς τί οὖν ὁ λόγος ἡμῖν φέρει; Ὅτι οὐ πάντως,
εἴ τι τῇ τάξει καὶ τῷ ἀξιώματι δεύτερόν ἐστι καὶ C
τρίτον, τοῦτο καὶ τὴν φύσιν ἑτέραν ἔχει. Ὡς γὰρ
ἐπὶ τῶν ἀγγέλων ὁ μέν τις αὐτῶν ἄρχων, ὁ δὲ ὑπή-
κοος, ἄγγελοι δὲ ὅμως τῇ φύσει πάντες· καὶ κατὰ
μὲν τὸ ἀξίωμα ἡ διαφορά, κατὰ δὲ τὴν φύσιν ἡ
κοινωνία (καὶ γὰρ Ἀστὴρ ἀστέρος διαφέρει ἐν δόξῃ·

φύσις δὲ πάντων ἀστέρων μία· καὶ πολλαὶ μοναὶ παρὰ τῷ Πατρὶ, τουτέστιν, ἀξιωμάτων διαφοραί· φύσις δὲ ὁμοία τῶν δοξαζομένων· οὕτω δηλονότι καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, εἰ καὶ ἀξιώματι καὶ τάξει ὑποβέβηκεν, ὥς λέγουσι· παρειλήφαμεν γὰρ αὐτὸ, φησὶ, τρίτον ἀπὸ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ ἀριθμού-
B μενον· αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ἐν τῇ παραδόσει τοῦ σωτηρίου βαπτίσματος παραδεδωκότος τὴν τάξιν, ἐν οἷς εἶπε· Πορευθέντες βαπτίζετε εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἀλλ' εἰς φύσιν τινὰ τρίτην ἀπὸ Υἱοῦ καὶ Πατρὸς ἐκβαλλόμενον, οὐδαμοῦ μεμαθήκαμεν. Δύο γὰρ λεγομένων πραγμάτων, θεότητός τε καὶ κτίσεως, καὶ δεσποτείας καὶ δουλείας, καὶ ἁγιαστικῆς δυνάμεως, καὶ τῆς ἁγιαζομένης, τῆς τε ἐκ φύσεως ἐχούσης τὴν ἀρετὴν, καὶ τῆς ἐκ προαιρέσεως κατορθούσης, ἐν ποίᾳ μερίδι τὸ Πνεῦμα τάξομεν; Ἐν τοῖς
C ἁγιαζομένοις; Ἀλλ' αὐτὸ ἐστιν ἁγιασμός. Ἀλλ' ἐν τοῖς ἐξ ἀνδραγαθημάτων τὴν ἀρετὴν κτωμένοις; Ἀλλὰ φύσει ἐστὶν ἀγαθόν. Ἀλλ' ἐν τοῖς λειτουργικοῖς, Ἀλλ' ἕτερα εἰσὶ λειτουργικὰ πνεύματα πρὸς διακονίαν ἀποστελλόμενα. Οὔ τοίνυν ὁμόδουλον ἡμῖν λέγειν αὐτὸ θεμιτὸν, τὸ ἡγεμονικὸν τῇ φύσει, οὔτε τῇ κτίσει συναριθμεῖν, τὸ τῇ θείᾳ καὶ μακαρίᾳ
271 Τριάδι συναριθμούμενον. Ἀρχαὶ μὲν γὰρ, καὶ
A ἐξουσίαι, καὶ πᾶσα ἡ τοιαύτη κτίσις, ἐκ προσοχῆς καὶ ἐπιμελείας τὸν ἁγιασμὸν ἔχουσαι, οὐκ ἂν εἰκότως φύσει ἅγιαι εἶναι λέγοιντο. Ἐπορεγόμεναι γὰρ τοῦ καλοῦ, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης, καὶ τοῦ μέτρου τῆς ἁγιωσύνης μεταλαμβάνουσι. Καὶ ὥσπερ ὁ σίδηρος ἐν μέσῳ τῷ πυρὶ

κείμενος, τὸ μὲν εἶναι σίδηρος οὐκ ἀποβέβληκε, τῇ δὲ σφοδροτάτῃ πρὸς τὸ πῦρ ὁμιλίᾳ ἐκπυρακτωθεὶς, καὶ πᾶσαν εἰς ἑαυτὸν τὴν τοῦ πυρὸς φύσιν ὑποδεξάμενος, καὶ χρώματι καὶ ἐνεργείᾳ πρὸς τὸ πῦρ μεταβέβηκεν· οὕτω καὶ αἱ ἅγιαι δυνάμεις, ἐκ τῆς πρὸς B
τὸ φύσει ἅγιον κοινωνίας, δι' ὅλης τῆς ἑαυτῶν ὑποστάσεως κεχωρηκότα ἤδη καὶ συμπεφυσιωμένον τὸν ἁγιασμὸν ἔχουσι. Διαφορὰ δὲ αὐταῖς πρὸς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον αὕτη, ὅτι τοῦ μὲν φύσις ἡ ἁγιωσύνη· ταῖς δὲ ἐκ μετουσίας ὑπάρχει τὸ ἁγιάζεσθαι. Οἷς δὲ ἐπισκευαστὸν καὶ ἑτέρωθεν ἐπιδιδόμενον ὑπάρχει τὸ ἀγαθὸν, τῆς μεταπτωτῆς εἰσι φύσεως. Οὐ γὰρ ἂν ἐξέπεσεν ὁ Ἑωσφόρος ὁ πρωῒ ἀνατέλλων, οὔτε συνετρίβη ἐπὶ τῆς γῆς, εἰ φύσει ὑπῆρχε τοῦ χείρονος ἀνεπίδεκτος. Πῶς οὖν εὐσεβὲς, τῇ C
κτίσει αὐτὸ συντάττειν, τοσούτῳ μέτρῳ διωρισμένον τῆς κτίσεως; Ἡ μὲν γὰρ κτίσις πέφυκεν ἆθλον προκοπῆς καὶ τῆς πρὸς Θεὸν εὐαρεστήσεως τὸν ἁγιασμὸν ἔχουσα, φύσει δὲ χρωμένη αὐτεξουσίῳ, καὶ μεταρρέπειν ἐφ' ἑκάτερα δυναμένη, πρὸς ἐκλογὴν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ χείρονος· τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, πηγὴ ἁγιασμοῦ. Καὶ ὥσπερ φύσει ἅγιος ὁ Πατὴρ, καὶ φύσει ἅγιος ὁ Υἱὸς, οὕτω φύσει ἅγιον καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ τῆς ἀληθείας· διὸ καὶ ἐξαιρέτου καὶ ἰδιαζούσης τῆς τοῦ ἁγίου προσηγορίας ἠξίωται.

Εἰ οὖν φύσις αὐτῷ ὁ ἁγιασμός ἐστιν, ὥσπερ Πα- D
τρὶ καὶ Υἱῷ, πῶς τρίτης ἐστὶ καὶ ἀλλοτρίας φύσεως; Διὰ τοῦτο γὰρ, οἶμαι, καὶ παρὰ τῷ Ἡσαΐᾳ τὰ Σεραφὶμ τρίτον ἐκβοῶντα τὸ ἅγιος ἀναγέγραπται, ὅτι ἐν τρισὶ ταῖς ὑποστάσεσιν ὁ κατὰ φύσιν ἁγιασμὸς θεωρεῖται. Οὐ τοῦτο δὲ μόνον αὐτῷ κοινὸν

πρὸς Πατέρα καὶ Υἱὸν τὸ τῆς ἁγιωσύνης ὄνομα, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ τοῦ Πνεύματος προσηγορία. Πνεῦμα γὰρ ὁ Θεός, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτόν, ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν. Καὶ ὁ προφήτης φησί, Πνεῦμα πρὸ προσώπου ἡμῶν Χρι-
E στὸς Κύριος· οὗ εἴπαμεν, ἐν τῇ σκιᾷ τῶν πτερύγων αὐτοῦ ζησόμεθα. Καὶ ὁ ἀπόστολος τὴν τοῦ πνεύματος προσηγορίαν ἐπὶ τὸν Κύριον ἀναφέρει λέγων· Ὁ δὲ Κύριος τὸ πνεῦμά ἐστιν. Ἐκ δὲ τούτων παντὶ δῆλον ὅτι οὐχὶ ἀλλοτρίωσιν τῆς φύσεως, ἀλλ' οἰκείωσιν πρὸς τὸν Πατέρα καὶ Υἱὸν ἡ κοινωνία τῶν ὀνομάτων παρίστησι. Καὶ ἀγαθὸς ὁ Θεὸς εἴρηται, καὶ ἔστιν· ἀγαθὸν δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἐπισκευαστὴν ἔχον τὴν ἀγαθότητα, ἀλλ' ἐκ φύσεως αὐτῷ συνυπάρχουσαν. Ἢ πάντων ἂν εἴη
275 A ἀλογώτατον, τὸ φύσει ἅγιον μὴ φύσει λέγειν τὴν ἀγαθότητα ἔχειν, ἀλλ' ἐπιγεννηματικὴν καὶ ἔξωθεν προσγεγενημένην αὐτῷ. Ἐν ᾧ δὲ εἶπεν ὁ Κύριος, ὅτι Ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν Πατέρα, καὶ ἄλλον Παράκλητον δώσει ὑμῖν, καὶ αὐτὸς εἶναι παράκλητος ἡμῶν ἐνδείκνυται. Ὥστε καὶ ἡ τοῦ παρακλήτου προσηγορία οὐ μικρὸν πρὸς ἀπόδειξιν τῆς δόξης τοῦ ἁγίου Πνεύματος συντελεῖ.

Καὶ τὰ μὲν ὀνόματα τοιαῦτα τοῦ μεγαλείου τῆς φύσεως ἐνδεικτικά· αἱ δὲ ἐνέργειαι τοῦ ἁγίου Πνεύματος οἷαι. Τῷ λόγῳ τοῦ Κυρίου, φησίν, οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν, καὶ τῷ Πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν. Ὡς τοίνυν ὁ Θεὸς Λόγος δημιουργός ἐστι τῶν οὐρανῶν, οὕτω καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ στερεὸν καὶ πάγιον τῆς ἀρετῆς παρέχεται ταῖς οὐρανίαις δυνάμεσι. Καὶ πάλιν ὁ Ἰώβ· Πνεῦμα Κυρίου τὸ ποιῆσάν με·

οὐκ ἐπὶ τῆς δημιουργίας, ὡς οἶμαι, ἀλλ' ἐπὶ τῆς κατὰ τὴν ἀνθρωπείαν ἀρετὴν τελειώσεως λέγων. Ὁ δὲ Ἡσαΐας ἐκ προσώπου Κυρίου διαλεγόμενος κατὰ τὸ ἀνθρώπινον αὐτοῦ ὀνόματι, Κύριος ἀπέσταλκέ με, φησί, καὶ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ. Καὶ πάλιν ὁ ψαλμὸς δι' ὅλων κεχωρηκέναι τὴν δύναμιν τοῦ Πνεύματος παριστάς, Ποῦ πορευθῶ, φησί, καὶ ἀπὸ C τοῦ Πνεύματός σου, καὶ ἀπὸ τοῦ προσώπου σου ποῦ φύγω; Αἱ δὲ εἰς ἡμᾶς ἀπ' αὐτοῦ φθάνουσαι εὐεργεσίαι, ὁποῖαί τινές εἰσι καὶ ἡλίκαι; Ὥσπερ αὐτὸς ὁ Κύριος ἔδωκεν ἐξουσίαν τοῖς δεξαμένοις αὐτὸν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, οὕτω καὶ τὸ Πνεῦμα ἅγιον Πνεῦμα υἱοθεσίας ἐστί. Καὶ ὥσπερ διδάσκαλός ἐστιν ἀληθινὸς ὁ Κύριος ἡμῶν κατὰ τὸ εἰρημένον· Ὑμεῖς δὲ μὴ καλέσητε διδάσκαλον ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς· εἷς γὰρ καθηγητὴς ὑμῶν ἐστιν ὁ Χριστός· οὕτω καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον διδάσκειν πάντας τοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου πεπιστευκότας, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου μεμαρτύρηται, εἰπόντος· Ὁ δὲ Παράκλητος D τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ὃ πέμψει ὁ Πατὴρ, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα. Καὶ ὥσπερ διαιρεῖν τὰ ἐνεργήματα εἰς τοὺς ἀξίους τῆς ὑποδοχῆς τῶν ἐνεργημάτων ὁ Πατὴρ λέγεται, καὶ διαιρεῖν τὰς διακονίας ὁ Υἱὸς ἐν τοῖς τῆς διακονίας ἀξιώμασιν, οὕτω διαιρεῖν καὶ τὰ χαρίσματα τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον εἰς τοὺς ἀξίους τῆς τῶν χαρισμάτων ὑποδοχῆς μαρτυρεῖται.

Διαιρέσεις γὰρ χαρισμάτων εἰσίν. Τὸ δὲ αὐτὸ Πνεῦμα· καὶ διαιρέσεις διακονιῶν εἰσι· ὁ δὲ αὐτὸς Κύριος· καὶ διαιρέσεις ἐνεργημάτων εἰσίν· ὁ δὲ αὐτὸς Θεός ἐστιν ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσιν. Ὁρᾷς E πῶς καὶ ἐνταῦθα ἡ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐνέργεια συντεταγμένη ἐστὶ τῇ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ ἐνεργείᾳ; Εἶτα καὶ ἐκ τοῦ ἐπαγομένου μειζόνως τὸ θεῖον τῆς

φύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος φανεροῦται. Τί γάρ φησι; Ταῦτα δὲ πάντα ἐνεργεῖ τὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, διαιροῦν ἰδίᾳ ἑκάστῳ, καθὼς βούλεται. Οὐδὲν ἕτερον, ἢ αὐθεντικὴν καὶ δεσποτικὴν ἐξουσίαν αὐτῷ μαρτυρεῖ. Διόπερ ἐν τῇ καινῇ Διαθήκῃ οἱ
276 προφῆται κεκράγασι, Τάδε λέγει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.
A Τὸ δὲ ἐρευνᾷν τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ, πόθεν τῷ Πνεύματι πρόσεστιν; Ὥσπερ, φησὶν, οὐδεὶς οἶδεν ἀνθρώπων τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ· οὕτω καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ οὐδεὶς ἔγνωκεν, εἰ μὴ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. Ὡς γὰρ οὐδεὶς ἀλλότριος οὐδὲ ξένος τοὺς ἔνδον λογισμοὺς ἐποπτεύειν δύναται τῆς ψυχῆς· οὕτω δηλονότι, καὶ εἴ τι τῶν ἀποῤῥήτων κοινωνεῖ τῷ Θεῷ, οὐκ ἀλλότριον αὐτοῦ, οὐδὲ ξένον, διερευνᾷν τὰ βάθη τῶν κριμάτων τοῦ Θεοῦ δύναται. Εἶτα καὶ ἡ ζωὴ ἡμῖν ἀπὸ τοῦ
B Θεοῦ διὰ Χριστοῦ ἐν ἁγίῳ Πνεύματι χορηγεῖται. Ζωοποιεῖ μὲν γὰρ ὁ Θεὸς, ὥς φησι Παῦλος. Παραγγέλλω σοι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τοῦ ζωοποιοῦντος τὰ πάντα. Ζωὴν δὲ δίδωσιν ὁ Χριστός· Τὰ πρόβατα γὰρ, φησὶ, τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούουσι, καὶ ἐγὼ ζωὴν αἰώνιον δίδωμι αὐτοῖς. Ζωοποιούμεθα δὲ διὰ Πνεύματος, ὥς φησι Παῦλος· Ὁ ἐγείρας Χριστὸν ἐκ νεκρῶν, ζωοποιήσει καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὑμῶν, διὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῦ Πνεύματος ἐν ὑμῖν.

Ἀλλ' ὁ πάντα τολμηρὸς οὗτος, καὶ μὴ ὑποπτήσσων τὸν ἐπηρτημένον κίνδυνον τοῖς τολμῶσι βλά-
C σφημόν τι ῥῆμα εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀποῤῥῖψαι, ἀμέτοχον αὐτὸ θεότητος ἀποφαίνεται, γράφων οὕτω περὶ τοῦ Πνεύματος·

ΕΥΝ. Τρίτον τάξει καὶ φύσει, προστάγματι μὲν τοῦ Πατρὸς, ἐνεργείᾳ δὲ τοῦ Υἱοῦ γενόμενον, τρίτῃ χώρᾳ τιμώμενον, ὡς πρῶτον καὶ μεῖζον

ἁπάντων, καὶ μόνον τοιοῦτον τοῦ Μονογενοῦς ποίημα, θεότητος καὶ δημιουργικῆς δυνάμεως ἀπολειπόμενον.

ΒΑΣ· Ὁ δὲ τοῦτο λέγων ἔοικε μηδὲ τὴν θεότητα πεπιστευκέναι ἐν ἡμῖν οἰκεῖν, τοῦ Ἰωάννου λέγοντος περὶ Θεοῦ· Ἐκ τούτου γινώσκομεν, ὅτι ἐν ἡμῖν ἐστιν, ἐκ τοῦ Πνεύματος οὗ ἡμῖν ἔδωκε· καὶ D
τοῦ ἀποστόλου· Οὐκ οἴδατε ὅτι ναὸς Θεοῦ ἐστε, καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν; καὶ πάλιν· Ἐν ᾧ ἡ πᾶσα οἰκοδομὴ συναρμολογουμένη αὔξει εἰς ναὸν ἅγιον ἐν Κυρίῳ, ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς συνοικοδομεῖσθε εἰς κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ ἐν Πνεύματι. Εἰ τοίνυν ἐν ἡμῖν ὁ Θεὸς ἐνοικεῖν λέγεται διὰ τοῦ Πνεύματος, πῶς οὐχὶ φανερᾶς ἀσεβείας ἐστὶν αὐτὸ τὸ Πνεῦμα λέγειν ἀμέτοχον τῆς θεότητος; Καὶ εἰ θεοὺς ὀνομάζομεν τοὺς κατ' ἀρετὴν τελείους, ἡ δὲ τελείωσις διὰ τοῦ Πνεύματος, πῶς τὸ ἑτέρους θεοποιοῦν, αὐτὸ τῆς θεότητος ἀπολείπεται; Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ εὐσεβές, ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων, οὕτω καὶ E
ἐπὶ τοῦ Πνεύματος, μεθεκτὴν λέγειν αὐτοῦ τὴν θεότητα τετιμῆσθαι, καὶ οὐχὶ φύσει αὐτῷ συνυπάρχειν. Ὁ γὰρ χάριτι θεοποιούμενος, τῆς μεταπτωτῆς ἐστι φύσεως, ἐξ ἀπροσεξίας ποτὲ καὶ ἀποῤῥεούσης τοῦ κρείττονος. Τοῦτο δὲ σαφῶς μάχεται τῇ παραδόσει τοῦ σωτηρίου βαπτίσματος. Πορευθέντες, φησὶ, βαπτίζετε εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἔστι γὰρ τὸ βάπτισμα σφραγὶς τῆς πίστεως, ἡ δὲ πίστις, θεότητος συγκατάθεσις. Πιστεῦσαι γὰρ δεῖ πρότερον, εἶτα τῷ βαπτίσματι ἐπισφραγίσασθαι. Τὸ δὲ βάπτισμα ἡμῶν ἐστι κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου παράδοσιν, εἰς ὄνομα Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύ- 277
ματος· οὐδενὸς κτίσματος, οὐδὲ δούλου Πατρὶ καὶ A

Υἱῷ συντεταγμένου, ὡς τῆς θεότητος ἐν Τριάδι συμπληρουμένης. Τὸ δὲ ἔξω τούτων ὁμόδουλον ἅπαν ἐστὶ, κἂν τὰ μάλιστα ὑπερβολαῖς ἀξιωμάτων ἄλλα ἄλλων προτετιμημένα τυγχάνῃ.

Καὶ μή μοι πάλιν τὰ σοφὰ ταῦτα·

ΕΥΝ. Ἐὰν μὴ κτίσμα ἐστὶν, οὐκοῦν γέννημα, ἢ ἀγέννητον. Εἷς δὲ ἄναρχος Θεὸς καὶ ἀγέννητος. Οὔτε μὴν γέννημα. Λείπεται οὖν κτίσμα καὶ ποίημα αὐτὸ ὀνομάζεσθαι.

B ΒΑΣ. Ἐγὼ δὲ εἰ μὲν πάντα διωριζόμην καταληπτὰ ἡμῶν εἶναι τῇ γνώσει, ᾐσχύνθην ἂν ἴσως ὁμολογῆσαι τὴν ἄγνοιαν. Νῦν δὲ μυρία, οὐ τῶν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἀποκειμένων ἡμῖν μόνον, οὔτε τῶν νῦν ὄντων ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀποκέκρυπται, ἀλλ' οὔτε τῶν ὑπαρχόντων ἡμῖν ἐν τῷ σώματι τρανὴ καὶ ἀναντίῤῥητός ἐστιν ἡ κατάληψις. Οἷον ἀμέλει περὶ τῆς ὄψεως, πότερον εἰσδεχόμενοι τὰς εἰκόνας τῶν ὁρατῶν, οὕτω τὰς ἀντιλήψεις ποιούμεθα· καὶ πῶς ὀρῶν τε παμμεγεθῶν, γῆς τε ἀπλέτου, καὶ ἀπείρου
C θαλάσσης, ἔτι δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ οὐρανοῦ ἡ εἰκὼν τῷ βραχεῖ μέτρῳ τῆς κόρης ἡμῶν περιέχεται· ἢ ἐκπέμπτοντές τι παρ' ἑαυτῶν, καὶ προσπελάζοντος τούτου τοῖς ὁρατοῖς, οὕτως αὐτῶν τὴν αἴσθησιν ἔχομεν, καὶ τί ἐστι τοῦτο καὶ πόσον, ὥστε γῇ καὶ θαλάσσῃ ἐξαρκεῖν ἐφαπλούμενον, καὶ πέραν μὲν τὸν μεταξὺ γῆς καὶ οὐρανοῦ τόπον, αὐτῷ τε προσβάλλειν τῷ οὐρανῷ τοσούτῳ τάχει κινούμενον, ὥστε ἐν ἴσῳ χρόνῳ τό τε περικείμενον σῶμα, καὶ τοὺς ἐν οὐρανῷ ἀστέρας καταμανθάνεσθαι. Καὶ τί δεῖ τἄλλα λέγειν; Ἀλλὰ αὐτὰ τὰ τοῦ νοῦ κινήματα, πότε-
D ρον κτίζειν ἢ γεννᾷν πέφυκεν ἡ ψυχὴ, τίς ἂν ἀκριβῶς εἴποι; Τί οὖν θαυμαστὸν καὶ περὶ τοῦ ἁγίου

λογεῖν; τὴν μέντοι ἀναντιῤῥήτως αὐτῷ προσμαρτυρουμένην δοξολογίαν ἀποδιδόναι; Ὅτι μὲν γὰρ ὑπὲρ τὴν κτίσιν ἐστὶν, ἱκανῶς ἡμῖν παρίστησι τὰ διὰ τῶν Γραφῶν παραδιδόμενα, ἐπειδή γε ἀδύνατον τῆς αὐτῆς εἶναι φύσεως τό τε ἁγιάζον καὶ τὰ ἁγιαζόμενα, τὸ διδάσκον καὶ τὰ διδασκόμενα, τὸ ἀποκαλύπτον καὶ τὰ τῆς ἀποκαλύψεως προσδεόμενα. Ἀγέννητον δὲ οὐδεὶς οὕτως ἔξω παντελῶς ἐστι τοῦ φρονεῖν, ὥστε τολμῆσαι ἕτερον πλὴν τοῦ Θεοῦ τῶν
ὅλων προσαγορεῦσαι, ἀλλὰ μὴν οὐδὲ Υἱὸν, τῷ ἕνα E
εἶναι τὸν Μονογενῆ. Τί οὖν αὐτὸ χρὴ καλεῖν; Πνεῦμα ἅγιον, καὶ Πνεῦμα Θεοῦ, καὶ Πνεῦμα ἀληθείας, ἀποστελλόμενον παρὰ Θεοῦ, διὰ Υἱοῦ χορηγούμενον, οὐ δοῦλον, ἀλλ' ἅγιον, ἀγαθὸν, ἡγεμονικόν· Πνεῦμα ζωοποιοῦν, Πνεῦμα υἱοθεσίας, ἐπιστάμενον πάντα τὰ τοῦ Θεοῦ. Οὕτω δὴ καὶ ἐν τῇ Τριάδι ὁ τῆς μονάδος διασωθήσεται λόγος, ἕνα μὲν Πατέρα ὁμολογούντων, καὶ ἕνα Υἱὸν, καὶ ἓν Πνεῦμα ἅγιον.

Κομίζουσι δὲ ἀποδείξεις, πρὸς τὸ κτίσμα εἰρῆσθαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, μίαν μὲν ἐκ τοῦ προφήτου λέγοντος· Ὁ στερεῶν βροντὴν, καὶ κτίζων
πνεῦμα· ἑτέραν δὲ τὴν ἐκ τοῦ εὐαγγελίου· ὅτι Πάν- 278
τα δι' αὐτοῦ ἐγένετο. Ἡμεῖς δὲ τὸν προφητικὸν λό- A
γον, οὐχ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλ' εἰς τὴν κοινὴν ταύτην πνοὴν, τὸ τοῦ ἀέρος πνεῦμα, πεπείσμεθα φέρειν. Δῆλον δὲ ἐκεῖθεν. Οὐ γὰρ εἶπεν, ὁ κτίσας πνεῦμα, ἀλλ', Ὁ κτίζων πνεῦμα. Ὡς γὰρ ἡ βροντὴ οὐχ ἐν ὑποστάσει τινί ἐστι σωματικῇ ἅπαξ κτισθεῖσα, ἀλλ' ἀεὶ πρὸς τὸ τοῦ Θεοῦ βούλημα ἐπὶ φόβῳ τῶν ἀνθρώπων ἐνεργουμένη γίνεσθαι καὶ διαλύεσθαι πέφυκεν, οὕτω καὶ τὸ πνεῦμα· νῦν μὲν

B παύεται ἀτρεμοῦντος τοῦ πρότερον κινουμένου, κατὰ τὸ βούλημα τοῦ τὰ πάντα ἐπὶ σωτηρίᾳ καὶ συστάσει τῶν ὅλων οἰκονομοῦντος· ὥστε διὰ πάσης τῆς κτίσεως, ἔκ τε βροντῶν καὶ ἀνέμων καὶ τῆς λοιπῆς δημιουργίας, τὸν δημιουργὸν ἀναγγέλλεσθαι. Διόπερ μετὰ τὸ εἰπεῖν· Ὁ στερεῶν βροντὴν, καὶ κτίζων πνεῦμα, φησίν· Καὶ ἀπαγγέλλων τοῖς ἀνθρώποις τὸν Χριστὸν αὐτοῦ. Ὡς γὰρ οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ τοῖς δυναμένοις ἐξ αὐτῶν τὴν τοῦ δημιουργοῦ τέχνην ἀναλογίζεσθαι, οὕτω καὶ βροντῆς ἦχοι, καὶ πνευμάτων κινήσεις, τὸν δημιουργὸν αὐτῶν ἀνακηρύττουσι. Τάχα δ' ἂν τοῦτο καὶ προφητεία εἴη, πρὸς τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Κυ-
C ρίου φέρουσα· ὅτε ἡ μὲν φωνὴ, ἡ γενομένη ἐξ οὐρανοῦ, βροντὴ ἐδόκει τοῖς ἀκούσασιν εἶναι, ἥντινα ἀφῆκεν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, ὥστε δι' αὐτῆς ἀναγγεῖλαι τὸν Χριστὸν τοῖς ἀνθρώποις. Τὰ δὲ πνεύματα τὰ κινούμενα, καὶ τὴν θάλασσαν συνταράσσοντα, εἶτα κοπάσαντα τῷ προστάγματι τοῦ Κυρίου, σαφῶς καὶ αὐτὰ ἀνήγγειλε τοῖς ἀνθρώποις τὸν Χριστὸν αὐτοῦ. Τὸ δὲ, Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, οὐδαμῶς ἡμῖν κτιστὸν εἶναι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον παρίστησιν, ὡς συναριθμουμένου τοῖς πᾶσι τοῦ Πνεύματος. Εἰ
D γὰρ ἓν Πνεῦμα ἅγιον καὶ μόνον, πῶς ὃ τῆς μοναδικῆς ἐστι φύσεως, τοῖς πᾶσι συμπαραλαμβάνεσθαι δύναται; Καὶ μηδεὶς οἰέσθω ἀθέτησιν εἶναι τῆς ὑποστάσεως τὴν ἄρνησιν τοῦ κτίσμα εἶναι τὸ Πνεῦμα. Εὐσεβοῦς γάρ ἐστι διανοίας τὰ ἀποσιωπηθέντα ἐν ταῖς ἁγίαις Γραφαῖς εὐλαβεῖσθαι ἐπιφημίζειν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, πεπεῖσθαι δὲ τὴν ἐμπειρίαν αὐτοῦ καὶ ἀκριβῆ κατάληψιν εἰς τὸν ὕστερον ἡμῖν ἀποκεῖσθαι αἰῶνα, ὅταν διαβάντες τὸ δι' ἐσόπτρου καὶ αἰνίγματος ὁρᾷν τὴν ἀλήθειαν, τῆς πρὸς πρόσωπον